

**Відокремлений структурний підрозділ
КАРПАТСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЗВО
Відкритий міжнародний *УНІВЕРСИТЕТ* розвитку людини *"УКРАЇНА"*
КАРПАТСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**XXIII Всеукраїнської викладацької
науково-практичної конференції
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ В ГАЛУЗІ
ЕКОНОМІКИ, ПРАВА, СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»
(28 квітня 2023 року)**

та

**XXII Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
«РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»
(27 квітня 2023 року)**

Хуст — 2023

У Збірнику вміщено наукові праці викладачів, здобувачів вищої освіти, в яких досліджуються актуальні проблеми розвитку національної економіки, соціології, психології, педагогіки, філології, правознавства. Ряд наукових статей висвітлюють стан та перспективи розвитку освіти і науки України у ХХІ столітті.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, гімназій, ліцеїв, учителів середніх шкіл, здобувачів вищої освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Чопей Вікторія Степанівна	Директорка Карпатського інституту підприємництва, кандидатка соціологічних наук
Шинкар Іван Петрович	Завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат філологічних наук
Волощук Надія Юріївна	Завідувачка кафедри економіки та менеджменту, кандидатка економічних наук, доцентка
Роман Вікторія Петрівна	Голова циклової комісії з права, кандидатка юридичних наук
Долинський Сергій Вікторович	Доцент кафедри економіки та менеджменту, кандидат економічних наук, доцент.
Головчук Оксана Василівна	Доцентка кафедри соціальної роботи, кандидатка політичних наук
Рішко Наталія Михайлівна	Асистентка кафедри соціальної роботи
Барна Василь Васильович	Голова студентського самоврядування

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І. XXIII ВСЕУКРАЇНСЬКА ВИКЛАДАЦЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА, СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ» (28 КВІТНЯ 2023 РОКУ)

Оксана ГОЛОВЧУК	9
КОМПЕТЕНТНІСТЬ БУТИ ЩАСЛИВИМ: ЧОМУ НЕОБХІДНО ВКЛЮЧИТИ ЩАСТЯ У ДЕРЖСТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ, СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ?.....	9
Любов ДОЛИНСЬКА	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ...	19
Сергій ДОЛИНСЬКИЙ, Роман КУХАР, Наталія МОТЬКО	
ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ.....	25
Марія КОНДРАТЮК	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	31
Ірина КОСТЕЦЬКА, Ельвіра МОЛДОВАН	
МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЛОКАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ І ПРОГРАМ В ЕНЕРГЕТИЧНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ.....	35
Тетяна КОСТІНА	
ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	39
Галина ЛЕВКІВ	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	45

Мирослав ЛОЗЮК КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	50
Лариса ПОП СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ – АКТИВНА ТА ПРОГРЕСИВНА	57
Ярослава СЛИВКА ОБЛІК В БАНКАХ: ВИКЛИКИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС.....	67
Олеся СМОЛІНСЬКА МОВНА ТРАВМА ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ НАУК.....	71
Іван ФЕЛЬЦАН ПРАВОВА ДОКТРИНА І ПРАВОВА ПАРАДИГМА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	76
Ірина ФРАНЧУК ПЕРЕХІД З 1С НА SAP.....	81
Сергій ЧІЖМАРЬ ОСОБЛИВОСТІ СПАДЩИНИ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	87
Іван ШИНКАР МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ВІД ПУБЛІЧНОГО ПРИНИЖЕННЯ	91
Ельвіра ЯЦКОВИЧ ПСИХОЛОГІЧНА ТА МЕДИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЇХ СІМЕЙ ТА ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ ПОСТРАЖДАЛО ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	104

ЧАСТИНА II. XXII ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ» (27 КВІТНЯ 2023 РОКУ)

Олександр АКСЕМІТЬЄВ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ – АКТИВНА ТА ПРОГРЕСИВНА 108

Андрій БАРАН

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ВПО ТА ЇХ РОДИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 113

Василина БОДНАР,..... 121

ПОЧАТКОВІ КРОКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗЕЛЕНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Іван БУКОВЕЦЬКИЙ

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «МОЛОДЬ» ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ 125

Неоніла БАЛАНДА

ЯК ЗБЕРЕГТИ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ? 134

Рената ГУСАК,..... 139

ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Каріна ГУСАК

ІНДИВІДУАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ 144

Єва ГОРВАТ

ВИДИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ 147

Максим ДОЛИНСЬКИЙ

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА – ЦІКАВИХ АСОРТИМЕНТІВ ПАНОРАМА... 155

Валерія ДАВІД	
СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	160
Світлана КЛИВЕЦЬ	
СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ГРОМАДІ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ТА ДІТЕЙ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ.....	167
Михайло КОЧІШ	
ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	174
Роман КРИВЛЯК	
ПРАВОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ	179
Михайло КОВАЧ	
МОРАЛЬНА І ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА ЛЮДЕЙ МАЙБУТНЬОГО.....	183
Ігор КУШІЛКА	
БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	188
Денис ЛЕНЮСЬКИЙ	
ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ СТОСОВНО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ.....	194
Ігор ЛЕМАК	
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ОСОБАМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	200
Мар'яна МОНДА	
ПОНЯТТЯ І ВИДИ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ. ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	211
Наташа МАТЬОЛА,	216

ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СІМ'ЄЮ, ДЕ ВИХОВУЄТЬСЯ ДИТИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ..... 216

Аліна ОРОС

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АЛКОЗАЛЕЖНИМИ РОДИНАМИ 226

Гайналка ПАПП

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНИХ СІМЕЙ НА ОДНОДІТНІСТЬ..... 231

Юліанна ПЕТРАШКО,

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ ЖИТТЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ..... 235

Ярина ПИЛИПКО

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ..... 241

Іван ПЛЕШИНЕЦЬ,

ПРАВОВА ФОРМА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 250

Андріана ПІШТА

ПОНЯТТЯ «МОЛОДОЇ СІМ'Ї», ЇЇ ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ, ФУНКЦІЇ І ПРОБЛЕМИ..... 254

Крістіан ПИВСЕ

СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНІ ПІДХОДИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 262

Віталій ПАЛЛАГ

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 269

Євген ПОГРЕБНИХ, 275

<i>КРЕДИТУВАННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>275</i>
---	------------

<i>Ярина РЕНАТОВ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ ГРУПИ</i>	<i>278</i>
--	------------

<i>Василь СОВТАН ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>285</i>
--	------------

<i>Даніела ФЕДИНА АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ЛЮДИНИ</i>	<i>289</i>
--	------------

<i>Іван ЯКИМ ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ. ПЕРЕДУМОВИ ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я.</i>	<i>297</i>
--	------------

<i>Марія МИГОЦЬКА , Віктор ЛОКАЙЧУК, Олeг ЛЮБИЙ СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ФАО ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ.....</i>	<i>303</i>
--	------------

Частина I
XXIII Всеукраїнська викладацька
науково-практична конференція
«Актуальні питання теорії та практики в галузі економіки, права,
соціально-гуманітарних наук в умовах воєнного стану»
(28 квітня 2023 року)

Оксана ГОЛОВЧУК

*кандидатка політичних наук,
доцентка кафедри соціальної роботи
Карпатського інституту підприємництва
Університету «Україна»*

**КОМПЕТЕНТНІСТЬ БУТИ ЩАСЛИВИМ: ЧОМУ НЕОБХІДНО
ВКЛЮЧИТИ ЩАСТЯ У ДЕРЖСТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ,
СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ?**

«Найкращий спосіб зробити дітей хорошими дорослими людьми – це
зробити їх щасливими людьми».

Оскар Уайльд

У сучасному суспільстві очевидно одне: ми – педагоги, вчителі, викладачі - не повинні вчити дітей конкурувати з машинами. Ми повинні навчити їх цінувати свою унікальність. Загальні компетентності, а як нам відомо, компетенції - це знання, які стали навичками, це:

- здатність планувати й «товаришувати» з часом;
- взаємоповага, навички міжособистісної взаємодії;
- прагнення до збереження навколишнього середовища, реалізації концепту сталого розвитку людства;
- здатність діяти на основі етичних міркувань.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти гострою стає проблема збільшення кількості дітей з відхиленнями в поведінці, з негативним світобаченням, проблема попередження і подолання шкільної дезадаптації, що виявляється в низькій успішності, в труднощах взаємовідносин з навколишніми, песимізмі. Центральне місце у практичній педагогіці займає оптимізація діяльності дітей. При цьому найбільш важливим є формування довірливої поведінки, оскільки саме довірливість дозволяє дитині більш або менш адекватно оцінювати майбутній вчинок з точки зору його результатів і окремих наслідків. Тому недостатньо тільки знати, розуміти, що бути етичним, а також тільки висловлюватися на користь етичних вчинків, треба виховувати дітей так, щоб вони хотіли і уміли бути щасливими, а це вже область почуттів, переживань, емоцій. Як же не знищити в дитині здатність прагнути щастя, чуйність, як допомогти їй залишатися завжди доброю? На це питання є дуже загальна і, безумовно, правильна відповідь. Ми самі, наш приклад, етичний аспект життя дорослих і вся навколишня дійсність вчать цьому. А ось як зробити цей процес цілеспрямованим?

Нехай це процес відбувається через художню літературу. Чому саме літературу, і особливо казки? Так тому, що мистецтво література - найбагатше джерело і збудник позитивних почуттів, переживань, і саме вищих почуттів, специфічно людські (етичних, інтелектуальних, естетичних). До всього цього казка є одним з методів позитивної педагогіки. Казка для дитини - це не просто вимисел, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Вона висуває для дитини рамки звичайного життя, тільки в казковий формі діти стикаються з такими найскладнішими явищами і почуттями, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність.

Проблема дослідження полягає в пошуку ефективних шляхів корекції негативної поведінки молодших школярів.

Об'єкт дослідження - ускладнена негативна поведінка дітей і молоді.

Предмет дослідження - методи позитивної педагогіки як засіб корекції ускладненої поведінки дітей і молоді.

Мета дослідження - на основі теоретичного і практичного дослідження вивчити вплив методів позитивної педагогіки, на здатність почуватися щасливими.

Відповідно до поставленої проблеми, об'єкта, предметом і метою дослідження поставлені наступні задачі:

- 1) Вивчити психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження;
- 2) Розкрити основні поняття дослідження;
- 3) Вивчити вплив методів позитивної педагогіки, що використовуються у педагогіці;
- 4) Розробити рекомендації з проблеми. Методичною основою дослідження є теорії, концепції і підходи до розгляду позначеної проблеми таких авторів, як Щуркова Н. Е., Трапезников Т. М., Белкин А. С., Гордін Л. Ю. та інші.

Сьогодні ми дедалі частіше говоримо про вміння щасливо жити. Не просто вчити інших чомусь – але свідчити своїм життям, своїми вчинками, своїми переконаннями про те, що щастя не в грошах, чи ще чомусь, але всередині нас.

Найперше розглянемо основи дошкільної, і, навіть, ранньої первинної батьківської підготовки малюка до вміння почувати себе щасливим. Насправді, це вміння дитині дано з народження, й тут йтиметься про те, як не закрити, не зіпсувати цю властивість. Розглянемо конкретний випадок. Дитина впала й розбила коліно. Батьки одразу намагаються перевести її увагу на щось інше, тобто відволікти від болю: «Ой, дивись, пташка полетіла!... Пішли, купимо тобі цукерок... і т.д.» Раніше все виховання здійснювалося в такий спосіб – відволікти увагу від точки болю. Якомога швидше відвести від того, що погано! Перевести увагу дитини з того, що відбувається в цю хвилину з його тілом, з його життям кудись вбік. Це відбувається регулярно.

У дитини дуже пластичний мозок і вона швидко навчається. Це біхевіоризм – поведінкова психологія. Ось ситуація - а ось приклад поведінки в цій ситуації, який демонструють батьки. У дитини немає іншого шаблону. Невідомо, як би дитина себе поводи́ла, якби не батьки. Але маємо, що маємо: ось стратегія поведінки, нав'язана батьками, я беру її собі, копіюю в усі ситуації життя. І я поводжу себе так і у дорослому житті, тобто живу за сценарієм: «Від болі потрібно втекти!»

Це неправильно. Людина потім все життя тікає! Не хоче розібратися, виправити все й бути вільною!

Що потрібно зробити батькам? По-перше, не намагатися запобігти всім ситуаціям – побіг, впа́в... Так дитина вчиться: впала - отримала досвід, що наслідком надто швидкого бігу є падіння. В ці хвилини батьки навпаки, можуть зацентувати її на падінні й запитати: «Що з тобою відбувається? Що відчуваєш? Розкажи!..» Тобто не відвертати увагу дитини, не розповідати їй про камінці, цукерки і т.д., а поговорити, щоб дитина зрозуміла, що це реальність, яку можна передбачити й врешті-решт, пережити, й, у майбутньому запобігти їй.

Після такого сценарію дитина встане й усвідомить, що нічого не трапилося! Життя продовжується! Біль трохи відчувався, але вже минув! Батьки поруч, вони могли допомогти, але це й непотрібно - вже все добре! Дитина не може плакати увесь час. Коліно не може боліти увесь час. Так маленька дитинка навчається думати й знати, що «якщо щось відбувається зі мною, я це переживу. Після цього все продовжується!.. Світ прекрасний»

Виникає питання: причому тут цей досвід раннього дитинства й, наприклад, якась доросла критична ситуація в житті людини. Як можна порівнювати ці дві ситуації? Хтось би сказав: «От мені би тепер таке випробовування!»

Але, для мозку маленької дитини те, що відбувається у момент її падіння, оце розбите коліно – це увесь світ! Цей біль – це найбільше, єдине

переживання. І якщо у дитинстві ми навчимося це долати – це досвід все долати й вірити (без депресій і панічних атак) й у дорослому житті.

Висновок дитини: «Якщо ти бігаєш – треба дивитися під ноги». Й додатковим бонусом є знання усвідомлені нею: всередині мене є кров, вона червоного кольору, її потрібно зупинити перекисом водню – тобто набір знань про життя.

Перекладаючи цей сценарій на доросле життя, можна визначити, що фізичні больові відчуття є найлегшими, в контексті їхнього перенесення нами. Звичайно, коли не йдеться про найскладніші особливі випадки. Емоційний біль може тягнутися роками. Але, отримавши сильний імунітет від фізичного болю у дитинстві, ми захищені у дорослому житті, навіть, у випадку емоційного болю.

Механізм розповідання дитині казки, щоб відволікти її від неприємного відчуття, обов'язково спрацьовує і у дорослому віці. Людина шукає «казкаря», який запевнить її, що все добре! Ним може бути психолог, подруга, ще хтось, хто насправді не буде пропонувати реального виходу, а просто буде розповідати казку: давайте сядемо, помедитуємо, все вирішиться саме по собі, не прокидайтесь, спіть далі, нічого не треба робити!.. Бо якщо ти раптом прокинешся, увійдеш в контакт зі своїм болем, ти побачиш, що щось ненормальне відбувається!!!

Чим казка «Все буде добре!» відрізняється від реальності «Все буде добре!»? Чи смішна казка, чи страшна казка – вона усьпляє свідомість! Тобто людина втрачає дієздатність, керується гаслом: «Не потрібно нічого міняти у своєму житті!»

А реальність «Все буде добре!» спонукає діяти! Буде все добре, але це добре ти створюєш сам, саме сьогодні, зараз, і так щодня. Це заклик діяти, прагнути, втілювати мрію.

Далі пропонуємо розглянути період шкільного навчання. Прикладом новітньої позитивної педагогіки може стати досвіт школи №5 у м. Стрий, де

впроваджено новий підхід, а саме – побудова навчання за двома фундаментальними принципами:

- 1) Свобода – це відповідальність.
- 2) Індивідуальність формує особистість.

У даному закладі розроблено спеціальний «Маніфест щастя» – свого роду Кодекс честі вчителя. В ньому зокрема зазначено, що вчитель не повинен приходити на урок у поганому настрої чи розхвилюваним сторонніми негативними подіями.

Щовесни педагоги разом з дітками висаджують навколо школи магнолії і туї, усілякі квіти, кущі, трави. Шкільний двір став дуже красивим – все це надихає дітей, формує у них повагу і гордість за свою школу. Діти нічого не ламають, а навпаки приходячи завчасно до шкільного двору, називають свою школу квітучим оазисом, доглядають дерева і квіти, прибирають, малюють тощо.

Й ще один надзвичайно важливий аспект – ПІДНЯТТЯ РІВНЯ ДУХОВНОСТІ, ДУХОВНИЙ РІСТ. Щовівторка у школі проходять ранкові зустрічі «Ми вдячні Богу за життя». Назва цих зустрічей, фактично може бути розширена: «Ми вдячні воїнам – за мирне небо, вдячні батькам за довіру, дітям – за любов.... Ми вдячні світу!» Й водночас з духовним ростом діток, духовно зростають і їхні батьки. Кожен батько-мати отримують листи вдячності, за те, що його дитина хороша. Це дуже важливо, адже нас часто намагаються переконати в тому, що ми «не зовсім адекватні, не зовсім мудрі, не зовсім правильно живемо й виховуємо своїх діток...»

А тут все навпаки: вас закликають не до раціонального сприйняття світу, й не до того, щоб ви були, як всі, а пропонують зворотне – **ЗРОБИ ДОБРУ СПРАВУ ЩОДНЯ! ТИ – УНІКАЛЬНИЙ!**

Педагоги запрошують всіх охочих на зустрічі з людьми, які мають мрію. У залі, де проходить педрада, висить гасло: «Ми повинні бути агентами змін» й всі вчителі є членами Клубу щасливих вчителів: вони зустрічаються на «каву моєї мрії», вони допомагають одне одному дизайнувати своє

позитивне мислення. Вони живуть, запозичивши у данців явище «Х'юге» - тобто у простому комфорті із доступним, справжнім затишком, у хорошому настрої, в цікавих бесідах з надійним товариством.

Ну й на останок пропоную всім нам питання, на рахунок якого варто подумати: Яка Ваша особиста формула щастя?

Що ви робите, аби почуватися щасливим? Розберемо поняття щастя. В першу чергу, це достатня кількість життєвої енергії. Бо, як у піраміді Маслоу, енергія розподіляється від найпростіших фізіологічних потреб, вгору, по висхідній, до складніших, як от наше емоційне здоров'я. І фахівці радять розглядати це питання з іншого боку: що з'їдає нашу життєву енергію?

Ми її отримуємо щоранку у достатній, величезній кількості. Але, водночас, ми одразу стикаємося з безліччю енерговитоків, які потрібно позакривати.

- 1) Соціальні мережі й гаджети – вони побудовані так, щоб забирати від нас найбільше енергії.

Принцип «Куди увага – туди й енергія» завжди працює. І не важливо, що ви про це думаєте. Ми є провідниками енергії, а наша увага – це канал, який направляє цю енергію. Якщо ми дивимось на пожежу, або слухаємо новини про руйнування – в цей момент твоя енергія туди йде.

- 2) Розмови, які не дають силу, не несуть нічого нового.

Є люди, які можуть зумисно намагатись забрати нашу енергію, після спілкування з якими, ми відчуваємося не дуже добре. В такій ситуації потрібно бути чесним і адекватним й сказати собі: «Я, спілкуючись з цією людиною, постійно відчуваю себе погано. Якщо я не знаю, що робити з цією ситуацією, то, як мінімум, мені потрібно потурбуватися про себе. Тобто мінімізувати спілкування з ним, або припинити взагалі, якщо це можливо.

Дуже багато енергії йде на генерацію точок зору, на утримання точки зору, на винесення суджень про все на світі.

Якщо ви пограєте в таку гру хоча би один день, або три – не мати точку зору на все те, що відбувається. Ось ти йдеш по вулиці й бачиш, що назустріч

тобі йде людина, вдягнена в якийсь одяг і ти, ймовірно автоматично, починаєш думати, чи підходить цей одяг цій людині. Йде внутрішній монолог: «Це гарно, чи це б одягнула я.....»

Якщо ти подумав про когось, або про щось - просто зупини цей процес.

Можна також говорити й про різні сценарії спілкування – патерни. Це також не пустота. Це щось, що має теж фізичну підтримку – десь це в тілі відображено, десь у мозкові це відображено. Це також десь закріплена якась поведінська стратегія. На підтримку її теж йде енергія. На засудження, на незадоволення, на боротьбу з цим йде енергія. Ми намагаємося все це розкласти, прийняти.... – але, скажіть собі «стоп», мінімум суджень!!!!

3) Існують ще неочевидні речі – внутрішні обмеження на підтримку чи на боротьбу якими може йти енергія.

Обов'язково потрібні духовні практики, через які ми отримуємо сили. Це наш нормальний стан – бути в гарній енергетичній формі. Життя - це цікава гра – вона може бути в легкості, в радості. Ти можеш запрошувати у свій простір друзів – розширювати свою енергію, продукувати її: черпати у квітів, води, сонця, хороших людей, з повітря... Й уяви собі що зараз Господь створить енергію спеціально для тебе. Якої не було. Вона була лише потенціалом. А ти попроси – й отримаєш тепло, радість, дитячу безтурботність. Ми можемо бути як діти. Й переживати відчуття дитячої радості від того, що про нас турбуються. Ми одночасно є всім – дитиною, підлітком... Ми – багаторівневі. Наше минуле існує на рівні з теперішнім і майбутнім.

Ми можемо займатися важливою справою й одночасно гратися з цими важливими речами – світом енергій, вірою в своє призначення й покликання - вчити й ділитись щастям.

Дозволь собі отримати більше енергії! Більше радості!!! ДУМАЙ ПРО ТВОЄ ЩАСТЯ! Різним паразитичним структурам потрібен твій страх,

сумнів! Але, ні! Думай про неймовірну казку твого життя – принцип КУДИ ДУМКИ – ТУДИ Й ЕНЕРГІЯ ПРАЦЮЄ!

Якщо шукати ворогів – бачитимете їх всюди, в кожному! Мозок починає говорити – навіщо ми збираємось кудись їхати, щось там робити.... Але мозок - ось ця ментальна конструкція, цей контролер, якому треба мінімум давати права голосу! Тому що він постійно вимагає, щоб ви щось там пояснили, розказали навіщо ви кудись йдете...

Енергія рухається по іншому принципу! Це як дитина, яка йде, куди їй цікаво!!!!

І наше життя – ця енергія – це відчуття радості і наповнення. І цьому мистецтву ми повинні вчитися самі й вчити інших. Або, як казав Христос: «Ви є світлом світу!»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сила енергії людей. Інтернет-ресурс. Режим доступу:
<https://mygenetics.com>
2. Ольга Качікова. Тренінг-курс «Таємниці життя». Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=VtjCG5EPYgU&list=PLU_O_81ltuv-rlyC4YinA1fWSog_djrQe&index=2
3. Алворд М., Бейкер П. Как працювати з агресивними дітьми. - М.: Катарсис, 1997.- 280с.
4. Берон Р., Річардсон Д. Агрессия. - СПб.: Питер, 1998. - 336с.
5. Власова Т. А., Певзнер М. С. Про дітей з відхиленнями в розвитку. - М.: Освіта, 1973. - 156с.
6. Волкова Е. М. Важкі діти або важкі батьки.- М.: Профиздат, 1992.- 96с.
7. Гуревич К. М. Індивідуально-психологічні особливості школяра, М., Знання, 2006.-479с.
8. Дементьева И. Работа школи з дітьми групи ризику // Виховання школярів. - 2002. - №7. - с.21-24

9. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Шлях до чаклунства. АОЗТ Златоуст, 1998
10. Карпова С. Н., Лисюк Л. Г. Гра і етичний розвиток молодших школярів. М., 2006. - 379с.
11. Розвиток соціальних емоцій у дітей молодшого шкільного віку: психологічні дослідження / Під ред. А. В. Запорожца, Я. З. Неверович. М., 2006. - 374с.
12. Холд Би., Граммер К. Статус і поведінка: вивчення етології молодших школярів / Пер. з англ., М. 2. - 2.-385с.
13. Ельконін Б. Д. Про природу людської дії // Вісник МГУ. Серія 14. Психологія. 2003. - 420с.

Любов ДОЛИНСЬКА

*викладачка-методистка Мукачівського
кооперативного фахового коледжу
бізнесу*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Сучасна система освіти, перебуваючи в стані реформування, дозволяє гнучко підходити до викладання дисциплін та використовувати різні форми навчання. Однією з актуальних форм сьогодні є змішане навчання, що надає можливості поєднання інтернету, цифрових технологій із традиційними методами викладання. Змішане навчання складається з трьох основних компонентів (за визначенням Mindflash), таких як: самоосвіта (самостійна робота учня чи студента з навчальним матеріалом); взаємодія студента й викладача; особиста взаємодія (консультації, відповіді на запитання) [5].

Ключові слова. Основні елементи змішаного навчання, зворотній зв'язок із викладачем, новації в освіті, кліпове мислення, ресурсний стан педагога.

Сучасна молодь не може тривалий час виконувати одноманітну роботу, її увагу час від часу треба переключати, тоді є навчальний ефект і програмовий матеріал засвоюється краще [3]. Щоб відповідати ідеалам здобувачів освіти, сучасне покоління педагогів повинне орієнтуватися на цінності, працювати з ентузіазмом, з колективним натхненням, бажанням покращити успіхи кожної дитини. Зараз педагог – це не про знання та вміння, а про вплив на майбутні покоління, значний інтерес до соціалізації та розвитку здобувача освіти, створення авторських методик і теорій виховання.

З того часу, як світом поширилася пандемія, яка торкнулася усіх сфер діяльності людства, змусила працювати дистанційно, як на нашу країну віроломно напала росія, розгромивши серед інфраструктурних об'єктів сотні закладів освіти, для педагогів України ці виклики стали проблемою, адже більшість учасників освітнього процесу виявилася неготовою до різких змін. І заклади освіти не чекали, а самостійно обрали найбільш зручні для них навчальні майданчики. Так сталося і в нашому коледжі, колектив спільним рішенням обрав продукти Google, а це і Classroom, і Meet, і Form. І якщо в цілому з навчальним процесом стало усе зрозуміло, то як провадити виховний? Зважаючи на пріоритетні виховні задачі, визначені Законом України «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», **«виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу в закладах освіти**, що має спрямовуватися на формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал». А це означає, що будь-яке заняття має виховувати, проте самих занять в реаліях сьогодення може виявитися замало, адже позааудиторна робота, підготовчий процес до заходів – це можливість перемкнути фокус уваги, уникнути надмірної тривожності, поринути в стан творчого конструювання. Тож виховний сектор освітнього процесу в умовах змішаного навчання має ряд важливих площин, головною з яких є ресурсний стан педагога під час роботи в групі та проведення заходів.

Ресурсний стан педагога – це здорові взаємини зі здобувачами освіти, запорука цікавого та результативного освітнього процесу, ефективна взаємодія зі студентами та їхніми родинами. У ці непрості роки (пандемії та війни) виховні заходи максимально допомагають розвантажити психіку здобувача освіти. Творчість каже: спробуймо подумати, вигадати, уявити, змодельовати, перефразувати і це дає студентіві досвід, що немає нічого сталого, що все можна змінити, все мине. Українці – сталь. Але навіть «сталевим» людям часом потрібна підтримка. У соцмережах є багато корисної інформації, наприклад, пам'ятки,

психологічні поради для педагогів, які працюють із дітьми та підлітками під час війни, проводять неформальні заняття та зустрічі, щоб відволікти студентів від сумних подій. “Саме зараз наше завдання – допомогти дітям повернути, створити хоч невеликий простір безпеки. Багато хто з них досі перебуває у стані шоку. Ми не можемо припустити, що стане тригером для травматичних реакцій, тому наші уважність, емпатійність, почуття такту та відчуття опори дуже важливі”, – каже Світлана Ройз [6]. Психологиня рекомендує освітянам:

- Турбуємось про себе і намагаємось не починати роботу без ресурсу.
- Наше завдання – створити безпечний простір, у якому б дитина відчула близькість – “я з тобою”.
- Якщо ви не маєте досвіду роботи з емоційним реагуванням на почуття та емоції, починати роботу можна буде лише у співпраці з психологом.
- Пам’ятайте, що ми проводимо зустрічі для того, щоби дати дітям стабільність у теперішній реальності, відволікати їх і розважати цікавими фактами, захопливими розповідями.
- Дітям важливо почути: “Те, що ти пережив – жахлива трагедія, це жахливо й так шкода, що тобі довелося через це пройти. Я захоплююсь твоїми мужністю та силою. Попри таке горе, ти справляєшся, як справжній герой. Я дуже хочу тебе обійняти та захистити”.

Неординарними виховними підходами при цьому є виховання в студентів принципу авторства – егофункціонала (у позитивному значенні слова): я зможу, я зроблю – це формує особистість та забезпечує впевненість у майбутньому. Добре допомагає організація виставок, демонстрацій – якщо мене не ігнорують, то я заслуговую на це життя. Кожна особистість хоче авторитету, індивідуалізації і це не може бути наодинці, людині потрібне визнання суспільством. Час навчання – це період комунікаційних, поведінкових експериментів, коли особистість перевіряє, як це оцінять інші.

Тому дуже важливо під час офіційних та неформальних зустрічей прийняти момент, що дитині важко. Комунікація, витримка, спокій – ось надійний спосіб витримати ситуацію і якщо є потреба, все вирішити в конструктивний спосіб [4]. Дозвіл на помилку: хай буде негарно, неправильно – ще один спосіб прийняття студента таким, як він є. Вибір – це основа комунікації, прояв внутрішньої цінності особистості, тож педагог має дозволяти студентам здійснювати його. Важливо також жити за правилами. Наприклад, ми виконуємо це творче завдання зараз, а потім конструктивно виконуємо навчальне завдання.

Правила дають можливість відрегулювати неспокій, студент – це дитина, яка бачить, що є дорослий, який знається на правилах і йому не треба вигадувати якісь свої. Малюнки, презентації, постери, короткометражні відеопроєкти – усе можна робити з акцентом на творчість. Створюючи комікси на твори, студент, окрім того, що відображає себе через цю творчість, засвоює навчальний матеріал, розвиває фантазію, власну креативність і коли далі в житті в нього буде виникати потреба вибору, він його зробить, бо має цей досвід. Дозволяючи студентові проявляти його компетентність, розуміємо, що поняття взаєморозуміння і взаємоповаги набуває такого творчого контексту і в цьому творчому контексті не викладач і студент, вони трошки змінюють ієрархічну структуру, стають на рівень комунікаторів-партнерів, які разом здобувають знання, тільки разом формують загальне інформаційне поле. І від того стає легше, знімається напруга, що педагог все знає і сучасний сміливий педагог каже, що може чогось не знати і мабуть більше поважається здобувачами освіти ніж той, хто каже, що все знає. Якщо студент не ставить стіну, бар'єр, то відчуває, що його сприймають і він не промовчить, а скомунікує з іншими. Демотивовані здобувачі освіти відчувають глибинну спустошеність, тому, за порадами психологів, треба виконувати розвантажувальні вправи на годинах спілкування. Практика проведення класгодин аудиторно чи через відеоконференції в рамках змішаного навчання – це найкращий спосіб

спілкування з групою, підтримки нормального психо-емоційного стану студентів [1].

Отже, в умовах змішаного навчання ми зобов'язані використовувати весь потенціал інтернет-зв'язку освітніх платформ та співпраці у соцмережах, тим більше, що все життя сучасних дорослих та їхніх дітей перемістилося на соціальні інтернет-майданчики [2]. Ш.Амонашвілі, окреслюючи втілення гуманізму в роботі з дитиною в умовах особистісно зорієнтованого виховання, стверджує: «Наш виховний процес стане гуманним і особистісним, якщо ми будемо вибудовувати стосунки з дитиною згідно з її природою, її єством; приймемо її такою, якою вона є; шукатимемо шляхи дружби й співпраці, шляхи духовної спільності з нею; будемо сповнені розуміння і творчого терпіння; у разі порушення дитиною норм поведінки й застереженої умовності навчимося створювати такі духовно-моральні ситуації, які викличуть у неї переживання й почуття каяття, сповідь, вибачення, жаль, самокарання; розуміємо, що сенс нашої доброти до дитини полягає не лише в тому, що нам для неї нічого не шкода, але й у тому, щоб у її душі народилася відповідна доброта до нас і до всіх».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активності з дітьми в укрітті. URL. : <https://drive.google.com/file/d/1ixraCWz6gvtTsmfJTGTfY3QqyNeBgTwt/view> .
с.18 – 22
2. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL. : <https://kpi.ua/1102-7>
3. Громадська спілка з реформування освіти «Освіторія». URL. : <https://osvitoria.org/>
4. Долинський С.В., Кухар Р.Б., Мотько Н.Р., Чемерис В.А. Комунікації в менеджменті. Київ : Університет «Україна», 2022. 277 с.

5. Змішане навчання в Україні: контекст та успішні приклади. URL.
: <http://blog.ed-era.com/zmishanie-navchannia-v-ukrayini-kontiekt-ta-uspishni-prikladi/>
6. Світлана Ройз. Про психологічну підтримку під час війни. URL.
: <https://cutt.ly/W3u7WJ3>

Сергій ДОЛИНСЬКИЙ

*к. екон.н., доцент кафедри економіки
та менеджменту Карпатський
інститут підприємництва,*

Роман КУХАР

*к. фіз-мат н., доцент доцент кафедри
економіки та менеджменту
Карпатський інститут
підприємництва,*

Наталія МОТЬКО

*к. с-г н., доцент ЛНУВМБТ ім. С.З.
Гжицького*

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Анотація. Проблема ефективності системи менеджменту досліджується багатьма вченими з різних позицій: організаційні, психологічні і т.п. Нами зроблена спроба підійти до цієї проблеми з позицій системного підходу, розглядаючи при цьому не лише теоретичні основи менеджменту, але і ті складові елементи системи менеджменту, що впливають в процесі функціонування на її ефективність в цілому як систему.

Ключові слова: ефективність, менеджмент, інформація, комунікація, системність, управлінські ролі.

В роботі [1] І. Адізес відзначив, що менеджмент – це процес, який дає змогу організації бути результативною та ефективною тепер і в майбутньому; це мета будь-якої компанії, незалежно від того, чим вимірюється її успіх, незалежно від технології, розмірів та культури. Нами зроблена спроба підійти до проблеми ефективності системи менеджменту (ЕСМ) з позицій системного підходу, розглядаючи при цьому не лише теоретичні основи

менеджменту, але і ті складові елементи, що впливають в процесі функціонування системи менеджменту на її ефективність в цілому як систему. Це, зокрема, інформація, яка необхідна менеджеру для прийняття ним управлінського рішення, а також комунікація, з допомогою якої ця інформація передається менеджеру по відповідному комунікаційному каналу. Тим самим при дослідженні ми розглядаємо систему як тріаду: «інформація, комунікація, менеджмент» з метою виявлення в кожній з цих підсистем тих факторів, які б могли сприяти ефективності системі менеджменту в цілому [6].

В теоретичному плані кожна з цих трьох складових тріади має потужну базу - теорія інформації, теорія комунікацій, теорія менеджменту - і менеджер повинен володіти їхніми основами.

1. Інформація. Як відомо, управління трактується як інформаційний процес, що складається з обміну інформацією між органом управління та керованим ним об'єктом і зовнішнім середовищем, тобто інформація виступає як основа процесу управління, забезпечуючи зв'язок між керуючою та керованою частинами системи управління. Ми зупинемося на позиції – «інформація - це ресурс», так як саме в такій інтерпретації інформація потрібна менеджеру, оскільки інформаційний ресурс - це ресурс, що має інформаційну основу і який продукується всередині підприємства або надходить з його зовнішнього середовища. В зв'язку з чим для забезпечення ЕСМ інформація повинна бути якісною, тому серед основних вимог до інформації, що використовується в процесі здійснення управлінської діяльності, виділяють: достовірність, точність, актуальність, доступність та зручна форма подання [4,5].

2. Комунікація. Ефективність роботи керівника будь-якої організації вирішальним чином залежить не лише від його вміння працювати з людьми, але й від уміння працювати з інформацією, оскільки прийняття будь-якого рішення потребує своєчасних і точних відомостей, єдиним

способом одержання яких є комунікація. Ефективна комунікація - це комунікація, при якій відправник повідомлення використовує адекватні засоби кодування і передавання своєї ідеї, а одержувач демонструє розуміння ідеї, зберігаючи при цьому комунікативну рівновагу. Комунікація, спрямована на вирішення безпосередніх завдань, має бути організована з урахуванням минулого досвіду і відповідати довгостроковим інтересам та цілям організації. Для ефективного функціонування будь-якої організації необхідно забезпечити належні комунікації. Однак управлінська практика констатує, що створення ефективної, надійної системи обміну інформацією, яка би відповідала вимогам повноти, достатності, оперативності, гнучкості, - це одна із найскладніших проблем в організаціях. Тому цілком зрозуміло, що ефективно працюючий керівник - це керівник, який ефективний у комунікаціях [3].

3. Менеджмент. Якщо перші дві підсистеми нашої тріади є важливими для визначення ефективності системи менеджменту і є певні труднощі при визначенні їх ефективності, то третя підсистема «менеджмент» при дослідженні цієї проблеми є і найважливішою, і найскладнішою, поскільки тут домінує людський фактор. В зв'язку з цим при дослідженні ми поділяємо його на дві складові : *менеджер - його методи впливу на підлеглих* і *теоретичні концепції менеджменту*. Зрозуміло, що такий поділ є в деякому сенсі умовний, так як вибір відповідної концепції менеджменту здійснює саме менеджер.

3.1. Менеджер - його методи впливу на підлеглих.

Пітер Ф.Друкер відзначає [2], що управління – це особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу. Менеджмент, як наука, ґрунтується на законах, закономірностях, принципах управління — фундаменті її методології. Менеджмент, як мистецтво, тісно пов'язаний із суб'єктивними факторами — професійно-інтелектуальним потенціалом менеджера, його

здібностями реалізовувати свій особистий потенціал і потенціал організаційної системи.

Професійно-інтелектуальний потенціал менеджерів різний. Неоднаковий і рівень мистецтва управління, а також кінцева результативність організаційної системи.

Менеджерам потрібна нова концепція, нове визначення поняття інформації. Повинні бути розроблені нові методи отримання інформації із зовнішнього середовища, які б поставляли не дані, а інформацію, а також, щоб ця інформація була орієнтована на менеджера, була необхідна йому як для розв'язку практичних задач, так і для прийняття стратегічних управлінських рішень.

3.2. Теоретичні концепції менеджменту - способи та методи впливу менеджменту на керований ним об'єкт.

П.Ф. Друкер в роботі [2] подає своє представлення щодо теорії сучасного менеджменту, нову парадигму менеджменту формулює так:

менеджмент існує заради результатів, яких організація досягає у зовнішньому середовищі. Менеджмент повинен визначати - яких результатів необхідно досягти, повинен мобілізувати ресурси організації для досягнення цих результатів.

І. Адізес [1] в свою чергу підкреслює: щодо визначення менеджменту думки в галузі не збігаються. Проте ми знаємо точно, що таке неефективний менеджмент. Для того, щоб виправити неефективний менеджмент, ми повинні правильно визначити його. Добре керована організація повинна бути продуктивною та ефективною в короткому та довгому періодах, забезпечення цього і є завданням менеджменту.

Ефективним менеджером може бути тільки менеджер, що має навички лідера, а хорошим лідером — тільки лідер, який має навички менеджера. Тому ефективні керівники повинні підвищувати свій рівень компетенції як у сфері менеджменту, так і лідерства.

Висновок. Аналізуючи проведений аналіз кожної з підсистем тріади щодо їх впливу на ЕСМ, згадався відомий афоризм: наука лише тоді досягає своєї вдосконалості, коли використовує математичний апарат. Відповідно хотілося б представити в кінцевому вигляді ЕСМ у вигляді деякої функції $Y = F(x, y, z)$, де аргументи x, y, z - це фактори впливу відповідно підсистем «інформація», «комунікація» та «менеджмент» на ефективність Y системи менеджменту в цілому, або, враховуючи представлення підсистеми «менеджмент» на дві складові, то представити $Y = F(x, y, z_1, z_2)$, де аргумент z_1, z_2 - це фактори впливу відповідно «менеджера» та «теоретичної концепції менеджменту» на ефективність Y . Але висвітлені нами в пунктах 1, 2, 3 фактори впливу на ЕСМ є недостатніми для їх формалізації. Одна з причин, на наш погляд, в підході, що менеджмент - це мистецтво, а, як відомо, твори мистецтва постійної ціни не мають. Як приклад, відомі факти, що ціна картини всесвітньо відомого митця на початку його мистецької діяльності несутимірна до співставлення із ціною через століття на мистецькому аукціоні.

Все це дозволяє спрогнозувати, що формалізація ефективності системи менеджменту в недалекому майбутньому малоймовірна, а сама функція

$Y = F(x, y, z_1, z_2)$ матиме ймовірнісний характер, тому висвітлені нами міркування недостатні для їх формалізації і фактично носять рекомендаційний характер - як рекомендації щодо підвищення ефективності системи менеджменту в практичній діяльності менеджера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адизес И. Ідеальний керівник : чому ним неможливо стати. Пер. з англ. –Харків, 2017
2. Друкер Питер Ф . Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво.- Київ . -1994.-213 с.

3. Долинський С.В., Кухар Р.Б., Мотько Н. Р. , Чемерис В. А. Комунікації в менеджменті. Навчальний посібник.- Київ. Університет «Україна». 2022.- 276 с

4. Кухар Р.Б., Долинський С.В., Мотько Н. Р. Менеджмент: інформаційний підхід.-Ужгород, вид-во РАЖДА. 2019. -392 с

5. Р.Б. Кухар .Інформаційний аспект сучасного менеджменту . Т.3. Проблеми ефективності менеджменту та інформаційного суспільства. Депоновано в Державній науково-технічній бібліотеці України 05.10. 2016 р. № 15 –Ук 2016 ДРНТІ 82.01

6. Р.Б.Кухар, Н.Р.Мотько. Інформаційний аспект сучасного менеджменту. Т.10. Інформація + Комунікація – стержень Менеджменту. Л.- 2023.

Марія КОНДРАТЮК ,

*ст. викладачка кафедри економіки та
менеджменту Карпатського інституту
підприємництва Університету
«Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Анотація: У даній статті розкрита сутність довгострокових інвестицій ,як економічної категорії та об'єкта бухгалтерського обліку. Довгостроковими інвестиціями вважаються активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. До довгострокових інвестицій відповідно до потреб бухгалтерського обліку входять довгострокові фінансові інвестиції та капітальні. Встановлено, що всі види інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів здійснюються за рахунок формованих ними інвестиційних ресурсів. Для того щоб здійснити інвестування в якусь область економіки, потрібно мати кошти. Ознайомлено з методами оцінки, первинними документами, аналітичним та синтетичним обліком та відображенням у бухгалтерській звітності довгострокових інвестицій та їх джерел фінансування.

Ключові слова: інвестиції, довгострокові інвестиції, інвестиційні ресурси, джерела фінансування, методи оцінки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Довгострокові інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення умов становлення ринкової економіки, певних структурних зрушень в господарському комплексі країни, забезпечення технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності підприємств. Без довгострокових інвестицій неможливі підготовка та запуск у виробництво нових видів

продукції (робіт, послуг), підвищення якості, використання нових видів матеріалів, тощо. Тому впливає необхідність дослідження організації обліку довгострокових інвестицій, що є актуальним питанням в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо методики оцінки, обліку фінансових інвестицій розглядаються в працях І.О. Бланка, С.Ф. Голова, З.В. Задорожного, С.Я. Зубілевич, Г.Г. Кірейцева, Я.Д. Крупки, В.М. Пархоменка, А.А. Пересади, В.С. Рудницького, В.В. Сопка та ін. Питання обліку та інформаційного забезпечення фінансового інвестування досліджуються в працях провідних зарубіжних вчених: Р. Адамса, В.Д. Андрєєва, Е.А. Аренса, Н.П. Баришнікова, В.В. Бочарова, П.І. Камишанова, В.В. Ковальова, Дж. К. Лоббека, О.В. Соловйової, Дж. К. Робертсона. Проте залишається невирішеною низка питань, пов'язаних з адаптацією світових принципів і підходів до оцінки, обліку й аудиту фінансових інвестицій до вітчизняних умов господарювання. Новими для вітчизняної практики є питання документального оформлення, реєстрації фактів господарської діяльності, відображення інвестиційних процесів у звітності.

Мета та завдання статті. Мета дослідження полягає у висвітленні різних теоретичних підходів до визначення сутності та ролі довгострокових інвестицій (фінансових та капітальних) та джерел їх фінансування, вивчення теорії та практики організації обліку довгострокових інвестиційних операцій та розроблення пропозицій щодо їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. З входженням України в ринкову систему господарювання з'ясуванню економічної сутності інвестицій надавалося все більше уваги, проте наукова думка й досі не дала універсального визначення інвестицій, яке б відповідало потребам теорії і практики господарювання. Це зумовлено, в значній мірі, діапазоном цієї багатогранної економічної категорії. Існують дві версії погодження терміну «інвестиція». Одна група авторів вважає, що цей термін походить від

латинського слова «investio», що означає «одягати»; інша – від латинського «invest», тобто вкладати [1, с. 108].

Інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою його збільшення. Саме таке трактування знайшло своє відображення у Законі України «Про інвестиційну діяльність», відповідно до якого інвестиції – це вкладення грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2]. Таке визначення інвестицій, на наш погляд, дає можливість врахувати динамізм інвестицій, широко класифікує форми інвестицій та об'єкти інвестиційних вкладень, а головне – вказує мету. Таким чином, довгостроковими інвестиціями слід вважати активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку, зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.

Через присутність інвестицій в кожній із ланок економіки України, підвищується значущість теоретичного обґрунтування теоретико-методологічних характеристик сутності інвестицій, однією з яких є їх класифікація. Існують різні підходи та методи класифікації інвестицій за багатьма ознаками.

Відповідно до цілей бухгалтерському обліку, інвестиції поділяють на довгострокові фінансові та капітальні, які в свою чергу поділяються на їх підвиди.

У зв'язку з виділенням такої класифікації інвестицій, для цілей бухгалтерського обліку розрізняють: довгострокові фінансові інвестиції, що утримуються підприємством на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент та поточні фінансові інвестиції – інвестиції, які утримуються підприємством на строк, що не перевищує один рік, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Під капітальними інвестиціями розуміються витрати на створення, збільшення розмірів, а також на придбання необоротних активів тривалого користування, не призначених для продажу.

Всі види інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів здійснюються за рахунок формованих ними інвестиційних ресурсів. Для того щоб здійснити інвестування в якусь область економіки, потрібно мати кошти. Їх називають джерелами фінансування інвестицій.

При виборі того чи іншого джерела фінансування довгострокових інвестицій, будь то зовнішні чи внутрішні джерела, потрібно виходити з необхідності досягнення найбільшого економічного ефекту. Вибір джерела покриття інвестиційних потреб, впливаючи на інвестиційну активність, дозволяє сільськогосподарським підприємствам впливати на структуру пасивів, ступінь ризику інвестиційної діяльності і т. д.

Процес організації обліку довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування на підприємстві є трудомістким та залежить від специфіки його діяльності, обраної облікової політики, яка має відповідати вимогам чинного законодавства і сприяти підвищенню інвестиційної привабливості.

Мета бухгалтерського обліку довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування полягає у забезпеченні об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових регістрах операцій, пов'язаних із довгостроковими інвестиціями та джерелами їх фінансування, можливістю узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб, а також з порядком їх внутрішнього аудиту і аналізу з метою уможливлення зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Ірина КОСТЕЦЬКА,

*к.е.н. кафедри економіки та
менеджменту Карпатського
інституту підприємництва
Університету « Україна»*

Ельвіра МОЛДОВАН,

*головний науковий співробітник, к.
держ. упр. Державний податковий
університет*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЛОКАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ І ПРОГРАМ В ЕНЕРГЕТИЧНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Перед сучасним світом постав виклик глобальних кліматичних змін та їх катастрофічних наслідків. Одним із напрямів протистояння цьому виклику стала Концепція Green Deal, котра передбачає досягнення вуглецевої нейтральності у Європі щонайпізніше до 2050 р. Підписання Паризької угоди у 2015 році окреслило нові міжнародні зобов'язання держав в контексті посилення кліматичної політики. Ці зміни мають безпосередній вплив на країни-партнери ЄС – Україну. Також, 25 вересня 2015 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила Порядок денний у сфері розвитку на період після 2015 року: «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».

Відповідно, Україна прийняла виклик разом зі всією Європою та розпочала свій шлях «зеленим» курсом. Одним із кроків на цьому шляху стало формування пакету національних нормативно-правових та стратегічних і програмних актів в сфері енергетики, енергоефективності й енергетичної безпеки.

Мета дослідження: запропонувати методику оцінки локальних стратегічних документів для енергетичних громад в Україні.

Об'єкт: територіальні громади приналежні до монопрофільних територій.

Постановка проблеми для дослідження: не відповідність актів на регіональному рівні, які не завжди корелюються із нормативно-правовим забезпеченням національного рівня, а локальні стратегії та програми – із документами регіонального, а відтак – національного рівнів.

Особливо гостро ця проблема постає перед монопрофільними територіями, зокрема, перед громадами енергетичної генерації, оскільки вони – першочергові суб'єкти Справедливого Переходу як одного із інструментів Green Deal. Крім того, доволі часто у процесі реалізації стратегій і програм регіонального / локального рівня з'ясовується, що дані документи є неспроможними, тобто, недієвими, непридатними до реалізації на практиці.

Підставою до опрацювання Змістових індикаторів була емпірична база основних національних нормативно-правових підзаконних актів, зокрема:

- Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. №722/2019;
- Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 03 березня 2021 року №179;
- Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05 серпня 2020 року №695;
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки» від 04 серпня 2021 року №907;
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 18 серпня 2017 року №605-р;
- Розпорядження КМУ «Про затвердження Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 року» від 29 грудня 2021 року №1803-р;
- Постанова КМУ «Про впровадження систем енергетичного менеджменту» від 23 грудня 2021 р. №1460.

Відповідно, до законодавчих документів на національному рівні важливим є питання оцінювання регіональних / локальних стратегій і програм на предмет їх спроможності та відповідності вищим в ієрархії нормативно-правовим актам. Із метою вирішення зазначеного питання було розроблено Методику оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. У ній запропоновано дві групи *індикаторів* спроможності – показників, що дозволяють оцінити локальний / регіональний стратегічний чи програмний документ на предмет їх дієвості та відповідності положенням національного нормативно-правового забезпечення.

Методика є практичним інструментом оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. Завдяки використанню Методики територіальні громади та окремі міста-енергетики матимуть змогу встановити рівень відповідності своїх локальних стратегій (програм) нормативно-правовим актам національного та регіонального рівнів. Таке оцінювання спроможності стратегічних і програмних документів – перший крок до практики енергоефективності та енергетичної сталості.

За новою запропонованою методикою проведемо аналіз шести територіальних громад в шести областях. Завдяки цьому, географічно охоплено різні регіони України. результат аналізу представлено в висновках.

В практичному застосуванні представлені матеріали можуть бути цікавими для підприємств, що працюють у сфері енергетики, органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, академічних кіл і широкої аудиторії, зацікавленої в питаннях енергетики та енергоефективності.

Висновки.

Цінність методів включає:

- Можливість оцінювання стратегій/програм у сфері енергетичної безпеки та енергоефективності;

- Можливість удосконалення або розробки стратегій/програм у сфері енергетичної безпеки та енергоефективності відповідно до європейських та національних стандартів;
- Можливість використання Методів як шаблону для розробки методів оцінки стратегій/програм в інших галузях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Publication of “European Green Deal” by European Commission in 2019.
– Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
2. 17 Sustainable Development Goals. – Режим доступу: <https://sdgs.un.org/goals>
3. Костецька І. Молдован Е. Методика оцінювання спроможності локальних стратегічних і програмних актів у сфері енергетики та енергоефективності. 2022. – 65 с.
4. Постанова «Про схвалення Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року», від 22 вересня 2021 р. № 1024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2021-%D0%BF#Text>

Тетяна КОСТИНА

*ст. викладач кафедри економіки
та менеджменту Карпатського
інституту підприємництва*

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті розглянуто шляхи залучення інвестицій в умовах війни.

Ключові слова: війна, інвестиції, шляхи, рекомендації, ризик, реформа, інфраструктура.

Залучення інвестицій в умовах війни може бути складним завданням, адже воєнний конфлікт створює непевність і ризик для бізнесу. Однак, при належній стратегії та використанні можливостей, інвестиції можуть бути здійснені навіть у таких умовах [1].

За даними Національного банку України, основні напрямки інвестицій в Україну за період з 2021 по 2023 роки мають бути такими: Енергетика та інфраструктура. Україна потребує інвестицій у розвиток енергетичної інфраструктури, зокрема у відновлюванні джерела енергії, а також у розвиток транспортної та інших видів інфраструктури. Аграрний сектор. Україна є однією з провідних аграрних країн світу, тому інвестори бачать великий потенціал у розвитку цього сектору, зокрема в збільшенні виробництва та випуску сільськогосподарської продукції. Інформаційні технології. Україна відома своїми кадровими та інтелектуальними ресурсами, тому інвестори бачать великий потенціал у розвитку інформаційних технологій та стартапів. Фінансовий сектор. Україна є країною з розвиненою фінансовою системою, тому інвестори бачать потенціал у розвитку фінансового сектору та фінтех-стартапів. Туризм та культура. Україна є багатою на культурні та туристичні ресурси, тому інвестори бачать потенціал у розвитку туризму та культурної індустрії. Значний ризик для бізнесу в умовах війни пов'язаний з можливим зниженням попиту на товари та послуги підприємства. Також існує небезпека

126 зниження купівельної спроможності населення та збільшення вартості виробництва через зростання цін на енергетичні ресурси та інші витрати. Ці фактори можуть призвести до зменшення обсягів продажів та збитків для підприємства. Не менш важливим є розвиток внутрішнього ринку та залучення іноземних інвесторів, які бачать перспективи розвитку в Україні та є готовими інвестувати у відновлення та розвиток економіки країни. Також потрібно зазначити, що війна не може бути доконечною передумовою для інвестиційних процесів. У стабільних умовах інвестори можуть відчувати більшу впевненість у майбутньому та бути більш готовими до інвестування [2].

Тобто вищий ризик не компенсується додатковою дохідністю, оскільки війни – це неринкове явище. До того ж війна породжує кардинальне скорочення споживчого попиту, що підриває рентабельність бізнесу.

Стандартні рекомендації для залучення інвестицій в умовах мирного часу включають набір таких заходів політики:

- проведення інституційних реформ, розвиток правового поля інвестування, спрощення регулятивного середовища для ведення бізнесу, зниження корупційних ризиків;
- розвиток інфраструктури: транспортної, енергетичної, телекомунікаційної;
- політика фінансової підтримки малих та середніх підприємств;
- стимулювання залучення іноземних інвесторів (спеціальні зони вільної торгівлі, надання пільг, забезпечення правової стабільності, створення умов макроекономічної стабільності);
- підтримка розвитку інновацій;
- підвищення рівня освіти для формування ринку кваліфікованої робочої сили.

Однак, такі рекомендації, будучи по суті абсолютно правильними, в умовах воєнних конфліктів є недостатніми. Залучення інвестицій в умовах війни є менш передбачуваним та більш ризикованим, ніж у мирний час. Дві

основні проблеми, які турбують інвестора при вкладанні коштів у воєнну економіку:

- наявність гарантій щодо захисту його інвестицій, які забезпечували б повернення коштів у випадку непередбачуваних воєнних подій;

- наявність адекватного попиту на продукцію інвестиційного проєкту, що забезпечував би прийнятний рівень рентабельності бізнесу.

Розв'язання обох завдань вимагає відповідної державної політики, підкріпленої достатніми та надійними фінансовими ресурсами.

Наявність чіткої програми відбудови економіки, з визначеними ресурсами на підтримку відновлення тих чи інших галузей економіки – важлива передумова та орієнтир для стратегічних інвесторів. Допомога держави (в т.ч. коштом міжнародних партнерів) є важливою складовою підтримки економічної ефективності бізнес-проєктів в умовах низького попиту на початковому етапі відновлення.

Наявність чіткої програми відбудови економіки, з визначеними ресурсами на підтримку відновлення тих чи інших галузей економіки – важлива передумова та орієнтир для стратегічних інвесторів. Допомога держави (в т.ч. коштом міжнародних партнерів) є важливою складовою підтримки економічної ефективності бізнес-проєктів в умовах низького попиту на початковому етапі відновлення.

Не менш важливою є проблема довіри інвесторів до України в питанні захисту їх інвестицій. Заходи, які можуть допомогти підвищити довіру інвесторів:

- Застосування таких інструментів захисту інвестицій, як страхування інвестицій, гарантії повернення інвестицій, захист прав інтелектуальної власності. Держава має гарантувати безпеку інвестицій та бізнесу, створювати захист від воєнних дій та загроз тероризму.

- Зміцнення правового поля. Необхідно зміцнювати правове поле та забезпечувати дотримання законів. Це може включати створення

спеціальних законів і правил для інвесторів, а також заходів щодо боротьби з корупцією. Посилення законодавчих норм та правил, що захищають права інвесторів, може підвищити рівень довіри та залучити більше інвестицій.

- Контроль за виконанням договірних зобов'язань. Існує необхідність посилення контролю за виконанням договірних зобов'язань у рамках інвестиційних угод, щоб гарантувати захист прав інвесторів.

- Співпраця з міжнародними організаціями може допомогти залучити інвестиції та підвищити довіру інвесторів.

- Структурні реформи можуть допомогти підвищити довіру інвесторів під час війни, сформуванню позитивний імідж країни, що намагається побудувати демократичне та правове суспільство. Наприклад, держава може проводити реформи, спрямовані на покращення бізнес-клімату та полегшення бюрократії.

- Незалежні арбітражні суди. Наявність незалежних арбітражних судів може дати інвесторам упевненість у тому, що вони мають доступ до справедливого судового процесу для вирішення спорів, пов'язаних з інвестиціями.

- Вільний ринок. Вільний ринок може залучити більш багатогранне коло інвесторів, що може підвищити конкуренцію та забезпечити додаткові механізми захисту прав інвесторів

- Прозорість та доступність інформації. Інвестори потребують чіткої інформації про ситуацію в країні та військові дії. Держава повинна забезпечувати доступність інформації, проводити прозору політику та регулярно повідомляти про стан справ в економіці.. Держава може організовувати зустрічі та конференції з інвесторами, надавати їм інформацію про можливості інвестування та відповідати на запитання. Ефективне спілкування з інвесторами допоможе збільшити довіру, забезпечення інвесторів інформацією про рівень ризиків та дії уряду щодо їх пом'якшення можуть допомогти підвищити рівень довіри в умовах військового конфлікту.

Потрібно враховувати масштаб та тривалість воєнних дій, які можуть підвищувати ризики інвестування. Заходи прямої дії, гарантії та компенсації, можуть бути більш прийнятними для запуску інвестиційного проєкту, ніж тривалі структурні реформи.

Ефективне спілкування з інвесторами допоможе збільшити довіру, забезпечення інвесторів інформацією про рівень ризиків та дії уряду щодо їх пом'якшення можуть допомогти підвищити рівень довіри в умовах військового конфлікту.

Можливі шляхи для залучення інвестицій в умовах війни:

- Сприяння розвитку військово-промислового комплексу. Держава може залучати вітчизняних та іноземних інвесторів, які можуть бути зацікавлені в інвестуванні військових проєктів, таких як виробництво зброї або технологій для захисту.
- Залучення інвестицій у відновлення економічного потенціалу та створення робочих місць. Пріоритетами можуть бути відновлювальні проєкти у сферах інфраструктури, виробництва стратегічно важливих товарів, будівництва житла тощо.
- Підтримка національного виробництва. Держава може залучати інвестиції на підтримку національного виробництва, щоб зменшити залежність від імпорту та забезпечити стійкість економіки. Це також розширює можливості для інвестування військово-промислового комплексу.
- Залучення фінансової допомоги від міжнародних організацій та інших держав на реалізацію спеціалізованих проєктів підтримки та відбудови економіки в умовах війни.
- Створення сприятливого інвестиційного клімату. Попри війну, держава може проводити політику, спрямовану на створення сприятливого інвестиційного клімату, що зможе залучити інвесторів, які зацікавлені в довгостроковому розвитку економіки країни [3].

Зазначені інструменти можуть допомогти зменшити ризик втрат для інвесторів та підтримати стійкість економіки під час воєнних конфліктів.

Загалом захист прав інвесторів в умовах військового конфлікту є складним завданням, але за певних умов можна забезпечити достатній рівень захисту для залучення та утримання інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Національний банк України - "Національний банк удосконалив облік прямих іноземних інвестицій": веб-сайт URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-udoskonativ-oblikpryamih-inozemnih-investitsiy>

2. Економічна правда: Чому варто інвестувати в Україну. Веб сайт: URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/>

3. Лобунець, Тетяна, and Галина Гончар. "ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ." Наукові перспективи (Naukovì perspektivi) 8 (26) (2022).

Галина ЛЕВКІВ,

*д.е.н., професор Львівський
національний університет
ветеринарної медицини,
м. Львів*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. В даній статті проаналізовано ефективність використання ресурсного потенціалу на підприємства

Ключові слова: ресурсний потенціал, підприємства, аграрний сектор, ефективність.

Сьогодні поняття «ресурсного потенціалу» трактують по різному. Так Підлісецький Г.М. вважав, що «до ресурсного потенціалу належить сукупність взаємопов'язаних ресурсів, зокрема, трудових, фінансових, земельних, матеріально-технічних».

Використовуючи системний підхід, Ульянченко О.В. розробив стратегію розвитку аграрного сектора економіки [3] на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом. В основу стратегії покладено поділ ефективності управління на два напрямки: соціальний розвиток (включає науку і освіту, культуру і духовність, соціальну інфраструктуру, соціальний захист населення і охорона довкілля) та економічний розвиток (структурна перебудова, конкурентоспроможність продукції, інвестиції та інновації, технологічне оновлення, екологізація господарської діяльності). Цілями названої стратегії визнано продовольчу безпеку та високоефективне аграрне виробництво.

Наприклад, О.О. Мамалуй визначає ресурси як капітал фірми, тобто благо, використання якого дає можливість збільшити майбутні блага.[2]

Ресурсний потенціал - це сукупність ресурсів, якими володіє територія, країна, підприємство або інше суб'єкт господарювання з платою за

досягнення своїх цілей. Ресурси можуть бути різного типу, такого як природні ресурси, людський капітал, фінансові ресурси, матеріально-технічні ресурси.

До складу ресурсного потенціалу входять такі складові :

1) Матеріальні ресурси – це ресурси в натуральній формі, які використовуються у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств. До складу матеріальних ресурсів відносять основні фонди та частка оборотних фондів.

2) Трудові ресурси – кількість працівників, які зайняті на підприємстві, та ті, які входять до його складу за допоміжною та основною діяльністю. Високоякісна підготовка, перепідготовка персоналу, що сприяє широкому спектру його навичок та практичних навичок є важливим фактором ефективної діяльності підприємства.

3) Фінансові ресурси підприємства – це сукупність грошових надходжень та прибутків, які є в розпорядженні підприємства для здійснення та виконання фінансових обов'язків.

4) Нематеріальні ресурси – промислова та інтелектуальна власність, яка тривалий час приносить певну користь.

Аграрний ресурсний потенціал підприємства, господарства визначається сукупністю органічно поєднаних ресурсів (земельних, трудових та матеріальних), у процесі взаємодії яких реалізується інтегральна їх здатність виробляти сільськогосподарську продукцію відповідного асортименту та високої якості. Для забезпечення раціонального використання ресурсного потенціалу та моніторингу цього процесу потрібна його вартісна оцінка.

Важливою передумовою ефективного використання ресурсів підприємств є їх збалансоване формування. В цьому аспекті актуальним є визначення оцінки наявності виробничих засобів у господарствах регіону. Перехід до ринкових відносин, створення нових форм господарювання, спад виробництва і деградація сільськогосподарських

підприємств потребують уваги економістів-аграрників до проблеми раціонального використання їх ресурсного потенціалу, без чого не можна забезпечити підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Ефективність використання аграрного ресурсного потенціалу можна виразити обсягом виробництва валової продукції на одиницю аграрного ресурсного потенціалу, створення сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими та особистими підсобними господарствами кооперативів з переробки, зберігання та збуту продукції, матеріально-технічного і технологічного обслуговування виробництва. На місце розрізнених видів аграрної і промислової діяльності на село має прийти система інтегрального агропромислового виробництва продовольчих товарів, яка сприятиме багатопрофільному розвитку села, дозволить відкрити нові робочі місця, підвищити життєвий рівень сільського населення, активніше вирішувати соціальні проблеми.

Пропонується в умовах економічної кризи створювати на державних і кооперативних засадах машино-технологічні станції та обслуговуючі кооперативи, запровадження лізингової форми взаємовідносин, яка буде вигідна насамперед для сільськогосподарського товаровиробника.

Ресурсовіддача залежить від низки інших чинників, головними з яких є: раціональне співвідношення елементів у структурі ресурсного потенціалу, система управління виробництвом, впровадження ресурсоощадних технологій, врахування природнокліматичних умов. Тому при формуванні ресурсного потенціалу агроформувань слід більше уваги приділяти не кількісному його нарощуванню, а якісному вдосконаленню та дотриманню раціональних пропорцій між окремими його складовими.

Реформаційні перетворення в сільському господарстві не дали очікуваної соціально-економічної віддачі, підприємства знаходяться у важкому становищі, руйнується ресурсний потенціал галузі. З метою забезпечення результативного процесу формування та використання ресурсного потенціалу, при його організації необхідно враховувати

сукупність факторів, що впливають на нього і водночас визначають його ефективність. Основними такими аспектами є: екологічний, соціальний, економічний, виробничий та фінансовий, що виступають як невід’ємні елементи системи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

У стратегії забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу аграрного сектора важливе місце належить вирішенню комплексу практичних аспектів, пов’язаних з матеріально-технічним оновленням сільськогосподарського виробництва.

Актуальною на даний час є необхідність поширення досвіду частини господарств області щодо кооперування, тобто обміну технікою чи купівля послуг технічного виконання сільськогосподарських робіт. В основі такого кооперування лежить два основні принципи: територіальної близькості та різноманітності техніки. В процесі пошуку можливих резервів росту фондів віддачі виокремлено 3 блоки факторів: організаційні, технологічні та економічні.

Кризова ситуація в економіці загалом та АПК зокрема спричиняє руйнування ресурсного потенціалу. Сьогодні необхідне здійснення певних організаційно-економічних змін у діяльності аграрних підприємств та процесах формування і використання ресурсів, які б сприяли забезпеченню продовольчої безпеки держави, розвитку сільських територій та досягненню цілей діяльності окремих виробничих структур. При цьому ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств слід розглядати як сукупність взаємопов’язаних ресурсів (земельних, матеріально-технічних та людського капіталу), які можуть використовуватись не тільки у виробничому процесі, але й у фінансовій, соціальній та інших сферах діяльності господарства

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Мамалуй О.О., Гриценко О.А., Дарнопих Г.Ю. Основи економічної теорії: підруч./ за заг.ред. О.О. Мамалуя. – К.: Юрінком Інтернет, 2003. 133с.
3. Ульянченко О.В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец.08.00.03 «економіка та управління національним господарством Київ, 2008.- 38с.

Мирослав ЛОЗЮК,

*ст. викладач кафедри соціальної
роботи Карпатського інституту
підприємництва Університету
«Україна»*

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті висвітлено комплексну програму корекції порушень ОРА студентів, яка передбачає використання цілого ряду комплексів вправ лікувальної фізкультури. Також висвітлено організацію занять з плавання.

Ключові слова: опорно-руховий апарат, здоров'я людини, корекція порушень ОРА, м'язи, деформація хребта.

Специфіка заняття фізичними вправами полягає в тому, що ці заняття можуть давати різний ефект: сприяти оздоровленню, не впливати на стан здоров'я, або нанести шкоду здоров'ю (інколи невинуватну).

Для позитивного ефекту занять фізичними вправами слід дотримуватися таких вимог:

1. заняття можна розпочинати тільки після медичного огляду і дозволу лікаря та періодичного обстеження в медичних установах;
2. підбирати такі засоби та метод і давати такі навантаження, які відповідають рівневі підготовленості;
3. постійно контролювати стан свого організму перед, під час і після занять за даними частоти серцевих скорочень;
4. забезпечувати належні гігієнічні умови занять (приміщення, одяг, взуття) і при найменшій можливості проводити заняття на свіжому повітрі;
5. після хвороби починати заняття поступово і з дозволу лікаря;

6. особливу увагу при виконанні фізичних вправ слід приділяти правильному диханню і поставі;

7. особи, які мають відхилення від нормального стану здоров'я, повинні займатись за окремими програмами [1].

Здоров'я людини залежить від спадковості (генетики), але також воно залежить і від способу (стилю) життя. Зокрема, молода людина повинна знаходити час для виконання фіззарядки та фізкультхвилинок, які зможуть повернути втомленому організму працездатність, увагу, зняти м'язове і розумове напруження, попередити порушення постави.

Для корекції порушень ОРА запропоновано комплекс вправ з елементами мобілізації, асиметричної коригуючої гімнастики, деторсійні вправи. Слід наголосити, що свідомо було обрано для оцінки функціонального стану найважливіших систем організму (дихальної, серцево-судинної) прості, широкодоступні і в той же час високоінформативні тестові дослідження, передбачаючи можливість їх подальшого широкого впровадження в практику навчальних закладів після апробації і підтвердження позитивних характеристик.

Особливістю фізичного виховання при порушеннях в опорно-руховому апараті є створення та підтримка компенсацій анатомічних порушень із використанням вправ, спрямованих на розвиток і зміцнення м'язів живота та спини, і які не пов'язані з перевантаженням нижніх кінцівок, що ведуть до стабілізації процесу деформації, зняття болів у м'язах і суглобах та підвищення можливостей всього опорно-рухового апарату.

Перший період (протягом першого семестру навчання): спрямований на підвищення рівня фізичної підготовленості, набуття та закріплення раніше засвоєних навичок плавання та спеціальних вправ, формування правильної статури, покращення функціональної підготовленості; зміцнення м'язового корсету та ліквідації м'язового дисбалансу, стабілізацію деформації хребта та грудної клітки, вдосконалення техніки плавання рекомендованого відповідно до тяжкості ураження опорно-

рухового апарату, загального рівня фізичної підготовленості, засвоєння та вдосконалення індивідуально рекомендованих спеціальних вправ;

Другий період (протягом другого семестру навчання): спрямований на стійке закріплення результатів лікування, підтримання функціонального рівня та фізичної підготовленості, набутих впродовж основного періоду, самоаналіз ефективності лікування, об'єктивний аналіз змін рівня функціональної підготовленості та параметрів позитивних зрушень у перебігу деформацій опорно-рухового апарату.

По закінченню кожного з періодів необхідно проводити оцінку функціонального стану організму студента та рівня позитивних зрушень в ході усунення вад в опорно-руховому апараті. На основі цієї оцінки проводиться подальша корекція змісту занять. Також під час занять дуже важливим є самоконтроль та оцінка викладача, що дозволяє здійснювати індивідуалізацію навантажень. Впродовж кожного заняття необхідно також здійснювати експрес-контроль для оцінки впливу фізичного навантаження на організм студента. Якщо заняття сплановано правильно, то у заключній частині показники повинні наближатись до вихідних. У кінці навчального процесу рекомендовано провести етапний контроль для оцінки ефективності всього курсу занять плаванням та його впливу на процес реабілітації.

Комплексна програма корекції порушень ОРА студентів передбачає використання цілого ряду комплексів вправ лікувальної фізкультури. Зокрема: лікувальної гімнастики, кінезотерапію з використанням профілактора Євмінова, плавання.

Вправи повинні виконуватися повільно, без напруження та різких рухів до появи втоми або до помірного болю. Виконання вправ необхідно розпочинати в помірному темпі з малим числом повторень, надалі кількість рухів має збільшуватися. Водночас необхідні паузи для відпочинку, не слід допускати втоми м'язів та болі в хребті, особливо в шийному та поперековому відділах.

Основною формою організації занять з плавання є заняття з фізичного виховання, яке рекомендуємо проводити два рази в тиждень, тривалістю 45 хвилин (безпосередньо у воді) та 15 хвилин на суші. Заняття складається з трьох частин : підготовчої, основної та заключної. Підготовча частина заняття проводиться на суші. Рекомендуємо використовувати вправи на гнучкість, оскільки саме ці вправи збільшують рухливість хребта та суглобів. Для підвищення інтересу до плавання та ефективного впливу на організм тих, хто займається, вправи з плавання пропонуємо поєднувати з рухливими іграми на воді, які поєднуються з вільним купанням у заключній частині заняття, з метою приведення організму у порівняно спокійний стан. В основній частині необхідно основну увагу приділяти вирішенню основного завдання занять, вправи з елементами техніки плавання у воді з виконанням індивідуальних занять [2].

Величина, складність та міра плавальних навантажень, інтенсивність заняття, емоційний рівень - усе це підбирається індивідуально. Під час плавання розрізняють такі темпи: повільний, середній та швидкий. Відповідність його функціональним можливостям студента можна оцінювати за зовнішніми ознаками втоми та реакції серцево-судинної (пульс, АТ) і дихальної систем (частота дихання).

Дійовими засобами, які дають змогу досягти найбільшого реабілітаційного ефекту у разі порушень опорно-рухового апарату є плавання брасом та батерфляєм, а також асиметричне плавання з навантаженням на відстаючі у своєму розвитку м'язові групи. Підбираючи індивідуальні спеціальні плавальні вправи, слід враховувати рівень деформації хребта, порушення постави в сагітальній площині (лордоз, кіфоз):

- При пласкій спині не рекомендується плавання на спині, а при кіфозі необхідно, навпаки, більше плавати на спині;
- При вираженому лордозі поперекового відділу під живіт підкладається підтримуючий на воді засіб;
- На різних стадіях деформації хребта лікування та методика

диференційовані. На 1-шій та 2-гій стадіях сколіозу варто намагатися стабілізувати процес та коригувати викривлення, а в разі вираженого фіксованого сколіозу (3-тій та 4-тий рівень) основним завданням є підтримання загального рівня фізичного стану та стабілізації патологічного процесу.

- На початкових стадіях сколіозу використовуються вправи для витягувальної дії на хребет ковзання та зміцнення м'язів живота.
- При викривленнях у поперековому відділі використовують плавання «зірочкою», яке передбачає відведення ніг у бік випуклості.
- При прогресуючому сколіозі рекомендуємо плавання на витривалість для підвищення силової витривалості м'язів, що підтримують хребет [24].

Кожну вправу спочатку добре пояснюють і показують, лише після цього студенти її виконують. Під час підготовки студентів до виконання вправ у воді необхідно імітувати ці вправи (чи їхні основні елементи на суші).

Таким чином, формуючи загальні висновки по дослідженні можемо резюмувати, що на основі теоретичного аналізу літературних джерел можна вважати найбільш обґрунтованим і доцільним використання комплексних методів фізичної реабілітації для студентів з порушеннями ОРА. Аналіз результатів виконання комплексів фізичних вправ, спрямованих на самомобілізацію блокованих сегментів хребта та вправ на самовитягнення хребта і укріплення м'язового корсету на профілакторі Євмінова сприяє відновленню порушеної статико-динамічної функції хребта та профілактиці правильної постави. Ефективність використання методів фізичної реабілітації молоді з функціональними порушеннями ОРА в контексті навчання у вищому навчальному закладі доведена [3].

Плавання виявляє своєрідний, притаманний тільки цьому виду спорту, вплив на організм людини. Плавання є одним з найбільш ефективних в

оздоровчому відношенні видів фізичної активності, потужним засобом корекції порушень опорно-рухового апарату. Особи, які займаються регулярно плаванням, зберігають високу рухомість в суглобах, хороше самопочуття, нормалізацію сну та апетиту, значне підвищення працездатності та покращення емоційного стану, що сприяє процесу реабілітації. Заняття плаванням сприяє розвитку всіх м'язових груп, таким чином створює м'язовий корсет, який дозволяє підтримувати хребет в природному прямому положенні. М'язова система стає сильною, що є умовою оптимального, гармонійного формування пропорцій тіла та засобом корекції його порушень. Велика динамічна робота ніг у безопорному положенні під час плавання, в свою чергу, тренує м'язи та зв'язки гомілкостопного суглобу, забезпечуючи тим самим усунення деформації стопи та плоскостопості. Перебування тіла у воді «виключає» силу притягання і викликає стан невагомості, зменшує тиск на опорний апарат скелета (особливо хребет), що веде до розслаблення м'язів спини, і численні порушення постави у студентів в умовах водного середовища, у разі правильно організованого процесу реабілітації проходять значно ефективніше.

Всі вище названі фактори, які впливають на організм під час плавання зумовлюють потужний коригуючий вплив. Дані різноманітних досліджень свідчать про те, що саме заняття з плавання найуспішніше використовуються для корекції опорно-рухового апарату. Систематичні заняття плаванням, завдяки симетричним рухам та горизонтальному положенню, які розвантажують хребет від тиску на нього ваги тіла, допомагають позбутися порушень в опорно-руховому апараті [4, 5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лозюк М.Ю. Фізична культура як спосіб життя та поради з силового тренування майбутнім спортсменам: навчально-методичний посібник / М.Ю. Лозюк – Ужгород: ТІМΠΑНИ, 2011. – 124 с.

2. Носко М. О. Біологічні основи методики формування рухів у процесі навчання і тренування молоді / М. О. Носко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук, праць. - Х. : ХДАДМ, 2002. - № 8. - С 35-42.

3. Зінов'єв О. Роль теорії функціональних систем у фізичній реабілітації // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури і спорту. - Вип.7:У 3-х т. - Львів: НВФ "Українські технології", 2003. - Т.1. - С 338 - 342.

4. Годик М. А. Система общеевропейских тестов для оценки физического состояния человека / М. А. Годик, В. К. Бальсевич, В. Н. Тимошкин // Теор. и практ. физ. культуры. - 1994. - № 5. - С. 24-32.

5. Кашуба В. А. Биомеханический мониторинг состояния пространственной организации тела студентов в процессе физического воспитания / В. А. Кашуба, К. Н. Сергиенко, О. А. Мартинюк // Научно-практическая конференция «Физическая культура и здоровье студентов». - СПб., 2009. - С. 182-183.

Лариса ПОП,

*асистентка кафедри соціальної
роботи*

*Карпатського інституту
підприємництва Університету
«Україна»*

Анотація. Стаття присвячена сучасній українській молоді. Сьогоднішня українська молодь – це однозначно найкраще, що є в Україні. Україна – це не тільки адміністративна територія. Це не тільки Дніпро, Карпати, Чорне чи Азовське моря. Це безпосередньо люди, які її наповнюють. Відповідно кожна рослина дає плід, кожне покоління дає своїх дітей. Зокрема, найкращий дозрілий плід – це молодь.

Ключові слова: молодь, молодість.

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА МОЛОДЬ – АКТИВНА ТА ПРОГРЕСИВНА

Молодість – найкраща пора в житті кожної людини, спогади про яку кожен з трепетом зберігає у своєму серці. Це – час випробувань, творчого натхнення, становлення, професійного вибору, час, що безперечно вирізняється оптимізмом, енергією, завзяттям, новим баченням і неординарними рішеннями. Сьогодні молодь – це покоління креативних людей, які активно підтримують інноваційні ідеї у демократичних перетвореннях, що відбуваються у нашій державі. Людей, які бажають і вміють вчитися і працювати, власними силами будувати своє життя, які є гідними продовжувачами національних традицій українського народу.

Дослідження засвідчують, що наша молодь дбає про власне здоров'я, а тому і про якість свого життя. За статистикою, рівень здоров'я молоді переважає над іншими поколіннями українців. Саме молодь є найбільшою частиною населення за рівнем щастя.

Скажімо, якщо загальна частка українців, які вважають себе щасливими, становить приблизно 60%, то у молоді цей показник перевищує 80%.

Саме молодь найбільше користується інтернетом й сучасними технологіями, а тому є інтегрованою у сучасний інформаційний простір. 93% молодого населення віком 18-29 років щодня користується мережею на противагу людям 70+, серед яких її використовують лише 27%.

Ця інтегрованість в інформаційний простір дає їй змогу розвиватися інтелектуально та світоглядно. Зараз онуки навчають своїх дідусів і бабусь, як користуватися гаджетами. 100 років тому таке важко було уявити. Адже старші люди завжди були більш освіченими та мали більше життєвого досвіду, а тому тільки вони могли ділитися знаннями з молодшими поколіннями. Нині ж маємо ситуацію навпаки.

Молоді українці – це ті, заради кого я зараз перебуваю у війську, – так мотивує своє бажання захищати свій народ Федір Шандор, доктор філософських наук, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Ужгородського національного університету.

Сучасна молодь — це переважно ті, хто народився у вільній Україні.

Поняття сучасної молоді – різні. Сучасний – це той, хто відповідає реаліям глобальним. Демократія, позитивне ставлення до навколишнього середовища.

Тепер йде війна двох цивілізацій. Цивілізації, яка не є гуманною та людяною, і цивілізації іншого світу, представниками якої ми є, щоправда тепер зі зброєю в руках.

Молодь – це не ті, кому менше 28 чи 35 років, це ті, хто вважає себе молоддю. Ви можете бути молодими віком, але жити старими стереотипами варварства, війни, вбивства. Я не можу назвати сучасною молоддю тих людей, які підтримують війни. Які за те, щоб убивати, як у Бучі, Ірпені, Маріуполі та інших містах, де побували окупанти. Це не молодь, і вона точно не сучасна.

Ми не те що інші, ми – люди. Ми особистості. Й українська молодь відіграє у цьому першорядну роль. Я сподіваюся, що рано чи пізно буду дивитися на молодь, яка не тільки платитиме нам пенсії чи працюватиме на нашу старість. А на ту, яка даватиме усвідомлення, що все зроблене на передовій є недремним.

8 фактів про молодь:

1. Не бояться новинок у техніці.

Мабуть, це найочевидніший факт. Покоління Z можна назвати цифровими аборигенами. Вони з легкістю використовують всі можливості інтернету.

2. Вони переселилися в інтернет.

Для них набагато легше знайти цікаву інформацію в інтернеті. Молоді люди повністю інтегрували свою особистість у світову павутину, одночасно маневруючи між вкладками браузера, завантажуючи пост на Facebook і фото в Instagram, відповідаючи на повідомлення в месенджерах.

3. У них кліпове мислення.

Кліпове мислення - здатність сприймати інформацію через яскраві, але короткі образи. Наприклад молодь легше сприйме короткий кліп, ніж цілий фільм. Тепер пошук відповідей на питання знизився до декількох секунд. Знайшовши відповідь на питання, молодь рухається далі.

4. Молодь довіряє фейковим новинам.

Вчені провели експеримент серед студентів коледжу, в якому молоді люди намагалися відрізнити фейкову новину від справжньої, бота від реального профілю користувача і оцінити благонадійність сайту. Як виявилось, молодь досить легко ввести в оману: вони вірять новині, якщо там є фотографія, не помічають позначки "на правах реклами".

5. Як і писалося вище, молоді люди повністю інтегрували своє життя в інтернет, а віртуальне спілкування прибирає гендерні та вікові відмінності серед людей, які спілкуються.

6. Молодь самотня. Люди, які вирости в епоху нових медіа та глобальних потрясінь - від масштабних терактів до світової фінансової кризи - вважаються відносно щасливими, але мають проблеми психологічного характеру.

Переважно психологи називають проблему самотності. Хоч молоді люди і пов'язані між собою соціальними мережами, вони ізольовані один від одного фізично. Подібний формат спілкування виключає фізичну взаємодію, тактильні відчуття. Люди найчастіше відчують себе ізольованими.

7. Молодь часто відчуває депресію

Сучасна молодь вкрай нервово ставиться до питань вибору майбутньої професії та освіти. Саме через стурбованість своїм майбутнім молоді люди цікавляться соціальними і політичними подіями в світі, беруть участь у виборах і проявляють громадянську активність.

8. У молодих людей низька самооцінка.

Сучасні соціальні системи побудовані на системі оцінок: лайків, репостів. І незважаючи на те, що якості, дані при народженні, відійшли на другий план, сучасні молоді люди страждають від низької самооцінки.

Попри повномасштабне вторгнення та складні часи. Чого прагне українська молодь?

Війна змінила українську молодь набагато сильніше, ніж пандемія коронавірусу, яка сколихнула світ. За результатами опитування, найбільших змін у житті 87% підлітків зазнали саме під час повномасштабної війни, тоді як під час пандемії COVID-19 - 13%.

Майже 40% молоді у зв'язку з війною відчуває страх за життя та здоров'я – своє та близьких. Багато з них заявляють про хвилювання через невизначеність майбутнього, переїзд в інші країни та міста, а також через перебої з електроенергією та брак можливості мати стабільний зв'язок (дослідження проводилося на початку лютого 2022 року, коли відключення світла ще були актуальні). Вибухи, сирени, тривоги, обмеження через комендантську годину – все це теж чинить свій негативний вплив.

Більшість підлітків відзначають, що від страхів та переживань їм найбільше допомагають відволікатися музика, спілкування, соцмережі та прогулянки. А також – спорт та комп'ютерні ігри.

При цьому молоді люди вже прагнуть бути частиною відбудови України – 90% підлітків зазначили, що хочуть бути корисними під час післявоєнного відновлення країни. Зокрема, прагнуть долучатися до розвитку економіки, інфраструктури та свою користь бачать, зокрема, і через волонтерську діяльність.

Зараз саме той час, коли кожному у міру можливості та сил варто долучатися до змін в країні й працювати на нашу спільну перемогу. Незалежно від віку чи географії проживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Державна цільова соціальна програма «Молодь України» вид.2021.
- 2.Обдарована молодь України: оцінка сучасного стану та поширення перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України за ред .Терепищого С.О. Молодь України 2017.

Наталія РІШКО

*асистентка кафедри
соціальної роботи
Карпатського інституту
підприємництва Університету
«Україна»*

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ЕКСКЛЮЗІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу теоретичних аспектів соціальної ексклюзії як феномену, процесу і механізму соціального виключення та його наслідків для українського суспільства в умовах воєнного стану. Метою дослідження є вивчення основних форм та причин поширення соціальної ексклюзії в Україні в умовах сьогодення. Наголошено на актуалізації проблематики на фоні війни і генерації нової соціально незахищеної категорії «внутрішньо переміщені особи».

Ключові слова: соціальна ексклюзія, соціальне виключення, соціальна нерівність, внутрішньо переміщені особи.

Соціальна ексклюзія – це процес виключення людини або групи людей з певної системи соціальних відносин, які дають доступ до соціокультурних благ та гарантують задоволення індивідуальних та соціальних потреб.

Дослідження соціального виключення є своєрідним продовженням вивчення бідності в розвинутих країнах, де головною цінністю суспільства проголошується людина і політика уряду орієнтована на задоволення потреб населення. Незважаючи на вищий рівень добробуту громадян цих країн, проблеми соціальної ізоляції є актуальними. При цьому великого значення надається виявленню найбільш уразливих суспільних верств. Концепція соціального виключення була опрацьована в розвинутих європейських країнах для вивчення та опису становища специфічних меншостей населення.

До громадського та наукового обігу поняття було введене французькими політиками і суспільствознавцями, проте впродовж 80–90-х років XX століття досить швидко поширилося у більшості європейських країн. На відміну від бідності, при визначенні соціальної ізоляції більше наголос робиться на процесійності (процесах маргіналізації, їх причинах та наслідках). У пострадянських країнах дослідження соціального виключення практично відсутні.

До 2002 р. в Україні дослідження соціального виключення проводилися в межах досліджень бідності, проте останнім часом практично відсутні роботи з даної тематики.

В Україні до соціального виключення призводять наслідки кризових явищ розвитку економіки в минулому (бідність, проблеми працевлаштування) та недоліки соціально-економічного розвитку сучасного суспільства (при зростанні добробуту населення виділяються індивіди та групи, що є виключеними з певних соціальних інститутів). При цьому особливістю України є те, що бідність не призводить однозначно до соціального виключення, і соціально-ізольованими не завжди є бідні верстви населення. Тобто наявні явища бідності та соціальної ексклюзії у вітчизняному суспільстві перетинаються лише в певній площині.

Зважаючи на основну проблему сьогодення в Україні – війну, явище соціальної ексклюзії почало набувати нового характеру. Формуються нові маргінальні групи, а ті що вже були проблемними раніше збільшують свою чисельність.

До них належать:

- 1) особи, що втратили роботу внаслідок закриття пошкоджених і зруйнованих підприємств;
- 2) особи, які повинні змінювати свій професійний статус в силу економічних обставин, причиною яких стали військові дії;
- 3) внутрішньо переміщені особи, в яких змінилося соціальне і економічне становище;

5) люди з обмеженими можливостями внаслідок травмувань під час участі у військових операціях або проживання у зоні активних бойових дій.

6) діти-війни;

7) люди, що втратили житло та інші матеріальні блага людства, що потрібні для нормальної життєдіяльності і розвитку людини.

Розглянемо детальніше основні положення концепції соціального виключення. На відміну від бідності, поняття соціального виключення акцентує увагу на нестачі у індивідів низки прав, обмеженості доступу до інституцій, що розподіляють ресурси, насамперед – ринку праці. Західні дослідники запропонували перелік громадянських прав, що склав основу для розробки концепції соціального виключення, а саме: право на допомогу при народженні, безпечний і здоровий життєвий простір, адекватне харчування, на доступну медичну допомогу, якісну практичну освіту, на політичну участь, на економічно продуктивне життя, захист від безробіття, на гідну старість та пристойне поховання.

У найбільш загальному розумінні соціальне виключення означає невідповідність частини населення стандартам життєдіяльності, що склалися в суспільстві, що зумовлюється передусім порушенням (невиконанням) чинного законодавства в умовах перехідного суспільства.

За різними ознаками до соціально-виключених груп належать: бездомні, жебраки; безробітні; бідні; жінки (гендерна нерівність); інваліди, фізично хворі особи; хворі на соціально-небезпечні хвороби (СНІД, туберкульоз); психічнохворі люди; наркомани, алкоголіки; засуджені; релігійні групи; національні меншини; сексуальні меншини; діти-сироти в дитбудинках; особи без реєстрації; жінки з маленькими дітьми, особливо одинокі матері; вікові групи (молодь, люди похилого віку); самотні молоді та літні люди; домогосподарки; мігранти; особи, що мігрують всередині країни тощо.

Для України сьогодні актуальним є дослідження груп населення, що потрапляють до категорії соціально виключених внаслідок бідності та війни.

Групами, в яких особи мають вищу імовірність до соціального виключення, є наступні: безробітні; сім'ї з дітьми; фізично та психічно хворі; самотні люди (в сільських та міських поселеннях).

Для України сьогодні більшою мірою характерна низхідна соціальна мобільність, і до категорії соціально виключених потрапляють особи, що в минулому мали певний статус та засоби для самозабезпечення. Внаслідок зміни статусу та доходу розриваються соціальні зв'язки.

Також характерною є тенденція до утворення прошарку населення, де бідність супроводжує наступні покоління. Таким чином, проблема бідності набуває не лише економічного, а й соціального аспекту і стає соціально небезпечним явищем.

Для подолання соціального виключення серед населення необхідним є відновлення соціальних зв'язків. Лише шляхом надання соціальної допомоги відновити соціальні зв'язки у суспільстві неможливо. Передусім, необхідно спрямувати зусилля на забезпечення зайнятості населення (оскільки зайнятість дає як джерело доходу, так і сприяє соціалізації особистості), має бути державна пропаганда та підтримка родин. Необхідно забезпечити постійний моніторинг населення, що стає соціально виключеним. Такі дослідження є важливими з погляду виявлення основних проблемних суспільних груп, з'ясування чинників, що до цього призвели, з метою визначення напрямку соціального регулювання, виявлення найбільш дієвих засобів впливу.

Проте для ідентифікації даних осіб потрібні обстеження, які дають змогу визначити чинники, що спричинили виключення, та з'ясувати масштаби поширення явища. Обстеження мають бути постійними, проводитися принаймні раз на 5 років.

Необхідно усвідомлювати, що наслідками соціального виключення є бідність, погіршення здоров'я, втрата громадянських прав, соціальні конфлікти, політичні конфлікти, громадянські війни, відсутність терпимості до етнічних та релігійних відмінностей, алкоголізм, наркоманія, розлучення,

насилля, відтік наукових кадрів тощо. Утворюється замкнене коло наслідків на майбутнє, що спричинює увагу до даного суспільного явища з боку урядових та громадських інститутів.

Отже, ексклюзія як соціальне явище існує в будь-якому суспільстві, однак їй може протистояти політика соціальної інклюзії, заснована на цінностях гуманізму і демократизму соціальної справедливості, інтеграції, солідарності та соціального партнерства та взаємодопомоги, що є основою для розбудови реальної демократії, соціальної держави та суспільства сталого розвитку в кожній країні світу, а також шляхом подолання соціальних дистанцій між людьми, різних проявів нерівності, злиденності й бідності, нещастя та соціального неблагополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні, 2017. URL : https://www.stoptrafficking.org/sites/default/files/mom/documents/Survey%20on%20Migration%20and%20HT%20in%20Ukraine_UKR_0.pdf (дата звернення: 26.09.2020).
2. Курмышева Л.К. Эксклюзия как феномен жизни общества. Психология, социология и педагогика. 2015. № 3. URL : <http://psychology.snauka.ru/2015/03/4491> (дата звернення: 07.10.2020).
3. Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі: національна доповідь / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : НАН України, 2015. 363 с.
4. Ліхоносова Г.С. Місце феномену соціального відторгнення у сучасних соціально-економічних трансформаціях. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка. 2015. № 2(1). С. 48– 3.

Ярослава СЛИВКА

*к.е.н., доцентка кафедри економіки
та менеджменту Карпатського
інституту підприємництва.*

ОБЛІК В БАНКАХ: ВИКЛИКИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

***Анотація.** Банківська система України в умовах введення військового стану в цілому стійко витримала перші воєнні виклики, зберегла керованість та системність платежів у коротко та дострокових періодах. За даними даних обліку в банках та сформованої на їх основі фінансової звітності банківських установ окреслено ключові фактори зростання прибутку банків в Україні.*

***Ключові слова:** облік в банках, фінансова стійкість, банківські послуги, прибуток банків, рентабельність капіталу банків.*

Війна завжди поляризує ситуацію та розмежовує учасників. Період військового стану зумовив потребу проходження «іспиту на стійкість» для вітчизняної банківської системи. Незважаючи на відчутні зміни внаслідок геополітичних, демографічних та макроекономічних перепадів банківський ринок втримав баланс. Цьому сприяло вірне управлінське рішення НБУ з низки антикризових заходів, а також тривале реформування банківської системи направлене на зниження внутрішньої вразливості до зовнішніх ризиків.

Платоспроможні банки України в січні-квітні 2023 року отримали 44 млрд грн чистого прибутку проти 7,43 млрд грн чистого збитку за аналогічний період 2022 року, повідомив Національний банк України у вівторок. Зазначається, що банки за чотири місяці збільшили чистий процентний дохід у річному обчисленні на 41,5% - до 61,41 млрд грн, чистий комісійний дохід - на 28,9%, до 16,96 млрд грн. [1].

Проте не все так однозначно [3]: НБУ у березні 2023 року застосував до трьох банків та одинадцяти небанківських фінансових установ заходи впливу за порушення у сфері фінмоніторингу та валютного законодавства.

Актуальність дослідження проблематики обліку в банках в період війни сконцентрована на опрацюванні та швидкому реагуванні наказів НБУ, підвищенні оперативності формування необхідної інформації на запит керівників, підготовка діджиталізації банківських послуг, розвитку електронних кабінетів юридичних та фізичних осіб.

В умовах війни, зростає роль обліку в банках, адже саме дані бухгалтерського обліку дозволяють розрахувати прибуток та збитки, обсяги втрачених прибутків, фіксують деталі здійсненої транзакції та виступають спростуванням чи підтвердження порушення тих чи інших норм чинного законодавства у банківській сфері.

Так за даними аналізу фінансової звітності банківських установ можна виділити ряд факторів, що вплинули на підвищення прибутковості банків [1; 2]:

1) позитивний результат операцій з купівлі-продажу валюти, який за зазначений період цього року сягнув 11,19 млрд грн.;

2) у квітні банки розформували 0,45 млрд грн резервів, що стало першим таким місяцем із початку війни. Загалом за чотири місяці цього року відрахування до резервів становили лише 3,36 млрд грн проти 32,73 млрд грн за чотири місяці минулого року;

3) рентабельність капіталу сектору на 1 травня 2023 року становила 55,7% порівняно з -9,5% рік тому;

4) у структурі активів і пасивів за підсумками квітня вкладення банків у цінні папери та довгострокові активи після запровадження тримісячних депозитних сертифікатів під 25% річних збільшилися на 7,9%, або на 78,5 млрд грн, - до 1 трлн 71,6 млрд грн, і вперше, щонайменше з 2016 року, перевищили надані клієнтам кредити;

5) із початку 2023 року корпоративні клієнти наростили свої вклади в банках на 14,6%, або на 130 млрд грн, тоді як фізособи - на 1,5%, або на 14,28 млрд грн.

НА основі отриманих результатів, коли банківські установи зменшують резерви та показують збільшення прибутку свідчить про дисбаланс собівартості основних банківських послуг та зростання прибутку через збільшення обмінних операцій. Наявна ситуація зумовлює необхідність врегулювання тарифних складнощів, розробки системи заходів зі зміни підходів до управління проблемними кредитами та депозитами «на вимогу»

Отже, банківська система України продемонструвала стійкість та адаптивність в умовах військового стану, зокрема . Разом з тим багато проблем мають відтродчений характер (проблемні кредити, «зависання кредитів», надмірне виведення коштів ВПО, перевищення бюджетних витрат на грошовою пропозицією грошей та ін.). Вирішенням наявної ситуації буде виступати розробка методики трансформації банківських пасивів на строкові вклади, страхові заощадження громадян, активізації кредитної діяльності банків.

Список використаних джерел:

1. Банківська система України станом на квітень 2023 року. Досягнення, проблеми, можливості. // Національному інституті стратегічних досліджень. 18.04.2023 URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/bankivska-systema-ukrayiny-stanom-na-kviten-2023-roku-dosyahnennya-problemy>
2. Корнилюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни // Економічна правда. 18.03.2023р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>
3. НБУ у березні 2023 року застосував до трьох банків та одинадцяти небанківських фінансових установ заходи впливу за порушення у сфері фінмоніторингу та валютного законодавства. 06.04.2023р. URL: <https://finap.com.ua/nbu-u-berezni-2023-roku-zastosuvav-do-troh-bankiv-ta->

[odynadtsyaty-nebankivskyh-finansovyh-ustanov-zahody-vplyvu-za-porushennya-u-sferi-finmonitoryngu-ta-valyutnogo-zakonodavstva/](#)

Олеся СМОЛІНСЬКА

д.пед.н., професорка,

Львівський національний

університет ветеринарної медицини

та біотехнологій імені С.З. Гжицького

МОВНА ТРАВМА ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ НАУК

Анотація. У статті розглянуто сутність і причини виникнення мовної травми в україномовному середовищі протягом того періоду історії України, коли наша держава була частиною російсько-комуністичного імперського проєкту. Серед ключових причин виникнення мовної травми – великодержавна політика лінгвоциду, внаслідок якого виникла мовна депривація цілого народу, формами вияву мовної травми є синдром розкладання, стокгольмський синдром.

Ключові слова: філософія мови, українська мова, лінгвоцид, мовна травма, мовна депривація, педагогіка.

Нації вмирають не від інфаркту.

Спочатку їм відбирає мову

Ліна Костенко

Л. Вітгенштайн, започаткував т.зв. «лінгвістичний поворот» у західній філософії, його ще називають «мовною революцією». Якщо зазирнути в його «Логіко-філософський трактат» (1921), то ми побачимо чимало афоризмів, центральним з яких є дзеркальна пара «мова і світ»: з неї випливає постійний, динамічний та гармонійний зв'язок «5.6. Межі моєї мови означають межі мого світу... 5.62.1. Світ і життя-одне...5.63 Я є своїм світом (мікрокосмосом)» [1]. Це – одне із ключових положень філософії мови, звідки, в площині педагогіки, слід починати рух педагогіки середовищ, а в аспекті корекційних впливів – до необхідності корекції також середовища, в

якому живе конкретна особистість. Масштабуючи проблему, виходимо на обшири української мови та нації.

Варварські режими, на жаль, вловлюють це швидше, ніж ліберальні чи демократичні, та й арсенал засобів примусу є швидшим, ніж переконування (нацистський експеримент «Лебенсборн» – «джерело життя»: виведення чистої раси, що обернулося масовими викраденнями дітей на окупованих територіях). Вважається, що зі Східної Європи було вивезено до 250 тисяч дітей, але фактична цифра невідома, оскільки більшість документації була втрачена або знищена, коли війна в Європі закінчилася. Після того більшість дітей так і не повернулась додому.

Політика ж «русифікації» була набагато страшнішою і тому, що тривала набагато довше, і тому, що її методи були ще більш нелюдськими. Коли у 1994 році у дрогобицькому видавництві «Відродження» вийшло четверте видання книги В. Іванишина та Я. Радевича-Винницького «Мова і нація», в обіг потрапив термін лінгвоциду (мововбивства) як свідомого, цілеспрямованого нищення певної мови як головної ознаки етносу, народності, нації. Як зазначили автори, 19 видів лінгвоциду застосовано до української [2], один від одного лукавіший (і через «розквіт», і через «засилля української мови»). В результаті ми приходимо до другого, власне нашого, українського, аспекту. Його називають по-різному: «синдром розкладання» (за О. Міллером): «Українець, як Едип, убив свого батька – свою самість, свою мову, і вертається вона до нього хіба в пісні за столом чи, як у героя новели Ю. Щербака, у передсмертному маренні. Але й убив і дар мови. Новою, прибраною замість убитої в собі рідної мови, українці ще можуть спілкуватися, виражати свою агресію, але не можуть творити. І рідною теж: між його свідомістю і архетипальними, творчими пластами мови стоїть Едипів комплекс – почуття вини, ненависть до себе, що зовні проявляється як ненависть до мови, страх перед мовою та інші деструктивні почуття, що їх психологи називають синдромом розкладу» [4].

Ще одним із наслідків русифікації, проведеної радянським режимом, є «стокгольмський синдром» – феномен ідентифікації з агресором (Анна Фройд); польський психіатр Антон Кемпінський, потрапивши в німецький концтабір, був вражений ідеологічною перебудовою частини в'язнів, які наслідували поведінку есесівців; ірраціональна прив'язаність частини жертв Голодомору та репресій до агресора (Сталіна, комуністичної партії та «старшого брата», всього російського). До цього додайте цілеспрямоване формування цієї ідентичності, т.зв. *Homo sovieticus*, байдужого і до мови, і до мовлення. А зараз, колеги, наше поле діяльності – внуки байдужих, виховані їхніми дітьми. Результатом такої державної політики стала мовна депривація цілого народу як практична відсутність мовних подразників, необхідних людині для опанування мовою. Експерименти зі створення такої депривації вважаються грубим порушенням етики, однак із наявних відомостей виникла гіпотеза критичного періоду в опануванні мови. Звідси – різноманітність та різнохарактерність лінгвоцидних намагань: одні – закривали роти, інші створювали умови, щоби кожному була зрозуміла марність його україномовних спроб. І звідси ж – наш національний запобіжник, те, що, на мою скромну думку, врятувало: багатюща народна фольклорна скарбниця, де кожен етап людського життя мав свій супровід із народних пісень, приказок, скоромовок, забавлянок, замовлянь, плачів, врешті – жартів, того, що вилилося в «Усмішки» Остапа Вишні – унікальний у світовій літературі жанр, а сам автор так сказав про наш порятунок у табірному щоденнику: «А хто ж? Хто ж співає, крім українців? Скрізь тепер їхні пісні лунають — по тайгах, по тундрах... Аби не плакали — хай співають!» [5].

О.О. Потебня свого часу в праці «Думка і мова» [3], крім того, що застерігає щодо травми втрати мови, на місці якої «запановує мерзота запустіння», розмірковуючи про зв'язок мови й мислення, наводить вислів В. Гумбольдта: «Мова – це орган, що творить думку» [3, с. 30]. А потім зауважує, що мова розвивається тільки в суспільстві не тільки тому, що людина завжди є частиною цілого, до якого належить, тобто свого племені,

народу, людства, не тільки тому, що сприяє порозумінню (згадаймо Ленінове гасло в кожному кабінеті мови «Мова – найважливіший засіб спілкування»), а тому, що людина може зрозуміти себе тільки випробувавши на інших людях зрозумілість своїх слів [3, с. 30–31].

Тут спадає на думку чи не головний педагогічний постулат, першопричина таких наших зустрічей, як нинішня: «Висловлюючи свою думку, випробовуючи її на інших, ми навчаємося думати, розуміти». І звідси ж – іще одна травма: рана інтолерантності до помилки, страх перед нею: не будучи задоволеними результатами випробувань, ми припиняємо їх, отже, припиняємо думати, розуміти себе й інших. Якщо до цього додати фонетичний як провідний принцип українського правопису («як чую – так пишу»), та піднести до степеня згаданої вище байдужості, помноженої на мовну депривацію цілого народу, то побачимо те «сумне провалля», про яке писав М. Рильський, підтримуючи тезу про те, що мова – це праця, діяльність.

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.*

*Прислухайтесь, як океан співає –
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово – це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.*

І це – філософія нашої педагогічної праці: зробити мову працею для кожного, поза його віком та освітою, сферою діяльності. Долати травми минулого і не збирати нових. Для профілактики інфаркту цілої нації, якій не змогли відібрати мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітгенштайн Л. Tractatus Logiko-Philosophicus. Філософські дослідження. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/vitgen.html> (date of access: 23.04.2023).
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. 218 с.
3. Потебня О. Мысль и язык. Харків, 1892. 228 с. URL: https://kslipl.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/108/2020/02/Потебня_Мысль-и-язык.pdf (дата звернення: 23.04.2023).
4. Радевич-Винницький Я. Лінгвоцид як предмет українознавства. *Українознавство*. 2005. Т. 4, № 17. URL: <http://archive.ndiu.org.ua/text.html?id=140&number=57&category=23> (дата звернення: 23.04.2023).
5. Сміх, незважаючи ні на що. Історія життя Остапа Вишні. *ІНФОЛАЙФ*. URL: <https://life.informator.press/smikh-nezvazhaiuchy-ni-na-shcho-istoriia-zhyttia-ostapa-vyshni/> (дата звернення: 23.04.2023).

Іван ФЕЛЬЦАН

к.ю.н., викладач циклової комісії з права

Карпатського фахового коледжу

Університету «Україна»

ПРАВОВА ДОКТРИНА І ПРАВОВА ПАРАДИГМА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті розглянуто правову парадигму та правову доктрину України у світлі її європейського вибору. Зазначено, що після 1991р. подолання пережитків радянської правової системи здійснювалося повільно, а тому процес формування правової доктрини і парадигми європейської України не завершений. Після 24.02.2022р. він має враховувати «концепт війни та національної безпеки України».

Ключові слова: правова доктрина, Українська держава, правова парадигма, юридична наука.

Вступ. З 24.02.2022р. Україна перебуває в правових умовах воєнного стану, який запроваджено після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну. Військові дії проти України тривають на всіх можливих полях боїв. При цьому актуальним питання залишається завершення формування правової доктрини і правової парадигми європейської України.

Отож, у даній статті досліджуються актуальні питання, розгляд яких надасть можливість зрозуміти корінь більшості правових проблем в становленні правової системи України. Порушені питання були предметом численних наукових досліджень на рівні монографій, дисертаційних робіт тощо. Так, у 2013р. опубліковано у 5-ти томах видання за редакцією академіка О. В. Петришина «Правова доктрина України». Загальний обсяг роботи нараховує 4688 сторінок. Окрім цього, також слід відзначити монографію «Правова доктрина і державність: вектор

взаємозв'язку», яка видана у 2022р. за загальною редакцією академіка Н.М. Оніщенка.

Постановка завдання. Концепція громадянського суспільства, теорія демократії, система стримувань і противаг в державній владі, теорія соціальної, правової держави, ідея, принцип і концепція верховенства права, теорія правового закону – ось не повний перелік питань, які визначили основну мету діяльності Української держави після відновлення в 1991р. її незалежності.

До прикладу, більшість з вказаних надбань юридичної думки взагалі не сприймалися радянською державою або тлумачилися по-своєму, по-радянськи. Так, взяти тільки теорію соціальної держави, яка в радянських умовах була далекою від істинної її концепції. Це пов'язано з тим, що радянська держава бачила соціальні гарантії у взаємозв'язку з політичними обмеженнями для населення. Справжня соціальна держава взамін наданих соціальних гарантій нічого не забирає у своїх громадян.

Загалом правові наміри нашої держави щодо розбудови європейської України були надзвичайно потужні. За роки незалежності зроблено дуже багато. Однак більш як тридцятилітня практика втілення всього запланованого показала і певні проблеми у цьому процесі.

Тому вкотре привертають до себе увагу питання правової доктрини та правової парадигми. Така постановка питання є логічною, адже періодизація історії української державності і періодизація історії становлення українського права нараховують різну кількість періодів.

Наприклад, існує період української державності за часів Київської Русі (IX-XIII ст.), але самі правові норми даної держави, як і закладені нею правові ідеї, мали вплив, як і застосовувалися в наступні періоди. Наприклад, в період Галицько-Волинської держави (1199-1349 рр.).

Тому завданням даної наукової статті є ідентифікація сучасного стану правової доктрини та правової парадигми України, як і встановлення викликів, які перед ними стоять, та визначення перспектив їх розвитку.

Результати дослідження. Найперше потрібно розмежувати поняття «правова парадигма» та «правова доктрина». «Під парадигмами я маю на увазі визнані всіма наукові досягнення, що протягом певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем і їх розв'язок», - зазначається у найбільш поширеному і загальноприйнятому визначенні парадигми на сьогоднішній день, яке запропоноване Т. Куном у роботі «Структура наукових революцій»[1, 9].

Щодо правової доктрини, то дане поняття є результатом розвитку юридичної науки, адже акумулює в собі квінтесенцію всіх найбільш важливих, авторитетних її положень, має значний вплив на суспільні відносини. Тобто не вся юридична наука є правовою доктриною. Поряд із загальним поняттям «правова доктрина» існують галузеві правові доктрини.

Отже, поняття «правова доктрина» та «правова парадигма» виступають основою, звідки мали б брати початок всі юридичні процеси в державі, як і визначають основоположні правові ідеї та моделі для вирішення тих чи інших завдань, що оголошуються майбутнім правникам в юридичних навчальних закладах, а надалі вже вони керуються ними у своїй практичній діяльності.

Сучасні реалії роблять необхідним зміну підходу до ключових завдань правової парадигми та правової доктрини. Це полягає в тому, що ідеї, які в них акумулюються, мають мати найбільш широкий спектр поширення не тільки серед правників, а і серед всього населення України. Тільки у такий спосіб правова парадигма і правова доктрина зможуть відповідати сучасним викликам.

Щодо характеристики сучасного стану правової доктрини та правової парадигми України, то слід зазначити, що вони все ще перебувають у процесі подолання пережитків радянського періоду. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. До об'єктивних причин слід віднести складність процесів формування нової правової парадигми і правової доктрини європейської України. До суб'єктивних причин належать питання

непослідовності влади у дерадяннізації української правової системи. Так, тривалий час у суспільстві проводилася політика, яка передбачала те, що наче правова парадигма і правова доктрина європейської України зможуть сформуватись без кардинального розриву з окремими пережитками радянської правової системи. Однак цього не сталося. На жаль, тільки в 2022р. Верховною Радою України прийнято Закон України від 21.04.2022р. «Про дерадяннізацію законодавства України», яким визнано більше тисячі нормативних актів радянського періоду такими, які не мають застосовуватися на території України відповідно до пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Наразі в даному напрямку тривають інші масштабні правові заходи.

Показовим щодо всього зазначеного є досвід Естонії, Латвії і Литви, які також мали радянське минуле, але вже з перших днів після відновлення їх незалежності задекларували і здійснювали правові заходи для формування європейської правової парадигми та доктрини без будь-яких зв'язків з пережитками радянської правової системи.

Наразі завдання із завершення формування правової парадигми та правової доктрини європейської України здійснюється з урахуванням «концепу війни та національної безпеки Української держави». Все це вимагає ґрунтовних наукових досліджень.

Одним з ключових напрямків такого розвитку може стати інтегративна теорія права, яка не віддає перевагу сприйняттю даного правового феномену з точки зору окремої теорії права, а наголошує на тому, що право – це надзвичайно складний багатосторонній правовий феномен в основі якого мають бути категорії «справедливості», «рівності».

Висновки. По-перше, сучасний стан в Україні правової доктрини і правової парадигми характеризується незавершеністю переходу від пережитків радянської правової системи до формування правової доктрини і парадигми європейської України. В радянській правовій системі фактично не існувало поняття «правова доктрина» в європейському її розумінні, де діє

тісний взаємозв'язок між досягненнями юридичної науки і законодавчою процедурою. Відтак, дане поняття підмінялося поняттям «правова ідеологія» з усіма наслідками такого підходу. Пережитки цього зустрічалися і в незалежній Україні, коли при Верховній Раді України створені цілі експертні та наукові структури, але самі народні депутати відмічали невелике значення цих служб для аналізу розроблених ними законопроектів, адже творці законів звикли покладатися на свій життєвий досвід. Наслідками цього стали численні суперечності в законодавстві та невисока ефективність прийнятих законів.

По-друге, щодо сучасних викликів, які стоять перед правовою доктриною і парадигмою в Україні, то «концепт війни та національної безпеки Української держави» - це те, що буде вирішальним на шляху до завершення формування правової доктрини і правової парадигми європейської України.

По-третє, щодо перспектив розвитку правової доктрини і правової парадигми європейської України, то її розвиток має зосереджуватися в координатах інтегративної теорії права та глобалізації української правової системи. При цьому у всіх цих процесах важливе місце має відводитися українським правовим традиціям та правовим новаціям.

Вважаємо, що перспективними напрямками для подальших досліджень є питання відновлення зв'язку між історичними українськими правовими традиціями і сучасними процесами розвитку української правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кун Т. Структура наукових революцій [пер. з англ. О. Васильєва]. К.: Port-Royal, 2001. 228 с.

Ірина ФРАНЧУК

к. е. н. , доцентка

*Львівського національного
університету ветеринарної
медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького.*

ПЕРЕХІД З 1С НА SAP

Анотація (Розглянуто питання впровадження переходу з 1С на SAP. Виділено прикладні модулі, що підтримують бізнес-процеси . Розглянуто основні функції системи SAP).

Ключові слова: (SAP, управлінська система, 1С, бухгалтерська система, системний аналіз , фінанси, контролінг , управління проектами, виробниче планування, збут , управління персоналом)

При створенні нового підприємства часто у сучасних фахівців виникає питання: "Встановити SAP або добре всім знайому 1С?".

1С – це насамперед бухгалтерська система, а SAP – управлінська.

І так, 1С - це дешева платформа, якою володіє безліч бухгалтерів, а SAP навпаки - дорога німецька платформа. [3].

Компанія SAP була створена п'ятьма колишніми співробітниками IBM під назвою Systemanalyse und Programmentwicklung (англ. System Analysis and Program Development, Системний аналіз та розробка програм) у місті Вайнхаймі. Перший офіс фірми був у Мангеймі.

Найменування SAP було складено на основі перших літер повної назви: System, Anwendungen und Produkte in der Datenverarbeitung / Systems, Applications and Products in Data Processing.

SAP - ідеальна система для планування виробництва, вона дозволяє врахувати безліч нюансів технологічних процесів і дозволяє вести розрахунки максимально деталізовані.

Планування закупівель з урахуванням потреб виробництва дозволяє працювати just-in-time (але при цьому в розумі треба тримати поправку на постачальників та форс-мажори, на кшталт поломки транспорту).

Багатьом подобається захист даних у SAP. В ній можна налаштувати доступ до інформації для кожного користувача індивідуально, щоб уникнути навмисного або ненавмисного псування даних. У ІС ми стикаємося з тим, що за відсутності подібних налаштувань відбувається зміна довідників, а як наслідок, і документів. [3].

Система SAP варта великих виробничих компаній. SAP можна впроваджувати за умови хорошої матеріальної бази. Щоб система працювала ефективно, реєстрація операцій повинна проводитися в режимі он-лайн, для цього у всіх користувачів має бути доступ.

Система SAP складається з набору прикладних модулів, що підтримують різні бізнес-процеси компанії та інтегровані між собою у масштабі реального часу.

Фінанси (FI). Модуль призначений для організації основної бухгалтерської звітності, звітності за дебіторами, кредиторами та допоміжною бухгалтерією. Він включає: Головну книгу, Бухгалтерію дебіторів, Бухгалтерію кредиторів, Фінансове управління, Спеціальний реєстр, Консолідацію та Інформаційну систему обліку та звітності.

Контролінг (CO). Модуль забезпечує облік витрат і прибутку підприємства і включає: Облік витрат за місцями їх виникнення (центри витрат), Облік витрат на замовлення, Облік витрат за проектами, Калькуляцію витрат, Контроль прибутковості (результатів), Контроль місць виникнення прибутку (центрів прибутку) , Облік виробітку, Контролінг діяльності підприємства.

Управління основними засобами (AM). Модуль призначений для обліку основних засобів та управління ними. Ключові елементи модуля: Технічне управління основними засобами, Техобслуговування та ремонт обладнання, Контролінг інвестицій та продаж активів, Традиційний бухоблік

основних засобів, Заміна основних засобів та амортизація, Управління інвестиціями.

Управління проектами (PS). Прикладний модуль PS підтримує планування, управління та моніторинг довгострокових проектів із високим рівнем складності. Ключові елементи прикладного модуля PS: Контроль фінансових засобів та ресурсів, Контроль якості, Управління тимчасовими даними, Інформаційна система управління проектами, Загальні модулі.

Виробниче планування (PP). Модуль використовується для організації планування та контролю виробничої діяльності підприємства. Ключові елементи прикладного модуля: Специфікації (BOM), Технологічні карти, Робочі центри (місця), Планування збуту (SOP), Виробниче планування (MPS), Планування потреб у матеріалах (MRP), Управління виробництвом (SFC), Виробничі замовлення, Калькуляція витрат на виріб, Облік витрат на процеси, Серійне виробництво, Канбан (Just in time), Планування безперервного виробництва.

Управління матеріальними потоками (MM). Модуль підтримує функції постачання та управління запасами, що використовуються у різних господарських операціях. Ключові елементи: Закупівля матеріалів, Управління запасами, Управління складами, Контроль рахунків, Оцінка запасів матеріалу, Атестація постачальника, Обробка робіт та послуг, Інформаційна система закупівель та інформаційна система управління запасами.

Збут (SD). Модуль вирішує завдання розподілу, продажу, постачання та виставлення рахунків. Ключові елементи: Передпродажна підтримка, Обробка запитів, Обробка пропозицій, Обробка замовлень, Обробка поставок, Виставлення рахунків (фактурування), Інформаційна система збуту.

Управління якістю (QM). Цей модуль включає інформаційну систему і систему управління якістю. Він забезпечує підтримку планування якості, перевірку та контроль якості під час виробництва та закупівлі. Ключові

елементи: Перевірка якості, Планування якості, Інформаційна система контролю якості (QMIS).

Техобслуговування та ремонт обладнання (PM). Модуль допомагає враховувати витрати та планувати ресурси на техобслуговування та ремонт. Ключові елементи: Незапланований ремонт, Управління сервісом, Планово-профілактичний ремонт, Ведення специфікацій, Інформаційна система технічного обслуговування та ремонту.

Управління персоналом. Повністю інтегрована система для планування та управління роботою персоналу. Ключові елементи: Адміністрування персоналу, Розрахунок зарплати, Управління тимчасовими даними, Розрахунок витрат на відрядження, Пільги, Набір нових співробітників, Планування та підвищення кваліфікації персоналу, Використання робочої сили, Управління семінарами, Організаційний менеджмент, Інформаційна система персоналу.

Управління інформаційними потоками (WF). Ця частина системи пов'язує інтегровані прикладні модулі із загальними для всіх програм технологіями, сервісними засобами та інструментами. Управління потоком операцій (workflow) автоматизує господарські процеси відповідно до заздалегідь визначених процедур та правил. Модуль включає багатофункціональну офісну систему із вбудованою електронною поштою, систему управління документами, універсальний класифікатор та систему інтеграції з САПР. Коли відбувається певна подія, запускається відповідний процес і диспетчер потоку операцій ініціює одиницю потоку операцій (Workflow Item). Дані та документи об'єднуються та обробляються на кожному кроці відповідно до певної логіки.

Галузеві рішення (IS). Поєднує прикладні модулі SAP R/3 та додаткову функціональність, специфічну для галузі. Сьогодні є галузеві рішення для промисловості: авіаційної та космічної, оборонної, автомобільної, нафтової та газової, хімічної, фармацевтичної, машинобудівної, товарів народного споживання, електронної та

невиробничої сфери: банки, страхування, державні органи, телекомунікації, комунальне господарство, охорона здоров'я.

Тут перераховані лише основні функції системи SAP і згадані великі можливості роботи .

Зі 183 тисяч клієнтів переважна більшість становлять середні та великі підприємства. За підрахунками, продукти SAP використовують близько 12 мільйонів користувачів, що працюють на 91 500 встановлених копіях.

Компанія SAP оголосила, що перестає працювати з російськими клієнтами та підтримувати локальні продукти. Вона пояснила, що скоординовані санкції — це найкращий спосіб закінчити військову операцію в Україні.

Користувачі хмарних сервісів, які не під санкціями, зможуть видалити свої дані, вивантажити їх або перенести в центр обробки даних за межами Росії. В останньому випадку SAP не продовжуватиме договір після закінчення підписки.

Компанія також припиняє підтримку та обслуговування локальних продуктів у Росії. Наразі вона розглядає кілька варіантів, як це зробити, щоб виконати всі свої зобов'язання. Клієнти зможуть, як і раніше, користуватися продуктами.

У 2022 році SAP безкоштовно надала українським клієнтам підтримку програмного забезпечення та хмарних сервісів на суму понад 30 мільйонів євро. Окрім цього, SAP надасть близько 1000 ліцензій на програмне забезпечення для військових потреб Міністерства оборони України. [1].

Компанія SAP підтримала цифрову блокаду РФ і поступово виходить з Росії. Наступний крок – припинення надання ІТ-послуг з консалтингу російським клієнтам з 8 січня 2023 року. З цього дня підтримка та обслуговування теж суттєво обмежені.

Разом з цим, SAP підтримує ініціативи українського уряду, зокрема діджитал-лендліз. Також SAP Україна нещодавно стала резидентом Дія.City.

З початку повномасштабної війни SAP надала відкритий доступ до SAP Ariba Discovery. Це допомогло забезпечити надходження основних гуманітарних товарів до України. Окрім цього, компанія SAP передала провідні хмарні рішення для закупівель неурядовій організації Enkidu Global, яка об'єдналася з Державним підприємством «Медичні закупівлі України». Це забезпечило швидку та ефективну закупівлю ліків та медичного обладнання для мільйонів українців, які потребують допомоги. [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. Науково-практичний журнал. – 2009. – №10 – с.17-22 З.
2. Україна. Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-XIV.
3. Продукція Парус-Захід. Програмні продукти Парус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://parus-zahid.com/ru/products/>.

Сергій ЧІЖМАРЬ

викладач циклової комісії з права
Карпатського фахового коледжу
Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СПАДЩИНИ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Анотація. У даній статті досліджено поняття спадщини та її правової природи.

Ключові слова. Спадкування, черги спадкування, особливості спадщини.

Після смерті людини, залишається спадщина, до складу якої входять усі права та обов'язки які були в особи на день смерті. Спадщина як і право на спадщину посідає головне місце у спадковому праві та має сукупність прав та обов'язків, які після прийняття спадщини переходять до спадкоємців.

Спадкові правовідносини перебувають в системі цивільного правового регулювання.

Отже звідси випливає те, що СПАДЩИНА – це матеріальні і нематеріальні цінності, права та обов'язки померлої особи, що переходить до спадкоємців.

При цьому необхідно розуміти, що під правами слід розглядати все майно та обов'язки, які належали спадкодавцеві.

Для того щоби спадкоємець міг стати правонаступником він повинен прийняти спадщину. Спадкоємець має право:

- прийняти спадщину з усіма активами і пасивами;
- відмовитися від прийняття спадщини протягом строку для її прийняття встановлено згідно чинного законодавства України.

Спадкоємець звертається із заявою про прийняття або про відмову від прийняття спадщини, і з цього моменту його право спадкування починається або припиняється.

За певних умов спадкоємиць, який пропустив встановлений строк для прийняття спадщини, спадкоємець має можливість прийняти спадщину за згодою інших спадкоємців які прийняли спадщину або за рішенням суду, про продовження строку для прийняття спадщини.

Стаття 1217, Цивільного кодексу України, виділяє два види спадкування:

- спадкування за заповітом;
- спадкування за законом;

Спадкування за заповітом, відбувається тоді, коли спадкодавець за життя склав заповіт, і який вступає в силу після його смерті, в разі прийняття спадщини за заповітом.

Заповіт - це особиста воля спадкодавця, який на випадок своєї смерті, зробив розпорядження, для передачі своїх прав та обов'язків, спадкоємцям, яких він зазначив в заповіті.

Спадкоємцями за заповітом можуть бути будь-які особи, яких за своєю волею обрав спадкодавець, не зважаючи на те, чи перебувають вони з ним в родинних відносинах.

Спадкування за заповітом, усуває від прийняття спадщини спадкоємців за законом. Виключенням є категорія осіб, яких визначено в статті 1241 Цивільного кодексу України і до яких відносяться малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні особи та інші.

В цьому випадку, частка майна, яка спадкується за заповітом, зменшується, відповідно до закону.

Якщо, заповіт відсутній, спадкування відбувається за законом.

Спадкування за законом, відбувається по чергово. В цивільному праві України, існує п'ять черг спадкування за законом, а саме:

- Перша черга стаття 1261 ЦКУ - це діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив та батьки.

- Друга черга стаття 1262 ЦКУ - рідні брати сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька так і з боку матері.

- Третя черга стаття 1263 ЦКУ - рідні дядько та тітка спадкодавця.

- Четверта черга стаття 1264 ЦКУ - особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше, як п'ять років до часу відкриття спадщини.

- П'ята черга стаття 1265 ЦКУ - інші родичі до шостого ступеня спорідненості включно, утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

Перехід права власності на майно спадкодавця до спадкоємця, посвідчується процесуальним нотаріальним актом - свідоцтвом про право на спадщину.

Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, які усунуті від права на спадкування, шляхом відмови від прийняття ними спадщини або не прийняття спадщини.

Отже, якщо після смерті спадкодавця відсутні спадкоємці першої черги, то право на спадкування майна може переходити до спадкоємців другої черги і так далі.

Якщо спадкоємців декілька, то їх частки в спадковому майні є рівними.

Отже спадкування за заповітом відбувається у разі наявності заповіту від імені спадкодавця, а спадкування за законом здійснюється на загальних підставах, визначених чинним законодавством, залежно від черги спадкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України, Закон України від 16 січня 2003 року,
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

1. Конституція України (чинна з 1996 р. зі змінами) // Офіційний портал Верховної Ради України.
2. Марченко В., Мица Ю., Спасибо-Фатєєва І. Склад спадщини/Мала енциклопедія нотаріуса : Науково-практичний журнал Асоціації приватних нотаріусів Харківської області. – 2010. – № 2.

Іван ШИНКАР,

*к. філол. н., завідувач кафедри соціальної
роботи Карпатського інституту
підприємництва Університету «*

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ВІД ПУБЛІЧНОГО ПРИНИЖЕННЯ

Анотація. У статті висвітлено психологічні та правові механізми захисту від публічного приниження. Увагу зосереджено на правах і обов'язках здобувачів вищої освіти.

Ключові слова. публічне приниження, психологічні механізми захисту, правові механізми захисту, імідж, честь, гідність.

У сучасному світі соціальних мереж репутація людини у суспільстві нерозривно пов'язана з іміджем у віртуальній мережі. Тому все частіше постають питання щодо можливості захисту честі, гідності та ділової репутації від неправомірних посягань у ЗМІ, соціальних мережах тощо.

У нашому випадку розгляд питання «публічне приниження» є актуальним, оскільки воно тісно пов'язане з асертивною поведінкою людини. Публічне приниження впливає на асертивну поведінку людини взагалі, і на студентську молодь зокрема.

На цьому світі немає жодної людини, якій не довелося хоч раз прилюдно осоромитись. Певна ситуація, миттєвий промах та ганьба. Неважливо яким чином: погано виконана робота, спровокована поведінка, нервовий зрив зі свідками, будь-що, але посмак такої дії – довгі години сорому, нав'язливих думок, злість на себе, та все інше, що заважає існувати. І чим більше свідків подібної ситуації – а ще гірше якщо це небайдужа нам людина – тим важчі думки про власний ганебний випадок.

Бути приниженим і ображеним іншою людиною - це саме по собі жахливе відчуття, але ще більше його може погіршити публіка, яка мимоволі стає глядачем вашого падіння. Не зумівши нічого відповісти кривдникові, ми

беззахисно озираємося, і нам здається, що всі, хто стоїть навколо епіцентру сварки люди дивляться на вас зверхньо і з насмішкою. Ви чекаєте підтримку, сподівайтесь, що хтось заступиться за вас, але цього не відбувається. Ви відчуваєте великий шок і ганьбу, соромитеся самого себе за свою слабкість перед тираном, який ось так просто дав вам відчути себе приниженим. Ви хочете сховатися, втекти, стерти себе з лиця землі, щоб забути це почуття і тих людей, які все ще проводжають вас своїм поглядом, коли ви стрімко покидаєте місце свого приниження. Напевно, кожному в більшій чи меншій мірі знайомі ці почуття.

Тому постає питання з'ясувати, що таке «публічне приниження», розглянути психологічні та правові механізми захисту від публічного приниження.

Публічне приниження – це образливе приниження честі й гідності людини в публічній формі (на людях, у ЗМІ, в соціальних мережах тощо).

Публічне приниження - це дуель, в яку вплутує вас співрозмовник шляхом спору на очах у групи людей, а навіщо перемагає вас, тим самим принизивши. Дана подія може переслідувати «переможеного» від пари днів до декількох років, в залежності від особливостей психіки і особистісних якостей цієї людини. Головний страх в цій ситуації - страх уславитися в очах інших невдахою, який не зміг постояти за себе. Так як же впоратися з цим почуттям і пережити публічне приниження?

Психологічні механізми захисту від публічного приниження

Щоб зрозуміти, як пережити публічне приниження, спочатку нам потрібно усвідомити, як ми в нього взагалі потрапляємо.

Чому так відбувається. Насправді, це залежить зовсім не від тієї людини, яка образила вас, публіки навколо або просто того, що сталося «поганого» дня, а безпосередньо від вас як від особистості. У всіх є індивідуальні риси характеру, якості, моральні переконання, і так само самооцінка, яка і визначає ту межу, пробившись через яку, людина ззовні автоматично стає для вас тираном, що зазіхає на ваше почуття власної

гідності. У когось ця планка вище, у когось нижче, але все одно переживають і відчувають моторошний дискомфорт, якщо хтось переходить її. Крім того, хтось здатний захистити себе від приниження, зважаючи на наявність у себе сильних особистісних якостей, а хтось ні.

У великого відсотка кількості людей подібна беззахисність перед приниженням йде ще з дитинства, в якому вони могли піддаватися моральному (часом фізичному) насильству з боку своїх однолітків. Молоде покоління - жорстоке покоління, яке не обтяжене якимись моральними принципами і почуттям міри. Щоб самим не уславитися невдачами і виділитися серед натовпу аутсайдерів, юні агресори шукають жертву, за рахунок якої протягом тривалого часу самостверджуються.

Як з цим жити. Закриваючи очі, ви бачите той момент, коли вас принизили публічно? Ви не можете забути ті почуття і залишити їх в минулому, тягнучи цей вантаж за собою в сьогодення? Зупиніться! Дана дія є саморуйнівною!

Зазнавши сильні емоції в момент приниження, ви вже не зможете забути його, а значить, якщо ви хочете перестати мучити себе, то єдиний шлях - змиритися. Зробити це далеко не просто і для початку вам доведеться усвідомити те, що половину того, що змушує вас з кожним днем все більше згинатися під цим вантажем, насправді придумали собі ви самі.

Перестаньте будувати здогади. Запам'ятайте, влізти в голову інших людей - неможливо! Оперуючи своїми здогадками: «а може», «швидше за все, так і є», «напевно», «я майже впевнений» і таке інше, ви просто заздалегідь ставите хрест і турбуєтеся через те, що насправді має шанс в п'ятдесят відсотків! Перестаньте тероризувати себе, видаючи свої здогади за думки інших людей. Це насправді марна трата часу і ваших нервів.

Не робить з мухи слона. Часом емоції здатні затуманити розум людини і змусити поглянути на те, що

сталося, під іншим кутом. Відчуваючи жахливу образу і приниження, ви думаєте, що з боку все виглядає так само жахливо, як ви це переживаєте. У більшості випадків це не так.

Люди навколо сприймають те, що відбувається з вами абсолютно інакше. Їм так само може бути прикро за вас, якщо той, хто зважився образити вас, дійсно неправий. Уявіть себе на їхньому місці, що б ви відчули до тієї людини, який піддався приниженню?

Тому не роздувайте з цієї події катастрофу. У тих людей, які бачили вашу «ганьбу», повірте, досить своїх проблем, невже вони захочуть думати ще й про ваші?

Не залишайте на собі «слідів» приниження. Будьте сильними! Не замикайтеся в собі після події, не показуйте своєму кривднику, що він домігся свого. Зробити вигляд, що нічого не сталося набагато краще того, щоб тинятися і накручувати себе з будь-якого приводу, цуратися тих, хто виявився мимовільним глядачем вашого приниження. Люди навколо навпаки вас тільки почнуть поважати за ваше вміння триматися після подібних невдач!

Спробуйте поставитися до цього простіше. Уявіть на місці себе іншу людину і запитайте себе: «Як йому потрібно буде повести себе, щоб я поставився до нього з повагою і забув про те, що сталося?».

Не дозволяйте іншим принижувати себе, але якщо це все-таки сталося, то не зациклюйтеся на тому, що вже відбулося і чого вже не можна виправити. Перестаньте думати про те, як би все обернулося, якби ви відповіли кривдникові по-іншому. Змиритися з цим хоч і набагато важче, але зате це дозволить рухатися вам вперед. Не розвивайте свої негативні думки - боріться з ними!

Правові механізми захисту від публічного приниження

Щоб гідно пережити публічне приниження, потрібно добре знати свої права та обов'язки. Наші права захищені в Конституції та інших нормативних документах.

Важливо відмітити, що у Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ніхто не може бути підданий такому, що принижує його гідність, поведженню чи покаранню [2].

У статті 297 «Право на повагу до гідності та честі» Цивільного кодексу України (від 27.04.22р.) йдеться про те, що:

1. Кожен має право на повагу до його гідності та честі.
2. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими.
3. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі [3].

Якщо відомості стосовно Вас було поширено в принизливій, грубій чи непристойній формі, що принижує Вашу гідність, честь чи ділову репутацію, то на особу, яка є автором подібного вислову, окрім обов'язку спростувати таку інформацію, може бути також покладено обов'язок відшкодувати завдану таким чином моральну шкоду (стаття 277 Цивільного кодексу України) [3].

Права та обов'язки здобувачів освіти (витяг із закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII)

1. *Здобувачі освіти мають право на:*

- захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти [1];

2. *Здобувачі освіти зобов'язані:*

- поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» зі змінами 2023 рік №2145-VIII від 05.09.2017, редакція від 21.11.2021 р.: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu.
2. Конституція України (чинна з 1996 р. зі змінами) // Офіційний портал Верховної Ради України.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. - № 435-IV (редакція 27.04.2022р.)

Марія ШИНКАР

*аспірантка Інституту права, психології
та інноваційної освіти*

*Національного університету «Львівська
політехніка»,*

поведінковий аналітик, психолог-

консультант компанії «Mindlyspace»

СПОСОБИ КОНСТРУКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ДЕСТРУКТИВНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ

***Анотація.** У статті розглянуто основні способи конструктивної протидії деструктивному психологічному впливу. На основі аналізу психологічних джерел, подано усі види психологічного впливу.*

***Ключові слова:** психологічний вплив, деструктивний психологічний вплив, навіювання, примус, ігнорування, маніпуляція.*

Деструктивний психологічний вплив. Усі ми люди, усі живемо в суспільстві, отже, перебуваємо у зв'язку з іншими людьми та цілими групами. Так чи інакше ми впливаємо одне на одного. Інколи цей вплив стає конструктивним, допомагаючи нам досягти спільних цілей, розвиватися, домовлятися тощо, інколи – деструктивним, руйнуючи відносини, викликаючи негативні емоційні стани.

Психологічний вплив – процес та результат зміни поведінки, почуттів, думок, тощо однієї людини іншою у їх взаємодії.

Усі види психологічного впливу можна розподілити на конструктивні (такі, при яких реалізується принцип співпраці), спірні та деструктивні (при яких враховуються інтереси лише того, хто здійснює вплив). До конструктивних впливів відносять аргументацію, переконання, самопросування тощо. До спірних – навіювання, зараження, пробудження імпульсу до наслідування, формування прихильності, прохання, примушення

тощо. До деструктивних – деструктивна критика, ігнорування, психологічний напад, психологічний примус, маніпуляція тощо.

Деструктивний психологічний вплив – це негативний (варварський) вплив у процесі взаємодії людей, який без наявної об'єктивної проблеми викликає негативні емоційні стани (тривогу, страх, стрес, розтратування, безпомічність тощо).

Розглянемо суть кожного із способів конструктивної протидії впливу.

Контраргументація — аргументована відповідь на спробу переконання, що спростовує або оскаржує доводи співрозмовника. Використовувати контраргументацію — означає запастися системою чітких аргументів і викласти їх співрозмовнику відверто. Тільки-но ви розумієте, що вас намагаються переконати в чомусь, спираючись на факти, ви можете переконати його, спираючись на сильніші факти. «Давайте не проводитимемо конференцію щороку, адже на це йде багато ресурсів!» — намагається переконати вас співробітник. «Давайте, вона проходить щороку, адже це питання нашого престижу, іміджу і стимулює наш рух вперед», — конструктивно контраргументуєте ви. А ось якби ви у відповідь на слова співбесідника демонстративно позіхнули, пригрозили в разі відмови від організації конференції втратою вашої прихильності, ненарахуванням премії або звільненням, почали критикувати здібності до планування співробітника і його нездатність зрозуміти елементарні речі (це ж престиж!), або навпаки, спробували підбурити його маніпулятивно («Ви що ж, не можете навіть і конференції організувати, добродію?»), швидше за все, ваше спілкування стало б деструктивним, складним і неприємним.

Конструктивна критика — підкріплене фактами обговорення цілей, засобів або дій співрозмовника і обґрунтування їх невідповідності цілям, умовам і вимогам. Конструктивна критика — дуже важливий спосіб протистояння впливу. Вона допомагає нам і призупинити людину, зайняту нереалістичним самопросуванням («Зачекайте, ви кажете, що вам як педагогу видніше, але у вас же

немає педагогічної освіти!)), і не піддатися навіюванню («Чому це я вже готовий прийняти рішення на його користь? Він зараз зі мною так тихо, спокійно розмовляв, був авторитетний і впевнений у собі. Не піддаватимуся, подумаю ще»), і зараженню («Звідки в мене ця емоція?»), і формуванню прихильності («Чому я раптом так добре ставлюся до цієї людини? Вона ж погано працює»). Загалом, здорова критичність дуже допомагає в ситуації складного спілкування. І уявимо, що у відповідь на хвастощі іншого ви б відповіли деструктивною критикою («Розпустив тут хвіст як павич!»). Спілкування явно стало б іще важчим.

Енергетична мобілізація —

опір спробам вселити або передати певний стан, відношення, намір або спосіб дій. Коли ви розумієте, що вам намагаються щось навіяти, коли виникають якісь не ті емоції, нагадайте собі про те, що у вас є сили протистояти, що ви можете чинити опір. Стисніть кулаки, відчуйте себе впевненіше.

Творчість — створення нового, що нехтує впливом зразка, прикладу або моди чи долає його.

Будь-який маніпулятор або інший деструктивний співрозмовник у спробі вплинути на вас спиратиметься на ті відомості про вас, які він зміг зібрати, на той образ, який склався у вашій голові. Просто поведіться у спосіб, відмінний від цього образу, несподівано і вплив не відбудеться. Вас ігнорують? Поплескайте в долоні або дмухніть людині в обличчя. Вам захотілося бути на когось схожим? Знайдіть щось унікальне в собі. Не наслідуйте того, хто прийшов до вас, навіть якщо він дуже великий. Маніпулятор вимагає від вас чогось прямо зараз, знаючи, що ви людина слова і дуже обов'язковий, і оперативний, скажіть, що зараз ви не в настрої підписувати його папери.

Ухилення — прагнення уникати будь-яких форм взаємодії зі співрозмовником, у тому числі випадкових особистих зустрічей і зіткнень. Психологи часто говорять про ухилення зневажливо. Мовляв,

немає такої проблеми, яку не можна було б вирішити, поговоривши. Насправді зрозуміло, що це не так. Інколи співрозмовник настільки деструктивний, що краще з ним узагалі не зустрічатися. Так, Далай Ламу одного дня запитали, чи не боїться він ходити один без охорони, адже на нього можуть напасти розбійники. Він відповів, що не боїться, оскільки він та розбійники існують на різних рівнях реальності і навіть якщо вони фізично йтимуть поруч, то просто не помітять його. Ухилення дозволяє нам не зустрічатися з суггесторами (тими, хто здійснює вплив), не спілкуватися з тими, хто давить авторитетом або намагається щосили викликати симпатію, дозволяє не слухати критику, що нас руйнує, настільки вона неприємна. Загалом, зрозуміло, що спосіб — робочий, радикальний і ефективний. Інша розмова — зрозуміло, що якщо я відхилився від контакту, то й налагодити комунікацію з цією людиною не вийде. А раптом вона мені потрібна?

Психологічна самооборона — застосування мовних формул і інтонаційних засобів, що дозволяють зберегти присутність духу і виграти час для обмірковування подальших кроків в ситуації деструктивної критики, маніпуляції або примушення. «Мені потрібно подумати», «Я не хочу зараз приймати остаточне рішення», «З цим питанням я почекаю», — ось хороші слова для психологічної самооборони. Дійсно, будь-який складний співрозмовник вас квапитиме, вимагатиме вирішити все негайно. Ось тільки робити цього ні в якому разі не можна! Беріть паузу, переносьте зустріч, відкладайте. Це хороший спосіб не робити нічого такого, про що довелося б потім пошкодувати.

Конфронтація — відкрите і послідовне протиставлення своєї позиції і своїх вимог. Інколи потрібно бути готовим посперечатися, зазначити, що ви не згодні із співбесідником у цьому питанні і ніколи не погодитеся. Цей спосіб вимагає певної впевненості в собі, але він незамінний у тих ситуаціях, коли вас намагаються змусити зробити щось, погрожуючи вам, або маніпулюють, щоб усе одно досягти бажаного.

Відверте розкриття своєї позиції та позиції співрозмовника, які протиставляються одна одній, приголомшує як нападаючого на вас тирана, який намагається погрожувати та залякувати, так і ласкавого та грайливого маніпулятора.

Відмова— вираження своєї незгоди виконати прохання. Казати «ні» — один з найважливіших навиків сучасної людини. Визнайте своє право не тільки не могли виконати чиєсь прохання, а й не бажати робити це. Урахуйте: ви можете просто не хотіти і часто цього достатньо. Кожен з нас має право на «ні». Тим більше якщо прохання побудоване маніпулятивно, з посипанням голови того, хто просить, попелом або, навпаки, з виставлянням своєї значущості через самопросування. Згадується один завідувач, не говоритимемо чого, який, коли йому було щось потрібно від іншої людини, не його підлеглого, після прохання додавав: «Адже це Я вас прошу!» З акцентом на слово «Я», звичайно ж. Такій людині можна тільки твердо відповісти «ні». Інакше його прохання не закінчатися ніколи і будуть тільки зростати.

В останні роки вчені справедливо заговорили про небезпеку інформаційно-психологічних впливів, які негативно впливають на фізичне та психічне здоров'я людини (С.Л. Братченко, С.Г. Кара-Мурза, М.А. Котик, В.Г. Крисько, В.Є. Лепський, О.А. Лещинська, Г.В. Ложкін, Л.А. Найдьонова, В.М. Петрик, О.В. Петрунько, О.Є. Проніна, В.О. Татенко та ін.).

Сьогодні стає все більш очевидним, що інформація є реальним і водночас прихованим потужним фактором впливу на психіку і поведінку індивідів, малих і великих соціальних спільнот. Важлива особливість інформаційно-психологічних впливів полягає у тому, що вони можуть не помічатися й не усвідомлюватися самим індивідом. Цікаве порівняння у зв'язку з цим наводить О. Лещинська, яка згадує про доволі цікаве явище у біології як «жаба в окропі». Якщо жабу поступово нагрівати, то вона може дійти до кипіння, не виявляючи ознак страху і тривоги [1].

принципу екології у використанні інформації можуть призводити й призводять до серйозних руйнувань психічного й фізичного здоров'я (особливо емоційно-почуттєвої сфери особистості), десоціалізації особистості й втраті нею адекватності відбиття світу у свідомості, її перехід у поствіртуальний формат, розмивання культурних та правових норм поведінки, зрушення в цінностях, життєвих позиціях, орієнтирах, світогляді. Саме такі впливи протягом багатьох років, по перше, формують морально-психологічну атмосферу в окремих верствах суспільства, в окремих територіальних громадах; по друге, підживлюють кримінальне середовище; по третє, спричиняють важливі рішення людини, мотивують, визначають світосприйняття і ставлення; по четверте, впливають на комунікацію, спонукають до конфлікту інтересів, очікувань й домагань між особистістю й суспільством.

Застосування сучасних інформаційно-психологічних технологій і способів маніпулювання масовою свідомістю здійснюється повсякденно при використанні системи масового інформування й поширення дезінформації, які порушують суспільну стабільність, у рекламній сфері; у пропаганді чи агітації, що збуджують соціальну, расову, гендерну, національну чи релігійну ворожнечу; у діяльності різних деструктивних організацій, що пропагують насильство і жорстокість; в інтерактивній медіакommunікації, чийі можливі віддалені ефекти й наслідки ще належить узагальнити на рівні наукового аналізу. При цьому спостерігається випереджальний розвиток форм і технологій впливу на свідомість та підсвідомість, психологію й психічний стан людини в порівнянні з організацією протидії негативним психологічним впливам, інформаційно-психологічним захистом особистості й суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лещинська О. А. Деструктивний вплив інформаційного простору. Психолог. 2006. №7 (199). С. 20-23.

2. Лещинська О. А. Інформаційно-психологічна безпека: концепція соціокультурного імунітету. Монографія. Івано-Франківськ: фоп Кузів Б. П., 2013. 144 с.
3. Найдьорова Л. А. Медіабезпорадність як ресурсна дезорієнтованість у поствіртуальному світі // Людина у світі інформації: Матеріали накового семінару «Соціально-психологічні проблеми медіаосвіти: від медіабезпорадності до медіазалежності. К., 2008. С. 9-12.
4. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі: монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. 480 с.
5. Потянник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. (Серія: Медіакритика), Львів: ПАІС, 2004. 312 с.

Ельвіра ЯЦКОВИЧ,
головна медична сестра
санаторію «Боржава»

**ПСИХОЛОГІЧНА ТА МЕДИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЇХ СІМЕЙ ТА ЦИВІЛЬНОГО
НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ ПОСТРАЖДАЛО ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Війна в Україні, нажаль, триває! Вона торкнулася кожного з нас, залишила й продовжує залишати свій слід.

На сьогодні всі медичні заклади переповнені, дуже багато постраждалих, які потребують медичної допомоги. Реалії сьогодення змушують людей, майже не щодня, жити у стресі, тривозі та постійно відчувати страх. Усе це дуже негативно впливає, в тому числі, і на психологічне здоров'я українців !

Санаторій Боржава у повному обсязі працює над даною проблемою, щоб запобігти появі інвалідності ,постравматичним, психічно-психологічним захворюванням .

Ця проблема спонукала нас на розробку спеціальних реабілітаційних програм, як для військовослужбовців та їх сімей, так і для цивільного населення. Нажаль, як свідчить історія, є болісний приклад, коли після війни у В'єтнамі психологічний стан населення та учасників був підірваний і кваліфікована допомога не була передбачена та надана , наслідки цього відображаються на суспільстві і на самих постраждалих до сьогодні.

Ми не хочемо допустити подібного, тому я разом з колегами санаторію «Боржава» розробили оздоровчі програми різного

спрямування, які враховують діагностику травматичних та психологічних станів .

Профільна оздоровча програма «Реабілітація військовослужбовців» включає в себе оздоровчі процедури та заходи , які врегульовують психоемоційний стан та покращують фізичне здоров'я пацієнта.

Основні процедури програми зміцнюють та оздоровлюють після травм, каліцтва- це

- Кінезиотерапія (суха витяжка)- комплекс вправ, який підібраний особисто для кожного, враховуючи важкість та стан людини.

- Витяжка у воді ,тобто у басейні - це зміцнення та лікування суглобів.

- Термальний басейн, який має вміст заліза, йоду, броду, солі , що позитивно впливає на ОРА.СЕС.Нервову систему.

- Електропроцедури.

- Масаж лікувальний, розслаблюючий

- Гідропатія ,що включає в себе Душ Шарко , підводний душ та циркулярний

- Іпотерапія з професійним реабілітологом.

- Дозвілля- це екскурсії, пішохідні прогулянки, теренкури.

І, звичайно, з пацієнтами працюють психологи, робота яких передбачає проведення тренінгів, колективних та індивідуальних занять.

Психологічна допомога сприяє успішній адаптації військовослужбовців, їх сімей та постраждалих до нових умов життя.

Психологи на колективних заняттях дають змогу висловити, висвітлити проблему та знайти для себе відповіді, бути почутими.

На індивідуальних заняттях людина може розкрити таємні особисті наболілі проблеми і отримати підтримку та професійну допомогу.

Також є сімейні консультації, де сім'ї вчаться жити по-новому, після того, як втратили рідних, втратили домівки, втратили надію.

Ми з нашим колективом стараємося відтворити домашній затишок, де кожен працівник стає рідним!

Для родин військових психологічна допомога не менш важлива, адже вони у постійному психічному стані очікують звісток.

Для родин, для цивільних та дітей ми також розробили спеціальну оздоровчу програму «Реабілітація після отримання посттравматичних стресових розладів», яка включає в себе надання лікувальних процедур, які більше скеровані на нервову систему, відновлення душевного спокою.

З дітками працюють психологи, працюють аніматори також передбачені ігри в дитячій ігровій кімнаті, заняття на вулиці, катання на конях, пішохідні прогулянки.

Колективні заняття у формі гри з психологом, де діти відчуваються захищеними і не самотніми із своїми страхами.

Працюючи вже протягом всього часу , що йде війна, ми досліджуємо, аналізуємо, вчимося. Ми зрозуміли , що фахівці ,які надають психологічну допомогу постраждалим та військовим , мають тісно співпрацювати з медиками. Адже лише так ми можемо розраховувати ,що наша робота буде плідною. Залучення вузьких спеціалістів: травматологів, невропатологів , ерготерапевтів - лише колективна робота приносить очікуваний результат і це є нашою оцінкою!

Наше завдання – не допустити інвалідності, а якщо вона є, то не допускати погіршення стану здоров'я, як фізичного, так і психічного.

Що спонукало нас на розроблення програм? Це - реальний приклад, коли після військових дій, які трапляються постійно суспільство не готове до того , що з війни повернуться каліки, інваліди люди з підірваним психічним здоров'ям. Не кажучи вже про населення ,яке потерпало від нападника.

На даний час ми співпрацюємо з фондами , які беруть участь у підтримці військових, цивільних постраждалих.

Санаторій Боржава пройшов одобрення та валідацію у САФ America/, як організація , яка відповідає всім технічним та кваліфікаційним вимогам.

Таких організацій є лише 10 в Україні.

А також ми тісно співпрацюємо з національними та міжнародними благодійними організаціями.

Ми хочемо бути кращими , хочемо бути корисними і прагнемо цього!
Здоров'я Вам усім! Найшвидшої нам перемоги

Частина II
XXII Всеукраїнська студентська
науково-практична конференція
«Роль студентської молоді в суспільному житті України в умовах
воєнного стану»
(27 квітня 2023 року)

Олександр АКСЕМІТЬЄВ,
здобувач вищої освіти II курсу
спеціальності 231 “Соціальної роботи”,
Карпатський інститут підприємництва
Наукова керівниця:
викладачка кафедри соціальної роботи
Поп Л.М.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ – АКТИВНА ТА
ПРОГРЕСИВНА

***Анотація.** Стаття присвячена сучасній українській молоді. Сьогоднішня українська молодь – це однозначно найкраще, що є в Україні.*

Україна – це не тільки адміністративна територія. Це не тільки Дніпро, Карпати, Чорне чи Азовське моря. Це безпосередньо люди, які її наповнюють. Відповідно кожна рослина дає плід, кожне покоління дає своїх дітей. Зокрема, найкращий дозрілий плід – це молодь.

***Ключові слова:** молодь, молодість.*

Молодість – найкраща пора в житті кожної людини, спогади про яку кожен з трепетом зберігає у своєму серці. Це – час випробувань, творчого натхнення, становлення, професійного вибору, час, що безперечно вирізняється оптимізмом, енергією, завзяттям, новим баченням і неординарними рішеннями. Сьогодні молодь – це покоління креативних

людей, які активно підтримують інноваційні ідеї у демократичних перетвореннях, що відбуваються у нашій державі. Людей, які бажають і вміють вчитися і працювати, власними силами будувати своє життя, які є гідними продовжувачами національних традицій українського народу.

Дослідження засвідчують, що наша молодь дбає про власне здоров'я, а тому і про якість свого життя. За статистикою, рівень здоров'я молоді переважає над іншими поколіннями українців. Саме молодь є найбільшою частиною населення за рівнем щастя.

Скажімо, якщо загальна частка українців, які вважають себе щасливими, становить приблизно 60%, то у молоді цей показник перевищує 80%.

Саме молодь найбільше користується інтернетом й сучасними технологіями, а тому є інтегрованою у сучасний інформаційний простір. 93% молодого населення віком 18-29 років щодня користується мережею на противагу людям 70+, серед яких її використовують лише 27%.

Ця інтегрованість в інформаційний простір дає їй змогу розвиватися інтелектуально та світоглядно. Зараз онуки навчають своїх дідусів і бабусь, як користуватися гаджетами. 100 років тому таке важко було уявити. Адже старші люди завжди були більш освіченими та мали більше життєвого досвіду, а тому тільки вони могли ділитися знаннями з молодшими поколіннями. Нині ж маємо ситуацію навпаки.

Молоді українці – це ті, заради кого я зараз перебуваю у війську, – так мотивує своє бажання захищати свій народ Федір Шандор, доктор філософських наук, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Ужгородського національного університету.

Сучасна молодь — це переважно ті, хто народився у вільній Україні.

Поняття сучасної молоді – різні. Сучасний – це той, хто відповідає реаліям глобальним. Демократія, позитивне ставлення до навколишнього середовища.

Тепер йде війна двох цивілізацій. Цивілізації, яка не є гуманною та людяною, і цивілізації іншого світу, представниками якої ми є, щоправда тепер зі зброєю в руках.

Молодь – це не ті, кому менше 28 чи 35 років, це ті, хто вважає себе молоддю. Ви можете бути молодими віком, але жити старими стереотипами варварства, війни, вбивства. Я не можу назвати сучасною молоддю тих людей, які підтримують війни. Які за те, щоб убивати, як у Бучі, Ірпені, Маріуполі та інших містах, де побували окупанти. Це не молодь, і вона точно не сучасна.

Ми не те що інші, ми – люди. Ми особистості. Й українська молодь відіграє у цьому першорядну роль. Я сподіваюся, що рано чи пізно буду дивитися на молодь, яка не тільки платитиме нам пенсії чи працюватиме на нашу старість. А на ту, яка даватиме усвідомлення, що все зроблене на передовій є недремним.

8 фактів про молодь:

1. Не бояться новинок у техніці.

Мабуть, це найочевидніший факт. Покоління Z можна назвати цифровими аборигенами. Вони з легкістю використовують всі можливості інтернету.

2. Вони переселилися в інтернет.

Для них набагато легше знайти цікаву інформацію в інтернеті. Молоді люди повністю інтегрували свою особистість у світову павутину, одночасно маневруючи між вкладками браузера, завантажуючи пост на Facebook і фото в Instagram, відповідаючи на повідомлення в месенджерах.

3. У них кліпове мислення.

Кліпове мислення - здатність сприймати інформацію через яскраві, але короткі образи. Наприклад молодь легше сприйме короткий кліп, ніж цілий фільм. Тепер пошук відповідей на питання знизився до декількох секунд. Знайшовши відповідь на питання, молодь рухається далі.

4. Молодь довіряє фейковим новинам.

Вчені провели експеримент серед студентів коледжу, в якому молоді люди намагалися відрізнити фейкову новину від справжньої, бота від реального профілю користувача і оцінити благонадійність сайту. Як виявилось, молодь досить легко ввести в оману: вони вірять новині, якщо там є фотографія, не помічають позначки "на правах реклами".

5. Як і писалося вище, молоді люди повністю інтегрували своє життя в інтернет, а віртуальне спілкування прибирає гендерні та вікові відмінності серед людей, які спілкуються.

6. Молодь самотня. Люди, які виросли в епоху нових медіа та глобальних потрясінь - від масштабних терактів до світової фінансової кризи - вважаються відносно щасливими, але мають проблеми психологічного характеру.

Переважно психологи називають проблему самотності. Хоч молоді люди і пов'язані між собою соціальними мережами, вони ізольовані один від одного фізично. Подібний формат спілкування виключає фізичну взаємодію, тактильні відчуття. Люди найчастіше відчувають себе ізольованими.

7. Молодь часто відчуває депресію

Сучасна молодь вкрай нервово ставиться до питань вибору майбутньої професії та освіти. Саме через стурбованість своїм майбутнім молоді люди цікавляться соціальними і політичними подіями в світі, беруть участь у виборах і проявляють громадянську активність.

8. У молодих людей низька самооцінка.

Сучасні соціальні системи побудовані на системі оцінок: лайків, репостів. І незважаючи на те, що якості, дані при народженні, відійшли на другий план, сучасні молоді люди страждають від низької самооцінки.

Попри повномасштабне вторгнення та складні часи. Чого прагне українська молодь?

Війна змінила українську молодь набагато сильніше, ніж пандемія коронавірусу, яка сколихнула світ. За результатами опитування, найбільших

змін у житті 87% підлітків зазнали саме під час повномасштабної війни, тоді як під час пандемії COVID-19 - 13%.

Майже 40% молоді у зв'язку з війною відчуває страх за життя та здоров'я – своє та близьких. Багато з них заявляють про хвилювання через невизначеність майбутнього, переїзд в інші країни та міста, а також через перебої з електроенергією та брак можливості мати стабільний зв'язок (дослідження проводилося на початку лютого 2022 року, коли відключення світла ще були актуальні). Вибухи, сирени, тривоги, обмеження через комендантську годину – все це теж чинить свій негативний вплив.

Більшість підлітків відзначають, що від страхів та переживань їм найбільше допомагають відволікатися музика, спілкування, соцмережі та прогулянки. А також – спорт та комп'ютерні ігри.

При цьому молоді люди вже прагнуть бути частиною відбудови України – 90% підлітків зазначили, що хочуть бути корисними під час післявоєнного відновлення країни. Зокрема, прагнуть долучатися до розвитку економіки, інфраструктури та свою користь бачать, зокрема, і через волонтерську діяльність.

Зараз саме той час, коли кожному у міру можливості та сил варто долучатися до змін в країні й працювати на нашу спільну перемогу. Незалежно від віку чи географії проживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Державна цільова соціальна програма «Молодь України» вид.2021.

2.Обдарована молодь України: оцінка сучасного стану та поширення перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України за ред .Терепищого С.О.

3.Молодь України 2017.

Андрій БАРАН,

студент V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Чопей В.С.

к. соціол. н., директорка Карпатського

інституту підприємництва

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ВПО ТА ЇХ РОДИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація. *Стаття присвячена розгляду основних соціально-демографічних показників внутрішньо переміщених осіб, а саме: зайнятості, добробуту, доступу до соціальних послуг, мобільності тощо.*

Ключові слова. *Внутрішньо переміщені особи, переселенці, інтеграція*

Щоб зрозуміти потенційні можливості людини, її соціальний капітал і соціальну природу, осмислити і зрозуміти її місце в соціумі, розглянемо основні соціально–демографічні показники ВПО. Сфокусуємо увагу на наступних характеристиках: статеві–вікові ознаки, рівень освіти, матеріальне становище, причини та мотиви переселення. Наприклад, за даними травня 2016 року Міжнародної організації з міграції та Українського центру соціальних реформ за підсумками третього раунду моніторингу внутрішньо переміщених осіб у щомісячному опитуванні брали участь не менше 600 домогосподарств ВПО в 24 областях України та Києві. Як видно з рисунку 2.1, лише 5% внутрішньо переміщених осіб повернулися на непідконтрольні Україні території, втративши роботу або засоби існування. У Харківській області в третьому раунді опитування брали участь 60 домогосподарств з 30 територіальних одиниць [4].

Вік більшості опитаних переселенців – 35-59 років (32%), за ним іде категорія 18-34 років (26%). 58% опитаних – люди працездатного віку (18-59 років). В ході трьох етапів дослідження (березень-травень) спостерігається стійке збільшення кількості працюючих повний день (з 24% до 32%). Частка безробітних без допомоги по безробіттю зменшилася на 6% в третьому раунді опитування в порівнянні з першим (з 15% до 9%). *«Це може свідчити про певні поліпшення можливостей працевлаштування для ВПО та соціального захисту безробітних ВПО»*, – вважають автори моніторингу. Менше половини домогосподарств ВПО мають доходи від трудової діяльності, кожне п'яте домогосподарство отримує дохід від випадкових заробітків. У третьому раунді частка ВПО, які називають зарплату одним з основних джерел доходу для їх сім'ї, зросла на 5%. Рівень залучення ВПО до трудової діяльності на новому місці автори дослідження оцінюють як досить низький. 30% ВПО назвали себе зайнятими під час попереднього опитування, це на 4% більше, ніж в 2016 р. Середньомісячний дохід на одного члена домогосподарства ВПО 50% опитаних становить до 1330 грн. (цей показник зменшився в порівнянні з 65% в першому раунді). 40% опитаних отримують 1330-2500 грн. в середньому на одного члена домогосподарства і 10% – понад 2501 грн.

У випадку, якщо респонденти залишаться без роботи або засобів до існування, більшість з них спочатку скоротять свої витрати (61%), будуть працювати більшу кількість годин на день (27%), звернуться за підтримкою до рідних і друзів (28%) і різних організацій (52%). 5% опитаних зізналися, що в такій ситуації готові повернутися на непідконтрольні уряду території. Переселенці забезпечують себе житлом за власний рахунок. 62% орендують житло: квартири (47%), приватні будинки (15%). Значна частина ВПО оселилася у родичів або їх прийняли інші сім'ї (20%). 7% ВПО живуть у гуртожитках, 2% – в центрах колективного проживання. Більшість ВПО задоволені умовами проживання. Основні скарги стосуються теплоізоляції і площі приміщення, а також стану каналізації та недостатнього опалення.

Задоволеними соціальним оточенням на новому місці залишились 85%. *«Цей показник на 11% вище, ніж в першому раунді, що є важливою ілюстрацією позитивного ставлення громад, що приймають ВПО, і готовності переселенців до інтеграції»*, – наголошується в дослідженні. Тільки 3% переселенців висловили незадоволеність соціальним оточенням. Найбільш проблемними для переселенців залишаються питання житла, висока орендна плата і відсутність можливостей працевлаштування. Решту сфер – охорону здоров'я, освіту, соцзахист, державні послуги – більшість опитаних вважають доступними. Кожен восьмий опитаний має намір залишитися на новому місці назавжди. Серед таких більше кримчан, менше – вихідців з Луганської області. Щонайменше половина ВПО воліє залишатися на новому місці до кінця конфлікту (52%) або як мінімум рік (10%). *«Абсолютна більшість тих, хто має намір змінити місце проживання, планує переїзд в межах України. Майже п'ята частина ВПО мають намір з часом повернутися на території, які зараз не контролюються Україною. Найбільше на це налаштовані вихідці з Донецької області, в той же час серед кримчан таких небагато»*, – зробили висновок автори дослідження. Щомісячні оцінки ситуації, щодо ВПО в усіх областях України забезпечуються за підтримки проекту «Всеохоплююча стабілізаційна підтримка ВПО та підтримка постраждалого населення», який підтримується Європейським Союзом та реалізовується представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні в партнерстві з Українським центром соціальних реформ.

З березня 2016 року Міжнародна Організація Міграції за підтримки Європейського Союзу проводить регулярне дослідження під назвою «Національна система моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами в Україні» (НМС) [5]. Її метою є підтримка Уряду України в зборі та аналізі інформації, щодо соціально-економічних характеристик ВПО та їхніх домогосподарств, а також викликів, із якими вони стикаються. У ході дослідження збирається інформація щодо соціально-економічних даних ВПО та їхніх домогосподарств, тренди та наміри щодо переміщення, ситуації з

працевлаштуванням та доходом, доступом ВПО до соціальних послуг і допомоги у 24 областях України та місті Києві. Метою запровадження Національної моніторингової системи в Україні, що діє на основі підходів Матриці відстеження переміщень (МВП), є підтримка Уряду України у збиранні та аналізі інформації щодо соціально-економічних характеристик внутрішньо переміщених осіб та домогосподарств ВПО, а також викликів, з котрими вони стикаються. Міжнародна Організація Міграції адаптувала систему відстеження переміщень, створену для регулярного збору, опрацювання та поширення інформації про ситуацію у сфері переміщення, до українських реалій. Моніторингова система забезпечує краще розуміння перебігу переміщень, місць перебування, чисельності, вразливості та потреб ВПО в Україні. У ході опитування було зібрано інформацію про соціально-економічні характеристики ВПО на рівні окремих осіб та домогосподарств, у тому числі про тенденції та наміри стосовно переміщення, зайнятість та засоби до існування, доступ до соціальних послуг та потреби в допомозі у 24 областях України та м. Києві.

В червні 2019 року Національною системою моніторингу ситуації за допомогою телефонного дзвінка було опитано 4073 особи і проведено 5 фокус-груп (з них особисті інтерв'ю склали 2 401 особа). Розкривались такі питання, як: характеристика ВПО та їх домогосподарств, заянятість, добробут, доступність до соціальних послуг, мобільність ВПО, інтеграція в місцеві громади, виборчі права, ВПО, які повернулись на території, не підконтрольні Урядом. У порівнянні з березнем 2018 року, у характеристиці ВПО та їх домогосподарствах сталися зміни. Зменшився середній розмір, кількість осіб загалом та кількість дітей в домогосподарствах, а кількість пенсіонерів, в 2019р., збільшилась і становили: середній розмір домогосподарства – 2,4ос.; розподіл членів домогосподарств за віком: 60 р. та більше–19%, 18–59 р.–57%, до 18 р.–24%; жінок–58%, чоловіків–42%; сім'ї з дітьми – 36%; сім'ї з особами з інвалідністю – 11% ВПО.

Ситуація із зайнятістю ВПО дещо погіршилась порівняно з попереднім раундом, і в квітні – червні частка працевлаштованих ВПО 46%. Загалом, серед населення України рівень зайнятості залишався стабільним і становив у 1–му кварталі 2019 р. 57% населення віком від 15 до 70 р. Зменшилась кількість ВПО (з 12% до 7%), які повідомили, що активно шукають роботу і готові почати працювати протягом двох тижнів. Збільшилась кількість тих осіб, які в своїй переважній більшості (з 80% до 91%) зазначали, що стикалися зі складнощами, при пошуку роботи, з яких найчастіше згадуваними були: нестача вакансій взагалі (цей показник збільшився з 39% до 64%) та низьку заробітну плату на пропонувані вакансії (показник збільшився з 15% до 56%), а також, зріс показник незручності графіку (з 15% до 31%). Відсутність вакансій, що відповідають вакансіям у червні 2019 р. становив 27%. Зросла кількість економічно неактивного населення (з 40% до 47%) опитаних ВПО, та зросла частка пенсіонерів (з 16% до 24%) та зменшилась кількість осіб, що зайняті роботою по дому, доглядають дітей чи інших осіб у домогосподарстві з 15% до 13%.

Добробут ВПО дещо покращився, про що свідчить збільшення середньомісячного доходу на 1–го члена домогосподарства ВПО, який становив у квітні–червні 2019 року 3 039 грн. (з червня до грудня 2017 р. дохід зростав, з грудня до червня 2018 р. знижався, з вересня 2018 р. до червня 2019 р. зростав. Отже, середній дохід на одну особу (грн./ місяць) складав: 2 005грн. в червні 2017 р., 2 340грн. у вересні 2017р., 2 446грн. в грудні 2017р., 2 239 грн. в березні 2018 р., 2090 грн. у червні 2018 р., 2187 грн. у вересні 2018 р., 2429 грн. в грудні 2018 р., 2667 грн. в березні 2019 р., 3039 грн. в червні 2019р. Дані продовжують відображати загальну економічну незахищеність домогосподарств ВПО, оскільки середньомісячний дохід на 1–го члена домогосподарства ВПО помітно нижчий, ніж цей показник для українських домогосподарств у цілому (3039 грн. та 4 895 грн.). Крім того, рівень середньомісячного доходу ВПО залишається низьким порівняно з фактичним прожитковим мінімумом,

встановленим Міністерством соціальної політики України (3 761 грн.). ВПО продовжують значною мірою покладатися на державну підтримку, яка є другим джерелом доходів (тому, що у ВПО коштів вистачає лише на харчування в червні 2019 р. 33%. Цей показник знизився в порівнянні з березнем 2019 р., як показник змушеності заощаджень навіть на харчуванні 10% на червень 2019 р.) Найбільшою проблемою, на яку вказали ВПО був брак власного житла (показник зріс з 20% до 41%), в порівнянні з березнем 2018 р, зменшився показник оплати оренди (складав 15% до 10% в червні 2019 р.) і оплати комунальних послуг (з 15% до 7% в червні 2019 р). Більшість ВПО продовжують жити в орендованому житлі: (показник зріс з 47% до 49%) мешкають в орендованих квартирах, (показник зріс з 9% до 10%) в орендованих будинках та (показник не змінився 5%) в орендованих кімнатах. Показник, щодо особистої безпеки ВПО і віддаленості від зони бойових дій зростає (з березня 2018 р. 74 % до червня 2019 р. 83%).

Доступ до соціальних послуг на червень 2019 року. Рівень задоволеності доступністю основних соціальних послуг серед ВПО залишається незмінним у порівнянні з попереднім раундом. Респонденти були найменше задоволені доступністю медичних послуг (70%) та можливостей працевлаштування (68%). Але, можливість отримати освіту та влаштувати дитину до школи / дитсадка становить 87%, доступність до адміністративних послуг – 82%, а можливість отримання пенсій та соціальної допомоги 79%.

Мобільність ВПО. У квітні–червні 2019 року 79% (у порівнянні з березнем 2018 р. показник збільшився) опитаних ВПО повідомили, що залишаються в нинішньому місці проживання понад 3 р. Як демонструють результати дослідження, ВПО загалом продовжують залишатися у своєму місці проживання та не їдуть далі. Частка тих, хто має намір повернутися в місце походження після завершення конфлікту, становила 22% ВПО (показник зменшився на 3% у порівнянні з березнем 2018 р.). Водночас 36% опитаних (показник зменшився на 2%) висловили намір не повертатися

навіть після закінчення конфлікту, що є незмінним порівняно з попереднім раундом (34%). Наміри шукати роботу за кордоном залишаються низькими: лише 1% ВПО повідомили, що вже знайшли роботу за кордоном і збираються їхати, тоді як 5% зазначили (показник зріс в порівнянні з березнем 2018 р.), що мають намір знайти роботу за кордоном невдовзі. 49% відсотків ВПО повідомили, що після переміщення відвідували місце свого проживання в зоні конфлікту, (цей показник зріс, порівняно з березнем 2019 р. на 3%). «Утримання житла» та «відвідування друзів/сім'ї» залишаються головними цілями поїздок у територію неконтрольовану Уряду України.

Інтеграція в місцеві громади. У червні 2019 року частка ВПО, котрі повідомили, що інтегровані в місцеву громаду, становила 51%, тоді як 40% заявляли про часткову інтегрованість. Головними умовами успішної інтеграції, які називали ВПО, залишаються житло, постійний дохід та зайнятість. Частка ВПО, котрі повідомили, що відчували дискримінацію у зв'язку з їхнім статусом ВПО, становить 6% у 14-му раунді, що не змінилося порівняно з попереднім раундом. Відчуття дискримінації або несправедливого ставлення, зазначене ВПО, стосується переважно охорони здоров'я (37%), працевлаштування (31%), житла (30%) та взаємодії з місцевим населенням (25%).

Виборчі права. Збір даних завершився перед парламентськими виборами. 47% відсотків опитаних ВПО заявили про свій намір голосувати на парламентських виборах в Україні, тоді як 32% не мали наміру голосувати, 19% відповіли «не знаю», і 2% не відповіли.

У ході проведення телефонного опитування 21% респондентів були ідентифіковані як ВПО середнього віку, які повернулися на територію невідконтрольовану Україною і більшість з них – 76% мають житло в приватній власності. Економічно не активні складають – 69% з опитаних ВПО, які повернулися на територію невідконтрольовану Україною, найбільшою часткою з них були пенсіонери (62%). ВПО, які мають намір залишатися на території не

підконтрольній Україні протягом наступних 3 місяців складають – 91% [1; 2; 3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт з результатів громадської думки в Україні про ВПО і про житлові питання в містах Report on the results of the Ukrainian public opinion survey of the internally displaced persons and citizens of the hosting communities, 2016, — С. 16, URL : http://www.kiis.com.ua/materials/pr/20160111_Shpiker-report/KIIS%20survey%20for%20Internews111.pdf, (дата зверення 3.10.2019);
2. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, Квітень 2017 р. — С. 15, URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf (дзв7.11.2019);
3. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами за березень 2018 року. / URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_9_ukr_press.pdf(дзв7.11.2019).
4. Сайт захист прав вимушених переселенців. URL: <http://www.pereselenci.kh.ua/?p=666> (дата звернення: 10.11.2019)
5. Сайт Урядового порталу. / URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/events/4-travnnya-prezentaciya-doslidzhennya-mom-shodo-situaciyi-navkolo-vnutrishno-peremishenih-osib-v-ukrayini>. (дата звернення: 22.11.2019)

*Василина БОДНАР,
студентка V курсу
спеціальності 231 «Соціальна робота»,
Інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»
Керівниця: к.політ.н. Головчук О.В.*

ПОЧАТКОВІ КРОКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗЕЛЕНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Зелена соціальна робота – це новий і перспективний напрям соціальної інклюзії. Він передбачає включення у соціум як окремих особистостей, так і соціальних груп, що втратили з ним зв'язок або цей зв'язок є слабким та нестійким. Тема впровадження ініціатив зеленої соціальної роботи в Україні особливо актуальна, адже нам потрібно скерувати максимальні зусилля для використання свого природоохоронного, туристичного та рекреаційного потенціалу. Й саме зелена соціальна робота є однією зі сфер науки і практики, що поєднують соціальні та екологічні проблеми. Ця діяльність неабияк допомагає перетворенню людей з особливими потребами із об'єкта соціальної допомоги на суб'єкт діяльності у соціумі та створення сприятливого життєвого середовища.

Метою дослідження даної статті є визначення перспективних напрямків соціальної роботи у сфері екологічних ініціатив, які допоможуть зрівноважити вплив на навколишнє середовище. Об'єктом дослідження є соціальна інклюзія як процес включення у соціум людей з інвалідністю з метою створення нових якісних екологічних зв'язків між усіма соціальними групами, в тому числі - внутрішньо переселеними особами й людьми літнього віку. Предметом дослідження є особливості впливу вже реалізованих, а також запланованих на майбутнє екологічних проектів в

системі «людина-навколишнє середовище» на соціальне функціонування окремих спільнот, груп чи особистості.

Світова спільнота вже не один рік поспіль попереджає про катастрофічні наслідки сучасних проблем довкілля, які потребують негайного вирішення. Забруднення повітря і води, глобальне потепління, деградація природних ресурсів, вирубка лісів – все це результат людської діяльності. Вирішення цих проблем потребуватиме чималих зусиль в багатьох сферах, у той час як стосуються вони виключно кожного, і в цілому в Україні і світі.

У даній статті ми намагатимемось визначити, які саме можливості для діяльності та спілкування у екологічному середовищі сприяють соціальній інклюзії, а саме соціалізації та ресоціалізації. А також вивчити дослідні проекти зі зміни клімату та екстремальних погодних явищ в Україні та участь спільноти та спільне дослідження дій.

Дуже корисно в якості теоретичних матеріалів вивчити результати проекту «Скандинавський добробут – це екологічність» та «Лагом і екологічне мислення мешканців Швеції». В результаті ми зможемо узагальнити такі поняття як: практика екологічного мислення; екологічні соціальні ініціативи, зокрема ресурсозберігаюче життя вдома, перевага в мінімалізмі [7]. Також ми зможемо розробити реальні пропозиції щодо впровадження нового цілісного підходу до взаємодії всіх людей та інших живих істот – рослин, тварин та фізичної еко-системи. Цей підхід підкреслює споріднений характер всіх складових частин та учасників і перевизначає обов'язок піклуватися про інших, включаючи відповідальність піклуватись про планету Земля.

Термін «зелена соціальна робота» ввела професорка Олена Домінеллі [2]. Знаємо її як фахівця Лабораторії інклюзивної політики ЮНЕСКО, завідувача кафедри факультету соціальних наук та директорки Програми реагування на стихійні лиха та гуманітарної допомоги в Університеті Стерлінгу в Шотландії,

Вона аналізувала напрямки зеленої соціальної роботи у зарубіжних державах, а саме: запровадження соціальними службами екологічних порад; історія та особливості функціонування екопоселень у світі – своєрідних соціальних лабораторій, в яких поселенці – це різні люди, з різними показниками здоров'я, статків, професій, тощо – шукають моделі гармонійного та ефективного життя на землі.

Професорка аналізує роботу у сфері пропаганди дотримання принципів стійкого розвитку - взаємодії з природою, максимального зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище, зменшення екосліду тощо. Після детального вивчення вищенаведених праць, ми логічно аналізуємо такі питання:

1. Стале природокористування, зокрема стійке комплексне багатоцільове лісокористування і лісовідновлення.
2. Використання альтернативних джерел енергії - сонячні батареї, вітряні установки, комплексне і раціональне використання поновлюваних джерел енергії [4].
3. Green development - екологічно чисті матеріали в будівництві (солом'яні блоки, саман, дерево, глина, цегла, камінь, пісок, ракушняк та ін.)
4. Мінімізація енергоспоживання - будівництво енергоефективного житла, мінімізація побутового енергоспоживання.

Отже, зробімо загальний підсумок, даючи відповідь на питання про те, якою повинна стати участь українців і закарпатців, у тому числі і людей особливими потребами, у системі «людина – навколишнє середовище». Говоримо і про новий світогляд, і про конкретний план з послідовними кроками. Адже наша мета, як представників молоді краю – об'єднатися у нову еко-генерацію, переконану у негайній потребі рятувати наш дім – нашу прекрасну землю – спільними зусиллями усіх нас, таких різних і таких сильних кожен у своєму напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Туниця Ю.Ю. Екологічний імператив сталого розвитку регіонів України: в пошуках чинників консолідації суспільства / Ю.Ю. Туниця // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.19 – С. 146–156.
2. Дробноход М. Екологічний імператив та його виміри / М. Дробноход, Ф. Вольвач // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 2. – С. 47–59.
3. Микитюк О.М. Екологія людини : [підручник для ВНЗ] / О.М. Микитюк, О.З. Злотін, В.М. Бровдій ; 3-є вид., випр. і доп. – Харків : ОВС, 2004. – 254 с.
4. Акимова Т.А. Экология : [учебник для вузов] / Т.А. Акимова, В.В. Хаскин. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 455 с.
5. Екологічний імператив розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.su/8_60063_ekologichniy-imperativrozvitku.html
6. 19. Чому соціальна робота набуває зеленого кольору? / Т. Семигіна // [Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму](#). - 2018. - № 2. - С. 11-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_2_4
7. 20. Савельчук И. Б. Зелена соціальна робота. Режим доступу: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25548/SP_18_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Іван БУКОВЕЦЬКИЙ,

студент V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Шинкар І.П.,

*к. філол. н., завідувач кафедри соціальної
роботи*

Карпатського інституту

підприємництва Університету «Україна»

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «МОЛОДЬ» ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ

Анотація. У статті розкрито зміст поняття «молодь» як соціальної групи в сучасній науці.

Ключові слова: *молодь, сучасне суспільство, соціологія молоді, вікова періодизація молоді, класифікація молоді.*

Молодь, її проблеми, як великої і специфічної соціально-демографічної групи, напрями соціалізації та процеси самореалізації у суспільстві вивчають різні науки та наукові дисципліни, тому найбільш об'ємний, узагальнюваний «портрет» молоді людини, молоді генерації (покоління), понад усе в конкретно-історичний час і в конкретному суспільстві, можна уявити лише на міждисциплінарному рівні, тобто з урахуванням даних багатьох наук. Отже, в комплексі феномен «молодь» дає змогу розглянути лише соціологія молоді [2].

Людина, і особливо молода, яка поступово вступає у продуктивне життя, завжди була і є першопричиною, носієм, джерелом і результатом усіх суспільних відносин і перетворень. Як зауважують російські вчені: «Сучасне суспільство має відкрити молодь як об'єкт історії, як винятково важливий

чинник змін та носій нових ідей і програм, як соціальну цінність особливого гатунку. Без фундаментального переосмислення ролі молоді в соціальних процесах, без перевороту у свідомості щодо її феномена людство неспроможне прорватися до нових висот цивілізації» [5, с.6].

Слід наголосити, що наведене вище зауваження має безпосереднє відношення до будь-якого суспільства, але значною мірою - до суспільств нестабільних, що трансформуються, перебудовуються в плані своїх політико-економічних систем, принципів та механізмів функціонування. У цьому разі безпосередньо йдеться про пострадянські, постсоціалістичні країни, а також про новітню Україну. Це важливо тому, що проблеми молоді, молодого покоління у будь-якому суспільстві, за будь-яких умов і обставин мають розглядатися з погляду трьох основних взаємозв'язаних аспектів:

- що може дати молоді, молодому поколінню суспільство, держава для їхнього розвитку, соціального, громадянського становлення і самореалізації;
- що спроможна і може дати сама молодь, молоде покоління суспільству, державі для їхнього поступального, прогресивного розвитку та функціонування;
- як найповніше можна використати, зреалізувати потенціал молоді не лише у власних, а й суспільних інтересах.

Поняття «молодь» пояснюється різними науками - соціологією, філософією, психологією та ін. Розглянемо визначення цього поняття.

Велика Радянська Енциклопедія визначає молодь як «соціально - демографічну групу, що вирізняється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану і зумовлених тими чи іншими соціально-психологічними якостями» [3].

Короткий енциклопедичний словник із соціальної філософії визначає молодь як «соціально-демографічну верству, групу суспільств, що виділяється в основній сукупності віковими характеристиками, особливостями соціального становища і зумовленими цим соціально-

психологічними властивостями».

За Словником соціологічних і політологічних термінів молодь - це «велика соціальна група, що має специфічні соціальні й психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їхнє соціально-економічне і суспільно - політичне становище, духовний світ перебувають у становленні, формуванні».

Отже, визначення поняття «молодь» є майже ідентичними, проте мають місце і певні, вельми істотні розбіжності. Найперше, йдеться про особливості вікової періодизації молоді.

Такі особливості відмічали і пояснювали багато видатних діячів минулого. Наприклад, свою вікову періодизацію молоді пропонував видатний французький філософ, соціальний мислитель Ж.-Ж. Руссо. На його думку, на шляху досягнення дорослості людина проходить п'ять етапів становлення: від народження до кінця першого року; від 2 до 12 років; від 12 до 15 років; від 15 до 20 років; від 20 до 25 років.

При цьому періодом юності Ж.-Ж. Руссо вважав вік з 15 років і характеризував його як момент певної кризи, коли молода людина не визнає над собою керівництва і не хоче бути керованою [1].

У багатьох розвинених країнах, насамперед європейських, молодістю вважають людину віком до 25 років, тоді як у колишньому СРСР - до 28 років, а нині практично до 30 років. Слід зауважити, що зменшення молодіжного віку суспільству, державі досить вигідні, оскільки правовий статус, соціальна відповідальність молоді настає в такому випадку раніше, а це означає, що держава раніше позбавляє себе від піклування про молодь та її соціальну підтримку. [15].

Соціологи деяких країн, зокрема США, період молодості визначають з 12 до 24 років, розділяючи при цьому молодь на «юнацтво» (12-18 років) і «молодих дорослих» (18-24 роки).

У термінології та практиці ООН послуговуються такими основними визначеннями стосовно дітей і молоді:

- діти - особи, які не досягли 18-річного віку;
- підлітки - особи віком від 10 до 19 років (включаючи молодший, середній і старший підлітковий вік);
- молодь - особи віком від 15 до 24 років;
- молоді люди - всі особи віком від 10 до 24 років.

Хоча в окремих країнах відповідно до практики та статусу соціальних служб використовуються власні класифікації молоді, вікові межі окремих її категорій, груп практично мало різняться.

Останнім часом з метою більш виразної характеристики відокремлених груп молоді, як і молоді загалом, використовуються і недостатньо науково обґрунтовані терміни і поняття, наприклад: «тінейджери» («підлітки»), «молоді дорослі», «дорослі молоді люди» та ін.

У 70-80-х роках унаслідок акселерації, продовження та ускладнення процесу соціалізації молоді її вікові межі були істотно розширені. Наприклад, нижня межа - від 14 до 16 років; верхня - 25 до 30 років, а в окремих країнах навіть 25-35 років. [4]

У колишньому СРСР (у тому числі й в Україні) вікові межі молоді були визначені у межах 14-28 років. Такими вони залишаються фактично й нині, будучи закріпленими, зокрема, Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Отже, межі молодіжного віку зумовлені насамперед особливостями підготовки і вступу молоді у продуктивне життя. На цій основі вони фіксуються у відповідних нормативно - правових документах, в яких визначаються право і можливість молодих людей займатися самостійною професійною діяльністю най різноманітнішого характеру, нести відповідальність за свої вчинки тощо. [6]

За радянським законодавством основних соціальних, політичних прав молода людина набувала у віці 16-18 років, що й зумовлювало нижню межу молодіжного віку. Стосовно верхньої межі, то вона в різних країнах різна, залежно від рівня їхнього соціально-економічного розвитку. Саме з

урахуванням цього ООН і визначає молодь не лише як вікову групу населення, а й як «період між закінченням дитинства і початком трудової діяльності»[8, с.2].

Поняття «молодь» можна також охарактеризувати, беручи до уваги кілька взаємопов'язаних характеристик - соціальну, юридичну, економічну, демографічну, психологічну, фізіологічну. Так, учені визначають три основні молодіжні підгрупи, що мають конкретні устремління, ідеали, життєві пріоритети і позиції:

- перша (молодіжна) - 14-18 років;
- друга (середня) - 19-23 роки;
- третя (старша) - 24-28 (до 30) років. [9]

Як велика соціально-демографічна група, молодь характеризується деякими загальними рисами, а саме:

- більш високим рівнем освіти порівняно з іншими соціальними групами;
- великим соціальним динамізмом, мобільністю, романтизмом і соціальною нестриманістю;
- високим значним потягом до нового, прогресивнішого способу життя.

Усе це насамперед варто брати до уваги, коли постає питання про сутність і особливості феномена «молодь». При цьому принципового значення набуває питання щодо методології, основних принципів і підходів у вивченні молоді. [14]

Аналізуючи сутність і зміст поняття «молодь», її соціальне і суспільно-політичне призначення в суспільстві, його функціонування, слід пам'ятати, що молодь - це специфічна соціально-демографічна група суспільства, яка характеризується не лише віковими межами, а й особливостями соціального становлення та розвитку. Потрібно також виокремити роль і значення молоді, беручи до уваги, що молодь є біологічним і соціальним відтворенням суспільства, єдиним джерелом трудових ресурсів, головним носієм великого інтелектуального і фізичного потенціалу свого народу та зумовлює соціальну

і професійну перспективу суспільства [12].

Молодь не є чимось (як соціальна група) абсолютно виділеним із соціальної спільноти, етносу, народу. Навпаки, молодь - це спільність людей нового покоління, яка природно і об'єктивно включена у різні соціально-демографічні, освітні, професійні, етнічні та інші соціальні групи, існуючі в історично конкретному суспільстві. Завдяки цьому вона завершує етап первинної і проходить етап вторинної соціалізації.

У сучасній літературі існує багато визначень молоді. Найбільш поширеним є визначення молоді як соціально-диференційованої соціально-демографічної групи, котрій притаманні специфічні психологічні, фізіологічні та культурні властивості. Ці властивості визначаються не лише віковими особливостями, але й тим, що соціально-економічне, соціально-політичне становище молоді, її духовний світ, система ціннісних орієнтацій перебувають на стадії становлення. [7]

Молодь - це соціально-демографічна група, що переживає період становлення соціальної зрілості, адаптації до світу дорослих і майбутні зміни. У цей період людина переживає важливий етап сімейної і позасімейної соціалізації, процес становлення особистості, навчання, засвоєння цінностей, норм, установок зразків поведінки, прийнятих у даному суспільстві. Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь – громадяни України віком від 14 до 35 років. Вивченням потреб молоді займається наука соціологія молоді [8].

Визначити сутнісні риси молоді можна як через виокремлення основних етапів соціалізації особистості, так і через виявлення характеристик, притаманних різним групам молоді. У першому випадку може йтися про час повноліття, настання правової відповідальності, початок трудової діяльності, створення сім'ї, досягнення соціально-економічної незалежності від батьків та ін. У другому - передбачається розподіл молоді на внутрішньовидові групи, кожна з яких має власні специфічні характеристики. [10]

Суттєвою рисою молоді є те, що значна її частина не має власного соціального статусу, перебуває на стадії "статусного мораторію", характеризується або попереднім соціальним статусом, тобто соціальним положенням батьків, або своїм майбутнім статусом, пов'язаним із професійною підготовкою. Молодь входить у життя в умовах уже чинних соціальних інститутів, які не завжди відповідають її потребам, що призводить до виникнення криз і конфліктів [11].

Важливим питанням є визначення вікових параметрів молоді. Вони залежать як від історичних особливостей, традицій, так і від рівня соціально-економічного розвитку країни:

- нижня межа визначається біологічною, статевою зрілістю;
- верхня - визначається з огляду на юридичне повноліття, закінчення навчання, здобуття професії, одруження та набуття економічної незалежності.

За законами України цей вік означається від 14 до 35 років.

Як специфічна соціально-демографічна група суспільства молодь визначається не лише віковими межами, а й тим, яке місце вона посідає в соціальній структурі суспільства, а також особливостями соціального розвитку. Молоді притаманні основні та другорядні особливості. До основних належать: фізіологічні, психологічні, вікові й соціальні характеристики. Другорядні пов'язані з основними і виявляються залежно від суспільно-корисної діяльності, місця проживання, соціального статусу людини тощо [13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арестова О. Н. Мотивация пользователей Интернета / О.Н. Арестова, Л.Н.Бабанин, А.Е. Войскунский. - Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.relarn.ru:8080/human/motivation.txt>
2. Бестужев-Лада И. В. Какая ты молодёжь? / И. В. Бестужев-Лада – М. : Просвещение, 1988. – 256 с.

3. Быков В. В. Развитие предпринимательства в молодёжной среде : [учеб.-метод. пособие] / В. В. Быков, А. И. Парамонов – М., 2002. – 309 с.
4. Головаха Е.И. Трансформирующееся общество. Опыт социологического мониторинга в Украине. - К., 1996. - С.127-128.
5. Горбачев М.С. Молодежь - творческая сила революционного обновления. - М., 1997 - 125с.
6. Григорьев С. И. Социальная работа с молодёжью [учебник для студентов вузов] / С. И. Григорьев, Л. Г. Гуслякова, С. А. Гусарова. – М., 2006. – 402 с.
7. Закон України „Про громадянство України” від 8 жовтня 1991 р., №1636 (витяг) // Збірник міжнародних правових документів, законодавчих актів і нормативних документів України з питань соціально-правового захисту дітей. – К., 1998.
8. Закон України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” від 5 лютого 1993 р. // Законодавство України про шлюб, сім'ю та молодь. – К., 1997.
9. Збірник міжнародних правових документів, законодавчих актів і нормативних документів України з питань соціально-правового захисту дітей. – К., 1998.
10. Зверева ІД., Козубовська І.В., Керцмвн В.Ю., Пічкарь ОЛ. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). — Ч. I — Ужгород: УжНУ, 2000. — 192 с.
11. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року / Верховна Рада. – К. : Вид-во „Право”, 1996. – 64 с.
12. Міністерство оборони України: публічна сторінка «Вконтакте». – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://vk.com/theministryofdefence> Найштетік Є.В. Соціальна мережа як система множинних рефлексій. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://skabber.nir.com.ua>

13. Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. — М., 1997. — С. 236—244.
14. Социальные сети как актуальный способ самовыражения массового человека [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/39/4592/>. — Название с экрана. — Дата доступа: 02.03.2015
15. Социологический энциклопедический словарь. — М., 1998.

Неоніла БАЛАНДА,

Студентка I курсу спеціальності

«Соціальна робота» Науковий керівник:

Асистентка кафедри соціальної роботи

Рішко Н.М.

Анотація. Розкрито основні складові психічного здоров'я особистості, такі як протидія стресу, взаємодія з соціальним оточенням, включення в корисну професійну, здійснення самореалізації та дотримання здорового способу життя. Викладено основні рекомендації для підтримання та збереження власного психічного здоров'я в умовах війни.

Ключові слова: психічне здоров'я, протидія стресу; взаємодія з соціальним оточенням.

ЯК ЗБЕРЕГТИ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ?

Психічне здоров'я не є просто відсутністю психічного розладу. Воно визначається як стан благополуччя, при якому кожна людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно і плідно працювати, а також робити внесок в життя своєї спільноти.

Охорона психічного здоров'я охоплює широкий спектр діяльності, прямо або побічно пов'язаної з компонентом душевного благополуччя, включеного в дане ВООЗ визначення здоров'я: "стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб". Це відноситься до зміцнення здоров'я, профілактики психічних розладів, а також лікування та реабілітації людей, які страждають психічними розладами

Більше року українці перебувають у стані перманентного стресу. Як війна впливає на психологічне, а, відтак, і на фізичне здоров'я, і чого варто особливо остерігатися

Українці у середньому демонструють настільки високий рівень стійкості і витривалості, що дивують весь світ. В основі національної

стійкості лежить як впевненість в моральній правоті, так і сподівання на перемогу.

Разом з тим повномасштабне вторгнення накладає відбиток на психіку кожної людини, навіть якщо особистість вважає себе сильною та не вразливою.

Людство неодноразово проходило крізь історичні злами, найгострішою формою яких є війна. Але люди 21 століття не могли собі уявити, що доведеться проходити через настільки деструктивний досвід.

Рівень негативного впливу на психіку не корелюється напряму з випробуваннями, які людині довелося пройти. Травматизація безсилим спостереженням за війною на екранах гаджетів на тлі економічної скрути погіршує психологічний стан навіть у людей, що фізично перебувають у безпеці.

І ті, хто перебувають у виснаженому стані, і ті, хто залишаються у форматі самообілізації мають усвідомити, що їхній стан наслідок психологічної травми. Відтак необхідно попіклуватися про ментальне здоров'я.

Всі українці під час війни проходять ситуацію психологічної травматизації. Але не варто вважати, що пережитий досвід лише негативно впливає на організм. Вчені досліджують такий феномен, як травматичне зростання. Наукові дослідження свідчать, що частина людей, проходячи крізь травматичний досвід, відкриває новий рівень витривалості та у подальшому демонструє вищу ефективність.

Втім такий ефект буде більш проявлений після перемоги. А на даному етапі варто допомогти організму долати щоденний перманентний стрес.

Що можна зробити для самореабілітації? Рекомендації залежать від психологічного стану на даний момент. Якщо людина на межі виснаження, тоді варто ввімкнути економ режим і зосередитись на простих речах, включаючи якісь рутинні справи, які раніше приносили задоволення.

Небезпечно заморожувати себе у бездіяльності. Варто винагороджувати себе за кожне зусилля.

У випадку постійного адреналінового напруження необхідні інші заходи енергозбереження від виснаження.

Варто пам'ятати: кардинальна боротьба зі стресом можлива лише за умов ліквідації стрес-фактору. Тобто до закінчення війни більшість продовжить залишитися під психологічним тиском. Отож на даному етапі не йдеться до повернення повного психологічного комфорту, а про підкріплення ресурсу витримувати реальність.

У разі важких станів психіки, варто звернутися до спеціалістів. У разі, коли симптоматика не яскраво проявлена (безсоння, переїдання, дратівливість тощо) можна використовувати прості методи самозбереження та підсилення власної витривалості.

Спочатку про те, що не варто робити. Небезпечно «гратися» у самопризначення ліків. Наприклад, у мережі «одна баба сказала» великою популярністю користується препарат «Гідазепам». Насправді ж він має обмежене коло призначення. Навіть, якщо він показаний (і далеко не всім) у короткостроковій перспективі, то, при довгостроковому прийомі, може лише зашкодити. Загалом будь-яке медикаментозне «самолікування» посилює небезпеку для здоров'я.

Головні правила самозбереження прості, але ефективні, якщо їх справді дотримуватися:

Більше відпочивайте. Перестаньте картати себе за те, наприклад, що припинили прасувати білизну чи готувати складні страви. Мінімізуйте зусилля, виконуйте лише необхідні побутові справи. Більше займайтесь тим, що дозволяє відволіктися: від вишивання до перегляду серіалів.

Налагодьте харчування. Більшість дивується дізнаючись, що правильне харчування може бути досить дешевим. Можна весь тиждень не повторюватися у виборів каш, при цьому кожна з них має ряд корисностей. Звичайний український набір овочів — капуста, буряк, морква, цибуля та

трохи картоплі - корисний для шлунку. Печінка — найдешевше м'ясо, але чомусь усі забувають наскільки корисними є всі субпродукти.

Не забороняйте собі солодощі, якщо вони допомагають підтримувати нормальний настрій, але контролюйте кількість споживання.

Рухайтесь щодня. Якщо нема можливості чи сил займатися спортом, то для багатокілометрових прогулянок умови завжди є. За можливостей поступово відновіть спортивні заняття.

Спілкуйтесь з теплими людьми. Не соромтесь отримувати задоволення: танцюйте, грайте у ігри, насолоджуйтесь мемами, проводьте час у оптимістичній компанії. Страждання виснажують, сміх підсилює ресурси.

Шукайте коло однодумців. Наприклад, великий психотерапевтичний вплив має плетіння сіток та кікімор.

Не варто ігнорувати негативну психологічну симптоматику, навіть якщо здається, що здатні подолати її зусиллям волі. Адже хронічний стрес, якщо з ним не працювати, призводить до важких порушень фізичного здоров'я.

Небезпеки перманентного психологічного виснаження:

Ви можете пересилювати себе та ігнорувати симптоматику, а потім довести до ситуації системної руйнації здоров'я. Найбільшу небезпеку має вплив дестабілізації психіки на такі системи нашого організму:

Пошкодження ендокринної системи: порушення нормального вироблення гарманів в організмі призводить, зокрема, до захворювань щитоподібної залози чи діабету.

Вразливість серцево-судинної системи: підвищений тиск — найперший маркер ситуації, що свідчить про ризики інсульту чи інфаркту.

Широкий спектр захворювань травної системи також серед типових наслідків хронічного стресу.

Значне послаблення імунної системи в наслідок хронічного психологічного тиску може спричинити широкий спектр захворювань: від вірусів до раку.

Одна з найбільш вразливих — репродуктивна система.

Як наслідок виснаження в умовах перманентного стресу у чоловіків може зменшуватись рівень тестостерону (у гіршому випадку аж до імпотенції). У жінок можливі порушення менструального циклу аж до руйнування репродуктивних функцій.

Варто визнати: всі українці під час війни проходять ситуацію психологічної травматизації. Але якими ми вийдемо з пекла війни залежить від усвідомленості та зусиль кожного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: Метод. рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
2. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни: теорія і практика: монографія / В.І. Цимбалюк, В.В. Стеблюк, О.В. Друзь та ін., Київ: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2021, 256 с.

Рената ГУСАК,

студентка II курсу

спеціальності 081 “Право”

Карпатського фахового коледжу

Науковий керівник:

Роман В. П., к. юрид. н.,

викладач циклової комісії з права

Карпатського фахового коледжу

ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

***Анотація.** У статті аналізується практика Європейського суду з прав людини як джерело права щодо захисту сімейних прав дитини, з'ясовується позиція Європейського суду з прав людини щодо окремих порушень прав дитини у контексті права на повагу до свого приватного і сімейного життя, передбаченого ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.*

***Ключові слова:** права дитини, захист сімейних прав, Європейський суд з прав людини, практика суду, джерело права.*

Захист прав дитини є одним із найважливіших завдань Української держави, оскільки діти – не тільки майбутнє держави, а передусім – її сьогодення. Одним із елементів механізму захисту прав дитини є організаційно-правові форми захисту. Найбільш важливу роль у захисті прав дитини відіграє судова форма захисту. Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР була ратифікована Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950р., Перший протокол та протоколи №2, 4, 7 і 11 до Конвенції, у

зв'язку з чим відповідно до ст. 9 Конституції України від 28 червня 1996 року Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950р. стала частиною національного законодавства України. Згідно зі ст. 17 Закону України від 23.02.2006 р. №3477- IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Слід зазначити, що предметом розгляду Європейського суду з прав людини стають різні випадки порушення прав дитини, зокрема, права на освіту (ст. 2 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі – Європейської конвенції); свободи совісті, права вільного вираження думок та свободи асоціацій (ст. 9, 10, 11 Європейської конвенції); жорстоке поводження з дитиною та бездоглядність (ст. 3 і 8 Європейської конвенції); обмеження свободи вираження своїх поглядів, отримання і розповсюдження інформації з метою охорони здоров'я та моральності (п. 2 ст. 10 Європейської конвенції); захист від дискримінації (ст. 14 Європейської конвенції) тощо.

Що ж стосується порушення сімейних прав дитини, то у такому випадку можна говорити про порушення ст. 8 Європейської конвенції. Стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. передбачає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, недоторканності свого житла і таємниці своєї кореспонденції. Не допускається втручання державної влади у здійснення цього права, крім випадків, коли це втручання передбачене законом і необхідне у демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, громадського спокою або економічного добробуту країни, для охорони порядку і

запобігання злочинам, для охорони здоров'я чи моральності або для захисту прав і свобод інших осіб. При розгляді практики Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини звертають на себе увагу ряд категорій спорів. По-перше, це справи, пов'язані із захистом права дитини на спілкування (контакт) з батьками. В юридичній літературі зазначається, що Суд звернув увагу на важливість здійснення контактів між дітьми й батьками в той час, коли діти перебувають під опікою. Тому часто Суд встановлює, що рішення про встановлення опіки сумісне зі ст. 8, тоді як обмеження або відмова в контакті з батьками під час дії розпорядження несумісні. Будь-яке обмеження, накладене на особисте спілкування у відносинах між батьками та дітьми, повинне ґрунтуватися на належних до справи та обґрунтованих причинах, висунутих для захисту інтересів дитини і для подальшого об'єднання родини. Зокрема повинна дотримуватися домірність між обмеженнями, накладеними на контакти, і цілями, яким служать ці обмеження [1]. Так, справа «Еріксон проти Швеції» стосувалася дитини, яка провела кілька перших років свого життя у дитячому будинку, поки не було скасовано розпорядження про передачу її під опіку. Біологічній матері було заборонено забирати дочку з дитячого будинку і їх контакти було обмежено. Суд зазначив відсутність серйозних зусиль, які сприяли б об'єднанню сім'ї, і визнав, що таке втручання не є «необхідним у демократичному суспільстві» [2, с. 282].

Отже, сімейні права дитини є предметом судового розгляду й Європейського суду з прав людини у контексті порушення ст. 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., а саме права на повагу до свого приватного і сімейного життя. Позиція Європейського суду з прав

людини щодо захисту сімейних прав дитини полягає у наступному: - при розгляді сімейного спору пріоритет мають інтереси дитини над інтересами батьків; - діти, народжені у шлюбі, і діти, народжені поза шлюбом, є рівними у своїх правах; - будь-яке обмеження, накладене на особисте спілкування у відносинах між батьками та дітьми, повинне ґрунтуватися на належних до справи та обґрунтованих причинах, висунутих для захисту інтересів дитини і для подальшого об'єднання сім'ї; - передача дитини під публічну опіку повинна мати тимчасовий характер, такий захід не може бути санкціонований без попереднього розгляду можливих альтернативних заходів і має оцінюватися в контексті позитивного обов'язку держави вживати виважених і послідовних заходів зі сприяння возз'єднанню дітей зі своїми біологічними батьками. Підсумовуючи розгляд питання про захист сімейних прав дитини Європейським судом з прав людини, слід підтримати позицію С. Шевчука, що хоча діяльність Європейського суду з прав людини не є панацеєю від усіх наших проблем та негараздів у сфері захисту прав людини, а деякі його рішення є дискусійними і надто обережними, переваги розгляду та розуміння юридичної природи цих прав крізь призму його діяльності є очевидними і мають неабияке теоретичне та практичне значення, переважно для органів судової влади [3, с. 8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кілкелі Урсула, Чефранова Є. А. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод. Стаття 8. Право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції.

2.Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е., Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування.

3.Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини.

4.<https://www.rada.gov.ua>

Каріна ГУСАК,

*Здобувачка вищої освіти І курсу
спеціальності «Соціальна робота»*

Науковий керівник:

Асистентка кафедри соціальної роботи

Поп Л.М.

ІНДИВІДУАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

***Анотація** .Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних і слабких можливостей навчання, підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Індивідуалізація спонукає розвиток самосвідомості, самостійності й відповідальності. Педагогічна підтримка полягає у спільному з учнем визначенні його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), які заважають йому досягати позитивних результатів у навчанні. Підґрунтям педагогічної підтримки є взаємини.*

Ключові слова: індивідуалізація, індивідуальна та дистанційна форма навчання.

У сучасних реаліях — пандемія, воєнний стан — як ніколи постають питання з організації інших форм та педагогічних технологій освітнього середовища у закладах освіти. Завдання доволі комплексне та болюче, тому що домінуючою формою навчання стала дистанційна. З філософської, теоретико-методологічної точок зору питання про сутність та завдання дистанційної освіти дискутується й досі, щоб визначити, що є пріоритетом: організація освітніх процесів «за резервним сценарієм» у надзвичайних обставинах тимчасової зміни традиційних форм і методів навчання чи використання нових викликів і технічних можливостей для переходу до організації якісно іншого навчання на основі принципово нових інформаційно-комунікаційних технологій. І хоча чимало вітчизняних та

зарубіжних науковців приділити цій проблемі багато уваги [1; 2; 3], очевидно, що остаточної відповіді поки що немає і вивчення питання продовжується.

Сьогодні зростає потреба у формуванні інтегрованих інформаційних середовищ, побудованих на принципах трансдисциплінарності, для великих комплексних проєктів та досліджень [4; 5; 6].

Актуальність проблеми індивідуального навчання полягає в тому, що результати суспільного процесу, раніше зосереджені у сфері технологій, на сьогодні концентруються в інформаційній сфері.

Одним з актуальних напрямів розбудови сучасної середньої освіти є впровадження сучасних технологій навчання в освітній процес з урахуванням індивідуальних потреб та здібностей здобувачів освіти. Індивідуальну форму навчання фахівці зі стратегічних проблем освіти називають найбільш актуальною освітньою системою 21 століття.

Різні тлумачення поняття та змісту індивідуалізованого навчання:

- індивідуальна форма навчання;
- індивідуалізація навчання визначається як організація навчального процесу, коли вибір засобів, заходів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності навчання.

Перевагою індивідуального навчання є те, що воно дає змогу повністю адаптувати зміст, методи і темпи навчальної діяльності дитини до її особливостей, стежити за кожною її дією та операцією в процесі розв'язання конкретних завдань, за рухом від незнання до знання, вчасно вносити необхідні корективи в діяльність учня;

- індивідуалізоване навчання ґрунтується на індивідуальному підході, обумовленому індивідуальними особливостями учнів у навчанні за індивідуальними програмами, змістом, формами, засобами, темпом, формами контролю і оцінювання. Воно передбачає наступне: всебічне вивчення особливостей учнів: їхніх потреб, інтересів, здібностей і можливостей; наявність відповідно підготовлених учителів, адаптованих та

індивідуалізованих курсів, програм, добре налагоджену і розвинену матеріально-технічну базу.

Дистанційне навчання більш орієнтоване на впровадження індивідуалізованого навчання. Педагогічна спільнота здебільшого механічно перенесла класно-урочну систему на дистанційне навчання, використовуючи будь-які освітні цифрові платформи та месенджери.

Індивідуалізація процесу навчання найбільш пристосована до дистанційної форми навчання з використанням цифрових технологій із урахуванням особливостей учнів для створення особистісної траєкторії навчання.

Освітний штучний інтелект з використанням пошукових платформ формує початкове уявлення про предмет, що вивчається, проводить перевірку засвоєння матеріалу та навички його практичного застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колебошин В. Я., Колебошин С. В., Кремінський Б. Г. Засади формування освітнього середовища для здійснення дистанційного навчання (на базі педагогічної системи Рішельєвського наукового ліцею). Нові технології навчання. 2021. Вип. 2. Дистанційне навчання — реалії та виклики. Практичний досвід / С. В. Колебошин та ін. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. С.

3. Ігнатенко Є. В., Вірніна Н. А. Особливості організації системи змішаного навчання. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії. Open Forum-ITME-CRS-2019 : зб. матеріалів Першого Всеукр. відкр. наук.-практ. форуму (Одеса, 10–13 жовт. 2019 р.). / упоряд. М. Л. Ростока ;

Єва ГОРВАТ,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Маслянікова І. В.,

к. психол. н., доцент, завідувач кафедри

соціальної роботи та педагогіки

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

ВИДИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ

Анотація. У статті розглядаються види та сучасний стан соціально-психологічної роботи з неблагополучними сім'ями. Увагу зосереджено на соціально психологічній реабілітації неблагополучних сімей.

Ключові слова: неблагополучні сім'ї, соціально-психологічний супровід, соціально-психологічна реабілітація, соціально-реабілітаційні програми, соціальна опіка.

Успішність соціальної роботи з неблагополучними сім'ями забезпечується завдяки врахуванню певних видів такої роботи.

У науковій літературі розрізняють такі види соціальної роботи: соціальне обслуговування, соціальна профілактика серед дітей та молоді, соціальна реабілітація та супровід дітей та молоді. Вимагає визначення соціально-психологічна специфіка цих видів соціальної роботи. Оскільки така робота є складовою соціальної роботи, то в ній також виділяються обслуговування, профілактика, реабілітація і супровід. Особливості сім'ї і

мета та завдання соціальної роботи дозволяють розкрити специфіку цих видів роботи.

Соціально-психологічне обслуговування — вид соціальної роботи, який спрямований на задоволення потреб і розв'язання поточних проблем, протиріч сім'ї, які виникають у процесі її життєдіяльності через надання різноманітної допомоги сім'ям та її членам. Допомога означає надання сім'ям послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, спеціального медичного обслуговування, оздоровлення, відпочинку, доборі роботи і працевлаштуванні, професійної підготовки, перепідготовки, освіти і професійної орієнтації; фізкультурно-оздоровчих послуг.

Обслуговування неблагополучної сім'ї реалізується через: організацію змістовного дозвілля, відпочинку, оздоровлення сім'ї, сімейну просвіту, навчання сімейному бізнесу, розробку планів розвитку сім'ї для удосконалення внутрішньо-сімейних стосунків, життєдіяльності і розвитку сім'ї і кожного її члена, консультування сім'ї, корекція сімейних стосунків. Обслуговування ґрунтується на цілісності і збалансованості державних, громадських та приватних соціальних програм, на координації функцій соціальних працівників, суб'єктів соціальної роботи [2].

Соціально-психологічна реабілітація — це комплекс заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених індивідом і сім'єю суспільних зв'язків та відносин унаслідок погіршення стану здоров'я, стійких розладів функцій організму (інвалідність); зміни статусу (особи похилого віку, безробітні, біженці); умов життя (смерть члена сім'ї, втрата житла тощо). Метою цих заходів є повернення сім'ї до виконання її функцій, формування в особистості позитивного ставлення до життя, праці, навчання. Об'єктами соціальної реабілітації є сім'ї, які опинились у кризовій ситуації: діти-інваліди та їх батьки; діти-сироти, жінки та діти, які зазнали різних форм насильства; безробітні, особи похилого віку [1].

Реабілітація спрямована на конкретну особистість чи сім'ю, але у певному соціумі, що зумовлює вибір заходів для відновлення їх можливостей

і потенціалу на основі врахування зв'язків з мікросередовищем, його особливостей. Соціально-педагогічна реабілітація сім'ї повинна бути спрямованою на відновлення соціального і виховного потенціалу сім'ї, захист її прав у кризових ситуаціях, що дозволить їй повернутися до функціональної спроможності у суспільстві, знайти мету життєдіяльності і місце у мікро- і макросередовищі, самостійно розв'язувати проблеми.

Реабілітація здійснюється як фахівцями, так і самою особистістю у спільній діяльності, яка передбачає комплекс заходів, їх неперервність, інтенсивність, підпорядкованість меті, індивідуальність відбору, наступність, комплексність заходів, співпраця з клієнтом та його оточенням, здійснення заходів на початку виникнення проблеми, профілактика рецидивів. Реабілітація передбачає надання допомоги особистості чи сім'ї, поки вони не відновили свої функції, життєдіяльність. Ця допомога залежить від потреб клієнта, характеру його проблем. Відновлення організму і потенціалу людини у реабілітації передбачає наявність орієнтирів для виявлення меж і ступеня допомоги.

Таким орієнтиром є якість життя — ступінь сприйняття окремою особою чи групою людей факту задоволення своїх потреб, наявність можливостей для досягнення щастя і самореалізації. Сюди належать умови життя людини, домашні обставини, задоволеність працею чи навчанням, оточення, соціальні та політичні умови [3]. Вимірюється якість життя через оцінку таких показників, як: фізичний стан і функції; психологічна сфера (пізнавальна діяльність, емоційна сфера, самооцінка); рівень незалежності; соціальні стосунки; оточуюче середовище. Тому соціально-психологічна реабілітація повинна здійснюватися у залежності від проблем сім'ї та особистості у комплексі з медичною, психологічною, соціальною, які з різних сторін розв'язують проблеми дитини чи сім'ї. Реабілітація здійснюється на базі спеціалізованих служб, які в змозі виконати захисну, відновлюючу, компенсаторну та профілактичну функцію (профілактика здійснюється вторинна, з метою попередження рецидивів стресових факторів

і кризових ситуацій) через створення умов у суспільстві, мікросередовищі, вдома для реабілітації особистості та сім'ї.

У суспільстві це соціально-реабілітаційні і кризові центри, соціально-реабілітаційні програми, підготовлені фахівцями, у мікросередовищі — організація спілкування і різноманітної діяльності, незважаючи на існуючі для цього обмеження навчання самообслуговуванню та самодопомозі, формування чи відновлення соціального досвіду, у сім'ї — укріплення родинних зв'язків, подолання відчуженості дитини від сім'ї, корекція розвитку та взаємин, пошук і розміщення дитини у прийомну сім'ю.

Соціальний супровід – робота, спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу. Соціальна опіка — це представлення інтересів особистості соціальним працівником в органах державної влади, місцевого самоврядування тощо з метою захисту прав людини; допомога — це соціальні послуги, а патронаж — соціальні послуги переважно вдома, дітям, які знаходяться під державною опікою. Тому соціальний супровід неблагополучних сімей - це вид соціальної роботи, який передбачає здійснення системи комплексних заходів соціальними службами щодо тривалої допомоги сім'ям та їх членам з метою збереження сім'ї, відновлення родинних стосунків, захисту і реалізації прав членів сім'ї у родині і прав сім'ї у суспільстві через створення умов для цього у суспільстві та сім'ї. Соціальний супровід здійснюється щодо неблагополучних сімей після реабілітаційних заходів з членами сім'ї для попередження рецидивів неблагополуччя; надання можливостей сім'ї для подолання причин і наслідків неблагополуччя, навчання самотійному розв'язанню проблем [4].

Соціально-психологічний супровід — це довготривала, різноманітна допомога різним типам неблагополучних сімей, яка спрямована на створення умов для ліквідації причин неблагополуччя (чи їх можливої компенсації), форсування формування здатності сім'ї самій розв'язувати її проблеми,

долати труднощі, виконувати функції, реалізовувати свій соціальний і виховний потенціал, права в суспільстві; корекцію і покращення внутрішньосімейних взаємин, взаємозв'язків сім'ї із мікро- і макросередовищем.

Критеріями ефективності соціально-психологічного супроводу неблагополучної сім'ї як системи є:

- 1) відновлення і виконання нею своїх функцій (репродуктивної, соціалізації дітей, економічної і господарсько-побутової, рекреативної і психотерапевтичної, комунікативної, гедоністичної);
- 2) відновлення внутрішньосімейних зв'язків і їх стабілізація (емоційна близькість, фізична близькість, спільне проживання із спільним веденням господарства і вихованням дітей; юридична фіксація шлюбу);
- 3) відновлення зв'язків сім'ї з мікросередовищем (ділові стосунки на роботі, в школі, доброзичливі із сусідами);
- 4) відновлення зв'язків із макросередовищем (контакти з колишньою Батьківщиною, участь у житті діаспори, релігійної громади, відзначенні державних, національних, релігійних свят, адаптація до мовного середовища, організація роботи недільних шкіл).

Одним із засобів цього є соціальне інспектування неблагополучної сім'ї, яке вперше введено в Україні у 2001 р. і дає право соціальному працівнику входити в сім'ю (за Законом «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»). Соціальне інспектування сім'ї — це складова соціального супроводу неблагополучної сім'ї, умова успішної соціальної роботи з такою сім'єю. Метою соціального інспектування є контроль соціальним працівником за реалізацією у сім'ї прав людини; виявлення випадків їх порушення та умов, які цьому сприяють.

Соціальне інспектування неблагополучної сім'ї — це перевірка, оцінка та облік порушень прав людини у сім'ї, умов життєдіяльності сім'ї, які цьому сприяють. Соціальне інспектування є початком соціального супроводу

неблагополучної сім'ї і здійснюється протягом визначеного тривалого часу для перевірки ефективності соціальної роботи з сім'єю.

Соціальне інспектування здійснюється соціальним працівником центру соціальних служб для молоді спільно з дільничними інспекторами міліції, працівниками кримінальної міліції у справах неповнолітніх.

Соціальне інспектування сім'ї здійснює працівник центру соціальних служб для молоді, який має вищу педагогічну чи юридичну освіту, відповідає за реалізацію програми „Соціальний супровід неблагополучної сім'ї у районному (місцевому) центрі соціальних служб для молоді.

Об'єктами соціального інспектування є:

- сім'ї, де дитина перебуває на обліку в службі у справах неповнолітніх, кримінальній міліції у справах неповнолітніх, скоїла правопорушення чи злочин; умовно засуджена, відбуває покарання у ВТК, знаходиться у школі соціальної реабілітації, професійно-технічному училищі соціальної реабілітації, повернулась з місць позбавлення волі, перебуває на обліку у наркологічному диспансері, не відвідує школу, повернена з притулку для неповнолітніх у сім'ю;
- сім'ї, де дорослі члени сім'ї знаходяться на обліку в міліції, наркологічному диспансері, умовно засуджені за порушення прав людини в сім'ї, перебувають на обліку у службі у справах неповнолітніх як неблагополучна сім'я [4; 30].

У своїй діяльності соціальний працівник, який здійснює соціальне інспектування сім'ї підпорядковується директору центра ССМ і начальнику відділу реалізації соціальних програм, керується Положенням про ЦССМ і діючим у сфері соціальної роботи законодавством.

На основі викладеного можна зробити такі висновки:

- соціальний супровід потрібен всім категоріям неблагополучних сімей, але повинен враховувати кризовий стан сімейної ситуації, екстремальність умов життя сім'ї; здійснюватися групою фахівців;

- соціальний супровід повинен здійснюватися тільки з урахуванням результатів соціального інспектування;
- сім'ї, де є алкогольно чи наркозалежні члени сім'ї, насилля щодо дітей, малозабезпеченість, повинні супроводжуватися разом з відповідними фахівцями паралельно;
- особливої уваги у супроводі вимагають сім'ї, де є діти з проявами асоціальної поведінки, схильні до бродяжництва; безвідповідальне батьківство. Неповні сім'ї вимагають у супроводі допомоги, пов'язаної із компенсацією функцій відсутнього батька;
- соціальне інспектування повинно бути спрямованим не тільки на виявлення і оцінку умов життя і виховання дитини, але й на виявлення порушень прав дитини та інших членів сім'ї в родині з їх подальшою соціальною опікою;
- соціальний супровід повинен включати просвіту про умови, необхідні для виховання розвитку дитини, про права та обов'язки членів сім'ї у випадку, коли вони порушуються чи не виконуються, навчання і контроль за дотриманням прав і виконанням обов'язків;
- соціальний супровід сім'ї повинен поєднуватися із соціальною реабілітацією окремих членів родини, профілактикою та обслуговуванням сімей, але не зводиться до них; це є комплекс послуг;
- критерієм неефективності супроводу є рецидиви порушень прав членів сім'ї, асоціальні прояви у поведінці, делінквентна і девіантна поведінка членів сім'ї. Критерієм ефективності – перехід сім'ї з клієнта супроводу до клієнта обслуговування і профілактики;
- необхідною є розробка змісту і технологій супроводу різних типів неблагополучних сімей на основі визначення типових проблем сімей [4].

Таким чином, можна стверджувати, що наявний досвід соціального супроводу неблагополучних сімей вимагає узагальнення, теоретичного обґрунтування і розробки технологій його здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? // Рідна школа. – 2001. – №3. – С. 33–36.
2. Зверєва І.Д., Козубовська І.В., Пічкарь О.П. Соціальна робота з дітьми та молоддю.-Ужгород: УНУ, 2000. – 191 с.
3. Трубавіна І.М. Методологічні аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з сім'єю // Педагогічні науки. Наукові записки КДПУ, - Кіровоград: КДПУ, – 2001.–Вип. 32, Ч.1., – С. 197–201.
4. Трубавіна І.М. Програма —Соціальний супровід неблагополучної сім'ї// Комплексні програми центрів ССМ. – К.: УДЦССМ, 2001.– С. 23.

Максим ДОЛИНСЬКИЙ,

студент IV курсу

*спеціальності «Менеджмент» Карпатського
інституту підприємництва*

Науковий керівник к.е.н, доцент

Сергій ДОЛИНСЬКИЙ

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА – ЦІКАВИХ АСОРТИМЕНТІВ

ПАНОРАМА

***Анотація.** Показ ролі глобальної мережі інтернет та надання у ній рекламних послуг. Переваги, які отримують споживачі через такий вид просування товарів та послуг: зручність, масовість, позачасовість, інтерконтинентальність. Розгляд шахрайства як недобропорядності осіб, що нечесно заробляють на довірливих інтернет-покупцях; уміння їх розпізнавати та перевіряти, переглянути перспективи розвитку такого виду діяльності.*

***Ключові слова.** Інтернет-реклама, блогерство, маркетингова кампанія, бренд, юзер (користувач).*

У XXI столітті, в еру технологій та еволюцію маркетингових кампаній, популярним та прибутковим засобом продажу є інтернет-реклама. Можна виділити п'ять основних видів сучасної інтернет-реклами, кожен з яких має свої особливості.

– **SEO** – пошукова оптимізація, органічний комплекс заходів, які вживаються спеціалістами цього профілю з метою збільшення видимості сайту в пошукових системах за ключовими словами пошуку для забезпечення зростання трафіку на сайті. SEO можна вважати не просто рекламою, це масштабніше просування. Одна з основних характеристик – довгострокова перспектива органічної появи у перших рядках пошукових систем.

– Контекстна реклама. Свою назву цей вид реклами отримав через те, що оголошення підлаштовуються під інтереси користувача. Тобто Ваша активність відслідковується і Ви можете побачити рекламу подібних послуг чи товарів, що цікавили Вас раніше. Оголошення контекстної реклами можуть показуватися як у рядку пошукової системи, при введенні користувачем певного запиту, так і на сайтах, які входять у партнерську мережу цього провайдера. Тобто, коли в пошуковому рядку ви вбиваєте якийсь товар, то спочатку побачите рекламні оголошення, а вже потім органічний список. Плюс контекстної реклами в тому, що можна чітко управляти бюджетом кампанії, показуючи оголошення виключно цільовій аудиторії. Найчастіше використовується інтернет-магазинами, адже тут найлегше виділити цільову аудиторію та налаштувати рекламу.

– Медійна або банерна реклама. Крім прямого розміщення, медійна реклама доступна для використання і в Google AdWords. Ви можете бачити її на будь-яких сайтах, вона може з'являтися, вискакувати або вже міститися у футері чи пустих місцях певної сторінки. Найчастіше виглядає як картинка (тобто сам банер), що містить провокаційний, захоплюючий увагу текст. Оплата, у такому випадку, здійснюється за покази. Крім того, тут найбільшою проблемою є блокери реклами, що часто використовуються сучасними юзерами. Добре підходить для вирішення низки маркетингових задач: підвищення впізнаваності бренду, позиціонування бренду, виведення на ринок нового продукту, або, ремаркетинг, просування певних товарів та послуг, що відповідають сайту-рекламодавцю.

– Тизерна реклама. Досить специфічний вид реклами, суть якого в складанні і показі цільовій аудиторії оголошень з певними тригерами, що звернуть увагу користувача на саме цей продукт або послугу. Основна мета - привернути увагу користувача, залучити нових клієнтів. З огляду на особливості формату, тизери активно використовуються для просування

товарів, який характеризується емоційним попитом. Йдеться про хайп, мейнстрими, масові товари.

– Реклама в соціальних мережах. Тобто таргетована реклама, що задається відповідними параметрами. Тут спрацьовує фактор ідентифікації користувачів самими системами соціальних мереж, розпізнавання облич, інтересів, та інших характеристик. У соціальних мережах можлива оплата за кліки, покази або певну цільову дію (підписку, вподобання тощо). Соціальні мережі, зокрема FB (фейсбук) надає дуже прогресивний та повний інструмент перегляду та аналітики статистики. Звідси Ви також можете керувати просуванням в інших соціальних мережах [2].

Це хороший піар-хід, адже не обов'язково виходити з будинку, щоб подивитися якусь техніку в магазині або витратити кошти на банери, флаєри та наприклад на різних аніматорів, які б рекламували той чи інший магазин – це значно заощаджує наш час та кошти рекламодавця. Достатньо просто відкрити якусь соціальну мережу або якийсь інтернет-ресурс, і на екрані вашого гаджета з'являється реклама якогось ноутбука, холодильника або іншого пристрою [1]. Саме через яскраве оформлення, цікавий заголовок, часом неординарний зміст, доступну ціну та багатообіцяючі перспективи продукту, інтернет-реклами зацікавлюють різні вікові аудиторії та спонукають до купівлі навіть не завжди потрібних речей. Хоча, хочемо зазначити, що більшою популярністю користується реклама на телебаченні, мабуть тому, що її люди бачать частіше та й презентують товари чи послуги різні відомі люди (телеведучі, спортсмени, артисти, блогери), які вже завоювали симпатію глядачів, тому, завдяки їм, продукт викликає більше довіри.

Проте, реклама в інтернеті є більш доступною для споживачів, та, порівняно з іншими видами реклами, у ній можна знайти детальніший опис продукту та послуг, відгуки користувачів, і все це – не встаючи з дивану. Також миттєво можна отримати додаткову інформацію, якщо в цьому є

потреба, а ще інтернет-реклама, яка з'являється на вашому пристрої, в основному базується на ваших запитах та вподобаннях. Загалом реклама в інтернеті є дуже легким та швидким, а головне, зручним способом масового заохочення аудиторії, але і в неї є свої недоліки. Часто користувачі ресурсів такої глобальної мережі як інтернет, зустрічаються з шахраями, які через різні інтернет-реклами, що можуть бути навіть запозичені без відома рекламодавців, а це також наносить збитків компаніям, обманюють покупців, отримуючи гроші, та не відправляючи товар. Через це багато людей перестають довіряти рекламам в інтернеті, тому, коли ті з'являються на екранах смартфонів, користувачі просто прогортають їх, адже не можуть бути впевнені в їх правдивості. До прикладу, двоє із п'яти моїх знайомих стали жертвами кіберзлочинців – інтернет-шахраїв, які одержали гроші, але надіслали неякісний дешевий товар.

Та, незважаючи на це, інтернет-реклама кожного року зміцнює свої позиції у маркетингових кампаніях, стаючи легкодоступним носієм інформації. Хочемо зазначити, що часто одними із основних чинників, які зацікавлюють споживачів, є професійно оформленні сайти, з ефектними зображеннями та з точним описом продукту чи послуги у правильно дібраному стилі самого вебсайту. Також вагомим плюсом реклами в інтернеті є можливість в будь-який час змінити її вигляд, базуючись на відгуках та переглядах споживачів. Вважаємо, інтернет-реклама вже зараз є ефективним інструментом маркетингу й менеджменту, але це не означає, що нам потрібно зупинятися на досягнутому [3]. Необхідно з кожним днем вдосконалювати певні аспекти нашої роботи, змінюватись, частіше підходити до всього з креативом і не боятись експериментувати, адже тільки виділяючись на фоні інших рекламних компаній, можна зосередити увагу користувачів саме на наших продуктах та послугах. Реклама в інтернеті в умілих руках може перетворитися на найбільшу машину із залучення клієнтів та задоволення їхніх потреб. Ми переконані, що на рекламі можна заробляти. Наприклад: вибір закладу освіти чи іншої послуги відбудеться

успішніше для тієї установи, яка працює над тим, щоб інформувати суспільство про власну діяльність. Чим більше користувачів про це довідаються, тим більше спрацює «сарафанне радіо», тим більше шансів продати свої послуги чи продукцію.

Отже, інтернет-реклама – це ефективний та перспективний засіб не тільки для маркетингової кампанії рекламодавців та залученні більшої кількості аудиторії, а й спосіб заощаджування коштів, сил та доступне і швидке користування, популярний спосіб продажів та вид реклами з найбільшим потенційним розвитком у майбутньому, а розвиток інтернет-ресурсів однозначно буде цьому сприяти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL. : <https://kpi.ua/1102-7>
2. Види інтернет-реклами. URL. : <https://wma.lviv.ua/vydy-internet-reklamy>
3. Долинський С.В., Кухар Р.Б., Мотько Н.Р., Чемерис В.А. Комунікації в менеджменті. Київ : Університет «Україна», 2022. 277 с.

Валерія ДАВІД,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Іванова І. Б.,

к. педаг. н., доцент кафедри соціальної

роботи та педагогіки

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анотація. У статті розглянуто соціально-демографічний портрет внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: ВПО, громадяни України, російська агресія, Закон України, соціально-демографічний портрет.

Поняття «внутрішньо переміщеної особи» (далі по тексту – ВПО) надано в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014, згідно з яким «Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру».

Слід відзначити, що в Україні переміщення осіб із зони окупації відбувалося не організовано, а стихійно, вимушено, і тому більше за своєю сутністю відповідає поняттю «біженство», однак відмінність ВПО від біженця, за принципами Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) полягає у відсутності факту перетину державного кордону з метою залишення зони збройного конфлікту. В суспільстві склалося більш точне визначення цієї категорії жителів України – «переселенець», оскільки категорія «внутрішньо переміщена особа» пов'язана з реєстрацією свого статусу в органах державної влади з метою отримання необхідних соціальних послуг та гарантій. Проте існують суттєві коливання між чисельністю переселенців та ВПО, через певні причини, головними з яких є:

1. відсутність бажання та необхідності реєстрації свого статусу через незацікавленість в отриманні матеріальної допомоги ВПО, яка становить лише 442 грн для працездатної особи; соціальних, медичних, освітніх послуг через доступність цих послуг від установ недержавного (приватного) сектора;
2. втрачання статусу ВПО через необхідність повторних перереєстрацій свого статусу кожні 6 місяців;
3. наявність прошарку фіктивних ВПО – громадян, які отримавши статус ВПО, повертаються на непідконтрольну територію на своє постійне місце проживання, (питома вага «фіктивних» ВПО за оцінками СБУ становить 30-40% зареєстрованих ВПО);
4. наявність проблем з реєстрацією місця тимчасового проживання через тінізацію ринку оренди житла, приховування власниками житла доходів від нерухомості, яка надається в оренду [9].

Щоб зрозуміти потенційні можливості людини, який соціальний капітал в неї закладено, необхідно знати його соціальну природу, осмислити і зрозуміти його місце в соціумі.

Розглянемо основні соціально-демографічні показники ВПО. Зокрема, сфокусуємо увагу на наступних характеристиках: розподіл за статеві-віковими ознаками, рівень освіти, матеріальне становище, причини та мотиви переселення. Виходячи з матеріалів аналітичного звіту за результатами опитування «ВПО та приймаюча громада» підготовленого Європейською дослідницькою асоціацією (ERA) для проєкту «Українська ініціатива з підвищення впевненості (UCBI)» дослідники охарактеризують ВПО як соціальну групу по таким показникам: фінансовий стан ВПО - «за межею бідності». Грошей не вистачає навіть на задоволення нагальних потреб. Така ситуація у більшості опитаних ВПО (81%); житло - 67% ВПО орендують житло, у той час, як до переїзду 96% мали власне. На оренду житла та комунальні послуги витрачається майже весь прибуток ВПО; робота - 66% сімей мають хоча б одного члена сім'ї, який забезпечений роботою. Найбільша проблема, з якою стикаються ВПО:

- низькій рівень заробітної плати;
- освіта - ВПО, що мають дітей шкільного чи дошкільного віку, у більшості не стикалися з проблемами при пошуку та оформленні дітей до навчального чи виховного закладу;
- медицина - 61% ВПО зареєстровані у медичних закладах. Більш детально розглянемо по таким пунктам [1].

Кількість внутрішньо переміщених осіб та динаміка. Згідно з дослідженням «Непевний початок: відповідь української держави на проблеми внутрішньо переміщених осіб» проведеним спільними зусиллями програми «Право на Захист» (HIAS Україна) та проєкту Brookings-LSE проблем внутрішнього переміщення, перша хвиля внутрішнього переселення мала місце у березні 2014 року, і протягом лише одного року офіційна кількість зареєстрованих ВПО перевищила 1 мільйон 255 тисяч осіб.

Станом на кінець лютого 2015 року в Україні нараховувалося 1 092 405 внутрішньо переміщених осіб. З них, за приблизними оцінками, 20 000 з

Криму та понад 1 070 000 - зі Сходу України. Близько 60% ВПО – це пенсіонери, 23.1% - працездатні особи, 12.8% - діти та 4.1% - неповносправні особи [4].

Станом на 19 липня 2015 року, за даними Регіонального представництва ООН у справах біженців у Білорусі, Молдові та Україні, на підконтрольній Україні території взято на облік 1 382 000 переселенця із Донбасу та Криму. На сьогодні не всі переселенці йдуть одразу реєструватись до органів соціального захисту населення. Тому реальна кількість осіб, котрі перемістились усередині країни, залишається невідомою та може бути вищою [2].

На 31 серпня 2015 року, за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, стали на облік 1 459 226 переселенців або 1 145 645 сімей з Донбасу і Криму.

Станом на 4 квітня 2016 року, за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 760 972 чоловік або 1 407 382 сім'ї з Донбасу і Криму [6].

Аналізуючи статистичні дані, надані вищезазначеними організаціями, в період з травня по вересень 2014 року, можна зробити висновок, що кількість внутрішньо переміщених осіб чисельно збільшилася та, за прогнозами експертів, має тенденцію до подальшого зростання (для порівняння, станом на 30 травня 2014 року, за підрахунками УВКБ ООН кількість внутрішньо переміщених осіб сягала 54 000 осіб (з них - 12 000 осіб з АР Крим та м. Севастополь, а 42 000 осіб з Донецької та Луганської областей) [8].

Розселення переселенців в Україні. У 2014 році внаслідок військового конфлікту на Сході України розпочалося переселення жителів Донецької та Луганської областей до інших територій країни. Важливим компонентом

стратегій переселення є обрання вектору переїзду. Вибір місця майбутнього проживання мало пов'язаний з національно-державними чи патріотичними міркуваннями. Домінуючим є мотив виживання, інтеграції у спільноту, що утруднюється у разі відсутності «провідника», який може допомогти увійти у середовище. Відтак вектор переселення зумовлюється наступними моментами:

- наявність родичів (які можуть надати на початковому етапі неоплачуване місце проживання та допомогти з первинною інтеграцією у соціальні мережі);
- наявність роботи чи перспектива її отримання;
- наявність друзів, колег, товаришів по службі тощо [7, с. 11].

З дослідження «ВПО та приймаюча громада» зрозуміло, що вибір нового місця проживання обумовлений:

- наявністю родичів у цих містах (31% опитаних ВПО). Це давало можливість мати тимчасове/постійне житло;
- близькістю розташування до рідного населеного пункту (31%), що зумовлене сподіванням, що переселення - тимчасове явище, можливістю час від часу повертатися додому;
- відсутністю грошей для далекої подорожі;
- обирається місце, що вже є знайомим для людини [5].

У 2022 році у зв'язку з російською агресією кількість ВПО збільшилась в рази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний звіт за результатами опитування, ВПО та приймаюча громада // Підготовлено Європейською дослідницькою асоціацією (ERA), - 2015. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cloud.mail.ru/public/3mSh/81srznM6k/ERA_InMind_ВПО%20та%20приймаюча%20громада_Листопад%202015_Ukr.pdf

2. Динаміка внутрішніх переміщень в Україні. УВКБ ООН в Україні, [Електронний ресурс].-Режим доступу: UnitedNationsHighCommissionerforRefugees. – Режим доступу до статті: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1232-litsa-peremeshchennye-vnutri-strany>
3. Діти Донбасу прокидаються від кошмарів і малюють обгорілі будинки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/regions/donetsk/deti-donbassa-prosypayutsya-ot-koshmarov-i-risuyut-obgorevshie-doma--609857.html>
4. Доронюк Т., Солодько А., Вироблення політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, [Електронний ресурс]. - Режим доступу [http://www.cedos.org.ua/uk/migration/vyroblennia-polityky-shchodovnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini./](http://www.cedos.org.ua/uk/migration/vyroblennia-polityky-shchodovnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini/)
5. Дослідження «ВПО та приймаюча громада» проведене Європейською дослідницькою асоціацією (ERA) для проекту Українська ініціатива з підвищення впевненості (UCBI), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://cloud.mail.ru/public/3mSh/81srznM6k./](https://cloud.mail.ru/public/3mSh/81srznM6k/)
6. Міністерство соціальної політики, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [/http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=3BBDBCСС](http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=3BBDBCСС)
7. Міхеєва О., Середа В. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації // Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні. Збірка аналітичних матеріалів. - Львів: Галицька видавнича спілка, 2015.С.9-49.
8. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них. Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я. - [Електронний ресурс].– Режимдоступу: http://www.lhsi.org.ua/images/2015/Doslidzhennya_VPO_LHSI2015.pdf.

9. Переселенці зі Сходу України: скільки їх і як їм живеться? / [Електронний ресурс – режим доступу: <http://www.sylagromad.com.ua/ru/pereselentsi-zi-shodu-ukrayinyskilky-yih-i-yak-yim-zhyvetsya.html/>]

Світлана КЛИВЕЦЬ,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Чопей В.С.

к. соціол. н., директорка Карпатського

інституту підприємництва

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ГРОМАДІ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ТА ДІТЕЙ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Анотація. *В статті розглядаються особливості запровадження соціальних послуг, які є ключові в рамках соціальної підтримки сімей та дітей у СЖО. Також проведені паралелі між потребами і послугами даної категорії клієнтів соціальної роботи.*

Ключові слова. *Соціальні послуги, потреби, фізіологічні потреби, соціальні потреби, складні життєві обставини.*

Процес децентралізації суттєво впливає на формування нової моделі соціальної роботи із вразливими сім'ями з дітьми. Це пов'язано з тим, що постала гостра необхідність запроваджувати соціальні послуги, які б відповідали потребам вразливих сімей з дітьми; охоплювали наявний потенціал громади, зокрема, спеціалістів (соціальних працівників, учителів, вихователів, психологів, соціальних педагогів, медиків, працівників служб у справах дітей, органів МВС); були спрямовані на профілактику сімейного неблагополуччя, партнерство із сім'ями та дитиною, сприяли підвищенню відповідальності батьків та спеціалістів за становище дітей. Загалом, *новий формат* соціальної роботи із вразливими сім'ями з дітьми більше

спрямований не на боротьбу з наслідками негативних чинників, а на забезпечення потреб та профілактику сімейного неблагополуччя.

Особливого значення набуває сімейно-орієнтований підхід, оскільки він ґрунтується на визнанні того, що оптимальний шлях до захисту дитини пролягає через збереження і зміцнення її сім'ї. Відповідно, базовим завданням соціального працівника є гарантування права дитини на безпеку, стабільність та безпечне перебування у рідній сім'ї. Відповідно, принципи сімейно-орієнтованого підходу визначають наступним чином: визнання унікальності кожної сім'ї чи особистості; повага до прав усіх членів сім'ї жити відповідно до своєї культурної спадщини, ідентичності; право кожної сім'ї на самовизначення.

Одним із найбільш важливих завдань фахівців у сфері соціальної роботи із сім'ями з дітьми, відповідно до сімейно орієнтованого підходу, є встановлення відповідності *між правом дитини* на мінімальний рівень турботи, захисту від шкоди і *обов'язком батьків* на піклування, виховання та відповідальністю за неї.

Сімейно орієнтований підхід не обмежується рамками біологічної сім'ї. Якщо возз'єднання із біологічною сім'єю виявляється неможливим з огляду на безпеку дитини, необхідно у короткий термін знайти для дитини іншу постійну сім'ю, належним чином підготувавши її членів до появи дитини. Саме тому соціальні працівники повинні сприяти розвитку альтернативних сімейних форм виховання у своїх громадах, підтримувати сім'ї опікунів, піклувальників, усиновителів, прийомні сім'ї, ДБСТ, патронатні сім'ї.

Застосування сімейно-орієнтованого підходу має свої особливості та потребує активної участі у цьому процесі батьків. Так, із досвіду соціальної роботи в Швеції видно, що основними видами діяльності таких програм є:

а) *клубні об'єднання для сімей* (тих, хто очікує народження дитини, виховує дитину перших років життя, дошкільнят, першокласників та молодших школярів, підлітків);

б) *об'єднання сімей за інтересами* (туристи, філателісти, любителі футболу тощо).

Зміст діяльності таких об'єднань – навчання батьківства, розуміння потреб дитини та застосування форм взаємодії з дитиною.

Ключові принципи роботи програми:

1. *упевнений старт* (передбачає організовану профілактичну роботу на ранніх стадіях вагітності)

2. *для всіх* (означає надання соціальних послуг усім сім'ям, а не тільки тим, хто потрапив в СЖО (зосередження уваги тільки на проблемних сім'ях створює помилкове враження, що здорова сім'я не є цінністю суспільства).

3. *нові знання та уміння* щодо батьківства, сімейних стосунків, соціальних контактів;

4. *співпраця* (розглядається у двох аспектах – взаємодія між сім'ями і міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія спеціалістів соціальної сфери. Перша взаємодія сприяє виникненню груп взаємодопомоги; друга – командній роботі фахівців для вирішення проблеми, навчання батьківства, супроводу сімей).

5. *рівноправ'я*, що ще раз підтверджує, що ця програма для всіх (і насамперед для обох батьків – батька та матері, які на рівних виконують обов'язки щодо догляду та виховання дитини). Рівноправ'я також означає рівність доступу до послуг для повних, багатодітних і неповних сімей; успішних

і досвідчених батьків та тих, у яких виникають проблеми з вихованням дітей, вразливих і тих, хто вже втратив надію на краще життя, тощо.

6. *наступність та послідовність* (передбачає підтримку батьків та дітей на кожному етапі розвитку сім'ї. Розвиток дитини пов'язують зі зростанням батьківської компетентності).

7. *родинне та соціальне оточення* (вважається, що таке оточення страхує та підтримує сім'ю в кризові періоди її розвитку, передає досвід, знання, ділиться в разі потреби матеріальними ресурсами. Родинне та

соціальне оточення використовується з метою надання підтримки як у межах групи, так й індивідуально).

Організація діяльності на основі сімейно-орієнтованого підходу багато уваги приділяє визначенню потреб та захисту прав дітей. Потреби дитини, порівняно з потребами дорослих, мають свою специфіку. Дитина не може повноцінно розвиватися без любові, емоційного тепла, значущого дорослого, котрий створює для неї безпечне та стабільне середовище. Відповідно, її потреби об'єднують у три групи: біологічні, соціальні і психологічні:

1) Біологічні потреби – це базові потреби, які забезпечують фізичне здоров'я дитини. До біологічних належить також потреба у належному догляді, коли дитина хворіє, у порадах та інформації з питань, що стосуються здоров'я, здорового способу життя, зокрема сексуальної сфери, шкідливості куріння, вживання алкоголю, наркотиків тощо (особливо серед дітей старшого віку).

2) Соціальні потреби – це потреби у стабільних і теплих стосунках, спілкуванні, дружба, самореалізація, свобода вибору тощо.

3) Психологічні потреби – це потреби в інтелектуальному та емоційному розвитку, у самоусвідомленні, самооцінці, естетичні потреби дитини. Для повноцінного розвитку дитини важливими є самоповага, адекватна самооцінка, гендерна орієнтація тощо.

Основними інструментами для реалізації потреб дитини є її права, які визначені Конвенцією ООН про права дитини (набула чинності в Україні 27 вересня 1991 року). Права дитини, згідно з традиційною класифікацією основних прав людини, можуть бути об'єднані у *п'ять груп*:

- *соціальні права* (право на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини; право на освіту; право на охорону здоров'я; тощо)

громадянські права (право на ім'я та громадянство; право на самобутність; право на життя; право на недискримінацію тощо);

- *політичні права* (свобода думки; свобода зібрань; свобода переконань і віросповідання; право на вільний доступ до інформації; право на участь у житті суспільства й ухваленні рішень);
- *економічні права* (право розпоряджатися доходами від своєї праці; право займатися підприємницькою діяльністю тощо);
- *культурні права* (право на відпочинок і дозвілля; участі в культурному й мистецькому житті тощо).

Водночас дитина має *специфічні права*: право бути зареєстрованою відразу ж після народження; право на ім'я; право знати своїх батьків і право на їхнє піклування; право на усиновлення; право дитини, здатної сформулювати власні погляди, вільно висловлювати їх з усіх питань, що її стосуються тощо.

Соціальний працівник/фахівець із соціальної роботи зобов'язаний дотримуватися положень Конвенції ООН про права дитини і в межах, визначених законодавством відповідно до своїх повноважень, забезпечувати права дитини.

Опираючись на сімейно-орієнтований підхід в ОТГ запроваджуються наступні Стратегічні підходи у роботі з вразливими сім'ями та дітьми: концепція партнерства із сім'єю; утвердження сімейних цінностей; формування засад усвідомленого батьківства, взаємоповаги; підтримка літніх членів сім'ї, осіб з інвалідністю, невиліковно хворих тощо.

Основним об'єктом та одночасно суб'єктом соціальної роботи має стати не тільки сім'я, яка опинилася у СЖО, але й сім'я, в якій проживає особа, що опинилася в СЖО. Зважаючи на це, необхідно:

- *мінімізувати будь-які інституційні форми догляду* за дітьми та іншими особами (осіб з інвалідністю, людьми похилого віку). Ці процеси вже розпочалися, оскільки послуги у громаді є більш ефективніші та дешевші;
- *сприяти розвитку ринку соціальних послуг*, запровадженню реальних механізмів соціального замовлення на рівні громади, що дасть змогу розширити коло надавачів соціальних послуг, створити конкурентне

середовище, яке, своєю чергою, сприятиме підвищенню якості надання послуг;

- *забезпечити доступність послуг на рівні громади*; перелік та види необхідних послуг мають визначатися за результатами вивчення потреб жителів громади; запровадити такі підходи у роботі з отримувачами послуг, які б гарантували взаємодію систем державної грошової допомоги та соціальних послуг та сприяли швидшому подоланню СЖО;

- *здійснювати попередження СЖО для вразливих сімей* шляхом введення у базовий пакет послуги підтримки батьківства з обов'язковими заходами щодо раннього виявлення потреб таких членів громади; популяризація та запровадження сімейних форм виховання тощо;

- *забезпечити діяльність фахівця із соціальної роботи у кожній громаді* як відповідального за виявлення СЖО, організацію і координування надання допомоги та підтримки вразливим особам/сім'ям з дітьми.

На початку 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив ряд постанов, необхідних для виконання нової редакції Закону України «Про соціальні послуги»: Порядок організації надання соціальних послуг; Типове положення про центр надання соціальних послуг; Положення про конкурсну комісію, умови та порядок проведення конкурсу на зайняття посади керівника надавача соціальних послуг державного/комунального сектору; Критерії діяльності надавачів соціальних послуг.

Отже, запроваджені зміни свідчать про зміну підходу до надання соціальних послуг. Якщо раніше ставився акцент на допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, то наразі зростає роль профілактики складних життєвих обставин. Важливим є те, що звернутися для отримання соціальних послуг можуть не лише особа або її законні представники, як це було раніше, а й інші особи в інтересах отримувачів соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубич К.В. (2015). Реформування соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження. Аспекти публічного управління, 3(17), 64–69.
2. Дубич К. (2017). Участь громадських організацій в публічному управлінні системою соціальних послуг Державно-управлінські студії [електронний ресурс] 2 (17).- режим доступу до ресурсу:
<http://www.dus.nayka.com.ua/?op=1&z=26>
3. Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати. № 21614-12 (2018).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>

Михайло КОЧИШ,
студент 1 курсу,
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Карпатського інституту
підприємництва
Науковий керівник:
к. пол. н. **Оксана ГОЛОВЧУК**

ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальна робота чи соціальний проект, виконаний успішно, завжди супроводжується врешті-решт позитивними емоціями і соціального працівника і клієнта. Тому володіння власним емоційним інтелектом є надзвичайно важливим фактором. Що ж таке емоційний інтелект? Це вміння дати раду своїм і чужим емоціям: точно зрозуміти, оцінити і виразити їх. Дослідники **Джон Мейер та Пітер Селювей**, які наприкінці 20-го століття вперше описали це поняття, називають чотири напрямки емоційного інтелекту:

- як ми оцінюємо та виражаємо емоції;
- що про них знаємо;
- як ними керуємо;
- як на їх основі приймаємо рішення [].

Перший компонент – оцінка і вираження емоцій – є у будь-якій взаємодії. Уявіть: співрозмовниця усміхається у відповідь на ваші репліки, а ви собі вирішуєте, що її усмішка – глузлива і що вона з вас кепкує. Насправді ж, людина радіє від ваших слів, або усміхається, бо ввічлива, або ще з десяти інших причин.

Однак у певний момент ви неправильно оцінили емоцію, і, як наслідок, подумали про людину і її наміри те, чого вона не мала на увазі. Розвинений

емоційний інтелект – це саме те, що дозволяє більш-менш точно оцінити емоції інших людей і рятує від подібних непорозумінь.

Зворотна сторона медалі – це потреба точно виразити власні емоції. Якщо ви хотіли засвідчити комусь своє схвалення, а вийшло більше схоже на заздрість, наслідки спілкування можуть бути неочікувані.

Висловлювати емоції так, щоб це відповідало початковому задуму, – один із виявів емоційного інтелекту

Людина, яка не вміє керувати власними емоціями, часто співіснує зі стресами, й вважається емоційно незрілою. Звичайно, це шкодить і їй, і оточуючим. У міру своєї зрілості, кожен із нас повинен навчитися емоційної інтелігентності, тобто здатності без праці стримувати ті чи інші емоції. На жаль, сьогодні ми бачимо протилежну картину: на вулиці, в магазині люди виливають один на одного океан емоцій і почуттів, що накопичилися за день. Багато із них несуть цей «багаж» додому, щоб розділити його вміст порівну між членами сім'ї, що ще є гіршим. Люди забули, що таке стресостійкість, перестали емоційно розвиватися, забули про культуру і, втім, про самих себе. Доросла розвинена особистість повинна знати, як навчитися керувати своїми емоціями, і застосовувати це знання на практиці.

Від емоційного стану залежить розумова діяльність, участь у різних сферах суспільного життя. Основне завдання тут полягає в тому, щоб зрозуміти та навчитись правильно керувати своїми емоціями, тобто розвинути свій емоційний інтелект. Розвиненою особистістю вважається та, у якої рівень інтелекту і коефіцієнт вміння управляти своєю емоційністю досить високі.

Соціальні працівники, які володіють собою, приймають правильні рішення і менше помиляються, оскільки керуються своїм мисленням, яке не затьмарене негативними емоціями. Успішна реалізація емоційного інтелекту полягає у здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми, правильно орієнтуватись в різних життєвих ситуаціях. Це дає можливість досягнути успіху в усіх сферах суспільного життя.

Емоції людини зберігають у собі інформацію про її сутність, про інших людей, про навколишню дійсність. За допомогою тієї чи іншої емоції можна зрозуміти, що думає людина, як вона ставиться до тієї чи іншої ситуації, що відчуває до інших людей тощо. Якщо людина стане емоційно розумніша, то це дозволить їй навчитися не показувати свій настрій іншим людям, не робити свій внутрішній світ таким прозорим, відкривати тільки ту частину своїх думок, яка допустима в конкретній ситуації. Це сприятиме емоційному та психічному здоров'ю, до завоювання лідерських позицій, до підвищення коефіцієнта мудрості, до успішної реалізації поставлених завдань.

Таким чином, можемо виділити кілька основних порад для того, щоб підвищити свій емоційний інтелект.

По-перше, постійно пізнавайте і вдосконалюйте себе: читайте мотивуючі книги.

Протягом усього життя людина тільки й робить, що впізнає себе все краще і краще. Заглянути в себе страшно, а ще страшніше - тільки познайомитися із собою в уже досить «пристойному» віці. Якщо ви не займетеся самопізнанням, то ваші емоції візьмуть над вами верх.

Що знаходиться всередині нас? Чого ми дійсно хочемо? Розуміючи це, потрібно відразу ж «включити мозок» і зіставити почуття і раціональне мислення. Ми повинні зрозуміти різницю між «я відчуваю» і «я думаю». У кожній конкретній ситуації потрібно чітко розуміти, яка конкретна емоція охоплює вас. Аналізуйте себе, контролюйте те, що відчуваєте. Незабаром ви зрозумієте, як навчитись керувати своїми емоціями грамотно, щоб це призвело до позитивного результату. Самопізнання допоможе навчитися розуміти та інтерпретувати свої емоції в кожній конкретній ситуації.

По-друге, опануйте самоконтроль! Правильно регулювати і координувати власні почуття, думки й емоції - це наступний крок до розуміння, як саме навчитися керувати емоціями. Якщо самопізнання дозволяє розуміти та інтерпретувати емоції, то самоконтроль допоможе правильно їх використовувати, координує їх роботу для досягнення

позитивного результату. Отже, потрібно діяти раціонально, обдумано і відповідально.

Щоб розвинути самоконтроль, ви повинні не тільки розуміти, що думаєте і відчуваєте одночасно, але й уміти це зіставляти і правильно використовувати. Всі ми люди і можемо відчувати величезну гаму емоцій щодня. У нас можуть траплятися емоційні сплески і це цілком нормально. Однак важливо, щоб ці сплески не траплялися дуже часто, особливо в провокаційних повторюваних ситуаціях, необхідно вміти їх придушувати. Основне тут завдання: вчасно зрозуміти появу негативної емоції, визнати її, інтерпретувати причину, а потім відразу ж подумати, наскільки вона доречна в даній ситуації. Це і є самоконтроль в якості наступного кроку у мистецтві розуміння, як навчитися керувати своїми емоціями.

По-третє, мотивуйте себе! Якщо самоконтроль допомагає уникати недоречного використання негативних емоцій, то самомотивація вчить використовувати позитивні емоції в правильному напрямку. Ви бачите мету і кроки для її здійснення.

Щоб мотивувати себе, зрозумійте, що ви доросла свідома людина, яка розуміє і грамотно використовує те, що відчуває. Відокремте негативне від позитивного всередині себе. Все, що дарує позитивний настрій, можна використовувати для натхнення на ті чи інші звершення. Візуалізуйте картину бажаного майбутнього. Ідіть до своєї мрії за допомогою свого ж позитивного настрою. В даному випадку ваші емоції будуть працювати на вас.

Самопізнання, самоконтроль і самомотивація в тандемі – це ключ до успіху! Таким чином, навчившись керувати своїми емоціями, ви зможете зрозуміти, як керувати емоціями і почуттями інших людей, своїх соціальних клієнтів, й легко встановлюватимете контакти, розумітимете, як налаштована до вас та чи інша людина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брене Браун «Дари недосконалості. Як полюбити себе таким, який ти є» (КСД, 2017, пер. Олена Замойська)
2. Раян Голідей «Зберігайте спокій. Щоденна інструкція з вирішення проблем» (Наш формат, 2019, пер. Антоніна Ящук)
3. Деніел Гоулман «Емоційний інтелект» (Віват, 2018, пер. Соломія-Любов Гумецька)

Сьюзен Девід «Емоційна спритність. Як почати радіти змінам і отримувати задоволення від роботи та життя» (КСД, 2018, пер. Лесь Герасимчук)

Роман КРИВЛЯК,

студент 1 курсу спеціальності 081
«Право»

Карпатського фахового коледжу

Науковий керівник: Фельцан І.Ю.,

к.ю.н., викладач циклової комісії з
права

Карпатського фахового коледжу

ПРАВОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті викладено та узагальнено результати дослідження правових традицій України. Автор прийшов до висновку, що українські правові традиції мають спільне походження з європейськими правовими традиціями.

Розбудова в Україні правової держави і громадянського суспільства мають здійснюватися на основі українських правових традицій, але з урахуванням сучасних правових новацій.

Ключові слова: Україна, правові традиції, правова свідомість, правова культура, правові новації.

Вступ. Чомусь в українському суспільстві десятиліттями після відновлення незалежності Української держави культивується думка про те, що правові традиції України мають бути адаптовані до європейських правових традицій. Постановка питання у такому ракурсі виглядає не просто непослідовно, а і досить дивно, адже насправді українські правові традиції мають спільне походження з європейськими правовими традиціями, але в радянський період української історії (тривав більше 70 років) в суспільстві тривало насадження зовсім інших традицій з невластивими для українців цінностями етатизму, зменшення ролі права в державі і суспільстві тощо. На жаль, наслідки всього цього не можна вирішити розчерком пера національного законодавця за один день в сучасній Україні.

Постановка завдання. Тому надзвичайно актуальним в масштабі всієї Української держави є питання відновлення дійсної історичної правової традиції українського народу для продовження розбудови незалежної України. Всі ці питання знаходяться у фокусі даного дослідження.

Результати дослідження. «Правова традиція» - це історично перевірена форма правового досвіду, правової пам'яті, правових знань та правових уявлень, що передаються від покоління до покоління як прийнятний спосіб організації права у суспільстві, як модель формування правового устрою, правопорядку та ієрархії правових цінностей», - приходить до висновку український дослідник С. Павлов у кандидатській дисертації «Правові традиції України[1,с.5].

Ідеї і правові цінності – це ті основи, навколо яких тривають протистояння протягом всієї історії людської цивілізації. Коли для когось слів стає замало, то розпочинаються військові протистояння, що є варварством. Наразі в Україні триває повномасштабна війна, яку розв'язала росія в ході нападу на Україну.

Одним з ключових завдань цієї війни для росії є недопущення відновлення і продовження розвитку правових традицій та правового зв'язку між сучасними українцями і поколіннями українців, які заклали наші правові традиції в рамках Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Української козацької держави, Української народної республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Карпатської України.

Про які українські правові традиції йде мова? Так, це логічне питання. Відповісти на нього з усією відповідальністю і ствердно вийде тільки тоді, коли під правовими традиціями України мати на увазі значення права у суспільстві, юридичну модель організації правового устрою в державі, як і ієрархію самих правових цінностей. На думку автора даної статті, простеження історичного розвитку всіх цих питань стане найбільш послідовним і логічним для з'ясування істинних правових традицій України,

а не тих, які насаджувалися українському народу радянською владою упродовж більше ніж 70 років.

Отже, щодо правової традиції про роль і значення права у суспільстві, то виникло право в період Київської Русі (9-13 ст.) еволюційним шляхом. Збірка правових звичаїв «Руська Правда» була одним з найбільш досконалих правових пам'яток того періоду серед європейських держав. З тих часів право незмінно продовжувало відігравати роль не просто одного з соціальних регуляторів, а і було для українців мірилом справедливості в період Галицько-Волинського князівства, Української козацької держави, Української народної республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Карпатської України.

Щодо української правової традиції в юридичній моделі організації правового устрою в державі, то важливо зазначити про наступне. Вибір на користь демократичних форм і методів організації і здійснення державної влади супроводжував українців постійно на кожному з етапів нашої історії.

Щодо правової традиції, яка полягає в розкритті ієрархії самих правових цінностей, характерних для українців, то слід зазначити про наступне. Надзвичайно складним є шлях державотворення українського народу. Тільки в окремі історичні періоди українцям вдавалося здобути своє право на розбудову власної держави. Однак у цьому процесі незмінною є система правових цінностей, які за минулі століття стали генетичним кодом українців та полягають у сприйнятті та усвідомленні самого «духу» права, який полягає у відображенні свободи та справедливості.

Відновлення еволюційного шляху розвитку правових традицій України в окреслених вище координатах є справою не одного дня. До прикладу, хоча за роки незалежності в Україні зроблено багато для подолання наслідків радянського періоду, але тільки тепер розпочато масштабну дерадянізацію законодавства України. Мова йде про Закон України від 21.04.2022р. «Про дерадянізацію законодавства України», який відніс більше 1200 нормативних актів радянського періоду до списку таких, які не мають застосовуватися на

території України відповідно до пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

Висновки. Українська держава має свої правові традиції. На сьогодні важливим питанням є відновлення наступності у їх розвитку, як і відновлення правового зв'язку між минулими і сучасними поколіннями українців для розбудови в Україні правової держави. Однак самих правових традицій для вирішення окреслених завдань буде замало. Тому їх мають доповнити правові новації. Під ними український дослідник даного питання С. Павлов розуміє «сукупність найбільш прийнятних способів, методів, компонентів оновлення права, що сприяють ефективному розвитку права зберігаючи його унікальність та ідентичність на правовій карті світу[1,с.13]. Мається на увазі те, що правові традиції України мають бути основою для подальшого розвитку України, збереження її національної ідентичності, а от дієвим механізмом для врахування і вирішення всіх викликів перед Українською державою мають стати правові новації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлов С.С. Правові традиції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2010. 20 с.

Михайло КОВАЧ,

студент II курсу,

спеціальність «Право»

Карпатського

інституту

підприємництва

Науковий керівник:

к. пол. н. Оксана ГОЛОВЧУК

МОРАЛЬНА І ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА ЛЮДЕЙ МАЙБУТНЬОГО

***Анотація.** У статті розглянуто аспекти моральної і екологічної етики, які повинні бути враховані у всіх сферах життя сучасної людини. Наведено тези науковців, які пропагували біоцентризм, у контексті сьогодення, й зокрема тих екологічних небеспек, на які вже наражає себе і світ людство. Доведено істинність думки про необхідність коритися внутрішньому спонуканню допомагати будь-якому життю, якому людина може допомогти, і утримуватися від того, щоб заподіяти живому будь-яку шкоду...*

***Ключові слова:** моральність, біоетика, екоетика, відповідальність, благоговіння перед життям, екологічність, цілісність, сталий розвиток.*

Світ і ми – це єдина жива сутність. Ми не існуємо окремо від довколишньої природи, так само, як атом не існує окремо від молекули. Німецький філософ А. Швейцер пропонує нам практикувати етику благоговіння перед життям, яка спирається на біоцентризм. Альберт Швейцер говорить: «Я відчуваю спонукання висловлювати однакове благоговіння перед життям як стосовно моєї волі життя, так і стосовно будь-якої іншої. У цьому і є основний принцип моральності. Добро – це те, що служить збереженню і розвитку життя. Зло – те, що знищує життя чи перешкоджає йому. Людина воістину моральна лише тоді, коли вона

кориться внутрішньому спонуканню допомагати будь-якому життю, якому вона може допомогти, і утримуватися від того, щоб заподіяти живому будь-яку шкоду... Там, де я наношу шкоду будь-якому життю, я повинен ясно усвідомлювати, наскільки це необхідно. Я не згоден робити нічого, крім неминучого, - навіть самого незначного» [1].

Вважаємо, що етичною та моральною людиною може вважати себе тільки тоді, коли стане поважати будь-яке життя і приходити на допомогу будь-якому життю, що відчувається нещасним. Саме Альберт Швейцер першим учив своїх учнів: «Помилкою всіх існуючих напрямків науки етики була думка про те, що вони розглядали відношення людини до людини, коли в дійсності мова йде про те, як відноситься людина до усього, що її оточує. Етикою є відповідальність за усе, що живе».

До етики благоговіння перед життям А. Швейцера близько підходить концептуально близька етика поваги до природи американського екофілософа Пола Тейлора. Тейлор вважає, що, приймаючи позицію поваги до природи як остаточну моральну позицію, ми зобов'язуємося жити за визначеними нормативними принципами, що керують нашими відносинами із природою. За вченням Тейлора етичне зобов'язання стосовно амеби ідентичне нашому зобов'язанню стосовно кита чи орла. Принципу-поваги до природи повинна дотримуватися кожна людина, незалежно від того, любить вона природу чи ні. Автор думає, що кожна жива істота має у своєму розпорядженні свою власну справжню цінність, що полягає у власному благому. Тому будь-яку живу істоту потрібно визнати як Телеологічний центр життя, що намагається зберегти себе і реалізувати власне благо своїм власним шляхом [2].

Цікаво дізнатися, що інші екофілософи-біоцентристи, а саме Гудпастер і Етрильд, на відміну від Тейлора, вважали, що живі істоти не всі мають рівну моральну цінність. Вони вважали, що бактерії і найпростіші мають значно меншу моральну значимість, на відміну від вищих тварин, котрі мають значно більшу моральну цінність [3].

Один з радикальних напрямків в екологічній етиці – «Звільнення (права) тварин», також стоїть на позиціях біоцентризму. Він спрямований на благополуччя окремих тварин, причому коли благополуччя індивідуумів конфліктує благополуччям їхньої популяції (приклад - копитні), то «звільнення тварин» віддає пріоритет благополуччю окремих особин. Рух «звільнення тварин» припускає їх звільнення від жорстокого і безглузлого страждання й експлуатації. «Звільнювачі тварин» не виступають за надання моральних прав рослинам чи неживим природним об'єктам, оскільки вони не мають свідомої чутливості, а отже, не можуть переживати задоволення і біль. Вони закликають відмовитися від використання тварин для розваг (цирк і т.д.), а також від тваринної продукції, що вимагає убивства тварин: від м'яса, хутра, натуральної шкіри, закликають до вегетаріанства, пропонують заборонити полювання і рибальство, експерименти на тваринах.

Як правило, товариства заступництва, захисту чи звільнення тварин бувають двох типів. Традиційний тип такого товариства - товариства за благополуччя тварин – це ті, що засновані на почуттях жалю, милосердя, доброти людини, її прагненнях захищати тварин. Другий тип, що з'явився наприкінці ХХ століття, базується на концепції природних прав тварин. Екофілософи, які представляють ці товариства схильні вважати, що в людини є борг перед тваринами, й тварини мають право на існування і на захист від страждань.

Аналізуючи всі вищеперераховані концепції, ми можемо зазначити, що в усі часи існували припущення про необхідність усвідомлювати себе частиною, а не господарями природного світу. Дуже яскравим прикладом цього є започаткована кілька років назад активна пропаганда Живого світу, ініціаторами якої є група випускників Оксфордського університету - філософів, психологів і теологів, еліти англійської й американської інтелігенції. Величезна кількість абсолютно різних людей сучасності одночасно висунула концепцію природних прав тварин. «Зелені акції» пропагують поважати й любити землю, закликають впроваджувати бодай і

невеликі проте важливі екологічні дії. Як говорили мудреці Індії: «Усе живе біжить від страждань, усе живе боїться смерті. Пізнай же в живому самого себе і не заподіюй зла». Лідери в галузі прав тварин - американці Том Ріган, що написав «Справу про права тварин», Пітер Сінгер (Австралія), автор книги «Звільнення тварин», англійці Річард Райдер (Великобританія), психолог і теолог Ендрю Лінзі (Великобританія) тощо.

Наступним напрямком екологічної етики, який варто розглянути - це наукові вишукування та дослідження, пов'язані з людиною як біологічною істотою, тобто Біоетика. Ця наука вивчає всі етичні проблеми використання методів генетичної інженерії. Йдеться про експерименти щодо, наприклад, створення гібрида людини і мавпи. Також в рамках цих досліджень багато говорить про моральний бік абортів, клонування, трансплантації, біотехнологій. В кожному випадку ми повинні в першу чергу спробувати зрозуміти моральні сторони взаємодії між медиком і пацієнтом.

До речі, сам термін «біоетика» ввів у 1971 році американський онколог Ренеселер Поттер. Прихильники біоетики вважають, що видача патентів на трансгенних тварин опускає статус живих істот до рівня напівфабрикатів і призводить до численних страждань тварин. Біотехнологія зводить усі форми життя до рівня обривків інформації, що можуть бути перекомбіновані за чиймись примхами. Прихильними біоетики пропонують людству замислитись над одним єдиним питанням: «А чи не позбавляє генна інженерія та біотехнологія універсальності, унікальності і священності саме життя?!...»

Отже, зауваживши все вищеперераховане, зробимо кілька висновків, які не належать жодній течії, групі чи організації людей, але попри це є вираженням моральності й духовності, адже пов'язані з потребою всіх людей планети Земля зберегти життя своє й інших:

1. Процвітання і благо людської і нелюдських форм життя на Землі цінне саме по собі. Цінність нелюдського світу не залежить від користі для людини.
2. Багатство і розмаїття форм життя цінне саме по собі.

3. Люди не мають права зменшити це багатство і розмаїття.
4. Нинішнє втручання людини в природний світ надмірне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ігнатюк О. А. Основні екологічні принципи та концепції: навч. посіб. – К.: НТУУ „КПІ”, 2006. – 268 с.
2. Крисаченко.В.С., М. І. Хилько. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку – К.: „Знання України”, 2002. – 598 с.
3. Мовчан В.О. Основи екології. Опорний конспект лекцій. – К.: Університет ”Україна”, 2011 р. – 75 с.
4. Борейко В. Є., Подобайло А. В. Екологічна етика. Київ : КНУ, 2004. 112 с.
5. Борейко В.Є., Пустовіт Н.А. Екологічна етика та гуманне ставлення до тварин і рослин : метод. посіб. для вчителів. К.: Логос, 2011. – 79 с.
6. Гандзюра В.П. Системний аналіз якості навколишнього середовища: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2020. 180 с. Режим доступу <https://biology.univ.kiev.ua/institute-activity/educational/kafedry/kafedra-ecology-andzoology/biblioteka/2891-sistemnij-analiz-yakosti-navkolishnogo-seredovishcha.html>.

Ігор КУШІЛКА,

студент V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Шинкар І.П.,

к. філол. н., завідувач кафедри соціальної

роботи

Карпатського інституту

підприємництва Університету «Україна»

БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. *Стаття присвячена розгляду проблеми безпритульності як соціально-культурного феномену суспільства. Визначено шляхи подолання цього негативного явища.*

Ключові слова : *безпритульність, Україна, дитяча безпритульність, соціальне сирітство, батьківські права й обов'язки.*

Безпритульність являє собою соціально-культурний феномен суспільства, оскільки має ставлення до цієї проблеми та реалізацію шляхів її подолання визначають досягнутий рівень соціальної відповідальності суспільства та характеризують ціннісно-нормативний рівень розвитку держави. Про проблему безпритульності в сучасній Україні яскраво свідчать цифри, подані П.Щербанцем: кожна третя українська дитина не доживає до трьох років, кожна п'ята стає безпритульною, кожна десята закінчує життя самогубством, кожна дев'ята іде до школи здоровою і лише кожна двадцята закінчує школу здоровою, кожен тридцять другу дитину покидають, або гублять.

Проблемою визнання категорії дитячої безпритульності в Україні та за кордоном займалися: А.Адлер, С.Бадора, В.Виноградова-Бондаренко,

М.Левітіна (Маро), Д.Футтер та багато інших. Сучасний етап вивчення соціального сирітства характеризується широкими науковими дослідженнями як особистості і поведінки цієї категорії дітей (С.В.Воронова, І.В.Дубровіна, О.І.Захарченко, В.Ф.Кондратишко, Н.І.Карасєва, З.Матейчик, В.С.Мухіна, Л.Оліференко, А.М.Прихожан, А.Г.Рузська, П.П.Середа, Н.Н.Тостих), так і моніторингом закладів для їх утримання (О.Г.Антонова-Турченко, Л.С.Волинець, В.М.Галузинський, Л.А.Девіс, І.Б.Іванова, Л.В.Канішевська, Б.С.Кобзар, Н.М.Комарова, С.П.Нечай, Є.П.Постовойтов, І.В.Пєша, І.Н.Смородіна, Т.В.Шатохіна).

Також розвиток науки здійснюється в напрямку інноваційних форм опіки над такими дітьми, максимально наближеними до сімейних (С.Бадора, Г.М.Бєвз, М.О.Дубровська, Т.Ю.Зайцевська, В.К.Зарецький, С.Н.Книш, С.В.Коношенко, В.Куллудон, Г.М.Лактионова, Д.К.Мажець, Н.Ю.Максимова, В.Н.Ослон, Є.П.Постовой-тов, І.В.Пєша, О.О.Романовська, А.Б.Холмогорова, М.Шерер, В.С.Яковенко).

Окрема частка припадає на дослідження, присвячені впливу асоціальних сімей і сімей “груп ризику” на формування дитини (А.Г.Відченко, О.И.Демченко, Л.Ю.Ковальчук), психолого-педагогічній корекції девіантної поведінки дітей (І.А.Белінська, А.В.Демичева, О.Б.Єгорова, Т.Є.Колесіна, Н.Ю.Максимова, О.М.Максимович, І.О.Себанадзе).

Дослідженням причин соціального сирітства займається низка учених (І.Г.Абрамова, Л.А.Баширіна, С.Г.Вершловський, В.Г.Воронова, М.А.Жданова, С.Т.Посохова) під керівництвом Л.М.Шипіциної. Автори публікують результати масштабного дослідження соціально-психологічного портрету безпритульної дитини [4]. Серед причин виникнення явища соціального сирітства в наш час (на противагу 1920-м, 1940-м рр.) ними визначені: алкоголізм і наркоманія батьків, їх передчасна смерть, непрацездатність (в т.ч. психічні захворювання), народження поза шлюбом, соціальна дезорганізація сім’ї, зростання кількості неповних сімей. Основна

увага авторів зосереджується на двох соціальних інституціях, що є визначальними при виникненні соціального сирітства як соціально-педагогічного явища: сім'ї і школи. Розглядаються типи неблагополучних сімей, сім'ї груп ризику та шляхи допомоги таким сім'ям. Окремим фактором, що на думку авторів, примножує кількість безпритульних дітей, є дистанціювання системи освіти від дітей, які перебувають у кризових ситуаціях.

Вирішення проблеми науковці вбачають у коректній і дієвій соціальній політиці держави. Так, для ліквідації соціального сирітства дослідники пропонують ряд заходів, спрямованих на:

- посилення батьківської відповідальності за створення сприятливих умов для розвитку і виховання дітей у сім'ї;
- надання фінансової і матеріальної підтримки соціально незахищеним сім'ям;
- створення державної системи патронажу (соціального супроводу) соціально незахищених сімей;
- формування громадського визнання благополучної сім'ї як соціальної норми.

Посилення відповідальності батьків за виховання дітей авторами розглядається як комплексна проблема, що містить декілька аспектів:

- соціальний (передбачає оцінювання дорослими реалізації своїх батьківських обов'язків, виходячи з потреб суспільства);
- психологічний (характеризує мотиви виховної діяльності батьків, емоційну єдність, способи продуктивної взаємодії);
- педагогічний (розглядає визначення змісту і методів "виховання вихователів").

С.Бадора, аналізуючи суспільно-педагогічну діяльність польських закладів опіки різних типів (сімейних і суспільних), дійшла таких висновків. Сучасна опікунська педагогіка вирізняється увагою до зв'язків, що об'єднують членів сім'ї та закладів - двох основних інституцій

соціалізації дитини, а також до пошуку ознак і правил, які керують ними для перевірки їх відповідності потребам дітей і цілям виховання. Адже життя сучасної людини протікає переважно саме в цих двох інституціях - в сім'ї та закладі, що відображається у засвоєнні особистістю необхідних форм успішної поведінки. Діти поза сім'єю засвоюють лише один тип укладу - установчий, що "викривляє" розвиток особистості. Але категорії, що стосуються теми дослідження, можуть бути піддані лише якісному аналізу, оскільки кількісний вимір родинного середовища є суб'єктивним, а тому неможливим. Окремо саме ці суб'єктивні категорії (як-то емоційність, міцність, унікальність, тривалість, спонтанність тощо) є визначальними у сімейному вихованні дитини і такими, що не відтворюються у суспільних закладах опіки. Саме тому форми опіки, які більшою мірою реалізують вказані риси опікунсько-виховного середовища (заступницькі сім'ї, сімейні дитячі будинки) мають вищу ефективність виховної діяльності. Існуючі в Польщі форми опіки можна поділити на сімейні форми, заклади сімейного характеру, заступницькі професійні форми. Дитячі будинки відзначаються (на противагу сімейним формам опіки) такими рисами, як обмін, тимчасовість, схематизм, підпорядкування життя в закладі формально встановленим цілям і вихід С. Бадора вбачає в запровадженні на науковій основі в закладах суспільної і опіки ознак, властивих сімейному середовищу [1].

Дитину, яка опинилася в епіцентрі явища соціального сирітства визначають і різними термінами – "дитина вулиці", "безпритульна дитина", "бездоглядна дитина", "суспільна (соціальна) сирота". Різницю в тлумаченні цих понять пояснює табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Порівняльний аналіз вживання дефініцій, що позначають дітей, позбавлених виховного середовища дорослих

	Поняття	Детермінанта (превалююча ознака)	Підхід, що склався історично
1	“Дитина вулиці”	Час, який дитина перебуває на вулиці - від більшої частини дня до постійного проживання	соціальний, педагогічний
2	Соціальна (суспільна)	Сирітство при живих батьках	соціальний
3	Бездоглядна дитина	Неналежний нагляд, піклування та контроль батьків за дитиною	педагогічний, психологічний
4	Безпритульна дитина	Дитина, у якої відсутнє постійне місце проживання і умови (в першу чергу матеріальні) для повноцінного розвитку	соціальний

Окремо слід зазначити, що ряд авторів використовують визначення “соціальні сироти” щодо дітей, які перебувають у закладах суспільної опіки, але мають живих батьків. Так, О.О.Коваленко пропонує відокремлювати соціальних сиріт як дітей без належної опіки й виховання незалежно від їхнього офіційно визнаного статусу. В такому випадку, вони не є безпритульними і не виступають предметом нашого дослідження. Ми вважаємо, що треба відокремити цей термін від дітей - вихованців закладів опіки, оскільки не можна порівнювати два стани: коли дитина перебуває під професійним цілеспрямованим впливом [3]. кваліфікованих дорослих і дитина, що формується на вулиці. О.Коваленко намагався відрізнити ці два види соціального сирітства, поділяючи його на два: *sensu stricto* і *sensu largo*. Суспільне сирітство *sensu stricto* означає дітей, які перебувають у дитячих

будинках, *sensu largo* - дітей, котрі залишаються вдома у сім'ях, що не виконують своїх обов'язків [3].

У соціальній педагогіці поняття "норми" і "відхилення від норми" використовують для характеристики процесу розвитку і соціальної поведінки дитини. Відхилення від норми можуть носити соціальний характер, будучи пов'язаними з поняттям соціальних норм. Так, у дослідженні О.Б.Єгорової бездоглядність є однією з форм асоціальної поведінки. Тоді девіантна (тобто така, що відхиляється) поведінка - це дії, невідповідні офіційно встановленим або фактично прийнятим нормам у суспільстві [2]. Соціальне сирітство повністю вливається в це поняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Бадора С. Теорія і практика виховання в опікунському середовищі. К., 2018. 342 с.
- 2.Егорова Е. Коррекция отклоняющегося поведения подростков в зависимости от особенностей их познавательных интересов: Дис. . канд. психол. наук: 19.00.07 / Славянский педагогический институт. Славянск, 1994.С. 16.
- 3.Коваленко О. Соціальне сирітство як соціокультурний феномен: Автореф. дис. . канд.. соціол. наук: 22.00.03 / НАН України; Інститут соціології. К., 2006. 17с.
- 4.Мірихожан А., Самонова О. Міжнародна виховна система про додання кризових і конфліктних ситуацій.: Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття. Науково-методичний збірник. У 2ч. 4.1. К., 1998. С.263-272.

Денис ЛЕНЮСЬКИЙ,

студент I курсу Магістратури

спеціальності “Соціальна робота”

Інституту соціальних технологій

Університету «Україна»

Науковий керівник:

к. психол. н., доцент

Маслянікова І.В.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ СТОСОВНО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ

***Анотація:** Існування будь-якої держави нерозривно пов’язане з розвитком її державних інститутів, ефективність функціонування яких залежить від належної підтримки (забезпечення) з боку держави. В сучасних умовах та складних реаліях одним із необхідних та вкрай важливих державних інститутів є Збройні Сили. На сьогодні тематика СЗЗ в/сл. ЗСУ є досить болючою. В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації залишається важливим питання належного рівня (справедливого) соціального захисту в/сл. та інших осіб, які беруть участь у захисті державного суверенітету України.*

***Ключові слова:** Збройні Сили України, соціальний захист та забезпечення*

УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗСУ – Збройні Сили України

СЗЗ – соціальне забезпечення та захист

в/сл. – військовослужбовець (-ці)

Конституція України створює правові основи для регулювання соціального захисту в/сл., так, ст. 17 Конституції України визначає гарантії соціального захисту в/сл.: «Держава забезпечує соціальний захист громадян

України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» [2]. саме ці конституційні положення - правова основа для інших законодавчих актів щодо СЗЗ в/сл.. Міжнародно-правове регулювання соціального захисту в/сл. здійснюється на основі правових норм, що містяться у міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана верховною радою України і які, відповідно, є частиною національного законодавства України.

Деякі наукові діячі навпаки стверджують, що значення “соціальний захист” набагато ширше, ніж значення “соціальне забезпечення” та являється його складовою. Ця позиція підтримується мною (автором курсової роботи) і відповідно будуть наведені аргументовані докази. Проте, на мою думку, обґрунтованості та дослідженню в напрямку обраного дослідження приділялось недостатньо мало уваги, хоча поява такого аналізу буде тільки сприяти покращенню соціального забезпечення в/сл. і як наслідок – якісніше виконання завдань СЗЗ в ЗСУ з боку держави адже соціальна підтримка – доступна допомога людині, не обмежена тільки матеріальною складовою підтримки.

З огляду на особливий характер виконання обов'язків військової служби Міжнародні пакти про права людини 1966 р. передбачають можливість обмеження деяких прав в/сл.. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [3 п.2 ст.22] також містить положення про можливість обмеження права на свободу асоціацій, для осіб, які входять до складу збройних сил і поліції [3 п.2, ст.22].

У сучасних реаліях великого значення набувають міжнародно-правові акти, що закріплюють соціальний захист в/сл. у період ведення бойових дій. Найважливішими з них є:

Женевська конвенція про поліпшення участі поранених і хворих у діючій армії;

Женевська конвенція про поліпшення участі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі;

Женевська конвенція про поводження з військовополоненим;

Римський статут міжнародного кримінального суду (міжнародний трибунал, який був створений у 1998 році для розслідування та переслідування осіб, звинувачених у геноциді, військових злочинах та злочинах проти людяності.) та інші.

В/сл. є рівноправними громадянами держави, мають повний обсяг прав та свобод, визначених міжнародними правовими нормами та відповідними конституційними засадами, серед яких важливе місце посідає право на СЗЗ. Сьогодні в/сл. цілком обґрунтовано можна вважати соціально вразливою категорією населення, адже додаткові навантаження, що на них покладено у зв'язку із виконанням військового обов'язку, не завжди належним чином забезпечені відповідними гарантіями та компенсаціями з боку суспільства та держави. Це пов'язано з зовнішніми негативними факторами, такими як нівелювання престижу військової служби, зниження рівня боєздатності ЗСУ, фінансова неспроможність держави виконати у повному обсязі взяті на себе зобов'язання щодо СЗЗ в/сл..

Соціальна політика у ЗСУ стала складовою частиною політики держави і почала будуватись відповідно до чинного законодавства України, визначених державою принципів, стандартів та нормативів. Щодо законодавчої бази соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей, то проблеми соціального захисту військовослужбовців сьогодні регламентуються Конституцією України, відповідними законами та іншими державними нормативно-правовими актами. Можемо визначити дві групи законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують проблеми соціального захисту:

загальні закони, які визначають державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту;

спеціальні законодавчі акти та підзаконні акти, які регламентують соціальний захист конкретного соціального прошарку – військовослужбовців і членів їх сімей або вирішення конкретних соціальних проблем.

До першої групи належить Конституція України, де у ст. 46 зазначено: “Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також старості та в інших випадках, передбачених Законом.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом”. Поряд з цим ст. 17 розділу І Конституції України проголошує: “Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та інших військових формуваннях, а також членів їх сімей” [2].

Система соціального захисту громадян України включає загальнообов’язкове державне соціальне страхування та надання соціальної допомоги. Загальнообов’язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов’язків та гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника; безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

До другої групи законів України належить доволі велика кількість законодавчих актів, розроблених в Україні протягом останніх років.

Основними законами України, що регламентують питання соціального захисту в/сл., є закони України “Про соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей”, “Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ”.

Крім того, на військовослужбовців може поширюватись дія й інших законів України, а саме:

“Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;

“Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”;

“Про державну допомогу сім’ям і дітям”;

“Про зайнятість населення” та ін.

Значна кількість вимог названих законодавчих актів регламентується відповідними постановами Кабінету Міністрів, наказами міністрів та іншими нормативними документами.

Реалізація соціального захисту у Збройних силах України відбувається через надання в/сл. і членам їх сімей, іншим категоріям, визначеним законами України, соціальної допомоги, пільг, компенсацій, які надаються згідно з чинним законодавством. Реалізація принципів та основних напрямів соціальної політики здійснюється через [1]:

- соціальний захист як систему гарантованих Конституцією України економічних, соціальних та правових заходів щодо забезпечення особам, які потрапили у складні життєві обставини, умов для подолання цих обставин та можливості рівної участі у житті суспільства;

- соціальний захист надається через систему обов’язкового соціального страхування та додаткової соціальної допомоги;

- соціальну допомогу як сукупність заходів щодо забезпечення соціального захисту громадян шляхом надання додаткових до соціального страхування послуг у вигляді матеріальної допомоги, соціального обслуговування – надання спеціальними службами та кваліфікованими спеціалістами різних видів послуг, необхідних особам, які недостатньо захищені у соціальному плані, для їх адаптації до оточення та повноцінного життя у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціальна адаптація – основні права військовослужбовців [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: https://www.mil.gov.ua/content/social_adaptation/osnovni_prava_vs_2020.pdf (дата звернення 23.01.2023)

2. Конституція України [текст]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр // відомості верховної ради. — 1996. — № 30. — ст. 141.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 19.10.1973 // [електронний ресурс]. — режим доступу URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043. — назва з екрану (дата звернення 23.01.2023)

Ігор ЛЕМАК,

студент V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Вікторія ЧОПЕЙ

к. соціол. н., директорка Карпатського

інституту підприємництва

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ОСОБАМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. *Стаття присвячена вивченню технологічного підходу у роботі з особами з обмеженими можливостями. Розкрито основні підходи до класифікації технологій соціальної роботи.*

Ключові слова. *Соціальна робота, технології соціальної роботи, об'єкт соціальної роботи, особи з обмеженими можливостями, суб'єкт-суб'єктні відносини.*

Комплексність проблем соціальної роботи, складність об'єктів соціальних перетворень, необхідність при обмеженому обсязі соціальних ресурсів отримати максимально значимий і ефективний результат - все це настійно вимагає технологізації соціальної роботи, а специфіка цього виду діяльності визначає характер тих технологій, якими оперує соціальна робота.

Технології соціальної роботи називають соціальними (технологія з гр. - techne – мистецтво, майстерність), оскільки їх результатом є людина, а основні параметри її оцінювання – якість особистої життєдіяльності та

соціального буття. Тобто соціальні технології забезпечують вплив на соціальні процеси з метою оптимізації цих складових.

Сучасна соціологія розглядає соціальні технології як інноваційну систему методів виявлення і використання прихованих потенціалів соціальної системи, отримання оптимального соціального результату при найменших управлінських витратах. Типовим є погляд на соціальні технології як інтелектуальний ресурс суспільства у вигляді узагальнення набутих і систематизованих знань, досвіду, умінь і практики соціальної діяльності.

Багатозначність трактування терміну «соціальна технологія» обумовлює її аналіз у вузькому та широкому форматі. У вузькому вона охоплює лише ті технології, які відносяться до соціальної сфери суспільства. У широкому до неї відносяться не лише соціальні, але й економічні, політичні, соціокультурні, інформаційні, управлінські

Багатоваріантність підходів до класифікації соціальних технологій дозволяє визначити такі їх основні види: правового забезпечення функціонування суспільства, політичні технології адміністративного регулювання, економічного функціонування суспільства, інформаційного забезпечення засобами масової інформації та комп'ютерної мережі, духовно-культурного розвитку суспільства та функціонування соціальних інститутів суспільства.

Визначення соціальних технологій може бути в кожному з компонентів соціальної роботи: в соціальній роботі як науці, в соціальній роботі як у циклі навчальних дисциплін і в соціальній роботі як виді професійної діяльності.

Аналіз спеціальної літератури дозволив визначити такі класифікаційні ознаки групування соціальних технологій: а) залежно від рівня суспільних відносин (технології макросистем; технології мезосистем; технології мікросистем); б) за мірою практичного втілення в організаційний процес (інноваційні; конструкторські; традиційні); в) за місцем експериментальної

перевірки та апробації (кабінетні; лабораторні; польові); г) за масштабністю соціальних операцій (глобальні, регіональні, локальні).

Оптимальне трактування сутності соціальних технологій, на наш погляд, подане в дослідженні В. Матвієнко «Соціальна технологія – це алгоритм здійснення дій в різноманітних галузях соціальної практики: управління, освіти, художній творчості, науковій діяльності, соціальній роботі».

Технології соціальної роботи можна умовно розділити на три групи:

- технології діагностики (на основі вивчення соціальних проектів і ймовірних прогнозів їх розвитку);
- технології конструювання і проектування розвитку тих чи інших соціальних об'єктів;
- технології реалізації соціальних проектів, програм, введення соціальних інновацій (соціального моделювання).

Крім такого наскрізного розподілу можна виділити типи технологій, мета яких - повернення індивідам здатності до соціального функціонування (технології соціальної реабілітації та адаптації).

Кожна з цих технологій може застосовуватися в роботі з певною категорією клієнтів (сім'ї, військовослужбовці, дезадаптовані діти і підлітки, молодь тощо). Крім того, виокремлюються технології діяльності в специфічних обставинах (в умовах міжнаціонального конфлікту, насилля в сім'ї в ситуації переживання втрати тощо).

Теоретики соціальної роботи (Л. Тюптя, В. Шахрай) на основі аналізу наукових підходів до класифікації технологій соціальної роботи, подають їх типологію:

- залежно від рівня технологізації соціальної роботи: прості, складні, комплексні;
- у структурному відношенні технології поділяються на **загальні (функціональні)**: соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна адаптація, соціальна корекція і терапія, соціальна експертиза, соціальне

прогнозування, соціальне моделювання, соціальна реабілітація та **конкретні**: технології соціальної роботи з сім'ями, безробітними, підлітками і молоддю, людьми похилого віку, особами з обмеженими можливостями тощо [3].

Технології соціальної роботи є явищем поліфункціональним, в межах якого виділяються наступні функції:

- *аналітико-прогнозна*: виявлення та облік на підвідомчій території груп, сімей та окремих громадян, що відносяться до категорії соціального ризику, визначення потреби в різних видах і формах соціальної підтримки, моніторинг динаміки соціальних процесів, прогноз зміни існуючих параметрів;
- *діагностична*: аналіз існуючих актуальних, і потенційних соціальних проблем, встановлення їх причин, дослідження проблемного поля соціальної ситуації конкретних індивідуальних і групових клієнтів;
- *системно-моделююча*: визначення характеру, обсягу, форм і методів соціальної допомоги людям і групам, які опинилися у важкій життєвій ситуації, концептуальне обґрунтування системи надання такої допомоги, в першу чергу системи соціального обслуговування на різних рівнях;
- *проектно-організаторська*: розробка, ресурсне обґрунтування, реалізація та оцінка соціальних проектів, спрямованих на вирішення певних соціальних проблем, допомогу певній категорії клієнтів;
- *активаційна*: сприяння активації потенціалу власних можливостей індивіда, сім'ї або соціальної групи, спонукання клієнтів до самостійного вирішення своїх проблем, виходу з важкої життєвої ситуації, організація розвитку самодопомоги і взаємодопомоги;
- *інструментально-практична*: надання різних видів допомоги в ситуаціях життєвих труднощів, консультації та тренінги для поліпшення взаємин між людьми, надання сприяння в оформленні документів та інших необхідних дій для здійснення клієнтами своїх соціальних прав, опіка та піклування по відношенню до дітей, що втратили батьківського піклування, або до нужденних в цьому повнолітнім особам і т. д. ;

- *розпорядчо-управлінська*: менеджмент органів соціального управління, координація діяльності державних і недержавних організацій та установ з надання допомоги нужденним у соціальній підтримці громадянам, участь в роботі по формуванню соціальної політики, підбір і виховання кадрів;

- *евристична*: приріст соціального знання, поглиблення розуміння соціальних проблем, поліпшення освітньої і загальнокультурної підготовки самих соціальних працівників, підвищення їх кваліфікації [3].

Аналіз наукової літератури з проблем соціальної роботи дозволив побачити погляди науковців на етапи реалізації соціальних технологій:

- *теоретичний*, який передбачає обґрунтування мети і об'єкту технологічного впливу, виокремлення складових компонентів (елементів); з'ясування соціальний зв'язків між ними;

- *методичний*, пов'язаний з добиранням методів, засобів впливу, обробкою інформації, її аналізом, вибором принципів трансформації результатів аналізу в висновки та рекомендації;

- *процедурний*; пов'язаний з практичною діяльністю по апробації обраної послідовності використання інструментарію[1] .

Ефективність процесу технологізації полягає у: формуванні процесу, наданні йому цільової спрямованості, оптимізації соціальної роботи; забезпеченні сталості соціального процесу, створенні механізмів саморегуляції процесу, забезпеченні сприятливих для реалізації мети умов.

Розуміння соціальної роботи як інтегрованою, універсального виду діяльності, спрямованого на задоволення соціально-гарантованих та особистісних інтересів і потреб людей, передусім, соціально-незахищених верств населення, дозволяє визначати такий підхід, при якому під соціальними технологіями розуміється професійна діяльність суб'єктів соціальної роботи, побудована відповідно до соціальних програм, проектів.

Тобто, технології соціальної роботи розглядаються як способи професійного впливу на соціальний об'єкт з метою його покращення,

забезпечення оптимізації функціонування при можливому тиражуванні цієї системи соціальних впливів, відзначає А. Шевцов [5].

Суб'єкт-суб'єктних стосунків технології соціальної роботи набувають тільки в ситуації усвідомлення клієнтом (чи групою) наявності проблеми та потреби і бажання її розв'язати. Нині в практиці соціальної роботи виокремлюють такі види прикладних технологій: соціального контролю, соціальної профілактики, соціальної терапії, соціальної реабілітації, соціально-правового захисту, соціально-педагогічного супроводу, соціального страхування, соціального опікунства, соціального посередництва, соціального супроводу, соціального патронажу, соціальної корекції, інформаційно-комунікаційні [2].

Узагальнення наведених вище поглядів на систему соціальної технологізації дозволяє зробити висновок, що соціальні технології є вагомими компонентом трансформацій в українському суспільстві, формуванні його демократичних основ на засадах гуманізму, що є передумовою соціальної активності громадян, перетворенню їх в суб'єктів соціальної практики.

У цьому контексті основним завданням розвитку технологій соціальної роботи є впровадження інноваційних підходів (проектів) щодо оптимізації системи соціального захисту громадян, цілеспрямованого впливу на всі сфери життєдіяльності суспільства з метою формування його соціальної моделі, де кожна людина матиме можливість реалізувати свій інтелектуальний і творчий потенціал, відчувати свою «потрібність» для держави, стати активним учасником соціальних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клопота Є. А. Теоретичні принципи й особливості проведення соціально-психологічного тренінгу для людей з вадами зору / Є.А. Клопота, О.А. Клопота / /Социальные технологии: актуальные проблемы теории и

практики: Межвузовский сборник научных работ. – Киев.-Одесса-Запорожье.
- Издательство ГУ «ЗИГМУ». – 2006. – Вып. 32. – С. 172-179.

2. Сушин М. Бар'єрів на шляху інвалідності стає менше / М. Сушин
// Соціальний працівник. – 2007. – № 3. – С. 10–12.

3. Черніговець Т.І. Українські народні ігри у фізичній реабілітації
дітей з вадами здоров'я / Т.І. Черніговець //Нова педагогічна думка : науково-
методичний журнал. – 2007. - № 3. – С. 45 – 52.

4. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи : навчальний посібник
/ В.М. Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

5. Шевцов А. Г. Особистісно-орієнтовані освітні технології як
системо-утворювальний чинник комплексної соціальної реабілітації осіб з
інвалідністю/ А.Г. Шевцов //Дидактичні та соціально-психологічні аспекти
корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 8. Т.І /За ред.
В.І.Бондаря, В.В. Засенка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 323 с.

Богдан МІКЛОШ,

здобувач вищої освіти III курсу

спеціальності «Облік і оподаткування»

Наукова керівниця:

доцентка Надія ВОЛОЩУК

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СТВОРЕННІ ЧАТ-БОТІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

***Анотація:** Для доповіді була обрана саме ця тема, так як наразі вона є надзвичайно актуальною, адже будь-який внесок студента, як важливого елемента українського суспільства наближає перемогу, а це в свою чергу означає забезпечення стабільності та добробуту, покращення рівня життя.*

***Мета доповіді:** Розповісти про вагомість внесків з боку студентів у створенні онлайн-ресурсів, що неабияк допомагають у воєнний період. Основними методами, під час підготовки доповіді були: спостереження, порівняння, узагальнення та аналітика.*

***Ключові слова:** чат-бот, студент, війна, агресор, допомога.*

Виклад основного матеріалу: Після повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року студентське життя перевернулося «з ніг на голову». Але, це не зламало дух студентства, як основну рушійну силу, яка змінює державу.

У перші години війни, коли на мирні міста, які ще спали полетіли перші бомби та ракети деякі з студентів вже складали план, як діяти у разі вторгнення. Коли, це сталося тисячі студентів не злякавшись почали організовувати та створювати волонтерські осередки, які зіграли в подальшому важливу роль у підтримці людей, які змушені були покинути свій рідний дім тікаючи від російської орди. Так виникла українська студентська армія.

Однією з основних ролей студента, як частини суспільства було і є на даний час, це взаємодія із Збройними Силами у сфері надання точних

координат переміщення ворожого війська територією України. Так, студентська молодь до початку активних бойових дій здебільшого мали спільні чати у месенджерах – це така телекомунікаційна служба для обміну текстовими повідомленнями між комп'ютерами або іншими пристроями користувачів через комп'ютерні мережі, щоб підтримувати постійний контакт, ще з часів дистанційного навчання під час епідемії ковіду. В умовах війни це допомогло швидко скоординуватися та врятувати численні життя, як військовим, так і мирному населенню. Протягом березня – квітня 2022 року молоді майбутні спеціалісти у сфері ІТ і не тільки, створювали спеціальні додатки та чат-боти для повідомлення про місцезнаходження та пересування військ агресора. Адже, Чат-бот – це програма, що імітує діалог із живою людиною. Найчастіше їх використовують у месенджері: Facebook Messenger, Telegram або Viber.

Одними з перших чат-ботів, які внесли вагомий внесок у стримуванні військ російської федерації є @stop_russian_war, під хештегом "Бачите російські війська та техніку? Помітили ворожі ДРГ? Повідомте про це негайно! Бот отримує та передає інформацію на відповідні штаби реагування» та @ukraine_avanger_bot. Основним змістом у цих чат-ботів було:

- ✓ надання місця дислокації та пересування ворога;
- ✓ повідомлення про обсяги військової техніки російських військових;
- ✓ надання кількісного особового складу окупанта;
- ✓ надання відомостей, які можуть бути використані для проведення кібератак на інфраструктуру окупанта.

На даний час основних чат-ботів, куди можна повідомити важливу інформацію є «Ворог» – це чат-бот у месенджері Telegram, який дозволяє повідомляти українську владу про переміщення та місце розташування російських військ на території України. Будь-яка людина, авторизована у додатку "Дія", може надіслати повідомлення з фото, описом та геолокацією,

які потім можуть використовувати Сили оборони. Варто зазначити, що під час створення цього чат-боту не обійшлося і без студентського внеску, адже даний чат-бот створювався з урахуванням все існуючих чат-ботів створених саме студентами.

Хоча багато студентів, які перебувають на тимчасово окупованих загарбником територіях та до сьогоднішнього дня підтримують тісний онлайн-зв'язок з вільною Україною хоч і підпільно, повідомляючи про переміщення та можливі плати окупантів не боячись, що за такі дії їх можуть жорстоко покарати кинувши в так звані «катівні» чи взагалі вбити. Адже, потрібно розуміти, що російська федерація проводить агресивну політику щодо населення окупованих територій залякуючи його, насамперед це стосується студентів та активістів, бо саме ця верства населення має найбільший виражений патріотичний дух, який дуже важко зламати.

Минуло вже більше року, як йде важка та кровопролитна оборона України студентська армія продовжує допомагати всім хто цього потребує і вчитися на помилках, які мали місце в минулому, та попереджати їх у майбутньому. Взаємодіяти з різними гілками влади для унеможливлення зламів чат-ботів з боку хакерських атак, що нажаль є дуже частим явищем. А головне продовжують після занять збиратися в гуртки та обговорювати подальші кроки у наближенні України до перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сальнікова Т. С. Чат-бот як засіб комунікації із користувачем / Т. С. Сальнікова // Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті : зб. матеріалів 25-го Міжнар. молодіжн. форуму, 20–22 квітня 2021 р. – Харків : ХНУРЕ, 2021. – Т. 6 (конф. «Інформаційні інтелектуальні системи»).
2. Творошенко І.С. (2021) Технології прийняття рішень в інформаційних системах: навч. посібник. Харків: ХНУРЕ, 120 с.
3. https://dovidka.info/bot/stop-russian-war-stop_russian_war_bot/
[електронний ресурс]

4. <https://dovidka.info/bot/yevorog-dlya-zv-yazku-evorog/>
[электронный ресурс]

Мар'яна МОНДА,

студентка 1 курсу спеціальності 081

«Право»

Карпатського фахового коледжу

Науковий керівник: Фельцан І.Ю., к.ю.н.,

викладач

циклової комісії з права Карпатського

фахового коледжу

ПОНЯТТЯ І ВИДИ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ.

ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті наведено поняття і зазначено про класифікацію функцій держави. Окрім цього, йдеться про функції Української держави в умовах воєнного стану. Проаналізовано ефективність правової та організаційної форми здійснення функції Української держави із забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: функції держави, Українська держава, воєнний стан, національна безпека.

Вступ. Дослідити питання функцій держави – означає вникнути в сутність держави. Ефективність здійснення державою своїх функцій (основних напрямків діяльності) визначає не тільки її соціальне призначення, а і обумовлює збереження самої держави і її розвиток як політико-правової форми організації суспільства. Однією з екстремальних правових форм діяльності держави є здійснення нею своїх функцій в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Відтак вироблення чіткої моделі для аналізу правової та організаційної форм здійснення функцій держави має не тільки теоретичне, а і практичне значення, адже стосується вдосконалення основних напрямків діяльності держави.

Результати дослідження. Традиційно в юридичній науці під поняттям «функції держави» мають на увазі основні напрямки діяльності держави, в

яких виражається її сутність та соціальне призначення. З даного визначення можна зробити висновок про те, що у співвідношенні функцій держави і сутності держави слід виходити з того, що саме сутність держави є первинною у відношенні до самих функцій держави.

Іншими словами, яскравим прикладом у даному випадку є порівняння сутності рабовласницької держави або феодальної держави з сутністю правової держави. Всі ці історичні типи держав за великим рахунком матимуть один і той самий перелік функцій, які традиційно будуть поділятися на внутрішні (економічна, екологічна, правоохоронна, гуманітарна, соціальна тощо) і зовнішні (дипломатична, співробітництво з іншими країнами, оборонна тощо), але їх наповнення та інтенсивність здійснення будуть кардинально відрізнятися в кожному згаданому вище історичному типі держави.

Якщо розподіл функцій держави на внутрішні і зовнішні чітко пов'язують з марксистською правовою традицією, то сучасна юридична наука в цьому плані пропонує поділяти функції держави на основні і додаткові.

Так, рабовласницька держава вбачатиме основу свого існування в збереженні відносин рабства, що обумовлюватиме спектр її функцій (основних напрямків діяльності). Правова ж держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, а тому ті самі зовнішні і внутрішні функції наповнюватиме зовсім іншим змістом у світлі гарантування умов для максимально ефективного здійснення прав і свобод кожною людиною.

Українська дослідниця даного питання (у 2006р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Функції сучасної держави») справедливо наголошує на «необхідності зміни уявлень про державу, яка діє в сучасну епоху, у зв'язку з чим використовується поняття «сучасна держава»[1,с.3]. Відтак український дослідник С. Мельничук у монографії «Правові форми реалізації функцій сучасної держави Україна: загальнотеоретична характеристика» щодо поняття «сучасна» приходить до висновку, що це

ознака, що характеризує державу теперішнього часу з врахуванням трансформацій, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на її функціонування, в тому числі, глобалізаційних та інтеграційних процесів, передбачає аналіз уявлень про державу, її мету[2, с. 32].

З 24.02.2022р. в Україні введений воєнний стан через розпочате повномасштабне вторгнення росії в Україну. Війна триває в нашій державі більше року. У статті 17 Конституції України зазначено: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Відтак розроблена юридичною наукою система для аналізу форм здійснення функцій держави, які включають правову та організаційну складові, має бути спроектована на практику здійснення в Україні найважливішої функції, яка визначена в статті 17 Конституції України.

Аналіз правової форми здійснення даної функції щодо діяльності, пов'язаної з правотворчістю та юридичними наслідками дозволяє зазначити наступне. У період дії воєнного стану Верховна Рада України показала один з найвищих показників продуктивності законотворчої діяльності. Це обумовлено необхідністю врегулювання великої кількості питань суспільного життя в умовах воєнного стану. Значна частина з прийнятих нормативних актів спрямована на забезпечення національної безпеки України. Це стосується і відповідних змін до кримінального законодавства України та інших галузей права. Відтак судова система України в умовах війни здійснює правосуддя в рамках правового врегулювання викликів, які стоять перед Україною в умовах війни. Тим більше, вже прийнято ряд вироків судів щодо воєнних злочинів росіян на території України. Іншими словами, Україна не пішла шляхом мовчання законів в період вибухів гармат (вислів належить давньоримському політичному діячеві Цицерону), а продовжує здійснювати функції держави в умовах війни виключно в рамках правового поля.

Щодо аналізу організаційної форми здійснення даної функції, яка передбачає організаційно-регламентаційну діяльність (підготовка проектів документів, організація проведення засідання колегіальних органів тощо), організаційно-господарську (пов'язана із забезпеченням державних органів приміщеннями, іншими матеріальними ресурсами, розпоряджання грошовими коштами тощо), організаційно-ідеологічну діяльність (діяльність, пов'язана з ідеологічним та інформаційним забезпеченням функціонування державних органів), то варто зазначити про таке.

Українській владі вдалося здійснити немислиму роботу в даному напрямку, адже поряд з битвою на полі бою триває й інформаційна війна росії проти України, в якій Україні вдалося донести до європейських партнерів достовірну інформацію щодо перебігу подій в Україні, як і щодо прийнятих українською владою рішень та їх реалізації.

Висновки. Отже, розгляд питання про функції держави, їх класифікацію та форму здійснення функції держави на прикладі найважливішої функції Української держави з забезпечення національної безпеки дозволяє відзначити, що важливими є правові методи діяльності та здійснення функції української держави в умовах війни.

Яскравою ілюстрацією до всього сказаного є історія прем'єра Великобританії з часів Другої світової війни. Так, під час війни Черчиллю принесли на розгляд бюджет країни. Погортавши документ, він запитав:

- А де ж витрати на культуру?
- Так війна ж іде! Яка культура?
- Якщо немає культури, навіщо ми тоді воюємо? - здивувався Черчилль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джураєва О.О. Функції сучасної держави : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2006. 20 с.

2. Мельничук С.М. Правові форми реалізації функцій сучасної держави Україна: загальнотеоретична характеристика. Монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2018. 436с.

Наташа МАТЬОЛА,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Шинкар І.П.,

к. філол. н., завідувач кафедри соціальної

роботи Карпатського інституту

підприємництва Університету «Україна»

ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З

СІМ'ЄЮ, ДЕ ВИХОВУЄТЬСЯ ДИТИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ

***Анотація.** В статі розглядаються основні напрями соціальної роботи з сім'ями, де виховується дитина з інвалідністю. Акцентується увага а алгоритмі індивідуальної та групової роботи.*

***Ключові слова.** Дитина з інвалідністю, діагностика, корекція, психосвіта, терапія, інформаційна допомога, комплексна підтримка.*

Основними напрямками соціальної роботи є допомога у набутті сім'єю колишнього соціально-психологічного та соціокультурного статусу, подолання психологічного стресу. Вирішення цієї проблеми передбачає:

- діагностику психологічного стану членів сім'ї;
- визначення критеріїв об'єднання батьків у групи для надання адекватної допомоги і взаємодопомоги кожній конкретній родині;
- складання програми реабілітації сім'ї у психолого-педагогічному, соціально-культурному аспектах; проведення реабілітаційних заходів у відповідності з програмою кожної сім'ї;
- організація груп взаємо підтримки;
- епізодичне патронирование сім'ї після реабілітаційних заходів.

Основними напрямками психосоціальної роботи з сім'єю дитини-інваліда є:

- 1) діагностика:
 - сім'ї як цілого (соціального статусу, взаємовідносин між членами сім'ї, батьківського ставлення до дитини, стилів виховання);
 - особистісних особливостей батьків;
- 2) планування корекційної роботи:
 - планування індивідуальної роботи з кожною сім'єю;
 - формування груп взаємної підтримки;
- 3) проведення індивідуальної і групової роботи:
 - проблемно-орієнтоване консультування (щодо виявлення та вирішення поточних проблем);
 - організація груп взаємної підтримки.
- 4) постреабілітаційне супровід сім'ї (періодичне патронирование сім'ї).

Зупинимося кілька докладніше на даних напрямках роботи.

Діагностика.

Діагностичне обстеження сім'ї повинно проводитися з урахуванням того, що, як правило, батьки такої дитини не мають в своєму розпорядженні часом, крім того, їм буває досить складно говорити з фахівцями на теми сімейних взаємин, батьківського ставлення до дитини. У більшості батьків є установка на лікування та реабілітацію дитини, інші теми здаються батькам неактуальними. У зв'язку з цим потрібні експрес-методики, які не займають багато часу і є максимально інформативними для фахівця. На сьогоднішній день російськими і зарубіжними вченими запропоновані різні моделі аналізу сім'ї, наприклад чотирьох аспектна модель аналізу сімейної системи включає наступні характеристики: структурні (тип зв'язку та ієрархії в сім'ї, зовнішні і внутрішні кордони); сімейна мікродинаміка, що відображає особливості повсякденного сімейного функціонування (комунікативний стиль, розподіл

ролей тощо); макродинаміка, що відображає особливості сімейної історії в поколіннях; сімейна ідеологія, яка відображає норми і цінності сім'ї.

ПОВ. Эйдемгьер, Ст. Юстицкис виділяють такі типи сімей з дитиною-інвалідом:

- гармонійна сім'я, яка відрізняється теплою прихильністю її членів один до одного;
- негармонічна сім'я, що характеризується домінуючим становищем одного з батьків і залежним - іншого;
- розпадається або сім'я, що розпалася, у якій стався розрив між батьками і один з батьків відокремився від колишньої сім'ї, хоча і зберігає з нею контакт і виконує деякі її функції;
- ригідна псевдосолидарна сім'я, в якій панує беззастережна диктатура одного з батьків.

Батьки є головними особами, визначальними виховання і соціальну адаптацію дитини. Тому вчені приділяють особливу увагу психологічного вивчення їх особистісних характеристик. Так, в результаті діагностичного дослідження батьків були запропоновані психологічні портрети батьків дитини з обмеженими можливостями здоров'я (портрет батька невротичного, авторитарного і психосоматичного типів), які можуть бути визначені за допомогою анкети "Психологічний тип батька" (дод. 6). Крім характерологічних рис досліджуваної категорії батьків дана анкета дозволяє виявити стилі виховання, притаманні конкретному типу батьків¹.

Планування корекційної роботи проводиться на основі результатів діагностики і переслідує такі завдання:

1. Підвищення рівня психічного здоров'я батьків, які перебувають у стані
2. Оптимізація системи внутрішньосімейних відносин з метою підвищення ступеня їх позитивних впливів на розвиток дитини.

3. Розширення інформованості батьків про можливості дитини, його перспективи в соціальному і медичному аспектах, про способи і методи його лікування і виховання.

4. Навчання батьків навичкам догляду за дитиною.

5. Ознайомлення батьків з закономірностями психічного розвитку, психологічними особливостями дітей.

6. Навчання батьків прийомам організації ігрової та навчальної діяльності дітей, сприяє психічному розвитку, ознайомлення батьків з психокорекційними і психотерапевтичними прийомами, які доцільно використовувати в процесі виховання і розвитку дітей.

Проведення індивідуальної та групової роботи спрямовано на допомогу сім'ї у вирішенні проблем і корекції емоційного стану батьків. Різна стійкість до труднощів, особливо до таких, які відчуває сім'я дитини-інваліда, пояснюється вченими по-різному. Вважається, що успішному протидії порушенням життєдіяльності сім'ї сприяє вміння сім'ї вирішувати проблеми. Мається на увазі впізнання проблеми, висування версії рішення, вибір найбільш вдалого з них, що в цілому становить "механізм вирішення проблем".

Наукові дослідження і практичний досвід показали, що розвиток здатності сім'ї до вирішення проблем підвищує стресостійкість сім'ї. При цьому відзначено, що вирішення проблем визначається не тільки інтелектуальним прийняттям, але і необхідністю певних дій: самообмеження, розподіл обов'язків по будинку, поліпшення взаєморозуміння і т. д.

Допомагають справлятися з труднощами певні здібності сім'ї, які полегшують пристосування до несприятливих умов: гнучкість взаємин, середня ступінь чіткості у формулюванні рольових очікувань, згуртованість сім'ї, відкритість у сприйнятті навколишнього світу, тобто відсутність тенденції ігнорувати якусь частину інформації про світ.

Велику роль у нормалізації стану як хворого, так і членів його сім'ї відіграє проведення роботи щодо встановлення прийнятних, посильних для

нього вимог у повсякденному житті. Такі вимоги багато в чому залежать від розуміння членами сім'ї його психологічних особливостей, а також глибини і точності уявлень родичів про вплив хвороби на стан і поведінку хворого. Низька згуртованість і розбіжності членів родини з питань взаємодії і виконання встановлених правил призводять не тільки до погіршення атмосфери в сім'ї, але і до почастищення рецидивів захворювання.

Існують різні рекомендації щодо встановлення вимог до поведінки хворого. Наприклад, на думку багатьох авторів, найбільш ефективний підхід - спокійна розмова з хворим і пояснення йому правил поведінки в сім'ї. Інший підхід пропонує, навпаки, виявити твердість (однак без роздратування або погроз) по відношенню до неприпустимого поведінки. Ще один прийом, успішно застосовуваний деякими сім'ями, для того щоб впоратися з дивним та ненормальним поведінкою хворого, - конфронтація. Кожна сім'я, пристосовуючись до захворювання, з часом виробляє свою тактику поведінки, свої правила і вимоги до хворого. Фахівець із соціальної роботи повинен обговорити адекватність цих вимог та виконання правил для хворого.

Велику увагу до психосоціальної роботи з сім'єю інваліда приділяється скороченню стресових подій у житті хворого.

Позначений коло питань взаємодії членів сім'ї з інвалідом дозволив виділити наступні напрямки роботи з сім'єю:

- інформаційна допомога;
- розвиток у членів сім'ї навичок ефективної опіки, комунікації;
- соціальна підтримка;
- комплексна допомога.

Інформаційна допомога ставить своєю метою задоволення потреби членів сім'ї в інформації та здійснюється у вигляді інтерактивних семінарів та лекторіїв. На подібних програмах членам сім'ї надається інформація про хворобу дитини, про необхідні заходи по поліпшенню взаєморозуміння в сім'ї через визнання переживань кожного з її членів.

Найбільш відомі моделі допомоги в цьому напрямку - модель, в якій освітня програма для родичів тісно пов'язана з медикаментозним лікуванням хворого. Мета таких програм - дати необхідні знання про хвороби з точки зору медицини, підвищити впевненість членів сім'ї в своїй спроможності впоратися з виниклими проблемами, забезпечити найбільш сприятливі взаємини з хворим. Основними темами занять є: етіологія, симптоматика, медикаментозне та психотерапевтичне лікування та реабілітація хворого.

В різних освітніх програмах можуть розглядатися більш докладно комунікаційні аспекти в сім'ї з хворою людиною. В даному випадку можна говорити про застосування підходу, спрямованого на розвиток у членів сім'ї навичок ефективної опіки. Програми даного підходу орієнтують сім'ю на навчання певним навичкам, умінням і придбання в кінцевому рахунку майстерності в діяльності опіки хворої людини. Найбільш відома в цьому напрямку програма роботи з сім'ями психотичних хворих, підготовлена в США (Mental Health Clinical Research Center for the Study of Schizophrenia). Автори створили поведінкову програму сімейного регулювання, у центрі уваги якої перебувають освітні моменти, навчання комунікативним навичкам і вирішення виникаючих проблем¹. Основним засобом таких програм є розвиток навичок спілкування.

Соціальна підтримка не ставить перед собою завдання чогось навчити членів родини хворого. Головний напрямок тут - підтримка, розуміння і співчуття з боку інших людей, можливість поділитися своїми переживаннями. Основну роль відіграють групи взаємодопомоги родичів.

Даний напрямок на відміну від двох попередніх, розроблених професіоналами (лікарями, психологами, соціальними працівниками), був запропонований і використаний самими родичами інваліда. У ньому була розроблена модель розвитку здатності сім'ї та пацієнта боротися зі стресами, що виникають при опіці психічно хворого, не ставлячи інформативних і педагогічних завдань.

Комплексна допомога об'єднує інформування, навчання та емоційну підтримку, визнаючи ефективність кожного.

Всі перераховані вище напрямки сконцентровані на тому, як допомогти хворому, як за допомогою знань і навичок члени сім'ї можуть полегшити своє життя і допомогти в лікуванні близькій.

Наукові дослідження в цьому напрямку розглядають різні сторони складних процесів спілкування, взаємодії батьків з дитиною-інвалідом, сприйняття його близькими людьми, враховуючи, що батьки таких дітей перебувають під впливом хронічного стресу, тривалої травмуючої ситуації. Результати таких досліджень показують, що форми роботи з сім'ями, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку, існуючі в рамках традиційного підходу, не є оптимальними, так як не враховують потреби родичів інваліда у психологічному супроводі, обліку їх емоційних і особистісних проблем. Актуальна проблема реорганізації допомоги сім'ї даної категорії.

Необхідно в першу чергу надати соціально-психологічну допомогу родичам вже при народженні хворої дитини, оскільки сім'я є первинним середовищем розвитку дитини, а її члени формують цю середу, є виконавцями значної частини реабілітаційних заходів. По мірі росту і розвитку дитини-інваліда в сім'ї виникають нові стресові ситуації, нові проблеми, до вирішення яких батьки виявляються абсолютно не підготовлені. Виховання дитини-інваліда є тривалим патогенно впливає чинником на особистість у цілому, сприяючи формуванню особистісної мінливості в конституціонально-континуальному просторі від психологічної норми-акцентуації до аномальної особистісної мінливості. Тому виникає реальна необхідність надання психологічної підтримки всім членам родини, яка повинна мати системний характер.

Створення моделі комплексної психологічної допомоги сім'ї, яка виховує дитину з вадами в розвитку, дозволяє індивідуалізувати підхід до кожної дитини, знижує фрустраційну навантаження у членів сім'ї і підвищує її реабілітаційні можливості.

Прикладом такої роботи є модель системи психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку, розроблена та апробована на практиці. Дана модель представлена складною структурою, що включає взаємопов'язані напрями: діагностику, консультування, психокорекцію. У психокорекційному напрямку автори виділяють індивідуальну і групову роботу.

Індивідуальна робота з родичами спрямована на вивчення біографії сім'ї дитини з відхиленнями у розвитку, життєвого шляху його батьків, особливостей їх особистості, історії захворювання дитини, відносин з родичами і знайомими. Довірчі відносини, прояв співчуття до проблем батьків дозволяють психологу побачити і визначити ті проблеми, які їх хвилюють. В процесі роботи аналізуються дисгармонійні характеристики в структурі особистості батьків, які ускладнюють їм переосмислення власної ситуації, пов'язаної зі станом дитини, набуття нової світоглядної позиції. Поступово розкриваються особливості виникнення невротичних симптомів, а також характерологічні особливості особистості батьків.

Подібна робота вимагає від родичів змін взаємин з хворим, звичного стилю поведінки і разом з тим серйозної, глибокої роботи над собою.

Групова терапія, тренінги навичок є однією з найбільш поширених форм роботи з родичами інваліда. Склад групи може мати обмеження за статтю, типом порушень, кількістю учасників. Група може призначатися для батьків, тільки що дізналися про діагноз, і для батьків дорослих дітей, а також для допомоги братам, сестрам та іншим членам сім'ї. Її керівником може бути як фахівець, так і батько - член групи.

В процесі групової роботи учасники мають можливість поділитися своїми почуттями з такими ж родичами хворого без страху осуду і нерозуміння. Це пом'якшує почуття самотності та ізоляції, надає впевненість у власних силах. У цьому зв'язку будь-яка група не тільки надає необхідну родичам інформацію, але і має терапевтичний ефект. Тренінги для родичів демонструють рольові моделі і дають можливість у вправах попрацювати над

проблемами в сімейних відносинах, розкривають внутрішні конфлікти учасників. На зустрічах у групі батьки отримують можливість обговорити різні проблемні ситуації виховання, навчання дітей і дізнатися про способи інших батьків вирішувати їх.

Цілями групи можуть бути: психоосвіта; терапія; навчання різним необхідним при догляді і спілкуванні з хворим навичкам.

В якості найбільш продуктивною і об'єктивно реконструюючої самосвідомість батьків форми роботи виступає групова дискусія. Матеріалом для дискусій стають спеціально відібрані психологом теми, особливо значущі для даної категорії осіб. Фахівці-практики виділяють в цьому напрямку теми, що висвітлюють:

- внутрішні психологічні проблеми родичів інвалідів;
- проблеми, що виникають при взаємодії батьків з хворою дитиною в мікро - і макросоціумах;
- проблеми, що виникають у взаєминах подружжя, членів сім'ї, в якій виховується дитина з відхиленнями у розвитку, та ін;
- розуміння в сім'ї стану хворого, оцінка його можливостей, динаміка відносин в сім'ї та сім'ї з поза сімейним оточенням у зв'язку з захворюванням її члена.

У навчальних програмах батьки можуть отримувати інформацію про права, необхідних послугах при конкретному захворюванні.

Цілі та зміст занять групи повинні ґрунтуватися на ретельному вивченні потреб батьків. Існують описи практичної роботи з родичами, де фахівці відзначають, що на початку роботи, як правило, вони схильні бачити безліч недоліків у хворих членів сім'ї. В процесі роботи учасники опиняються в стані побачити різні сторони спілкування з хворим: свою недовірливість до нього, схильність до гіперопіку, утруднює розвиток інваліда. Учасники групи стають більш відкритими, здатними говорити про свої труднощі, що виникли у зв'язку з хворобою члена сім'ї.

Часто теми, які на перший погляд стосуються виховання і взаємин, розкривають різні почуття, випробовувані родичами: почуття провини і пошуки причини захворювання в своїй поведінці і поведінці близьких, біль і особисті переживання. Використання ведучим групи прийомів і технік групової роботи сприяє тому, щоб ці почуття учасники могли висловити і пережити разом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: Методичні матеріали для тренера / Упоряд: О.В.Безпалько та інші; Під заг. ред. І.Д.Зверєвої. - К.: Наук. Світ, 2002. - 55 с.
2. Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота:теорія і практика: навч.посіб. / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. – 3-тє вид., переробл. І доповн. – К.: Знання, 2014. – 575 с. Гриф МОНУ.
3. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. - К.,2000.- 171с.

Аліна ОРОС,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Вікторія ЧОПЕЙ

к. соціол. н., директорка Карпатського

інституту підприємництва

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АЛКОЗАЛЕЖНИМИ РОДИНАМИ

Анотація. *Стаття присвячена вивченню основних етичних принципів, яких дотримується соціальний працівник при роботі з алкозалежними людьми. Розкрито особливості алкозалежних людей.*

Ключові слова. *Алкогольна залежність, абстинентний синдром, алкозалежна людина, етична поведінка, толерантність, конфіденційність.*

Алкогольна залежність - хронічне психічне захворювання, що характеризується неконтрольованим потягом до алкоголю (етилового спирту) з психічною та фізичною залежністю від речовини, основні характеристики залежності полягають в втраті контролю до кількості вживаної речовини, абстинентним синдромом, токсичним ураженням внутрішніх органів а також провалами в пам'яті частковими чи повними на момент сп'яніння. Відповідно алкозалежна людина - це особа, що страждає хворобою алкогольної залежності (алкоголізмом)[1].

Особливість алкозалежного як клієнта соціальної роботи полягає в наступних факторах, які фактично ускладнюють взаємодію:

1. Заперечення існування проблеми алкогольної залежності та необхідності її лікування;

2. Заперечення факту наявності складних життєвих обставин в яких перебуває сім'я;

3. Відсутність довіри до соціальних служб та їх діяльності, негативний настрій на отримання допомоги

4. Відсутність особистого бажання змінити ситуацію, яка має негативний вплив не лише на алкозалежного, а на всю родину в т.ч. неповнолітніх осіб;

5. Замкненість при спілкуванні з фахівцями соціальної роботи на етапі з'ясування чинників що спричинили алкогольну залежність та як результат складні життєві обставини для всієї родини.

6. Низька мотивація до активної участі вирішення питання мінімізації складних життєвих обставин [4].

Тому працюючи з даною категорією, фахівець соціальної роботи повинен враховувати деякі принципи, а саме:

1. Консультування повинно відбуватись тоді, коли клієнт не зловживає алкоголем.

2. Контакт із клієнтом - алкозалежним дещо амбівалентний, оскільки залежність від фахівця соціальної роботи часто підміняється ворожим, маніпулятивним ставленням до нього через що доводиться підсилювати залежність клієнта від себе, замінюючи нею залежність від алкоголю, яку алкозалежний, схильний відхиляти. Він думає, що може контролювати як своє п'янство, так і життя взагалі, хоч у дійсності все навпаки.

3. Фахівець соціальної роботи зобов'язаний розібратись у своїх реакціях контрперенесення стосовно клієнта. При роботі з алкоголіками часто виникає почуття безнадійності, оскільки здається, що витрачені зусилля даремні. Соціальний працівник повинен чітко розуміти, що він не в силі одразу і назавжди зупинити п'янство алкозалежного. Він може лише допомогти йому прагнути до тверезості, але не здатен примусити його залишити пити. Клієнт лише власними зусиллями може повністю звільнитись від залежності. Розуміючи дійсність, соціальний працівник повинен

визначити допустимі межі негативних впливів клієнта й умови, за дотримання яких можливе надання соціальної послуги.

Орієнтири для фахівців соціальної сфери, виконання посадових обов'язків, організації взаємодії з отримувачем соціальних послуг; шляхи розв'язання моральних проблем і прийняття адекватного професійного рішення в етичних питаннях закріплено Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи, в основу якого покладено міжнародні етичні принципи і стандарти соціальної роботи.

Відповідно до зазначеного вище документа, етичні принципи діяльності фахівця із соціальної роботи з алкозалежними та членами їх родини наступні:

- повага до гідності кожної людини (не можна допускати жодного прояву зневаги до особистості алкозалежного та членів його родини, прямого чи опосередкованого примусу клієнтів до будь-яких дій, засудження наявного способу життя);
- пріоритетність інтересів отримувачів соціальних послуг.
- толерантність (терпимість до різних емоційних проявів отримувачів послуг; сприймання клієнтів незалежно від їх способу життя, поведінки, соціального й національного походження, статі тощо);
- довіра та взаємодія у вирішенні проблем отримувача послуг (фактично фахівець соціальної роботи що веде випадок сім'ї, не має права складати план соціального супроводу на визначений термін без відома алкозалежного та членів родини).
- конфіденційність (передбачає не тільки дотримання конфіденційності інформації, а й інформування клієнта про те, як забезпечується конфіденційність, для чого вона необхідна, а також про обмеження щодо її дотримання)[2].

Норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи при наданні соціальної послуги соціального супроводу для сімей з алкозалежними членами родини:

- етична поведінка стосовно професії соціального працівника полягає в дотриманні вимог кодексу, підвищенні якості та ефективності соціальних послуг;

- етична поведінка стосовно колег полягає у визнанні різних поглядів фахівців, висловлюванні критичних зауважень лаконічно й коректно; обміні знаннями, досвідом і думками з колегами по соціальній роботі; відстоюванні професійної честі та гідності своїх колег при спільному рішенні щодо вирішення чи мінімізації складних життєвих обставин спричинених алкогольною залежністю клієнта;

- етична поведінка стосовно алкозалежного та всіх членів його сім'ї як отримувачів соціальних послуг полягає у повазі їх особистості й гарантуванні захисту, гідності та прав незалежно від походження, статі, віку; з'ясуванні всіх чинників щодо проблеми та знаходження оптимальних видів соціальних послуг; спрямуванні своїх зусиль на безпеку у допомозі всім рівною мірою; визнанні та повазі намірів, відповідальності отримувача послуг щодо прийнятого рішення тощо;

- етична поведінка стосовно взаємодіючих організацій передбачає співпрацю з установами та організаціями, наміри й діяльність яких спрямовані на надання соціальних послуг; підтримку та популяризацію партнерських відносин між організаціями, що діють у громаді в випадку спільних дій з вирішення чи мінімізації складних життєвих обставин спричинених алкогольною залежністю отримувача соціальної послуги соціального супроводу [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтшулер, В. Б. Алкоголізм / В.Б. Альтшулер. - М.: ГЕОТАР-Медіа, 2016. - 268 с.
2. Етика соціальної роботи : принципи і стандарти // Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / за ред. І. Д. Звереві, Г. М. Лактіонової. – К., 2004. – С. 243–249.
3. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України // Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / за ред. І. Д. Звереві, Г. М. Лактіонової. – К., 2004. – С. 250–253.

4. Мінко О. І., Лісна Н. М., Маркозова Л. М. Індивідуально-психологічні особливості осіб з алкогольною залежністю та їх співзалежних родичів, які впливають на формування терапевтичного альянсу // Український вісник психоневрології. 2018. Т. 26, № 3 (96). С. 39–42.

Гайналка ПАПП,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Валентина

КЕРИЛЕНКО

к.психол.н., доц. кафедри соціальної роботи та

педагогіки Інституту соціальних технологій

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНИХ СІМЕЙ НА ОДНОДІТНІСТЬ

Анотація. *В статті висвітлено причини орієнтації сучасних сімей на одностатевість. Розкрито питання проблеми зміни цінностей в українському суспільстві.*

Ключові слова. *Одностатєва сім'я, демографічні проблеми, репродуктивна поведінка.*

Сім'я завжди відображає економічні перетворення в суспільстві, криза в політиці, культурі, демографічні проблеми – все відбивається на життєдіяльності сучасної сім'ї, при цьому поглиблюється її дезорганізація. У такому контексті одностатєва сім'я займає особливе становище, оскільки суттєво змінені її функціональні параметри.

Розподіл домогосподарств за кількістю дітей у їх складі зазнав істотних змін. Найпоширенішим типом домогосподарств з дітьми віком до 18 років, за результатами досліджень, є одностатєві сім'ї. Порівняльний аналіз даних щодо кількості сімей, які виховують одну дитину, з року в рік збільшується. Науковці зазначають, що сімейна структура змінюється відповідно до змін та потреб суспільства, а поширення нуклеарних сімей пов'язано з індустріалізацією суспільства та мобільним способом життя. Зниження

кількості дітей у родині пов'язано із економічними негараздами, поширенням розлучуваності, безшлюбністю народжуваності, бажанням досягти високого матеріального рівня, невпевненістю у майбутньому, емансипацією жінок.

Основні причини орієнтації сучасних сімей на одностатевість:

Економічні причини пов'язані з матеріально-фінансовими труднощами сім'ї, що впливають на неможливість забезпечити належне утримання і розвиток не тільки трьох, а нерідко навіть одного або двох дітей.

На думку Б.Бреєва, невдалий вибір моделі перебудови економіки спричинив зменшення доходів населення, дестабілізацію економічної ситуації, що вплинуло на впевненість у майбутньому і відкладання народження не лише другої і третьої, але навіть єдиної дитини.

Вивчаючи репродуктивні орієнтації студентської молоді, Т. Долбик-Воробець, вказує що саме фінансові труднощі орієнтують молоде подружжя на бездітність і одностатевість.

На думку Е.Бабосова, молодих жінок відмовлятися від народження чергової дитини змушує: незадовільні житлові умови, економічна нестабільність, труднощі поєднання роботи з вихованням дитини [1].

Проблеми медичного характеру, особливо жінок, відображаються на народжуваності, а з віком збільшується рівень посилок на здоров'я як на причину відмови від народження дітей.

Трансформація родинних цінностей виражається в зменшенні потреби в дітях.

На думку науковця В. Медкова, рівень народжуваності та економічний добробут не пов'язані між собою; причиною зниження народжуваності в Україні вважає зменшення самої потреби в дітях. Він пов'язує цей факт «із зміщенням ціннісних акцентів на користь позбавлення особистості від будь-яких обов'язків, які обмежують її самореалізацію, з егоїстичним прагненням батьків «пожити для себе» [3].

О. Здравомислова вважає, що у шкалі цінностей жінок цінність самореалізації стоїть вище за родину та дітей. Активне включення жінок у трудову діяльність, надмірне навантаження на жінку вдома і на виробництві, загостренням конкуренції на ринку робочої сили не сприяють зростанню народжуваності [3].

Ціннісні зміни в сфері репродуктивної поведінки та зміни соціально-економічного характеру відбулися у репродуктивній поведінці молодих сімей і реалізації їх репродуктивних установок.

Проведені соціологічні опитування дітей і підлітків показали, що ідеальним числом дітей вони вважають двох, що в середньому становить 1,8 дитини на сім'ю. Якщо ж зробити поправку те що, що 1/5 частина з усіх сімей безплідна, частина не зможе реалізувати свої репродуктивні можливості через брак партнера, можна зробити дуже несприятливий прогноз в відношенні народжуваності [3].

Поліпшення матеріальних умов життя, як вказують соціологічні дослідження, підвищує можливості реалізації потреби в дітях. Поліпшення умов життя відкриває нові перспективи і активність, спрямовану на реалізацію потреб даної сім'ї. Якщо серед них є потреба в дітях, то вона реалізується. За відсутності потреби у дітях поліпшення матеріальних умов буде використано для задоволення інших запитів. Саме тому, не підкріплена значним підвищенням цінності дітей економічна допомога сім'ї, не дає очікуваного результату.

Зростання рівня освіченості батьків. Дослідник Р. Резерфорд простежив опосередкований негативний зв'язок між інтелектом і фертильністю батьків, пояснив його тим, що інтелектуально розвиненіші люди прагнуть досягти вищого рівня освіти. Освіченість батьків впливає на бажання тривалого та якісного навчання їх дітей, відповідно до чого, вартість утримання дітей збільшується, а їх народжуваність зменшується. Освічені батьки також мають більше інтересів поза сімейними турботами, вони краще обізнані в питаннях контрацепції та планування народжуваності .

Підвищення сексуальної культури населення насамперед пов'язане з активним використанням контрацептивів [3].

Усі чинники, котрі мають вплив на демографічну ситуацію в українському суспільстві, можна об'єднати у дві групи:

1. Соціально-психологічні чинники (матеріальні труднощі, принципова позиція, бажання зробити кар'єру, підвищення самостійності жінки, сімейна традиція тощо).

2. Традиційні чинники (розлучення до народження другої дитини, фізіологічна нездатність сім'ї до продовження роду тощо) [5].

До педагогічних проблем, з якими стикається однодітна родина, відносять: недооцінку дитячого віку в розвитку особистості, відсутність єдиної стратегії виховання дитини, нерозуміння дитячого віку в самоцінності та унікальності, особистісну поведінку батьків, недостатню готовність молодих батьків до виконання виховної функції, обмежені можливості батьків у користуванні методами виховання дітей, що пов'язано із рівнем сформованості педагогічної культури батьків, через що постає проблема його підвищення [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козел В.В. Однодітна сім'я як середовище соціального виховання / Володимир Володимирович Козел // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2003. № 13. С.227-229.
2. Пугач Л. Все починається з сім'ї // *Психолог*. №6, 2008. С.25-30
3. Репродуктивне здоров'я українських жінок: Попередній звіт. К.: Київський міжнародний інститут соціології, Центри з контролю та профілактики захворювань (США), 1999 – 2000. 16 с.
4. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. К.: ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с.
5. Туріщева Л.В. Робота шкільного психолога з батьками / Людмила Василівна Туріщева. Харків: "Основа", 2009. 128 с.

Юліанна ПЕТРАШКО,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Оксана ГОЛОВЧУК

к. політ. н., доц. кафедри соціальної

роботи

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ ЖИТТЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. *Стаття розкриває особливості стилю життя осіб з особливими потребами, стереотипи їхньої поведінки. Окремо виокремлено особливості поведінки таких осіб в залежності від їхнього соціального статусу і походження.*

Ключові слова. *Спосіб життя, стереотипна поведінка, стиль життя, якість життя.*

Під способом життя розуміємо стереотипи поведінки, традиції, які визначають взаємозалежність між індивідом і оточенням. Спосіб життя – це характерна часова, конкретно історична категорія, бо стосується окремих груп і навіть поколінь. Так, окремо можна розглядати спосіб життя військових, ув'язнених, студентів, представників богемі; проте нас цікавить спосіб життя конкретної соціальної групи осіб з особливими потребами, тобто інвалідів.

Важливими складовими способу життя є якість і стиль життя. Перша передбачає не тільки зміст і рівень якості харчування, умов проживання, оздоровлення, споживання медичних послуг, а й можливості задоволення духовних потреб людини. Стиль життя враховує певні комунікаційні моделі,

статус спілкування; а рівень статків, як певний символ, виводить індивіда на відповідний статуснорольовий щабель суспільства.

Отже, індивідуалізація стилю поведінки презентується в манерах особистості, смаках, звичках та стійких рисах. Альфред Шюц тлумачить стиль життя як прояв індивідуальної цілісності особистості, що активно прагне досконалості. Це поняття він використовує також для позначення сукупності захисних стратегій та компенсаторних прийомів, які застосовує суб'єкт у відповідь на вплив з боку найближчого соціального оточення.

Проблему стилю життя осіб з фізичними обмеженнями здоров'я важливо розглядати як особливу інтегральну характеристику, як своєрідний поведінковий прояв людини. У цьому контексті цікавими є праці Г. Олпорта, У. Корнера, Г. Роршаха, які пов'язують формальні ознаки стилю життя з різноманітними діями індивідів.

Розгляд індивідуального стилю життя осіб з фізичними обмеженнями здоров'яможливий через систему засобів оптимальної діяльності. У цьому плані дуже важливо акцентувати увагу на адаптивній функції стилю, де виокремлюються дві складові – психофізична та фізична.

Цей напрям представлений науковими розробками про стиль спілкування (В. Мерлін), стиль активності (Б. Вяткін), стиль саморегуляції (В. Морсанова), стиль самореалізації діяльності (О. Андрос) та інші.

На думку Н.В. Паніної, стиль життя треба розглядати як індивідуально-особистісну форму прояву типового, як своєрідний відбиток мікросередовища, в якому розгортається життєдіяльність особистості. У такому контексті реалізується діяльнісний принцип розуміння стилю життя, життєдіяльності, життєвої програми, життєвого плану, активної життєвої позиції особистості.

Отже, поняття "стиль життя" охоплює різні форми взаємодії осіб, в яких реалізується система цінностей життя, мотивів дії, потреб та інтересів, а також статусно-рольовий набір і структурні можливості. Це дозволяє

досліджувати життєдіяльність, а внашому випадку – життя осіб з фізичними обмеженнями здоров'я, у всіх його проявах.

Вивчення життєвих стилів передбачає аналіз умов життя, що характеризується зростаючою статусною неоднорідністю, особливо у випадку з людьми з фізичними обмеженнями здоров'я. Життєвий стиль у такому випадку виступає принципом інтеграції і «відчуження» водночас.

Для повноцінного стилю життя людина з фізичними обмеженнями здоров'я має здійснювати, згідно з Т. Парсонсом, чотири функціональних дії: адаптацію, ціледосягнення, інтеграцію та утримання зв'язків. Так, адаптація передбачає створення економічного середовища, яке має забезпечити необхідний мінімум матеріальних благ. Ціледосягнення слугує задоволенню потреби у соціальній активності. Інтеграція здійснюється за допомогою правових механізмів і зменшує ступінь напруженості та запобігає соціальним конфліктам. Збереження суспільних цінностей здійснюється функцією утримання зв'язків.

Система показників стилю життя спрямована на оцінку реальної поведінки людей. Вона має включати два типи показників:

- об'єктивний (реальний), який характеризує реальну поведінку людей;
- суб'єктивний (ідеальний), який відображає представлені знання про зразки поведінки.

З метою дослідження особливостей стилю життя людей з інвалідністю О. Діковою-Фаворською, було здійснено опитування методом інтерв'ю членів сімей, у яких проживає молодалюдина з інвалідністю, кількість опитаних сімей склала 30. Проведене дослідження дає змогу окреслити реальну життєву ситуацію молодих інвалідів та їхніх сімей, виявити специфіку їх життєдіяльності.

Сценарій інтерв'ю було сфокусовано на можливостях реалізації потреб за класифікацією А. Маслоу. Задоволення вітальних потреб (потреби в їжі, диханні, фізичних рухах, одязі, житлі, відпочинку) опитаної категорії

надзвичайно обмежено черезфінансову скруту та непристосованість житлових умов для людини з інвалідністю.

Це підтверджується такими висловлюваннями: «Гроші, що отримую на сина і на себе по догляду за ним складають приблизно 550 грн.; цього абсолютно не вистачає»; «Грошей отримуємо дуже мало, дуже потребуємо допомоги»; «Всю зиму на вулицю невиходимо, бо важко одній сина вивезти на собі з верхнього поверху»; «Не можемо спуститися на ліфті з коляскою. Зимою взагалі не виходимо на вулицю» та ін.

Екзистенціальні потреби також надзвичайно складно реалізувати, тому що, надумку опитаних, покращити своє здоров'я або видужати неможливо: «Живу, щоб немерти, немає ніякої надії, лікарі безсилі, тому що не можу купити необхідне». Медичне обслуговування, що гарантується державою, – безкоштовне, проте малоефективне; а ліки та процедури, що здатні забезпечити якісний результат, виявляютьсянедоступними, тому що потребують значних фінансових вкладень.

Щодо економічної стабільності осіб з фізичними обмеженнями здоров'я, то ця позиція взагалі євкрай слабкою. Перспективи працевлаштування інвалідів, збільшення матеріальних виплат для осіб з обмеженнями здоров'я є, скоріше, бажаними, ніж здійсненими: «Дуже хотілось би влаштуватись на роботу або працювати дома, куди не звертаємося, всюди дивуються і відмовляють».

Задоволення соціальних потреб, що, в першу чергу, відбувається через комунікацію, розвиток дружніх стосунків, участь у формальних та неформальних організаціях, за оцінками опитаних, є найбільш проблематичним.

При аналізі відповідей респондентів виокремлюються дві складові цього процесу:

-неадекватне сприйняття людини з фізичними обмеженнями здоров'я, особливо маркованою хворобою, з боку здорових людей. Ця реакція коливається від страху і жалю до глузування та принижень: «Люди

сприймають нас якщось дивно»; «На вулиці розглядають, зупиняються, дітям показують...»; «Удвір дитину вивезти не можу – глузують»;

-значне звуження кола спілкування, що пов'язано з об'єктивними причинами і обмежується членами сім'ї, сусідами та близькими людьми родини, а це незавжди повноцінно задовольняє потребу у спілкуванні молоді людини: «Моє спілкування – це моя родина»; «Крім батьків та сусідів, нікого не бачу»; «Друзів немає, тільки мама».

Сучасний світ пропонує нові комунікаційні можливості, які надзвичайно актуальні для досліджуваної групи. Це інтернет-спілкування. Молоді люди, які мають фізичні обмеження, використовують новітні технології, за наявності комп'ютера, дуже активно. Це дозволяє інвалідам розширювати власний кругозір, знаходити нових друзів, здійснювати віртуальні подорожі, долучатись до обговорень нагальних соціальних проблем тощо. Безумовно, це нові можливості для людей з фізичними обмеженнями здоров'я, проте кількість тих інвалідів, котрі мають комп'ютер, дуже незначна.

Як засвідчують результати інтерв'ювання, задоволення потреб в оцінці, в прес-тижі, в самоактуалізації шляхом опанування престижною професією, набуття нового статусу, яке передбачає економічну незалежність, перехід від статусу «державного утриманця» в статус самодостатньої людини, що прагне жити і живе повноцінним життям. Свої очікування інваліди висловлюють наступним чином: «Звичайні люди у суспільстві вважають, що ми слабші та гірші за них. Можливо, ми дійсно слабші за них фізично та інтелектуально, але ми – не гірші»; «Був момент, що я намагалася переконати навколишній світ у цьому, але потім вирішила, що я на це не витратиму свої сили, а буду досягати хай не великих, але висот. Я закінчила школу, зараз отримую вищу освіту, потім піду працювати, а з часом – і особисте життя буде в квітах та цукерках»; «Особисто мені увійти в повноцінне суспільне життя нічого не заважає, але ось суспільству прийняти нас, таких, як ми є, заважають ярлики, які вони ж самі на нас повісили».

Людина з фізичними обмеженнями в Україні має стиль життя, який не можна вважати комфортним: екстремальна бідність, коли «грошей ні на що не вистачає», обмежене спілкування («Спілкуюсь тільки в родині.»), відсутність життєвих перспектив через недостатність освіти, в тому числі вищої («Дуже хочу навчатися, але не знаю, як зробити це реально.»), недоступність гідного працевлаштування («Роботодавці нас бояться, не довіряють.»). До цього треба ще враховувати не досить толерантне ставлення оточення до людей з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільясов Р. А. Методичний посібник з організації професійного навчання за робітничими професійними та його соціально-психологічного супроводу в умовах центрів професійної реабілітації інвалідів. Київ, 2006. 105 с.
2. Інвалідність і суспільство: навчальний посібник / заг. ред. Л. Байда, О. Красюкова-Енс. Київ : Канадський центр вивчення неповносправності; ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», 2012. 188 с.
3. Швалб Ю. М. Тищенко Л. В. Майбутнє і сьогодення студентів з обмеженими можливостями : психологічні аспекти : монографія. Київ, 2015. 240 с.

Ярина ПИЛИПКО,
студентка V курсу
спеціальності 231 «Соціальна робота»,
Інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»
Науковий керівник: Шинкар І.П.,
к. філол. н., завідувач кафедри соціальної
роботи
Карпатського інституту
підприємництва Університету «Україна»

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

Анотація. *Стаття присвячена висвітленню змісту соціально-профілактичної роботи щодо поведження з дітьми.*

Ключові слова: *соціально-профілактична робота, жорстоке поведження з дітьми, сімейне та суспільне виховання, молоді батьки, тренінги, інспектування.*

Соціальна робота в аспекті протидії жорсткому поведженню з дітьми має такі завдання:

- інформувати про сутність і наслідки жорсткого поведження з дітьми, відповідальність за них;
- показувати моделі сімейного та суспільного виховання, людських стосунків, які засновані на гуманних і демократичних засадах;
- роз'яснювати права членів сім'ї, вчити їх реалізовувати та захищати і на цій основі будувати власні моделі сімейного життя і сімейного виховання;

- змінювати ставлення суспільства до жорстокого поводження з дітьми, активізує громадську позицію людей;
- сприяти самореалізації дітей і дорослих [8, с. 217].

Методологією соціально-педагогічної роботи в аспекті протидії жорстокого поводження з дітьми є концепція “допомоги для самодопомоги”, яка змінює свідомість і поведінки дорослих і дітей.

“Допомога для самодопомоги” розглядає людину як суб’єкта соціальної роботи і власного життя, передбачає комплекс послуг, які спрямовані на підтримку, допомогу і самодопомогу особистості.

Особливістю цієї концепції в нашому випадку є стимулювання людини до навчання самостійному розв’язанню проблем через навчання:

- 1) правам людини;
- 2) життєвим умінням і навичкам, які реалізують ці права в реальному житті, дозволяють запобігти їх порушенню;
- 3) толерантності, зміну ставлення до жорстокого поводження з дітьми на неприйняття та відмову від такого поводження [7, с. 10].

Таке навчання поєднується із соціальною підтримкою (психологічною, педагогічною, юридичною), яка дозволяє стабілізувати, не погіршити ситуацію, закріпити позитивні зміни в особистості. Разом з цим, необхідною є спрямованість соціальної роботи на самодопомогу: в нашому випадку це здійснення рефлексії свого поводження тими, хто жорстоко ставиться до дітей, у поєднанні із самоконтролем. Цьому теж треба навчати: як оцінити ситуацію з огляду на жорстокість, як загальмувати свої емоції та поведінку, нагадувати про батьківські та професійні обов’язки щодо дітей. При цьому опора в соціальній роботі здійснюється як на життєвий досвід дорослих і дітей, так і на зразки гуманної поведінки з дітьми.

У “допомозі для самодопомоги” акцент робиться на відповідальність кожної людини, яка здійснює жорстоке поводження з

дітьми, на бажанні змінитися, на власному виборі життєвого шляху. Це реалізує добровільність прийняття послуг у соціальній роботі і це є можливістю попередити застосування правових норм і покарання [6, с. 168].

Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю, в якій є жорстоке поводження з дітьми, здійснюється за напрямками:

- деінституалізація дітей у прийомних сім'ях;
- нормалізація дітей з вадами у фізичному та розумовому розвитку в біологічних і прийомних сім'ях;
- громадська опіка сімей;
- формування усвідомленого батьківства;
- “укріплення” неблагополучних сімей;
- організація групи само- та взаємопідтримки та допомоги, діяльності фасилітаторів із сімейної просвіти;
- формування гендерної рівності, захист жіночих та дитячих прав у сім'ї та суспільстві;
- запобігання та боротьба з насильством в сім'ї;
- попередження і боротьба з наркоманією, палінням, алкоголізмом, проституцією, які є факторами, що провокують жорстоке поводження з дітьми;
- навчання членів сім'ї поведінці у кризових ситуаціях (підтримці тяжкохворих, догляду за ними, спілкуванні з ними та мікросередовищі);
- підтримка членів сім'ї в екстремальних ситуаціях (смерть члена родини, початок дитиною самостійного життя, випадки насильства в сім'ї, вимушена зміна місця проживання, втрата роботи членами сім'ї);
- народження дитини з особливими потребами;
- адаптація сім'ї у новому мікро- та макросередовищі; забезпечення умов для поєднання праці з сімейними обов'язками і з життєвими інтересами людини;
- охорона материнства та дитинства;

- планування сім'ї, профілактика ранніх та небажаних вагітностей;
- об'єднання поколінь (непрацюючих, але досвідчених пенсіонерів і молодих активних, але з недостатньою освітою і досвідом молодих осіб) [8, с. 114].

Таким чином, ця робота спрямована:

- 1) на виконання та відновлення сім'єю своїх функцій;
- 2) реалізацію нею своїх прав у суспільстві та прав членів сім'ї у родині і через це – відновлення родинних стосунків, покращання стосунків з мікро- та макросередовищем;
- 3) компенсацію неповної структури сім'ї та реабілітацію сім'ї, спрямування її через співпрацю до самовизначення та самореалізації;
- 4) реалізацію прав людей на сім'ю і проживання в найкращих умовах для виживання, захисту і розвитку, природному середовищі та основному осередку суспільства – у сім'ї.

Враховуючи сутність і причини жорстокого поводження з дітьми, ґрунтуючись на концепції “допомоги для самопомоги” в соціальній і соціально-педагогічній роботі з означеної проблеми, треба здійснювати роботу з дітьми щодо забезпечення соціальних умов для реалізації їх права на висловлювання власних поглядів паралельно із роботою в мікро та макросередовищі щодо реалізації ними цього права. Основними методами соціальної роботи з дітьми можна назвати такі, на наш погляд:

- *соціально-психологічні*, спрямовані на внутрішній світ дитини, які передбачають певну корекцію його системи цінностей і орієнтацій, а також уявлень і переваг, які удосконалюють його психологічні можливості і надання

відповідної підтримки і допомоги (методи психодіагностики і психокорекції, психологічне консультування тощо);

- *соціально-педагогічні*, які дають можливість підвищити освітній і інтелектуальний рівень дитини,

сформувати адекватну оточуючим його умовам систему ціннісних орієнтацій і уявлень (методи освіти і просвіти, педагогічної корекції і педагогічного консультування);

- *соціально-медичні*, які призначені для надання дитині своєчасної і необхідної медичної допомоги (лікування, соціально-медична реабілітація і адаптація, організація необхідного і комфортного середовища існування тощо);

- *соціально-правові*, що включають в себе певні процедури і операції, які дозволяють привести процес життєдіяльності дитини відповідно до існуючих норм закону і права (юридичний і правовий захист інтересів дитини, правова просвіта, правовий контроль, правові санкції);

- *соціально-економічні*, які спрямовані на вирішення проблем матеріального благополуччя дитини, матеріальна підтримка і допомога, працевлаштування тощо);

- *соціально-групові*, що дозволяють соціальному працівникові і іншим спеціалістам вести роботу з соціальним оточенням дитини (сімейне консультування, корекція системи відношень в дитячому колективі, організація дитячих колективів, які орієнтовані на позитивну діяльність) [2, с. 28].

Соціальна профілактика, згідно Закону України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” – це робота, спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей і молоді та запобігання такому впливу.

Соціально-профілактична робота щодо жорстокого поводження з дітьми має такі форми:

- первинна (як загальна просвіта населення з цього явища: що воно таке, чому воно є поганим і неприйнятним. Застосовується в основному для нормальних, благополучних сімей);

- вторинна (де зафіксовано, чи постерігається жорстоке поводження з дітьми, членами родини, домашніми тваринами. Це цілеспрямована робота з окремими групами дорослих і дітей з метою зміни ставлення до поводження з дітьми, формування гуманного ставлення дорослих до дітей, життєвих умінь та навичок у дорослих та дітей, роз'яснення сутності і відповідальності за жорстоке поводження з дітьми);

- третинна (з тими, хто постраждав від жорстокого поводження з метою навчання самозахисту; з тими, хто здійснює таке поводження – як соціальне навчання і контроль, що є умовою збереження сім'ї, залишення батьківських прав тощо) [7].

Соціально-профілактична робота з батьками щодо жорстокого поводження з дітьми складається з :

1) батьківської просвіти: права та потреби дітей, права та обов'язки батьків щодо дітей, особливості розвитку дітей, родинного виховання, жорстоке поводження з дітьми і насильство в сім'ї: його сутність, наслідки, відповідальність;

2) формування толерантності, життєвих сімейних умінь і навичок (комунікативних, прийняття рішень, прогнозування, управління собою).

Формами соціально-профілактичної роботи є :

- лекторії;
- батьківські університети;
- батьківські збори;
- тренінги;
- соціальне інспектування сім'ї;
- школи батьківських почуттів;
- школи молодих батьків [5].

Одночасно необхідна соціально-профілактична робота з дітьми, змістом якої є:

- знання дитини про власні права у сім'ї:

- вміння захиститись від насильства;
- знання дитини про дії у кризовій ситуації;
- інформованість, до кого і як звертатись у подібних випадках.

Формами соціально-профілактичної роботи з дітьми є:

- ігри;
- аматорські театри;
- міні-лекції;
- перегляд відеофільмів;
- бесіди;
- розповіді;
- вікторини і конкурси (про права дітей) [4, с. 248].

Зміст соціально-профілактичної роботи з педагогами загальних навчальних закладів в аспекті протидії жорстокому поводженню з дітьми передбачає:

- учительську просвіту (курси підвищення кваліфікації, семінари, вчительські конференції, методичні та педагогічні ради); про права та потреби дітей, відповідальність вчителів за дітей; взаємодію вчителя з сім'єю учня, права, обов'язки і відповідальність батьків за дітей, сутність жорстокого поводження з дітьми, насильства щодо дітей в сім'ї та школі, відповідальність за них, професійна педагогічна етика, суб'єкт-суб'єктне спілкування, взаємодія суб'єктів захисту прав дітей;

- формування у вчителів умінь і навичок розпізнавати і виявляти жорстоке ставлення до дітей і насильство, толерантного ставлення до дітей з різних сімей, комунікативних умінь суб'єкт-суб'єктного спілкування, майстерності управління собою і ситуацією, розв'язання конфліктів раціональним способом (тренінги, семінари, рольові та ділові ігри);

- усунення феномену професійного вигорання (навчання та організація правильного режиму роботи, сприяння професійного зростання, психотерапевтичні сеанси, консультації психолога,

покращення психологічного клімату в колективі, створення кімнати емоційного розвантаження) [3, с. 203].

Батьківська просвіта і просвіта вчителів повинна спиратись на їх пам'ять дитинства. Саме це сприятиме кращому розумінню дітей і перегляду поведінки з ними.

Соціально-профілактична робота з дітьми щодо протидії жорстокого поведінки з дітьми в дитячих установах передбачає:

- роз'яснення прав дітей і дорослих педагогів, медиків тощо;
- роз'яснення сутності жорстокого поведінки і насильства та навчання звертанням щодо їх проявів в установи, організації, за телефонами довіри.

Зміст соціально-профілактичної роботи щодо жорстокого поведінки з дітьми в дитячих колективах становить:

- формування толерантності в сім'ї, мікросередовищі, школі;
- просвіта про права дітей, суб'єктів їх захисту;
- формування вміння протистояти насильству і жорстокому поведінку.
- формування життєвих умінь і навичок щодо ситуації жорстокого поведінки і насильства;
- організація предметного дозвілля і відпочинку дітей на засадах гуманізму.
- створення умов для самовиявлення лідерів, позитивних якостей особистості;
- показ прикладів кращих стосунків (відеолекторії, радіо, книги, ЗМІ, життєві історії тощо) і перенесення їх на конкретні ситуації в житті дитячого колективу [1, с. 43].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Запобігання і протидія насильству в сім'ї: Методичні рекомендації для соціальних працівників. – К.: ДЦССМ, 2004. – 192 с.
2. *Квашиш В.Е.* Зарубежное законодательство и практика защиты жертв преступлений. – М., 1996.
3. *Максимова Н.Ю.* Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н.Ю. Максимова, К.Л. Мілютіна. – К.: Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. – 344 с.
4. *Меш Э.* Детская патопсихология. Нарушение психики ребенка / Э. Мэш, О. Вольф. – С-Пб: Прайм-Еврознак, 2003. – 384 с.
5. *Онищенко Ю.В.* Насильство в сім'ї: стан та проблеми // Педагогіка толерантності. – 2001. – №3-4. – С. 39-47.
6. Основы социальной работы / Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 395 с.
7. *Свистунова С.* Насилие в семье. Цит. [23.11.2007] // <http://mayak.rfn.ru/schedules/112/9458.html>
8. Система захисту дітей від жорстокого поводження: Навчально-методичний посібник / За ред.: К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 396 с.

Іван ПЛЕШИНЕЦЬ,

студент 2 курсу спеціальності 081
«Право»

Карпатського фахового коледжу

Науковий керівник: Фельцан І.Ю.,

к.ю.н., викладач

циклової комісії з права Карпатського
фахового коледжу

ПРАВОВА ФОРМА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті викладено та узагальнено результати дослідження правової форми Української держави в умовах воєнного стану. Автор прийшов до висновку, що правові традиції та досвід функціонування правової форми України дозволили їй ефективно функціонувати і протистояти викликам воєнного стану.

Ключові слова: Україна, правова форма держави, форма правління, форма устрою.

Вступ. З однієї сторони, «коли говорить зброя, закони мовчать», – зазначав давньоримський політичний діяч Цицерон (3 січня 106 до н. е. – 7 грудня 43 до н. е.). З іншої сторони, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю», - зазначено в статті 3 Конституції України. Відтак правове життя молодії Української незалежної держави в умовах воєнного стану постало перед викликами, масштаб яких важко порівняти з чимось іншим.

Як кожна людина має свій скелет, який виступає основою її організму. Так само правовий скелет має і держава, яким виступає її правова форма. На користь вибору даної теми дослідження свідчить і той аргумент, що важко

вибрати більш цікаву та важливу тему роботи для професійного становлення майбутнього правника в Україні, ніж розбір «по кісточках» моделі організації та здійснення в Україні державної влади, територіальної організації Української держави, способів і методів здійснення в Україні державної влади.

Постановка завдання. є особливості функціонування правової форми Української держави в умовах війни.

Результати дослідження. Дослідження правової форми Української держави в умовах війни дозволяє зазначити наступне.

Форма державного правління – це одна з трьох (поряд з формою державного устрою та формою державного режиму) складових елементів правової форми сучасної держави. Всі вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Так як правова форма держави – динамічна правова конструкція, непослідовно виокремлювати у структурі правової форми держави тільки два її елементи (форму держави і форму державного устрою), адже саме форма державного режиму (третій елемент) надає цілісності та завершеності правовій формі держави.

Також потрібно підкреслити, що різноманітність правових модифікацій форм державного правління робить практичним питання критеріїв для їх класифікації та ідентифікації.

Змішана модель парламентсько-президентської республіки – це найбільш оптимальний порядок організації в Україні вищої державної влади.

Хибним є шлях до проведення радикальних змін у вже запровадженій моделі організації державної влади, адже правова традиція функціонування України в умовах побудови демократичної, правової держави після 1991р. є не такою і тривалою. Це все підтверджує тезу про те, що запроваджений механізм організації державної влади в країні має стати усталеним, для чого потрібен певний час і формування практика реалізації владних повноважень ключовими суб'єктами державної влади в Україні.

У цьому контексті важливим є те, що історична приказка про двох українців і трьох гетьманів відходить в історію. У ході протистояння військовій агресії росії український народ і державна влада стали як ніколи єдиним цілим.

Конституційно-правові норми щодо державного устрою України є результатом історичного розвитку територіальних основ організації України у формі унітарної держави. Вказана модель територіальної організації України є вірною. Процес вдосконалення унітаризму в Україні у майбутньому має базуватися на переході країни від унітарно-централізованої держави до унітарно-децентралізованої держави. Також на конституційному рівні мають бути відображені фактичні умови територіального розподілу України, в основі яких знаходяться територіальні громади, що узгоджується з реалізованою в нашій країні реформою системи місцевого самоврядування.

Вказаний елемент правової форми держави перебуває у найтіснішому зв'язку з формою державного правління та має розглядатися як повноправна складова частина правової форми держави, адже він є динамічною формою відображення всіх процесів, що відбуваються в країні.

Основною проблемою в практичній реалізації запровадженого в Конституції України державного режиму України як демократичної, правової держави була різновекторність у реалізації модифікаційної форми державного правління. Так, варто згадати, що за весь період після відновлення незалежності України в 1991р. наша держава у рейтингові міжнародної правозахисної організації «Freedom House» перебувала у групі «вільні країни» тільки у період з 2006р. по 2010р. Хоча у наступні роки Україні вдавалося суттєво піднятися у рейтингу демократичних країн світу, але наразі Україна протягом останніх років продовжує перебувати у рейтингу «частково вільні» країни. Як не дивно, період з 2006р. по 2010р. пов'язаний з функціонуванням в нашій державі парламентсько-президентської республіки, до якої Україна повернулась в 2014р.

Не можна не погодитися з думкою В. Толстенко про небезпеку кон'юнктурних змін до Конституції України[1, 44]. «Важливо не те, який різновид змішаної форми державного правління адаптовано в державі, а те як гармонійно та узгоджено державна влада реалізується у практиці повсякденного життя державними посадовцями різних гілок влади», - зазначає Б.Ганьба[2, 42].

Висновки. Є всі підстави вважати, що у ході триваючої війни, яку розпочала росія проти Української держави, правова форма нашої країни у розрізі всіх трьох її елементів ефективно відповідає тим викликам військового часу, які стоять перед нашою державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Толстенко В. Правові форми сучасної держави: теорія і методологія дослідження [Електронний ресурс]. Юридична Україна. 2014. № 2. С. 39-46. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_2_9 (дата звернення: 05.02.2023р.).

2. Ганьба Б.П. Проблеми і перспективи вдосконалення форми державного правління сучасної України. Прикарпатський юридичний вісник. 2011. Випуск 1. с. 34 – 44.

Андріана ПІШТА,

студентка V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Чопей В. С

к. соціол. н., директорка

Карпатського інституту підприємництва

Університету «Україна»

ПОНЯТТЯ «МОЛОДОЇ СІМ'Ї», ЇЇ ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ, ФУНКЦІЇ І ПРОБЛЕМИ

Анотація. У статті розглядається поняття «молодої сім'ї». Увага зосереджена на основних категоріях, функціях і проблемах молодих сімей.

Ключові слова: молода сім'я, функції молодого сім'ї, сімейний статус, сім'я, проблеми молодих сімей.

Сім'я є найважливішою цінністю в житті багатьох людей, що живуть в сучасному суспільстві. Кожен член суспільства, крім соціального статусу, етнічної приналежності, майнового і матеріального становища, з моменту народження і до кінця життя володіє такою характеристикою, як сімейно—шлюбний стан. Для дитини сім'я це середовище, в якому безпосередньо складаються умови її фізичного, психічного, емоційного, інтелектуального розвитку. Для дорослої людини сім'я є джерелом задоволення ряду його потреб і малим колективом, що висуває до нього різноманітні і досить складні вимоги. На стадіях життєвого циклу людини послідовно змінюються його функції та статус в сім'ї. Сім'я — єдиний реально діючий соціальний інститут, що зберігає своє значення на всіх етапах розвитку людського суспільства.

Сім'я — заснована на шлюбі або кровній спорідненості мала соціально—психологічна група, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною допомогою, моральною відповідальністю. Одночасно — соціальний інститут, що задовольняє потреби суспільства у відтворенні населення, організації навчально—виховної роботи, реалізації суспільного споживання, передачі культурної спадщини та ін. [1; с.16].

Сім'я – найфундаментальніший універсальний соціальний інститут. Вчені вивчають сім'ю багато десятиліть. Соціологи дають своє визначення поняттю «сім'я». Наприклад, Джордж Мердок, дослідивши форми сімей в 250 культурах (1949), запропонував наступне визначення: сім'я – це соціальна група, що характеризується загальним місцем проживання, економічною кооперацією, відтворенням.

Таким чином, для соціології характерно розглядати сім'ю як соціальний інститут і як соціальну групу. Як соціальний інститут сім'я характеризується сукупністю соціальних норм, санкцій та зразків поведінки, що регламентують взаємини між членами подружжя, батьками, дітьми та іншими родичами. Як малу соціальну групу сім'ю можна визначити як спільноту, що складається на основі шлюбу або кровної спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємодопомогою і взаємною моральною відповідальністю подружжя за здоров'я дітей та їх виховання [2; 24 с.].

Соціальна сутність сім'ї виражається через систему категорій, таких як умови життя сім'ї, образ думок сім'ї, успішність шлюбно—сімейних відносин і етапи життєвого циклу сім'ї. Ці категорії відображають основні аспекти шлюбу і сім'ї, найважливіші сторони їх функціонування.

Умови життя сім'ї – це сукупність факторів макросередовища (загальних соціальних умов) і мікросередовища (найближчого соціального оточення). При розгляді даної категорії ми повинні мати на увазі як об'єктивні, так і суб'єктивні умови життя. Об'єктивні підрозділяються на природні (географічні, біологічні, екологічні і т.д.) і соціальні (соціально—

економічні, соціально—політичні, соціально—культурні, ідеологічні). Суб'єктивні умови життя сім'ї можна розділити на зовнішньосуб'єктивні та внутрішньосуб'єктивні. Це означає, що кожна сім'я, володіючи певною самостійністю, в той же час через комплекс опосередкованих зв'язків підпорядкована загальним закономірностям явищ і процесів суспільного життя. Дані зв'язку в залежності від умов життя впливають в цілому на взаємини в родині і сприяють або її стабілізації, або дестабілізації. [3; с. 127].

Етапи життєвого циклу сім'ї – це категорія, що характеризує динаміку змін, які відбуваються в сім'ї від її формування до розпаду. Сім'я проходить ряд етапів, послідовність яких складається у сімейний цикл, або життєвий цикл сім'ї. Зазвичай виділяють наступні фази цього циклу:

- утворення сім'ї – починається від укладення шлюбу;
- початок дітонародження – від народження першої дитини;
- закінчення дітонародження – від народження останньої дитини;
- фаза «порожнє гніздо» бере початок від вступу в шлюб і виділення із сім'ї останньої дитини;
- припинення існування – смерть одного з подружжя [6; с. 87].

Отже, сім'я є живим суспільним організмом, від стану здоров'я якого залежить ефективність функціонування всієї суспільної системи. У випадку, коли сімейний організм не може з певних причин (внутрішніх чи зовнішніх) повноцінно функціонувати, а сім'я не може виконувати свої функції тривалий час, виникає напруженість. Коли така напруженість виникає в середовищі десятків або ж і сотень тисяч сімей одночасно, то спостерігається наростання соціальної напруженості в суспільстві.

У категорії сімей, які потребують особливої допомоги, на перше місце висувається молода сім'я. Знадобилося чимало зусиль і часу, щоб в сучасному суспільстві утвердився сам термін «молода сім'я». Це не означає, що сформувався якийсь особливий тип сім'ї. Її проблеми входять складовою частиною в коло проблем сучасної сім'ї. Тому ставлення до молодої сім'ї

визначається тією соціальною політикою, яка проводиться щодо інституту сім'ї в цілому.

Разом з тим не можна не враховувати особливого значення і особливої функції молодой сім'ї в житті суспільства. Це необхідно бачити і розуміти при визначенні її інноваційного потенціалу, стилю життя і діяльності.

Молода сім'я — це сім'я, існуюча не більше 3—х років після укладення шлюбу (у разі народження дітей — без обмеження тривалості шлюбу) за умови, що жоден з подружжя не досяг 30—річного віку [7; с. 170].

Специфіка молодой сім'ї визначається тим, що вона знаходиться в процесі свого становлення, що характеризується інтенсивністю розвитку міжособистісних відносин, активним освоєнням нових соціальних ролей кожним членом сім'ї, а також її соціалізацією в суспільстві як самостійного соціально—економічного суб'єкта і виконанням в тій чи іншій мірі функції соціального інституту.

Молода сім'я в соціальній структурі суспільства виступає як заснована на шлюбі мала група, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю і взаємодопомогою. Основними функціями молодой сім'ї є:

1. Репродуктивна (відтворення фізично і психічно здорового потомства);
2. Економічна (участь у створенні валового національного продукту в такому обсязі, який би забезпечував економічне зростання держави і матеріальне благополуччя сім'ї);
3. Соціальна (відтворення властивих даній культурі позитивних норм і моделей соціальної поведінки);
4. Культурна (передача і розвиток естетичного і морального потенціалу, культурних надбань і традицій як окремої родини, так і суспільства в цілому);
5. Виховна (передача підростаючому поколінню накопиченого досвіду);

6. Рекреативна (забезпечення умов для зміцнення здоров'я і повноцінного відпочинку всіх членів сім'ї) та інше [5; с. 156].

Молода сім'я, реалізуючи ці функції, виявляється залежною від сформованих у суспільстві соціально—економічних відносин і морально—етичних стереотипів, які можуть істотно вплинути на їх реалізацію як в позитивну, так і в негативну сторону.

Класифікація молодих сімей включає в себе наступні критерії.

За економічним благополуччям:

1. бідні (подружні пари, які проживають на межі або за межею бідності);
2. малозабезпечені (подружжя, яке з різних причин, має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму);
3. забезпечені (сім'ї, які мають середньомісячний сукупний дохід на рівні середнього по регіону);
4. заможні (сім'ї, які мають середньомісячний сукупний дохід на рівні вище середнього по регіону).

За кількістю дітей молоді сім'ї поділяються на:

1. бездітні (сім'ї, які не мають дітей)
2. малодітні (подружні пари, які мають 1 або 2 дітей)
3. багатодітні(подружжя, яке має трьох і більше дітей).

За рівнем благополуччя молоді родини поділяють на:

1. маргінальні (сім'ї, які мають низькі рівні доходів, їх члени мають різного виду залежності. Такі сім'ї часто проживають в незадовільних житлово—економічних умовах або взагалі не мають постійного місця проживання);
2. кризові (родини, які знаходяться на межі бідності, мають різні серйозні проблеми в сімейних взаємовідносинах і не можуть вирішити їх самостійно);

3. благополучні (подружня пара, яка має сукупний середній дохід вище середнього рівня; всі складнощі, які виникають у сімейних взаємовідносинах подружня пара здатна долати самотійно);
4. успішні (сім'ї, які можуть реалізувати практично всі свої потреби самотійно, часто за рахунок платних послуг).

За соціальним статусом: студентські сім'ї, сім'ї військовослужбовців та ін.

За демографічними показниками виділяються сім'ї, де один або обидва з подружжя є неповнолітніми тощо [4; с. 41].

Молода сім'я — одна з найбільш незахищених груп населення. Високий відсоток молодих шлюбів — наслідок вагітності або навіть народження дитини. Серед молоді «побутує» спотворене уявлення про шлюб, сім'ю, секс. Кожен четвертий молодий чоловік готовий на вільні стосунки, без шлюбу, але засуджує вільне сексуальне життя. В ряду придбаних життєвих цінностей на перше місце молодь відносить стосунки в сім'ї, задоволеність в любові, інтимному житті; цінність шлюбу молоді також визначають наявністю дітей. В даний час відзначається середній відсоток студентських сімей у зв'язку зі зміною соціально—економічної ситуації в країні, зниженням рівня життя, появою платної освіти, відсутністю фінансування для здійснення державної політики у сфері сім'ї.

Соціально—економічна ситуація в країні все більше призводитиме до розшарування суспільства на бідних і багатих, особливо у можливості отримання освіти та підвищення свого соціального статусу. Щоб стабілізувати молоду сім'ю, необхідний комплекс заходів соціального, економічного, правового захисту молодих сімей, щоб дати їм рівні з іншими сім'ями можливості розвитку.

Навіть якщо не брати до уваги різкого погіршення ситуації в останні п'ять років для більшості родин взагалі, молода сім'я завжди знаходиться в перманентних фінансових труднощах: народження дитини виключає жінку

— матір з процесу заробляння грошей, а для зростаючої дитини потрібно багато абсолютно неминучих витрат. Заробіток молодого чоловіка, що не досяг солідного положення і професійної кваліфікації, недостатній, а допомоги на дитину покривають вкрай незначну частину коштів, необхідних на її утримання.

Тому сьогодні родини нерідко відкладають народження не тільки другої, а й першої дитини. Відкладене ж народження може взагалі не відбутися, бо в сучасних умовах погіршення здоров'я подружжя може зробити їх безплідними.

Сімейна проблематика стала грати помітну роль і в різних галузях соціального знання. З року в рік зростає кількість соціальних досліджень і публікацій, проводяться симпозіуми, семінари, успішно захищаються дисертації. Наукова та практична значущість сім'ї і як об'єкта і одночасно суб'єкта наукових досліджень не викликає сумніву. Поєднання зовнішніх по відношенню до сім'ї соціально — економічних труднощів в нашій країні і загальносвітових, інституційних, власне сімейних проблем ставлять сім'ю в настільки складні умови, що власних захисних сил її виявляється недостатньо. Інтереси держави і суспільства, потреби соціального самопочуття індивідів вимагають впровадження стійкої і стабільної системи соціальної допомоги сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина Ю.Є. Цикл розвитку сім'ї: дослідження і проблеми // Журнал—вісник московського університету. — 2008. — № 5. — 239 с
2. Андрєєва Т.В. Психологія сім'ї. — СПб.: Мова, 2007. — 188 с.
3. Барашкова А.С. Житлові проблеми молодих сімей//СОЦІС: Соц. дослідні.— 2004. — №7.— С.115—119.
4. Кобілова С.А., Шляхтенко І.І. Молода сім'я: досвід соціологічного дослідження. — Харків, 2001. — 146 с.

5. Лісовський В.Т. Духовний світ і ціннісні орієнтації молоді Росії. Навчальний посібник. СПб .: СПб. ГУП, 2000.
6. Соціологія сім'ї. Під ред. проф. А.І. Антонова. — М.: ИНФРА—М, 2007. — 640 с.
7. Харчев А.Г., Мацковская М.С. Сучасна сім'я і її проблеми. — М.: Логос, 2007. — 302 с.

Крістіан ПИВСЕ,

студент V курсу

спеціальності 231 «Соціальна робота»,

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Іванова І. Б.,

к. педаг. н., доцент кафедри соціальної

роботи та педагогіки

Інституту соціальних технологій

Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНІ ПІДХОДИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядаються соціально орієнтовані підходи до волонтерської діяльності, оскільки волонтерство являє собою діяльність з надання безкорисливої допомоги тим, хто найбільше її потребує

Ключові слова: волонтерська діяльність, громадянське суспільство, соціальна взаємодія, гуманістичні цінності, світогляд людини.

Волонтерська діяльність є одним із найважливіших складників процесу розвитку громадянського суспільства. Одним з її ключових завдань є сприяння розв'язанню актуальних соціальних конфліктів та протиріч у суспільстві з метою створення сприятливих умов життєдіяльності для кожного.

Відомі вітчизняні науковці Матвеева, Когут та Гончаренко (2010) у дослідженні стверджують, що «волонтерство – діяльність настільки ж вигідна як для людей, які шукають допомогу, так і для самих волонтерів, тому що волонтерство – це спосіб будувати соціальні відносини; застосовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи; одержувати

нові навички; знайти підтримку й друзів; відчувати себе здатним щось зробити добре» [3, с. 163].

Волонтерство являє собою діяльність з надання безкорисливої допомоги тим, хто найбільше її потребує шляхом задоволення базових морально-психологічних, матеріальних та фізичних потреб людини. З огляду на це, аксіологічними орієнтирами волонтерської діяльності є здатність жертвувати собою задля блага інших, а також схильність служити вищій ідеї.

У наукових літературних джерелах, волонтерську діяльність пов'язують із

феноменом альтруїзму, вважаючи його першоосновою соціальної взаємодії,

самовдосконалення особистості, становлення її гуманістичних цінностей. У

процесі волонтерської діяльності розкривається ресурсний потенціал формування особистості. Волонтерська робота виховує світогляд людей.

Автор наукової статті Ткачук (2017) зазначає, «що волонтерство – це особливий погляд на життя, цілий світогляд, що ввібрав у себе все саме гідне із створеного в світовому педагогічному просторі за багато століть. На ідеях

добровільної допомоги базована діяльність багатьох позаурядових організацій, професійних асоціацій, профспілок та інших громадських об'єднань» [4, с. 3].

Волонтерська діяльність є актуальною та затребуваною соціально-добровільною неприбутковою формою надання допомоги. В умовах нестабільного економічного, соціального і культурного дисбалансу країни,

волонтерський рух сприяє досягненню відчутних змін у всіх сферах життя та

формуванню добробуту громадян.

На сьогодні волонтерський рух має надзвичайну цінність та вийшов на якісно новий рівень розвитку. Відтак, він мислиться як діяльність, що реалізується в поняттях милосердя, добра, безкорисливості, справедливості, дисциплінованості, відповідальності та поваги до людської гідності.

Волонтерська діяльність являє собою складну систему взаємопов'язаних компонентів, таких як, напрямки, методи, принципи, етапи, форми, засоби, прийоми тощо. Вони реалізуються у різних сферах діяльності суспільства з урахуванням різноманітності потреб і проблем.

На сьогоднішній день, *основними сферами* волонтерської діяльності в Україні є такі як охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища, культура та молодіжний рух, спорт і туризм, освіта та виховання, захист соціальних інтересів громадян, розвиток міжнародного співробітництва між країнами, діяльність по захисту прав та інтересів громадян.

Розглядаючи волонтерську допомогу як діяльність слід зазначити, що вона здійснюється не в хаосі, а через низку напрямів та форм роботи, що

практично реалізуються у світі та в Україні. До числа основних *напрямів* їх

роботи слід віднести інформаційний, профілактичний, просвітницький, реабілітаційний, корекційний, соціально-побутовий, і в рамках кожного з них

здійснюються численні заходи.

У дослідженні Жужі Л. (2015) більш докладно описані такі напрями волонтерської діяльності, проілюстровані конкретними прикладами заходів: політико-правовий (матеріальна та правова підтримка постраждалих внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану), особистісно-піклувальний (допомога малозабезпеченим, безробітним, багатодітним, бездомним, безпритульним); духовно-ціннісний (сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення організація масових

спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів) та екологічний (проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища) [1, с. 30-31].

В межах кожного з цих напрямів здійснюються різноманітні заходи роботи, а саме: освітня та культурно-просвітницька діяльність в сфері охорони навколишнього середовища та збереження історико-культурної спадщини; медична допомога в лікувальних закладах; консультативна допомога в центрах зайнятості, установах соціального захисту, житлово-комунальному секторі; допомога армії і пораненим бійцям, вимушеним переселенцям; комплексна допомога постраждалим в кризових та надзвичайних ситуаціях; психологічна допомога та підтримка у формі дружніх бесід, консультацій, порад; бесіди в навчальних закладах зі школярами, наркологічних чи інфекційних лікарнях, установах, організаціях; забезпечення благоустрою і облаштування вулиць, дворів, посадки квітів, дерев, кущів у селищах, районах та містах, прибирання та чищення сміттєвих звалищ та водойм тощо.

Доволі ґрунтовно розглянуто комплексні заходи волонтерської діяльності в дослідженні українського вченого Кордонець (2019), в числі яких: Надання допомоги ветеранам, людям похилого віку; робота з людьми без певного місця проживання; надання допомоги людям з обмеженими

психофізичними можливостями; допомога таким категоріям населення як

біженці, мігранти, безпритульні діти, ВІЛ-інфіковані люди; допомога тваринам, добровільна допомога зоопаркам і заповідникам; просвітницькі

бесіди, спрямовані на профілактику наркоманії, куріння, алкоголізму, ВІЛ/СНІД, підліткової злочинності [2, с. 133].

Враховуючи різноманітність напрямів та видів волонтерської діяльності та її актуальність, волонтери опановують нові механізми й

навички, встановлюють нові соціальні зв'язки. Волонтери працюють в державних та недержавних організаціях, установах, закладах, що надають соціальні послуги різним категоріям населення, які потребують сторонньої допомоги.

Найчастіше *об'єктами* волонтерської роботи стають діти і молодь як найбільш соціально-незахищені верстви суспільства, проте ними далеко не

обмежується коло осіб для волонтерського піклування. Основними категоріями осіб, яким волонтери надають допомогу є такі: люди похилого віку, особи з обмеженими функціональними можливостями, соматичними і психічними розладами, інфікованими, залежними від психоактивних речовин, проблемними і неблагополучними сім'ями, робота з дітьми без батьківського піклування, безробітними та бездомними людьми. Варто підкреслити, що волонтери приділяють значну увагу людям, які знаходяться у стресовому стані, тобто події що вплинули на неієздатність для існування. Це втрата близької людини, природні і техногенні катастрофи та ін. Волонтери працюють з мігрантами і меншинами, які не мають необхідних ресурсів і можливостей, а також допомагають людям, що стали жертвами расизму і сексизму тощо.

Варто зазначити, що останнім часом все більшого поширення набуває допомога та підтримка окремих осіб або груп людей, наприклад, мати-героїня, незаміжні вагітні жінки або дівчата-підлітки, які самотужки виховують дитину тощо. Практично кожна людина, яка потрапила у складні життєві обставини і не в змозі об'єктивно подолати труднощі самотійно, потребує додаткових моральних та матеріальних ресурсів, тому волонтери сприяють наданню того чи іншого різновиду допомоги.

Процес взаємодії волонтерів із різними групами людей передбачає налагодження матеріального добробуту громадян та захист прав як члена

суспільства. При цьому використовуються різноманітні соціальні форми

роботи як сукупність прийомів, засобів та способів розв'язання проблем

окремих осіб або груп людей.

Форми волонтерської діяльності поділяють на індивідуальні та групові в межах яких розробляються як психологічні, так і терапевтичні підходи, наприклад, тренінги, терапії, семінари, бесіди, консультації, лекції тощо.

Індивідуальна форма роботи спрямована на допомогу окремій людині у розв'язанні міжособистісних потреб та інтересів. Це одна з найпоширеніших форм діяльності волонтерів, що ґрунтується на індивідуальному вивченні життя особистості.

Групова форма роботи ґрунтується на наданні допомоги відразу групі людей. Створюється певний груповий клімат, що дозволяє надавати взаємну

підтримку один одному та обмінюватися досвідом стосовно важливих проблем у формі групових консультацій, дискусій, лекцій, бесід та ін.

Однією із найбільш ефективних форм волонтерської роботи є тренінги. Тренінгові заняття є інтерактивним способом міжособистісного спілкування. Проведення та організація тренінгів сприяє створенню психологічного клімату взаємоповаги серед учасників. На заняттях традиційно використовують рольові ігри, дискусії, життєві ситуації та ін.

Також найчастіше волонтери беруть участь у різноманітних акціях, конференціях, концертах, семінарах, проектах, форумах та інших видах масових заходів.

Волонтерство як соціальна практика існувало завжди, проте з плином часу, як нами з'ясувалося, набувало різних видів та форм, відповідних різним історичним періодам.

Волонтерська діяльність за своєю суттю сприяє розбудові та становленню громадянського суспільства та спрямована на допомогу соціально-економічним правам людини і створення механізмів забезпечення соціальної підтримки. І хоча волонтери працюють на добровільних засадах, проте вони отримують доволі цінні речі – нові знайомства, знання і життєвий досвід, що може стати в нагоді у різних ситуаціях в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жужа, Л. (2015) *Вплив волонтерства на розвиток громадянського суспільства в Україні*, Матеріали Міжнародної конференції «Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри», 1, 30-32.
2. Кордонець, Н. (2019). Волонтерство та його зв'язок із соціалізацією особистості. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень*, 11, 132–134.
3. Матвеев С. Соціальні аспекти волонтерського руху: минуле та сьогодення / Матвеев С., Когут І. // Вісник Запорозького національного університету. – 2010. – № 1 (3). – С. 161 - 165.
4. Ткачук А.Ф. Населення чи громада? Або як впливати на місцеву владу. – К.: Інститут громадянського суспільства, 2003. – 376 с.

Віталій ПАЛЛАГ.

*студент 4 курсу спеціальності
“Менеджмент”*

Науковий керівник:

к. фіз.-мат. н., доцент

Кухар Р.Б.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. *Нові тенденції та явища у світовому економічному розвитку пов'язані зі становленням економіки знань на глобальному рівні і знаходять прояв у комплексній трансформації світогосподарської системи.*

Ключові слова: *економіка, знання, інформаційне суспільство, інформаційні технології, інновації, інвестиції.*

У провідних країнах світу, які побудували інформаційне суспільство, сьогодні чітко простежується тенденція до становлення креативної економіки, що носить творчо-проектний комплексний та інтегративний характер. Ключовим аспектом в реалізації технологій креативного розвитку є орієнтація на довгострокову перспективу, а головний акцент повинен ставитись на стимулювання культурної та творчої діяльності, налагодження взаємодії суб'єктів, засобів їх діяльності в процесі реалізації креативного потенціалу, при цьому чільне місце займає економіка знань. Тому, виходячи з вище викладеного, структуру інформаційного суспільства можна представити у вигляді кругової моделі (рис. 1.) [1].

Останніми десятиліттями роль знань в економіці постійно зростала, набуваючи значення рушійного фактора її розвитку. Виникла нова господарська парадигма, яка передбачає принципово іншу комбінацію факторів виробництва, структуру капіталу, модель зростання та ін., відбувається перехід до концепції “економіки знань” (ЕЗ), пріоритетами якої

є розвиток та поширення інформаційних технологій, розробка та впровадження інновацій, інвестиції у формування людського капіталу [2] .

**Рис. 1. Модель структури інформаційного суспільства
та місце економіки знань в ній**

Під ЕЗ розуміється такий тип економічної організації суспільства, при якому ключовим ресурсом виступають знання і визначального значення набувають процеси їх виробництва, розповсюдження і дифузії, що утворює особливі сфери діяльності та систему соціально-економічних відносин [3].

Перехід до ЕЗ відбувається еволюційно, формуючи іншу парадигму господарювання з новими драйверами і детермінантами, зокрема з акцентом на розвиток науки, освіти, технологій, інформатизації, людському капіталі. У порівнянні з індустріальною економікою у ЕЗ змінюються основи економічного зростання, характер виробництва, переважаючий капітал, відбуваються галузеві перетворення, з'являється спеціальна інфраструктура і

новий тип підприємництва. Також спостерігаються просторові, організаційні, соціальні, політичні, та інші зміни. З огляду на це відбувається комплексна трансформація національної економіки, що прямо впливає на її світогосподарські позиції.

Становлення ЕЗ, як нового типу економіки, супроводжується не тільки появою нових характеристик, але і змінює всю систему економічних відносин, принципи і практику господарської життєдіяльності. Концепція ЕЗ передбачає необхідність виявлення цих нових процесів і елементів, що докорінно змінюють економічний устрій суспільства. Це вносить також свої корективи і в теорію менеджменту.

Домінуючим сьогодні підходом розгляду еволюції економіки і суспільства є концепція постіндустріального суспільства, яка розглядається як вища стадія після аграрного та індустріального суспільств. Становлення ЕЗ, як нового типу економіки, почалося із зростання ролі інституту науки та НТП, які сприяли промисловим революціям і трансформаціям у виробництві. Поява нових технологій і засобів виробництва означала виникнення якісно нових особливостей та детермінант становлення ЕЗ (табл. 1.) [3].

ЕЗ має кардинальні відмінності від ресурсної економіки. Ресурсні (рентні) економіки засновані на володінні будь-якими ресурсами. Надприбуток від використання або продажу надлишкових ресурсів веде до недостатнього розвитку інших сегментів, не створює стимули для інноваційного розвитку. В ЕЗ основним джерелом доходів стає реалізація знань в різноманітних уречевлених формах. Ці відмінності системно представлені у таблиці 2 [1].

Таблиця 1

Особливості та детермінанти становлення ЕЗ

Показник	Індустріальна економіка (1950–1970-ті рр.)	Економіка пізньо- індустріального періоду (1980–2020-ті рр.)	Економіка знань як вища стадія розвитку
Основа економічного зростання	Промисловий сектор	Сектор (третинний) послуг	Сектор отримання і використання знань
Тип економічної системи	Індустріальна	Сервісна	Інтелектуалізована
Характер виробництва	Продукт-орієнтований, великі підприємства, масовий випуск, спеціалізація, загальний поділ праці	Масово-інноваційний, малий і середній бізнес; гнучка спеціалізація, одиничний і приватний поділ праці	Індивідуально-інноваційний, глобально-інформаційний, диверсифікований, змішаний поділ праці
Переважаючий капітал	Фізичний	Інформаційний і соціальний	Знання як актив
Провідна сфера зростання	Промисловість	Інноваційне підприємництво	Інтелектуальне підприємництво
Тип кластерів	Виробничі	Інноваційні	Науково-виробничі
Переважаюча культура	Індустріальна, підприємницька	Підприємницька, науково-підприємницька	Інтелектуальна, науково-підприємницька
Основні суб'єкти	Промислові підприємства	Люди, сервісні підприємства	Люди, підприємства, спільноти
Ключові процеси	Виробництво товарів	Продаж товарів, надання послуг	Отримання і використання знань
Взаємодії	Виробничо-технологічні; наука-виробництво (вертикальні)	Кластерні, мережеві, горизонтальні, регіональні та національні	Генерування, обмін та використання знань, глобальні, екстериторіальні, особистісно-мережеві
Соціальний капітал	Всередині виробничого сектора	Всередині сфери послуг	Охоплює науку, освіту та бізнес
Домінуючі інновації	Виробничі, продуктові та технологічні, адаптаційні	Невиробничі, маркетингові, організаційні	Всі типи, індуковані, відкриті інновації, пов'язані з отриманням знань
Інтеграція науки і виробництва	Заснована на встановлених зв'язках	Заснована на глобальному, просторовому розширенні всіх взаємозв'язків	Заснована на мережевій взаємодії

Таким чином, ЕЗ є якісно новим етапом розвитку в порівнянні з

індустріальною економікою з притаманними їй проблемами (надприбуток ресурсного сектора і експорту, зростання імпорту, надлишкові ресурси держави і централізація, гіпертрофія торгівлі та споживання, націоналізація, консолідація суспільства навколо влади, монополізація, зростання тарифів, орієнтація приватного бізнесу тільки на прибуток, недостатність соціальної підтримки населення та ін.).

Таблиця 2.

Ознаки «ресурсної економіки» та економіки знань

Ресурсна економіка	Економіка знань
Ядро – сировинний сектор	Ядро – наука і високі технології
Здешевлення людського ресурсу	Подорожчання людського ресурсу
Основне джерело багатства – рента і прибутки від використання ресурсів	Основне джерело багатства – доход від реалізації знань
Ресурсна економіка	Економіка знань
Централізація державного управління	Децентралізація державного управління
Посилення державного контролю	Розвиток інститутів демократії
Конкуренція за ринки збуту, за природні ресурси, за доступ до влади	Конкуренція за контроль над знаннями та їх джерелами
Ресурсні фактори зростання	Інтелектуальні фактори зростання
Посилення конкуренції за владу	Посилення конкуренції за знання
Жорстка структура	Диверсифікація структури
Зниження підприємницької активності	Зростання підприємницької активності
Посилення ролі ресурсної і владної ренти	Посилення ролі індивіда та інтелектуальної ренти

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Г.В.Жаворонкова, Л.Ю.Мельник, В.О.Жаворонков. Стратегічне управління формуванням економіки знань в аграрній сфері. Умань 2019.-294 ст.

2. Р.Б.Кухар, С.В.Долинський, Н.Р.Мотько. Інформаційний аспект сучасного менеджменту.Том 9. Особливості функціонування менеджменту в

умовах інформаційно-знаннєвого суспільства. Депоновано в Державній науково-технічній бібліотеці України 15.03. 2023 р. № 321 - РІД-(н) Ук 2023.

3. М.В.Поляков. Економіка знань: сутність, детермінанти, глобальний ландшафт. Монографія. Дніпро-2018.

ЗАЯВКА НА УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ	
Повна назва доповіді	Особливості становлення економіки знань в інформаційному суспільстві
Прізвище, ім'я, по-батькові студента	Паллаг Віталій Вікторович
Курс, група, спеціальність	4 – ий курс, менеджмент
Назва ВНЗ	КІП У УКРАЇНА
Адреса, телефон студента	М. ХУСТ
Прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника	Кухар Роман Богданович
Науковий ступінь, вчене звання	Канд.. фіз.-мат наук, доцент
Місце роботи, посада	КІП У УКРАЇНА
Адреса, телефон наукового керівника	0679854530

Євген ПОГРЕБНИХ,

*студент 2 курсу, спеціальності «Фінанси,
банківська справа та страхування»*

Карпатського інституту підприємництва

науковий керівник: к.е.н. Сливка Я.В.

КРЕДИТУВАННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** Розкрито проблематику ролі кредитування фінансово-господарської в діяльності підприємств. Окреслено проблематику залучення фінансових ресурсів для вітчизняних підприємств в умовах військового стану.*

***Ключові слова:** фінансово-господарська-діяльність, фінансові ресурси, кредит, підприємство, нормативне регулювання кредитування.*

Позикові фінансові ресурси відіграють винятково важливу роль в життєдіяльності будь-якого підприємства. Як відомо, будь-якому підприємству для нормальної діяльності потрібні так звані основні засоби і оборотні активи. Якщо єдиним джерелом покриття і тих і інших будуть власні ресурси підприємств, то це буде економічно не вигідно, через те, що в силу різних причин потреба підприємства в оборотних активах коливається. При цьому можна виділити мінімальний рівень оборотних активів, який забезпечує діяльність підприємства, і змінну частину оборотних активів, потреба в якій існує лише в певні періоди часу. Коли змінна частина оборотних активів сформована за рахунок лише власних джерел, то в моменти, коли потреба в оборотних коштах нижче середнього рівня, їх надлишок буде «заморожуватися» у вигляді зростання обсягів запасів товарів на складах, в той час, як ці кошти в цей же період могли б приносити прибуток, якщо були б потрачені на інші цілі. Через це кожне підприємство старається формувати змінну частину оборотного капіталу формувати за рахунок позикових ресурсів.

Актуальність дослідження. Кредит сприяє зміцненню господарської діяльності підприємств, так як він є необхідною умовою кругообігу виробничих фондів і фондів обігу. В умовах розширеного відтворення, дає можливість безперервно здійснювати процес обігу і, отже сприяє виробництву і реалізації продукції. Таким чином, кредит виступає важливим джерелом формування основних та оборотних коштів підприємств та організацій. В останні роки з розвитком ринкових відносин ця роль зростає, так як скорочується питома вага бюджетних асигнувань на цілі розвитку виробництва, що обумовлено об'єктивними причинами.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичні та практичні аспекти кредитування фінансово-господарської діяльності підприємств розглядали у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Бандурки О.М., Коробова М.Я., Тиркала Р.І., Бланка І.А., Васюренко О.В., Івасіва Б.С., Белолипецкого В.Г., Ковалёва В.В., Стояно-вої О.С., Самуэльсона П.А., Нордхауса В. Д. , Харриса Л. та багатьох інших. Не применшуючи результатів попередніх досліджень, подальшого розгляду вимагають питання кредитування фінансово-господарської діяльності підприємств в умовах військового стану.

Для підприємств кредит виступає важливим джерелом фінансування як поточної так і інвестиційної діяльності, причому дуже важливим моментом у залученні і управлінні кредитними ресурсами на підприємстві є етап прогнозування необхідного обсягу кредитних ресурсів. Найбільш адекватний прогноз дають статистичні моделі як окремих статей балансу так і залишку на поточному рахунку підприємства, які дозволяють визначити як обсяг необхідних кредитних ресурсів так і період їх залучення.

Нормативне регулювання кредитування фінансово-господарської діяльності підприємств направлене на регулювання здійснення кредитних операцій банківськими та небанківськими установами, а також за напрямками форм кредиту, попередження включення відсотків за кредит до собівартості продукції, натомість покриття відповідних витрат за рахунок прибутку

звітнього періоду та включення до складу витрат до оподаткування.

Отже, кредитування є дієвим інструментом залучення обігових та інвестиційних коштів для підприємств, що вимагає визначення мети такого кредитування та аналізу очікуваних джерел погашення такого кредитування у паритеті з аналогічними джерелами залучення фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мінекономіки модернізує програму доступних кредитів для бізнесу на де окупованих територіях // Мінвстерство економіки України. 02.06.2023р. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dfde83dd-9620-4592-ab16-df453b79459b&title=MinekonomikiModernizu>
2. Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва – експертний аналіз // Децентралізація. 26.05.2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14984?page=3>
3. Шкляр С. Фінансова реструктуризація в умовах війни — інструмент відновлення бізнесу // Економічна правда. 23.05.2023р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/23/700421/>

Ярина РЕНАТОВ,
студентка V курсу
спеціальності 231 «Соціальна
робота»,
Інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»
Науковий керівник: Шинкар І.П.,
к. філол. н., завідувач кафедри
соціальної роботи
Карпатського інституту
підприємництва Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО- ДЕМОГРАФІЧНОЇ ГРУПИ

Анотація. У статті розкрито особливості людей похилого віку як соціально-демографічної групи. Зосереджено увагу на пріоритетах соціальної роботи з літніми людьми в Україні.

Ключові слова: люди похилого віку, онтогенез людини, старість, криза пізнього віку, демографічні процеси.

Тенденція зростання чисельності людей похилого віку вимагає корінної зміни соціальної політики у відношенні цієї, найбільш соціально незахищеної категорії суспільства, особливо зараз, в умовах переходу до ринкової економіки.

Важливою соціальною проблемою сьогодення є процес старіння, який у значній мірі залежить від рівня суспільно-економічного розвитку держави. Старіння є невід'ємним елементом розвитку особистості. В онтогенезі людини виділяють періоди дитинства, юності, зрілості та старості. Межа між періодом зрілості та початком старості майже неловима, що обумовлює розбіжності у визначенні віку, з якого починається старість.

Проблеми старості і її визначення, вчені і практики підходили і підходять з різних точок зору: біологічної, фізіологічної, психологічної, функціональної, хронологічної, соціологічної й ін. А звідси й специфіка вирішення проблем суспільного і соціального та психологічного стану, ролі і місця в родині, в організації соціального забезпечення й психологічного обслуговування, соціальної реабілітації, соціального піклування над людьми похилого віку.

Проблему підготовки менеджерів соціального патронажу розкрито в працях І. Артеменко, А. Капської, О. Карпенко, Н. Романової, І. Савельчук та ін.

Загалом, більшість авторів, доходять думки про те, що процес старіння у різних людей протікає по-різному і залежить від цілої низки чинників:

- біологічних, психологічних, екологічних, соціальних; способу та рівня життя; умов праці та відновлення; становища в сім'ї; особистого ставлення до вікових змін тощо. Однак, не дивлячись на відмінності у протіканні зазначених вікових змін, загальноновизнаними у соціально-психологічному аспекті є наступні проблеми літніх людей:
- розрив основних соціальних зв'язків, зумовлений зниженням соціальної активності, працездатності, виходом на пенсію, віддаленням від батьків дорослих дітей, звуженням інтересів, кола спілкування тощо;
- проблеми, пов'язані зі здоров'ям (включаючи медико-біологічні (переживання болі і необхідності терапевтичного впливу), матеріальні (нестача коштів на якісне лікування та підтримку життєдіяльності) та психологічні аспекти (приміром, труднощі у самообслуговуванні)), а також із наближенням (очікуванням) смерті;
- соціально-психологічна та морально-ціннісна дезадаптація в суспільстві внаслідок зміни сучасної системи соціальних установок і цінностей (включаючи ідеологію, мораль та ін.), зниження рівня толерантності особистості, втрати близьких, і як наслідок:

- самотність, самоізоляція, проблеми у спілкуванні;
- зміна соціального, економічного статусу (престижність особистості, погіршення матеріального становища, низька якість життя, збільшення залежності від інших тощо), питання між поколінних взаємин;
- проблеми організації вільного часу та відпочинку;
- криза пізнього віку, переживання відсутності життєвої перспективи, обмеженість самореалізації та інші психологічні проблеми особистості.

Основним показником демографічного старіння суспільства є чисельність груп населення у віці до 19-ти років і більше 60-ти. Демографічна старість настає тоді, коли частина осіб, які належать до першої групи, нижче за 30%, а частина осіб, що відповідає другій групі перевищує 15% загального числа людей у суспільстві [2, с.65].

Як відомо, старіння населення є однією з найбільш характерних рис демографічних процесів сучасного періоду. Воно обумовлене складним комплексом причин та відображає особливості і співвідношення таких демографічних процесів, як народжуваність, смертність, міграція, їх зміни в часі. Україна належить до демографічно старих країн світу. Частка населення старше 60 років і старших становить 20,3 % з прогнозованою тенденцією до її подальшого підвищення. За даними демографічних прогнозів, вже до середини цього сторіччя очікується збільшення значень цього показника в Україні до 38,1 %, зокрема частка людей 80 років і старших збільшиться в 3,5 рази. Середня тривалість життя в Україні становить для чоловіків 61 рік., жінок – 73 роки, що нижче, ніж у країнах Східної Європи, на 4-5 років, а країнах Західної Європи – майже на 11-16 років. Старіння населення супроводжується зростанням у загальній літніх людей частки найменш соціально захищених і потребуючих суспільної опіки громадян, які мешкають самотньо (до 20%) [1]. У цьому контексті, забезпечення якомога вищої якості життя літніх людей та впровадження прогресивних форм навчання та адаптації суспільства до цієї ситуації стають одними з пріоритетних напрямів виконання країнами Мадридського міжнародного

плану дій щодо старіння, прийнятого на Другій Всесвітній асамблеї ООН у 2002 р. У ньому відзначається необхідність багаторівневої підготовки як самих літніх людей, так і надавачів соціальних послуг [4, с.120].

На даний момент склалося неоднозначне ставлення до збільшення частки осіб похилого віку в загальній чисельності населення. З одного боку, із зменшенням частки працездатної молоді в структурі працевлаштованого населення можливо зниження «гнучкості економічної системи», старіюче суспільство більш консервативне, воно почне відставати від молодого з технічної оснащеності і добробуту, в інтелектуальному плані і в творчих досягненнях. Знову ж таки, одним з принципів соціального страхування є принципи субсидіарності та солідарності, в основу якого покладено той факт, що на разі, наприклад, працююче населення має «оплачувати» пенсію пенсіонерам. А оскільки демографічна ситуація в Україні є незадовільною, – низька народжуваність та високий відсоток людей похилого віку, то, відповідно економічно-продуктивної сили, яка б забезпечувала виплати пенсій із своїх заробітних плат, бракує [2, с 64]. В Україні станом на 1 травня 2016 року чисельність пенсіонерів становить 12 млн. 312 тис. осіб, тоді як працюючого населення, яке сплачує податки в Пенсійний фонд лише 14 млн.

Виходячи з вищенаведених статистичних даних зрозуміло, що для сучасної демографічної ситуації в Україні характерне старіння населення та збільшення «навантаження» на працездатну його частину. Працездатне населення теж старішає, і частка людей пенсійного віку поступово збільшується, і, отже, зростають витрати на забезпечення і догляд пенсіонерів. Крім того, в країні з високою часткою населення похилого віку, загальний попит на освіту буде зменшуватися, а попит на медичне обслуговування буде збільшуватися.

Недостатньо втішним є прогноз демографічного розвитку України на період до 2050 року, розроблений Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України за участю Державного комітету статистики України. За середнім варіантом прогнозу чисельність населення України

постійно зменшуватиметься і до початку 2051 року становитиме 36,0 млн. осіб. Рівень народжуваності поступово зростатиме від 2025 року і досягне позначки близько 1,5 дитини на жінку. Передбачається подальше зниження смертності немовлят, дітей та підлітків у віці 1-19 років, поступове скорочення смертності у віці 20-24 роки, 40-59 років та 13 пришвидшене – у віці 25-39 років. Очікувана тривалість життя при народженні може досягти 71,5 та 79,5 року для чоловіків і жінок відповідно. Зростатиме і надалі частка осіб старших 65 років і, згідно прогнозу, у 2050 році становитиме 24,2% [3, с.93].

Переважає більшість старих людей потребує широкого спектру послуг і допомоги, що надається їм іншими людьми, будь - то члени родини, сусіди, медичні, соціальні, психологічні або добродійні організації. В основній своїй масі родини нездатні, взяти на себе всі турботи про старих і безпомічних родичів. Весь тягар щодо догляду за старими людьми ляже в першу чергу на плечі державних соціальних служб, а також на органи охорони здоров'я.

Для нашої країни зараз є характерним тип відтворення населення на основі низької народжуваності та утвердження малодітної сім'ї. Економічний занепад спричинив, насамперед, спад народжуваності та зростання смертності, що призводить до абсолютного зменшення населення України. У великих містах народжуваність менша, ніж у малих та в селах. Одним із негативних наслідків низької народжуваності є старіння населення.

Таким чином, дослідження особливостей людей похилого віку як соціально-демографічної групи, дає нам підстави стверджувати про необхідність пошуку ефективних шляхів та умов організації надання соціальних та психологічних послуг людям похилого віку.

Відтак актуальність та практична значимість розгляду проблематики соціально-психологічного забезпечення соціальної роботи з літніми людьми визначається наступними чинниками.

1. Люди похилого віку є однією із найбільш численних груп клієнтів системи соціальної роботи в державі. З кожним роком їх кількість збільшується, а це вимагає підвищення рівня матеріальних витрат на їх достойне соціальне забезпечення, - з одного боку, а з іншого, - реформування системи соціального захисту та послуг, що пов'язано з постійним ростом кількості клієнтів. За умов досить скрутного соціально-економічного стану держави, розвиток послуг соціально-психологічного характеру дозволить з найменшими витратами вдосконалювати процес надання допомоги і підтримки літнім людям.

2. Оскільки психологія соціальної роботи, як достатньо нова та перспективна галузь соціально-психологічної науки, потребує на разі розробки її методологічних засад, цінним уявляється висвітлення соціальнопсихологічних особливостей різних груп клієнтів соціальної роботи (зокрема, і людей похилого віку) та методів їх психологічної підтримки з метою узагальнення цього досвіду і збагачення науки теоретичними та практичними доробками.

3. В аспекті розвитку психології особистості вивчення характеристик літніх людей як представників соціальної групи також представляє інтерес з точки зору розробки проблем соціалізації особистості, дослідження старості і старіння як вікових етапів онтогенезу людини, установок щодо ставлення до них з боку інших членів суспільства, стереотипів та чинників старіння тощо. Одним з можливих засобів розв'язання цих протиріч є: усвідомлення феномену старіння в усіх його аспектах (медичному, психологічному, соціальному); підготовка професіоналів, здатних реалізувати державні програми соціальної допомоги населенню похилого та старечого віку, сформувати політику соціального захисту осіб даної вікової категорії, проводити соціальні дослідження життєвих умов старих людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н.Б.Болотіна. – Київ. Знання, 2005. – 381с.

2. Кирич Н. Проблеми демографічного старіння населення і його вплив на економічне зростання суспільства / Наталія Кирич, Наталія Слободян // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 62-70

3. Населення України : імперативи демографічного старіння / Національна академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, Фонд ООН в галузі народонаселення. - Київ : АДЕФ-Україна, 2014. - 285 с.

4. Основи геронтології : конспект лекцій : навчальний посібник / О.В. Усова / - М, 2004. – с. 155;

Василь СОВТАН,

здобувач вищої освіти III курсу

Спеціальності «Менеджмент»

Керівниця : доцентка Надія Волощук

ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація:** Метою даної статті є спроба показати важливість освіти за воєнного стану. Адже освіта формує людський капітал, що є важливим ресурсом для економічного, соціального та культурного розвитку країни.*

***Ключові слова:** освіта, воєнний стан, людський капітал, стійкий розвиток країни.*

Після нападу росії на Україну в лютому 2022 року було запроваджено воєнний стан. Цей період є важким для українського народу, особливо для молоді, яка навчається в умовах, коли були обмежені певні права та можливості. У цей час українці знаходяться під загрозою життя та безпеки, що стало причиною серйозних труднощів для розвитку освіти та молодіжної політики в країні.

Тим не менше освіта є ключовим елементом забезпечення стійкого розвитку будь-якої країни, особливо в умовах воєнного стану. Це пов'язано з тим, що освіта формує людський капітал, що є важливим ресурсом для економічного, соціального та культурного розвитку країни. Крім того, освіта впливає на формування світогляду, мислення та поведінки людей, що в свою чергу впливає на розвиток країни у цілому. Умови війни створюють значні перешкоди для освітнього процесу, але водночас стимулюють розвиток нових освітніх форм та технологій, що відповідають вимогам сучасності.

В умовах воєнного стану перед освітою в першу чергу ставляться завдання збереження і при сприятливих умовах розвитку людського капіталу. Адже людський капітал це сукупність знань, навичок, компетенцій та освіти

людей, які можуть бути використані для створення матеріальних та нематеріальних благ.

І саме освіта сприяє формуванню висококваліфікованих фахівців, які будуть забезпечувати підтримку економіки країни в умовах воєнного стану і подальше її відновлення та розвиток після закінчення війни. Крім того, вона є важливим фактором забезпечення соціальної стабільності, забезпечення збереження та розвиток культурного капіталу країни, який включає в себе знання про історію, традиції та культурну спадщину. Це допомагає зберігати національну ідентичність та формувати громадянську свідомість. Тому в умовах воєнного стану дуже важливо є не втратити можливості надання молодим людям можливості навчатись.

Тому перед системою освіти ставляться наступні виклики:

- Забезпечення неперервного навчання: Освіта може допомогти забезпечити неперервне навчання студентів незалежно від військової ситуації в країні. Запровадження дистанційної освіти, електронних курсів, відео конференцій тощо можуть забезпечити можливість навчання з будь-якого місця, що є особливо важливим в умовах воєнного стану.
- Підвищення рівня освіченості: Освічені люди здатні швидше адаптуватися до нових умов і знаходити рішення в складних ситуаціях. Підвищення рівня освіченості може також забезпечити розвиток інтелектуального потенціалу країни, який може бути використаний для розвитку нових технологій, інновацій та відновлення країни.
- Розвиток науково-дослідної діяльності: Умови воєнного стану вимагають розвитку нових технологій та методів, щоб забезпечити безпеку країни та її населення. Освіта повинна стати фундаментом для науково-дослідної діяльності, яка забезпечить розвиток нових технологій та інновацій.
- Збереження культурного та історичного надбання: Освіта допомагає зберегти культурне та історичне надбання країни, що є особливо

важливим в умовах воєнного стану. Історичні та культурні пам'ятки можуть бути пошкоджені або знищені під час військових дій, але збереження знань та традицій допоможе відновити та зберегти культурну спадщину країни в умовах воєнного стану. Освіта може включати в себе вивчення історії, мови, культури, мистецтва та інших аспектів національної спадщини, що сприяє збереженню національної ідентичності та патріотизму.

- Розвиток вмінь та навичок: Освіта може допомогти розвивати вміння та навички, які є важливими в умовах воєнного стану. Наприклад, навички комунікації, лідерства, розв'язання проблем, технічних навичок та інших можуть бути вирішальними для забезпечення безпеки, ефективного взаємодії та виживання в умовах воєнного конфлікту.
- Підтримка психологічного благополуччя: Умови воєнного стану мають серйозний вплив на психологічне благополуччя населення, зокрема на дітей та молодь. Освіта може допомогти забезпечити психологічну підтримку, включаючи соціальну підтримку, консультування, психологічну реабілітацію та інші психологічні послуги.
- Підготовка до майбутнього: Освіта є одним із засобів підготовки молодого покоління до майбутнього після закінчення воєнного конфлікту. Якісної освіта допомагає молоді розвинути свій потенціал, отримати професійні навички та підготуватися до викликів та можливостей, які можуть виникнути після закінчення воєнного стану.

Як висновок можемо сказати що освіта для молодого покоління виступає як засіб забезпечення стійкого розвитку в умовах воєнного стану як особистостей так і держави в цілому. І відбувається це на кількох рівнях:

По-перше, забезпечується збереження і розвиток людського капіталу в країні. В умовах війни дуже важливо є зберегти знання, досвід та

кваліфікації, які стали наслідком попереднього розвитку країни. І це буде корисним під час відновлення економіки та інфраструктури після війни.

По-друге, освіта може забезпечити розвиток нових компетенцій та навичок, необхідних для адаптації до нових умов життя. Наприклад, уміння користуватись новітніми технологіями та інформаційними системами може допомогти людям швидше адаптуватись до змін в робочому середовищі та зберегти свої робочі місця.

По-третє, освіта для молоді і країни в цілому стає інструментом для формування цінностей, які сприятимуть побудові стійкого миру та протидії дискримінації. Наприклад, освіта може допомогти виховати людей, які цінують толерантність, взаєморозуміння та повагу до прав людини.

Отже освіта є важливим інструментом для забезпечення стійкого розвитку в умовах воєнного стану та допомогти країні повернутись до нормального життя після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
2. . Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>.
3. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 № 1/3737-22.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/>
4. <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-prezentuvav-strukturu-nacionalnogo-tehnoparku-z-pidvishennya-yakosti-osviti>

Даніела ФЕДИНА

студентка IV-го курсу

спеціальності «Соціальна робота»

Карпатського

інституту підприємництва

університету «Україна»

Науковий керівник: ст. викладач

кафедри соціальної роботи

Карпатського

інституту підприємництва

університету «Україна»

Лозюк М.Ю.

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОРНО- РУХОВОГО АПАРАТУ ЛЮДИНИ

Анотація. У статті висвітлено анатомо-фізіологічні особливості опорно-рухового апарату людини. Крім того зроблено акцент на важливість формування правильної постави та опорно-ресорних властивостей стопи молоді в процесі фізичного виховання, оскільки саме за цими характеристиками визначається функціональний стан ОРА.

Ключові слова: опорно-руховий апарат, морфофункціональний механізм, хребтовий стовбур, надкостниця, кістковий мозок, хребет, таз, верхні і нижні кінцівки, кістково-м'язова система.

Із розвитком цивілізації змінювалися вимоги до опорно-рухової системи. Якщо стародавні люди перебували або у вертикальному, або в горизонтальному положенні (полювали, збирали, воювали, лежали відпочиваючи), то вже в XVII ст. 10 % населення виконували сидячу роботу. У XXI ст. кількість таких працівників збільшилася до 90%. У процесі еволюції людина перестала пристосовуватися до навколишнього середовища

і почала пристосовувати середовище до себе. Це не могло не позначитися на її опорно-руховій системі.

Як зазначають фахівці [1, 2, 3, 4, 5], опорно-руховий апарат (ОРА) виконує безліч функцій, найважливіші з яких - забезпечення опори, захисту й рухів тіла людини. Кожна з них забезпечується різними біологічними та, зокрема, морфологічними структурами. У зв'язку з цим багато морфологічних утворень скелета й м'язової системи, зазвичай, беруть участь у реалізації цілого комплексу морфофункціональних механізмів різних органів і систем.

Опорні механічні взаємодії людини із середовищем при відносному русі – це постійний чинник його реального буття, якому властиві певні морфофункціональні пристосування до періодичних контактних механічних впливів у вигляді опорних систем [1, 7]. При цьому варто підкреслити, що опорно-рухова система людини достатньо складна, але стопа як опорна конструкція й частина цієї системи перша сприймає ударний імпульс опорної реакції та від її функціональних можливостей багато в чому залежить подальша взаємодія із середовищем [6, 7, 8, 9].

Багато життєво важливих процесів організму визначаються станом і функціонуванням опорно-рухового апарату. В його складі розрізняють два основних відділи — пасивний і активний. Пасивну частину складають кістки скелета і їх з'єднання — суглоби, зв'язки, хрящі, активну – м'язи [10].

Загальна вага кісток живої людини дорівнює $1/5$ - $1/7$ маси тіла людини. Кістки скелета ділять на трубчаті (кінцівки), плоскі (череп, таз) і губчасті (ребра, позвоночний стовп, груди). Зовні кістки суцільні і покриті надкостницею, а з середини губчасті і містять кістний мозок, який виробляє елементи крові — еритроцити, лейкоцити, тромбоцити. Кістка містить 30% органічних і 70% неорганічних речовин. Так, кістка гомілки здатна витримати вагу 1500 кг.

Опорно-руховий апарат (далі ОРА) є частиною кістково-м'язової системи. Він включає в себе всю сукупність органів і тканин опори та руху:

кістки, суглоби та інші види з'єднання кісток, м'язи, сухожилля, фасції, шкіру і клітковину з усіма особливостями їх будови, кровопостачання, іннервації і лімфовідтоку.

Одна з причин відхилення в стані здоров'я, зниження темпів фізичного розвитку, виникнення патологічних процесів - функціональні порушення ОРА тіла людини.

Тісний зв'язок між станом ОРА й станом здоров'я доведено численними дослідженнями [11, 12, 13, 14], у яких зауважено, що відсутність відхилень у стані ОРА - обов'язкова умова нормального функціонування органів і систем, розвитку організму в цілому, підвищення фізичної працездатності дітей та зміцнення їхнього здоров'я.

До ОРА відносять хребет, таз, верхні і нижні кінцівки. Їх розглядають як особливі структурні елементи опорно-рухового апарату, причому кожен з них складається з морфофункціональних і біомеханічних ланок (сегментів, відділів): верхня кінцівка - плече, передпліччя, кисть; нижня кінцівка - стегно, гомілка, стопа; хребет - шийний, грудний, поперековий відділи; таз - крижі, куприк, тазові кістки [15].

У опорно-руховому апараті людини роль механічно найбільш міцного просторового каркаса для м'язів, сухожиль, зв'язок, функцій виконують кістки (кістковий скелет). Їх товщина із збільшенням фізичних навантажень росте. Чим міцнішим стає скелет, тим надійніше захищені внутрішні органи від зовнішніх пошкоджень. Недостатні фізичні навантаження провокують розвиток розрідження і розмягчення кісток (остеопороз), вони стають тоншими, проходить відкладання солей.

М'яз є активним елементом апарату руху. М'язова система функціонує не ізольовано, всі м'язові групи прикріплюються до кістковому апарату. У більшості м'язів розрізняють черевце і два кінці, з яких одна є початком м'язи і отримує назву головки, а інший, протилежний кінець, називається хвостом м'язи. У кінців м'язів сполучна тканина утворює з'єднувально-тканинне

сухожилля, яким м'яз прикріплюється до кістки. Сухожилля утворені пучками колагенових волокон, які витягнуті вздовж і розташовуються паралельно один одному.

У контексті цієї проблеми особливо важливі питання формування правильної постави та опорно-ресорних властивостей стопи молоді в процесі фізичного виховання, оскільки саме за цими характеристиками визначається функціональний стан ОРА.

Постава - один з основних показників фізичного розвитку людини. Стопа – важливий структурний елемент опорно-рухового апарату людини, який забезпечує його статолокомоторну функцію й становить цілісний морфофункціональний об'єкт, від якого залежить її рухова функція. На структурно-функціональну залежність у системі біокінематичних ланцюгів «хребетного стовпа - нижніх кінцівок» указано в працях. Дослідники також відзначають, що зміни в одній із біоланок призводять до адаптаційної перебудови в іншій і можуть спричиняти розповсюдження деструкційного процесу й пошкодження всієї системи ОРА.

Поняття про поставу складається з урахуванням положення голови, стану плечового пояса, конфігурації хребетного стовпа, нахилу таза та осі нижніх кінцівок. Правильна вертикальна поза, згідно з дослідженнями фахівців, повинна відповідати певним вимогам.

У своїх дослідженнях В. О. Кашуба [4] виокремлює такі якісні показники постави:

будова біомеханічної системи - кількість рухомих ланок і ступенів вільності рухів;

біостатичні - рівень розвитку навички підтримання статодинамічної рівноваги й мотивація на корекцію вертикальної пози: амплітуда, частота та період коливань загального центру маси тіла відносно сагітальної й фронтальної площин, площа опори, кути, радіуси та моменти стійкості, моменти закидання й коефіцієнти стійкості;

біогеометричний профіль постави - просторове розміщення ланок тіла людини відносно соматичної системи координат;

геометрія мас тіла - маса біолонок, моменти інерції біолонок, локалізація центрів мас біолонок, висота розміщення загального центру маси тіла;

біодинаміка м'язів - пружно-в'язкі властивості механічні дії й групі взаємодії м'язів;

функціонально-морфологічні - тілобудова: тотальні розміри, пропорції тіла, конституційні особливості, обмеження рухливості в суглобах гіпермобільність суглобів, стан кісткового скелета й зв'язок, дисбаланс у м'язовому розвитку, опорно-ресорні властивості стопи.

Скелет тулуба як частина осьового скелета утворений хребтовим стовпом (хребтом), що складається з 33-34 хребців, і грудною кліткою, яку формує груднина, 12 пар ребер і відповідні грудні хребці.

Хребтовий стовбур (хребет) (*columna vertebralis*) поєднує частини тіла в єдине ціле, виконує захисну й опорну функцію для спинного мозку і вихідних початкових ділянок спинномозкових нервів. Верхній кінець хребта підтримує голову. До хребта за допомогою поясів кріпиться скелет верхніх і нижніх кінцівок.

Хребет дорослої людини – це довгий S-подібно вигнутий стовбур, що складається з розташованих один над одним 33-34 хребців. У будові хребців чітко виражена одна з важливих закономірностей будови кісткової системи. Там, де при незначному об'ємі кістки необхідно забезпечити міцність конструкції, зберігаючи її легкість, утворюється губчаста речовина. Тіла хребців побудовані з губчастої речовини, вкритої по периферії тонкою пластинкою щільної речовини. Характерне розташування балок (трабекул) губчастої речовини відповідає лініям стиснення і розтягнення, що забезпечує міцність хребців. Міцність хребтового стовпа, як системи, залежить від з'єднань хребців і потужного зв'язкового апарату, який забезпечує йому значну гнучкість та рухливість [3].

Незалежно від відділу хребта, майже всі хребці гомологічні, тобто мають однакове походження і загальний план будови, обумовлений вертикальним положенням тіла людини. Хребет складається з 7 шийних хребців, 12 грудних хребців, 5 поперекових хребців, 5 крижових хребців та 2 4 куприкових хребців. У немовлят є 33 окремих хребці. У дорослої людини хребці нижнього відділу зростаються, утворюючи крижову кістку і куприк, тому окремих хребців налічується 28.

Груднина (sternum) – це плоска кістка, яка розташована спереду у лобовій площині, складається з трьох частин. Верхня її частина – ручка груднини, середня частина – тіло груднини, і нижня – мечоподібний відросток. У дорослих людей ці три частини зростаються в єдину кістку. Ручка груднини (manubrium stem) широка і товста, на верхньому краї має яремну вирізку (incisura jugularis). З боків від неї помітні ключичні вирізки (incisurae clavicales) для зчленування з ключицями. На правому і лівому краях ручки груднини нижче ключичної вирізки розташована реброва вирізка (incisura costalis) для хряща I ребра. Ще нижче є половина ребрової вирізки, яка разом з такою ж піввирізкою на тілі груднини утворює повну реброву вирізку для з'єднання з хрящем II ребра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вайнек Ю. Спортивная анатомия : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Юрген Вайнек ; [пер. с нем. В. А. Куземиной ; науч. ред. А. В. Чоговадзе]. - М. : Издат. центр «Академия», 2008. - 308 с.
2. Зияд Хамиди Ахмад Насраллах. Коррекция нарушений осанки слабослышающих школьников средствами физического воспитания : дис. на соискание ученой степени канд. наук по физ. воспитанию и спорту : 24.00.02 «Физическая культура, физическое воспитание разных групп населения»/ Зияд Хамиди Ахмад Насраллах. - Киев, 2008. - 180 с.
3. Иваницкий М. Ф. Анатомия человека: учебник [для ин-тов физ.

культ.] / М. Ф. Иваницкий. - М. : Терра-Спорт, 2003. - 624 с.

4. Кашуба В. А. Проектування системи моніторингу фізичного стану школярів на основі використання інформаційних технологій / В. А. Кашуба [и др.] // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук, праць / за ред. С. С. Єрмакова. - Харків ; Львів : ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. - № 11. - С 51-56.

5. Попель С. Л. Спортивна морфологія / С. Л. Попель. - Івано-Франківськ : Плай, 2009. - 120 с

6. Лапутин А. Н. Технология контроля двигательной функции стопы школьников в процессе физического воспитания : метод, пособие для студ. II курса фак. спорт, медицины и физ. реабилитации / А. Н. Лапутин, В. А. Кашуба, К. Н. Сергиенко. - Киев, 2003. - 67 с.

7. Бичук І. О. Технологія профілактики плоскостопості дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури : дис. на здобуття наук, ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О. І. Бичук. - Івано-Франківськ, 2011.-216 с.

8. Гамбурцев В. А. Гониометрия человеческого тела / В. А. Гамбурцев. -М. : Медицина, 1973. - С. 6-87.

9. Дорохов Р. Н. Спортивная морфология : учеб. пособие для высш. и средних спец. заведений физ. культуры / Р. Н. Дорохов, В. П. Губа. - М. : СпортАкадемПресс, 2003. - 236 с.

10. Лозюк М.Ю. Фізична культура як спосіб життя та поради з силового тренування майбутнім спортсменам: навчально-методичний посібник / М.Ю. Лозюк – Ужгород: ТІМРАНІ, 2011. – 124 с.

11. Ад ель Бен Ларбі Бенжедду. Корекція порушень статодинамічної постави молодших школярів засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Бен Ларбі Бенжедду Адель. - К., 2007. - 19 с.

12.Бубела О. Ю. 700 вправ для формування правильної постави : метод, посіб. / О. Ю. Бубела. - Львів : [б. в.], 2002. - 215 с.

13.Веселкина Т. В. Самостоятельный контроль и коррекция двигательной активности студентов с использованием информационных технологий : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец.13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / Т. В. Веселкина. -СПб., 2014. – 23 с.

14.Величко Т. О. Просторово-часові показники в оцінці ходьби людини : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.03. Нормальна фізіологія / Т. О. Величко. - Вінниця, 2010 - 20 с.

15.Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. - К.: Олімпійська література, 2005. - 200 с

Іван ЯКИМ,

Студент I курсу

спеціальності «Соціальна робота»

Наукова керівниця

асистентка кафедри соціальної роботи

Рішко Н.М.

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ. ПЕРЕДУМОВИ ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я.

Визначення поняття здорового способу життя (ЗСЖ): це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя - праці, відпочинку, побуту.

Складові ЗСЖ містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я - фізичної, психічної, соціальної і духовної. Найважливіші з них - харчування (в тому числі споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок), побут (якість житла, умови для пасивного і активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки на території життєдіяльності), умови праці (безпека не тільки у фізичному, а й психічному аспекті, наявність стимулів і умов професійного розвитку), рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень).

Для усвідомлення ЗСЖ важливі поінформованість і можливість доступу до спеціальних профілактичних процедур, що мають уповільнювати природний процес старіння, наявність належних екологічних умов, інших

складових ЗСЖ, що стосуються переважно не тільки фізичного і психічного, а також соціального і духовного здоров'я.

Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях. Особливої актуалізації ця проблематика набула у другій половині XX століття як у світі в цілому, так й в Україні.

Наш підхід розглядає формування здорового способу життя молоді як важливу складову молодіжної та соціальної державної політики. Втім передбачає: по-перше - вивчення уявлень молоді про здоровий спосіб життя та розробку методів оцінки здоров'я індивіда; по-друге - формування свідомості та культури здорового способу життя; по-третє - розробку методик навчання молоді здоровому способу життя; по-четверте - впровадження соціальних програм культивування здорового способу життя та збереження здоров'я; по-п'яте, - розробку та впровадження системи скринінгу і моніторингу здорового способу життя молоді.

Ми акцентуємо увагу на формуванні здорового способу життя саме молоді, оскільки саме у молоді роки відбувається сприйняття певних норм та зразків поведінки, накопичення відповідних знань та вмінь, усвідомлення потреб та мотивів, визначення ціннісних орієнтацій, інтересів та уявлень.

Зваживши всі аспекти у межах цієї парадигми щодо здорового способу життя, слід зазначити важливість таких питань:

- чи має індивід знання про здоровий спосіб життя;
- чи існують можливості отримати ці знання;
- чи знає індивід, де отримати необхідні або додаткові знання;
- чи доступні ці джерела для кожного;
- чи достатній рівень його підготовки, щоб скористатися знаннями;
- порівняння свого життя із принципами здорового способу життя;
- самооцінка необхідності змін у своєму житті та усвідомлення цієї необхідності;

- оцінка наявності об'єктивних (що не залежать від індивіда) можливостей для здорового способу життя;
- оцінка наявних суб'єктивних (що залежать від індивіда) можливостей для здорового способу життя;
- оцінка спроможності змінити суб'єктивні можливості, що заважає цим змінам, чи прагне сам індивід до цих змін, які умови необхідні, щоб змінити.

По кожній з трьох зазначених вище категорій моделі якості життя є досить розроблені індикатори здорового способу життя:

1) задоволеність своїми даними: зовнішність; тіло; успішність або виконання службових обов'язків порівняно з іншими; своїм статусом у колективі (виробничий, друзів, однодумців тощо); своїм статусом у сім'ї; своїм сприйняттям світу.

2) задоволеність соціальним оточенням: сприйняття соціальних проблем; сім'я; сусіди; родичі; колеги; товариші у закладі освіти; рівень соціальної напруженості; політична ситуація; довіра до керівних органів; рівень безпеки.

3) задоволеність можливостями: рівень зарплатні; житло; предмети довготривалого користування; престижні речі; одяг; харчування; транспорт; освіта; робота; медичне обслуговування; культурні запити; заняття спортом; проведення вільного часу (наявність закладів, їх доступність за цінами); спілкування; отримання інформації; сексуальні стосунки; громадська активність.

Такий підхід дозволяє розглядати індивідів у контексті оточення та умов життя, узагальнювати на рівні однорідних утворень, конкретних населених пунктів чи мікрорайонів.

Певний досвід вивчення соціального самопочуття населення накопичений і українською соціологічною наукою. Найбільш ґрунтовні напрацювання зроблені протягом останніх років у межах дослідження суспільства, що трансформується. Аналіз соціального самопочуття людей як

їхньої реакції на соціальні зміни увійшов у практику емпіричних соціологічних досліджень в Україні всупереч невизначеності теоретичної інтерпретації категорії “соціального самопочуття”. Найбільш важливим є те, що соціальне самопочуття розглядається як інтегративний показник, що відбиває головні сфери життєдіяльності людини та емоційну оцінку людиною соціальної дійсності та власного місця в ній. Серед ґрунтовних наукових досліджень слід зазначити роботу Є.І. Головахи та Н.В. Паніної “Інтегрований індекс соціального самопочуття”. Перелік емпіричних індикаторів умовно поділений на 11 сфер соціальної діяльності індивіда, кожна з яких обмежується рівним числом індикаторів: сфера соціальних відносин; сфера соціальної безпеки; сфера національних відносин; соціально-політична сфера; професійно-трудова сфера; інформаційно-культурна сфера; рекреаційно-культурна сфера; матеріально-побутова сфера (1-й рівень необхідності); матеріально-побутова сфера (2-й рівень – тобто предмети не першої необхідності); сфера міжособистісних стосунків; особистісна сфера (якості особи).

Показники здорового способу життя, можливостей його реалізації та засобів впливу на його формування:

Рухова активність. Одним із найважливіших показників здорового способу життя є обсяг фізичних навантажень. Як безпосередні показники рухової активності, що впливають на визначення здорового способу життя (чи нездорового), використано індикатори про наявність (чи відсутність), характер і обсяг фізичних навантажень, які дають чіткі підстави для розподілу респондентів стосовно цього аспекту здорового способу життя.

Харчування. Показовим чинником здорового способу життя є структура (якісний склад) продуктів харчування, що вживаються в повсякденному режимі. Уявлення про ці показники дають відповідні індикатори, структуровані за кількістю вживання продуктів в часі і ступенем їх користі для організму.

Шкідливі звички. Питома вага шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю, наркотиків, інших хімічних речовин) у комплексі впливів, що визначають спосіб життя, надзвичайно суттєва. Саме тому цей аспект опитування містить велику кількість індикаторів, які досить повно відбивають спектр проблеми - причини не паління, віковий і кількісний зріз тих, хто палить, паління в оточенні, віковий, кількісний і якісний ознаки вживання алкоголю, віковий і структурний аналіз наркотизації, ступінь поінформованості і усвідомлення шкоди подібних звичок.

Безпечна сексуальна поведінка, чинник розповсюдження ВІЛ/СНІДу. Статистика поширення в Україні в останні роки захворювань, що передаються статевим шляхом і ВІЛ/СНІДу, дані щодо погіршення репродуктивного здоров'я молоді потребують ретельного вивчення цих явищ у вітчизняному молодіжному середовищі. З огляду на це, опитування містить такі індикатори, що достатньо повно і різноманітно відбивають основні аспекти проблеми: інформацію про початок статевого життя, характеристики статевих контактів молоді, ступінь обізнаності щодо засобів запобігання статевим захворюванням і засобів контрацепції, сексуальну орієнтацію, ступінь задоволення статевим життям, обізнаність з проблеми ВІЛ/СНІДу, ставлення до груп ризику і хворих.

Проблему здорового способу життя, звичайно, не може обминути питання, щодо можливостей його реалізації молоддю в існуючих умовах. Але складність вивчення полягає в тому, що питання можливості (неможливості) вести здоровий спосіб життя надзвичайно суб'єктивне, тому що воно перш за все детерміновано ступенем усвідомлення людиною важливості дій в цьому напрямі. Навіть при відсутності деяких об'єктивних умов (комфортне житло, належне харчування, достатній доход тощо) особи з високим рівнем свідомості стосовно здорового способу життя прагнуть діяти заради власного здоров'я. І навпаки, за достатньо об'єктивних умов нестача особистісних стимулів унеможливорює прагнення бути здоровим

Здоров'я — це життєва енергія, натхнення і задоволення від насиченого подіями життя. Це здатність ставити цілі й досягати їх, максимально реалізовувати свій потенціал. Це свобода від болю, руйнівних пристрастей, егоїзму та духовного занепаду.

Усі три аспекти здоров'я — фізичний, психологічний і соціальний — тісно взаємопов'язані (подібно до триноги, на якій встановлено фотоапарат: якщо одна з ніжок коротша за інші, стійкість триноги порушується). Тому важливо зберігати рівновагу і дбати про всі аспекти благополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байер К., Шейнберг Л. Здоровый образ жизни / Пер. с англ. М. Д. Гроздовой и др. — М.: Мир, 1997. — 368 с.
<https://search.rsl.ru/ru/record/01001783786>
2. Гладышев Ю. В., Гладышева Н. Г. Валеология: Учебно-методический комплекс. — Новосибирск: НГУЭУ, 2008. — 108 с. — Режим доступа: <http://valeologija.ru/knigi/valeologiya-uchebnij-kompleks-gladisheva>.
3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Основы здоров'я. Підручник для 7 класу загальноосвітніх закладів.
4. Здоровий спосіб життя [Електронний ресурс] : курс уроков. — Режим доступа: <http://4brain.ru/zozh/pitanie.php>. — Тема с экрана.

Марія МИГОЦЬКА,
Віктор ЛОКАЙЧУК,
Олег ЛЮБИЙ.,
студенти 1 курсу «Магістр»,
факультет економіки та менеджменту,
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та
біотехнологій
імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна
Науковий керівник:
д.е.н., професор Чемерис В.А.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ФАО ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ

***Анотація.** В статті розглянуто основні тенденції співпраці між Україною та міжнародними організаціями із метою забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні. Проаналізовано напрями співпраці між Україною і Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН. Запропоновано напрями співпраці для забезпечення продовольчої безпеки в наступні роки.*

***Ключові слова:** сільське господарство, продовольча безпека, розвиток, міжнародні організації.*

Розвиток сільського господарства та сільських територій із врахуванням екологічної орієнтованості діяльності є одним із пріоритетних напрямів економічної політики протягом останніх років в Україні. Забезпеченню продовольчої безпеки також приділяється належна увага, що зумовлено глобальними кліматичними змінами, зокрема і проблемами із забезпеченням водними ресурсами. Це стимулює посилювати співпрацю для належного забезпечення зростаючого населення світу продовольчими товарами на міжнародному рівні в рамках діючих організацій системи ООН.

Вітчизняні науковці протягом багатьох років досліджують різні аспекти вирішення питання забезпечення продовольчої безпеки, що висвітлені у працях С.М. Кваші [1], М.І. Пугачова, П.Т. Саблука, О.В. Шебаніної та інших.

Країни світу здійснюють торгівлю сільськогосподарською продукцією, що сприяє постійній трансформації продовольчих ресурсів у ланцюгах створення доданої вартості на міжнародному рівні. При цьому виробничому аспекту в Україні поки що приділялася менш вагома увага, ніж міжнародному для підтримки іміджу надійного постачальника на світовий ринок продовольчих ресурсів.

Пандемія коронавірусу COVID-19, війна і руйнування в Україні після лютого 2022 року суттєво негативно позначилися на забезпеченні продовольчої безпеки, що стимулює до певного перегляду інституціями ООН багатьох питань, яким приділялася раніше менш належна увага.

Провідною міжнародною організацією із сприяння забезпечення продовольчої безпеки є Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Діяльність ФАО відповідно до функцій закріплених у статуті організації, активно сприяє вирішенню значної кількості глобальних питань сільського розвитку, що особливо гостро постали перед світовою спільнотою протягом останніх двадцяти років в різних регіонах світу.

Міжнародна спеціалізація виробництва сприяла закріпленню за окремими країнами неформального статусу глобальних продовольчих донорів, які постачали логістичними ланцюгами сільськогосподарську продукцію на світовий ринок задля забезпечення продовольчої безпеки і подолання голоду, як однієї із глобальних проблем людства (2 пріоритет Цілей сталого розвитку ООН).

За експертною оцінкою Всесвітньої продовольчої програми, в 2023 році проблеми із доступністю продовольства і голод можуть охопити понад 340 млн.чоловік в різних регіонах світу

Із ініціатив ООН та міжнародної спільноти в 2022 році було створено міжнародний зерновий коридор для постачання зернових культур із Чорноморського регіону, а також реалізується гуманітарна ініціатива Президента України «Grain from Ukraine».

За інформацією Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу», з початку роботи «зернового коридору» з 1 серпня 2022 року по 9 квітня 2023 року вдалося експортувати 27,4 млн т продукції АПК нашим іноземним партнерам [2].

Водночас, проєктні ініціативи ФАО в Україні в 2022 році дозволили надати агроформуванням 26 тисяч зернових рукавів для зберігання понад 5 млн т зернових і зернобобових культур [3].

Передбачається реалізація в 2023 році актуальних гуманітарних проєктних ініціатив при підтримці Регіонального офісу ФАО в Європі та Центральній Азії для домогосподарств в різних регіонах України.

На думку авторів, перспективні напрямки співпраці між Україною та ФАО, можуть орієнтуватися на:

- зменшення продовольчих відходів;
- формування ефективної системи насінництва на засадах кооперації в сільському господарстві;
- сприяння у впровадження роботизованих технологій фермерськими господарствами;
- сприяння у впровадженні систем технологій штучного інтелекту для підвищення ефективності виробництва рослинницької і тваринницької продукції фермерськими господарствами;
- сприяння у розробці регіональних програм забезпечення продовольчої безпеки в умовах кліматичних змін на рівні областей;
- налагодження співпраці між ФАО та аграрними закладами фахової передвищої освіти у впровадженні програм дуальної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кваша С.М. Продовольча безпека України та розвиток експорту аграрної продукції / С.М.Кваша // Україна в ХХІ столітті: концепції та моделі економічного розвитку. Матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів м. Львів, 22-26 травня 2000 р. В двох частинах / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор академік НАН України М.І.Долішній. Львів, 2000. 466 с.

2. [Експорт «зерновим коридором» зменшився на 23%](https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/eksport_zernovim_koridorom_zmenshivsia_na_23). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/eksport_zernovim_koridorom_zmenshivsia_na_23(дата звернення 19.04.2023)

3. FAO outlines three pillars of action for initiatives in Ukraine in 2023[Electronic source]. Mode of access: <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-outlines-three-pillars-of-action-for-initiatives-in-ukraine-in-2023/en> (дата звернення 19.04.2023)